

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞ/ΠΟΛΗΣ:
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Επιβλέποντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2000

Στα παιδιά ενός κατώτερου
ΘΕΟΥ!

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας θα ήταν ανέφικτη χωρίς την σημαντική και ουσιώδη βοήθεια κάποιων ανθρώπων, τους οποίους οφείλω να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου τόσο για τις παρατηρήσεις και τις καίριες υποδείξεις τους όσο και για τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιέρωσαν.

Έτσι λοιπόν θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω την κυρία Βασιλειάδου Μαρία για την βιβλιογραφία, την πληροφόρηση αλλά και τη σημαντική δική της εμπειρία που μου μετέδωσε από την περιοχή μελέτης όπως επίσης και την Κατσάρα Αντιγόνη για την επίσης σημαντική βιβλιογραφία και τη γνώση της από την επαφή και τη δράση της με τους Ρομ μιας άλλης περιοχής.

Ιδιαίτερος θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω τον πρόεδρο του συλλόγου Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής Άβαντος Αλεξανδρούπολης κύριο Αλή για την εξαιρετική συνεργασία και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, μιας και χωρίς αυτήν θα ήταν πολύ δύσκολο να προσεγγίσω τις περιοχές κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ αλλά και κάθε ανώνυμο Μουσουλμάνο Ρομ που πήρε μέρος στην έρευνα που διεξήχθη για την υποστήριξη της παρούσας μελέτης καταθέτοντας έτσι τις απόψεις, και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στην κατοικία και στο περιβάλλον ζωής του.

Ακόμη, ευχαριστίες οφείλω στους υπαλλήλους του Δήμου Αλεξανδρούπολης κυρία Μπρίκα Κατερίνα (διευθύντρια Πολεοδομίας) και Διονύση Μαστορόπουλο (Χωροτάκτη – Πολεοδόμο) όπως επίσης και τους υπαλλήλους της Νομαρχίας, της ΝΕΛΕ, της ΔΕΥΑΑ και της ΔΕΗ, για τα σημαντικά στοιχεία που μου προσέφεραν. Ακόμη, ευχαριστώ τους συναδέλφους κυρία Παλακίδου Ελευθερία (Χωροτάκτη – Πολεοδόμο) και τον κύριο Πετρίδη Δημήτρη (Τοπογράφο) για την γνώση και εμπειρία που μου μεταφέρανε από την μελετητική δράση τους στην ευρύτερη περιοχή της πόλης.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους επιβλέποντες καθηγητές μου κυρίους Δέφνερ Αλέξη και Λαλένη Κωνσταντίνο για τις πολύτιμες συμβουλές, τις παρατηρήσεις τους και την καθοδήγηση καθόλη την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

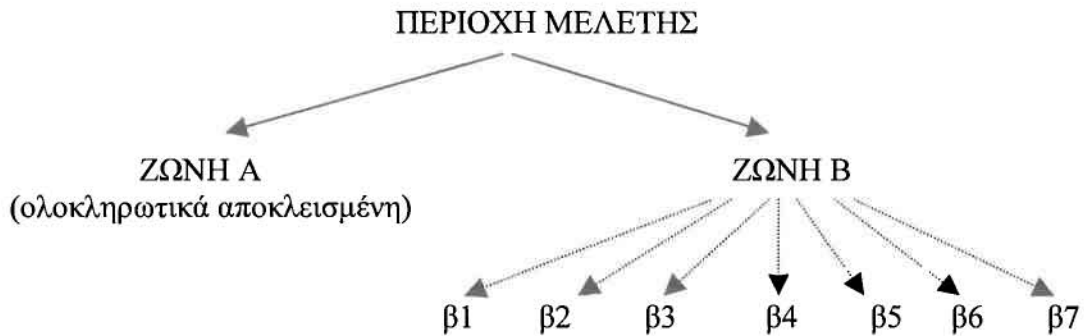
Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάλυση, η διάγνωση και η πρόταση σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης τμήματος της ενότητας Άβαντος του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Η επιλογή της ενότητας αυτής έγινε ύστερα από την επισήμανση ότι περιλαμβάνει μια πολιτισμική ετερότητα, η οποία έχει έντονες επιδράσεις και αναδράσεις όχι μόνο κοινωνικά αλλά και χωρικά, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει ένα διττό και δισημάντο πρόσωπο, ένα όμοιο με την υπόλοιπη πόλη και ένα ολικά αποκλεισμένο.

Η παρούσα μελέτη χωρίστηκε σε τρεις βασικές ενότητες – μέρη. Στο πρώτο τμήμα γίνεται μια εκτενής αναφορά σχετικά με την ιστορία, την κοινωνική οργάνωση και τον κοινωνικό αποκλεισμό των Ρομ. Το κύριο συμπέρασμα που έχει εξαχθεί είναι ότι οι Ρομ είναι μια κοινωνική ομάδα με έντονα πολιτισμικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα και με ένα ιδιαίτερο τρόπο ζωής ο οποίος όμως, λόγω της αστικοποίησης της κοινωνίας τα τελευταία 50 χρόνια, δεν έχει καταφέρει να προσαρμοστεί στην νέα πραγματικότητα και στα νέα δεδομένα με αποτέλεσμα να πάψει να αποτελεί συνεκτικό τμήμα της. Έτσι λοιπόν σήμερα βιώνουν έναν ολικό κοινωνικό αποκλεισμό ζώντας τις περισσότερες φορές στο περιθώριο στα πιο υποβαθμισμένα περιβάλλοντα, χωρίς τις απαραίτητες συνθήκες ζωής, στέγης, εργασίας και εκπαίδευσης. Στη βάση αυτής της διαγνωσμένης κατάστασης, γίνεται στη συνέχεια μια περιγραφή των δράσεων και των προγραμμάτων που έχουν πραγματοποιηθεί για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ από τους κεντρικούς και τοπικούς φορείς άσκησης εξουσίας. Το αποτέλεσμα ήταν ότι μόνο τα τελευταία χρόνια γίνεται μια μικρή προσπάθεια για τον σχεδιασμό προγραμμάτων και δράσεων με κύριο σκοπό την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ και την αντιμετώπιση των βασικών προβλημάτων τους.

Το δεύτερο τμήμα περιλαμβάνει την ανάλυση της περιοχής μελέτης, η οποία είναι βασισμένη στις καταγραφές, αλλά και στην έρευνα πεδίου που έλαβε χώρα για την καλύτερη περιγραφή, ερμηνεία και υποστήριξη των αποτελεσμάτων και της τελικής διάγνωσης της. Η ανάλυση αυτή λοιπόν εξήγαγε πολλά και σημαντικά προβλήματα τόσο στο αστικό όσο και στο κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής. Έτσι, βάση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και προβλημάτων που διαγνώστηκαν για κάθε τμήμα της, η περιοχή διαχωρίστηκε σε δυο βασικές ζώνες, στην Ζώνη Α και στην Ζώνη Β. Η Ζώνη Α περιλαμβάνει τρεις χωρικές ενότητες στις οποίες διαμένει το μεγαλύτερο τμήμα των Μουσουλμάνων Ρομ και τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι οι ενότητες αυτές είναι ολοκληρωτικά υποβαθμισμένες, χρήζοντας άμεσης παρέμβασης. Η Ζώνη Β περιλαμβάνει την υπόλοιπη περιοχή. Επίσης η Ζώνη αυτή λόγω της ανομοιομορφίας της τόσο ως προς τα χαρακτηριστικά όσο και ως προς τα προβλήματα κάθε τμήματος της, διαχωρίστηκε σε επτά επιπλέον υποζώνες. Αναλυτικά οι Ζώνες είναι οι παρακάτω:

- Ζώνη Α: Ολοκληρωτικά υποβαθμισμένη
- Ζώνη Β
  - Β1: συγκοινωνιακής εξυγίανσης
  - Β2: περιβαλλοντικής υποβάθμισης
  - Β3: ρυμοτομικών προβλημάτων
  - Β4: ρυμοτομικών προβλημάτων και τεχνικών υποδομών
  - Β5: τεχνικών υποδομών
  - Β6: περιοχή κεντρικών εξυπηρετήσεων
  - Β7: περιοχές με κοινά πολεοδομικά χαρακτηριστικά

Στο τρίτο και τελευταίο τμήμα της μελέτης αυτής, παρουσιάζεται το προτεινόμενο σχέδιο σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης της περιοχής μελέτης, βασισμένο στα αποτελέσματα της παραπάνω διάγνωσης της. Βασικό στοιχείο της μεθοδολογίας της πρότασης αποτελεί η προσέγγιση της που γίνεται αρχικά σε γενική βάση περιλαμβάνοντας το σύνολο της περιοχής και στην συνέχεια εξειδικεύει τα μέτρα στις δυο παραπάνω ζώνες. Αναλυτικά το προτεινόμενο σχέδιο παρουσιάζεται στον χάρτη Π-1 (πίνακας 26).

ABSTRACT

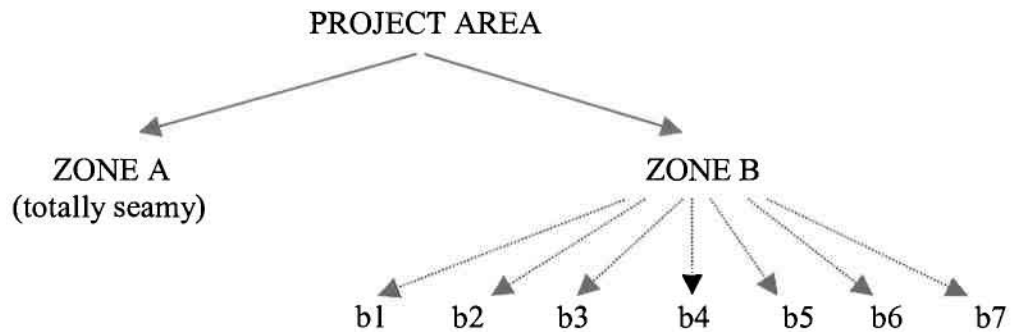
The present diploma thesis below is about "*Town planning research and program for the urban regeneration of Avandos area.*" Avandos area is a part of the urban region of the town of Alexandroupoli and is located at the eastern part of this town. The main interest of this area and the differences from the other areas of the city can be summarized into two general issues. First, it involves inhabitants with two very different cultures and second, this difference is reflected on the whole natural and manmade environment of the area. The two cultures are the Gypsies' and the rest (typical "Greek"). It is strikingly obvious that, while the rest of inhabitants have very good urban and social services (as the inhabitants of the rest of the area), the gypsies are totally excluded from these services. This is a very serious situation and necessitates thorough analysis which should lead to a global solution about its urban and environmental problems. In addition, this reality can not be analyzed sufficiently, if it does not examine all the relevant social and urban matters.

For this reason, the project has been separated in three parts. The first part makes a general and long reference about the history, the social system and the social exclusion of gypsies. The main conclusions are that the gypsies are a nation with no country but with a very strong lifestyle and tradition. Their way of life was useful in the past but now days, it has been burden in their process of being adopted in the new urban reality. The main result of this big change is that the gypsies, most of times, are totally social excluded. They live in the most unlike and seamy urban environments with not enough infrastructures, accommodation, employment and education. At the end of this a general reference part has been made about how the other community face the problems of gypsies and how the European union, the Greek government and the local authorities have tried to give solutions to cure the social exclusion of gypsies. The fact is that only in the last few years a number of programs have been planned which have main goal to provide help for the big problems of gypsies.

After the general reference, in the second part an analysis of the project area is attempted, under the present conditions. The analysis is based on, to the tracing and also to the research which took place for supporting the studying of area. The final diagnosis identifies several and very serious problems about the urban and the social environment. So, based on the results, the whole project area can be cut off in two zones with separate and different problems, zone A and zone B. Zone A includes three small regions where the bigger part of gypsy community. The diagnosis of this zone, found out that it is totally seamy. The zone B includes the rest area where live the other habitants. Also the second zone has been split into seven sub-zones with common problems or characteristics. More analytical the zones are (see also map A-29):

- ZONE A: totally seamy
- ZONE B
  - b1: transportation reforming
  - b2: environmental problems
  - b3: street - plan problems
  - b4: street – plan and infrastructure problems
  - b5: infrastructure problems
  - b6: central services areas
  - b7: areas with common town planning

In the third and final part of the diploma thesis, analytical the regeneration suggestions of urban planning and programming for project are presented, based on the diagnosis that have been done in the previous part. The approach begins with a suggestion pack which contains all the area globally and after that, a new pack follows with more specific suggestions for the two zones separately this time, of urban planning and programming. Analytical, the suggestion pack are presented in the map P-1 (or table 26).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Α) Αντικείμενο και σκοπός της μελέτης	1
Β) Δομή και μεθοδολογία	2

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦ 1^ο - ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΡΟΜ	4
1.1. Τι είναι οι Ρομ	5
1.2. Ιστορικά στοιχεία	6
1.3. Οι εμφάνιση των Ρομ στον Ελλαδικό χώρο	9
1.4. Κοινωνικά – πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Ρομ	12
1.4.1. Φυλετικός διαχωρισμός των Ρομ	12
1.4.2. Κοινωνική και συγγενική οργάνωση	13
1.4.3. Οικονομική οργάνωση – επαγγέλματα – νομαδισμός	14
1.4.4. Θρησκευτικότητα και λατρεία	15
1.5. Συμπεράσματα	17
ΚΕΦ 2^ο - Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΟΜ	18
2.1. Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού	19
2.1.1. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού	19
2.1.2. Οι αιτίες και οι επιπτώσεις του στην κοινωνία	20
2.1.3. Οι επιπτώσεις του στον χώρο	22
2.2. Οι Ρομ και ο κοινωνικός αποκλεισμός	24
2.2.1. Γενικά	24
2.2.2. Τα αίτια και οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ	24
2.2.3. Οι χωρικές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των ΡΟΜ	28
2.3. Συμπεράσματα	31
ΚΕΦ 3^ο - Η ΧΩΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΡΟΜ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	32
3.1. Γενικά	33
3.2. Συνθήκες στέγασης - διαβίωσης	34
3.2.1. Γενικά	34
3.2.2. Η οργάνωση του χώρου και της κατοικίας τους	35
3.3. Πρωτοβουλίες για την υποστήριξη της κοινωνικής τους ένταξης	37
3.3.1. Γενικά	37
3.3.2. Πρωτοβουλίες της Ε.Ε	37
3.3.3. Πρωτοβουλίες του Κράτους	39
3.3.4. Πρωτοβουλίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	41
3.3.5. Πρωτοβουλίες των οργανώσεων των Ρομ	43
3.4. Συμπεράσματα	45

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦ. 4^ο - ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	47
4.1. Αναφορά της ευρύτερης περιοχής μελέτης	48
4.1.1. Ιστορική εξέλιξη	48
4.1.2. Πολεοδομική Οργάνωση – Χρήσεις Γης της ευρύτερης περιοχής	53
4.2. Η ένταξη και η οριοθέτηση της περιοχής μελέτης στην ευρύτερη περιοχή	56
4.2.1. Η περιοχή μελέτης	56
4.2.2. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της - οι Ρομ της περιοχής μελέτης	56
4.3. Προγραμματικό πλαίσιο	62
4.4. Ανάλυση της περιοχής μελέτης	65
4.4.1. Δημογραφική δομή	65
4.4.2. Κοινωνική δομή	68
Α) Καταγωγή και εγκατάσταση των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής	68
Β) Χαρακτηριστικά και σχέσεις των Μουσουλμάνων Ρομ με την υπόλοιπη κοινωνία	70
Γ) Επίπεδο εκπαίδευσης των Μουσουλμάνων Ρομ	71
Δ) Χαρακτηριστικά της κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ	72
4.4.3. Οικονομική δομή	78
4.4.4. Σχέσεις με τους κοινωνικούς και διοικητικούς φορείς	81
4.4.5. Οικιστική εξέλιξη	83
4.4.6. Φυσικό περιβάλλον	85
4.4.7. Χρήσεις γης	90
Α) Χρήσεις γης ισογείου	91
Β) Χρήσεις γης 1 ^{ου} ορόφου	93
Γ) Χρήσεις γης υπολοίπων ορόφων	94
Δ) Θεσμοθετημένες χρήσεις γης	96
Ε) Πραγματοποιούμενες χρήσεις γης – Συγκρούσεις	99
4.4.8. Όροι δόμησης	103
Α) Θεσμοθετημένοι όροι δόμησης	103
Β) Πραγματοποιούμενος Συντελεστής Δόμησης	104
4.4.9. Πυκνότητες	106
4.4.10. Οικιστικός πλούτος	107
Α) Κτιριακό απόθεμα	107
Β) Κατάσταση κατασκευής κτιρίων	109
Γ) Ηλικία κατασκευής κτιρίων	112
Δ) Αριθμός ορόφων των κτιρίων	117
4.4.11. Αρχιτεκτονικός πλούτος	122
4.4.12. Δίκτυα τεχνικής υποδομής	123
Α) Μεταφορική υποδομή	123
Β) Ενεργειακό - Τηλεπικοινωνιακό Σύστημα	128
Γ) Δίκτυα Ύδρευσης – Αποχέτευσης	128
Δ) Απορρίμματα	131
4.4.13. Κοινωνική - Πολιτιστική υποδομή	131
4.5. Γενική διάγνωση - Εντοπισμός των προβλημάτων	134
4.5.1. Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ	134
4.5.2. Διάγνωση της περιοχής μελέτης	137
Α) Γενικά	137
Β) Κοινωνικοοικονομική διάγνωση	140
Γ) Πολεοδομική διάγνωση	141

ΜΕΡΟΣ Γ

ΚΕΦ 5^ο- ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ	145
5.1. Γενικά	146
5.2. Απόψεις των κατοίκων της περιοχής	149
5.2.1. Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ	149
5.2.2. Απόψεις των υπολοίπων κατοίκων	150
5.3. Γενική προσέγγιση της περιοχής μελέτης	151
5.3.1. Προτάσεις οργάνωσης των χρήσεων γης στο χώρο	151
Α) Η ρύθμιση των χρήσεων γης	151
Β) Η ρύθμιση των κοινόχρηστων χώρων	152
5.3.2. Προτάσεις οργάνωσης του ρυμοτομικού σχεδίου και των χαρακτηριστικών της δόμησης	153
Α) Η οργάνωση του ρυμοτομικού σχεδίου	153
Β) Η ρύθμιση των κανονιστικών όρων δόμησης	154
5.3.3. Προτάσεις οργάνωσης του κυκλοφοριακού και των μεταφορών	154
Α) Συγκοινωνιακή εξυγίανση	155
Β) Βελτίωση της κυκλοφορίας	155
5.3.4. Πρόταση για τα δίκτυα υποδομής	157
5.3.5. Πρόταση για το περιβάλλον	157
5.4. Ειδική προσέγγιση της περιοχής μελέτης	160
5.4.1. Ζώνη Α	160
Α) Γενικά	160
Β) Διατύπωση του Μοντέλου Ολοκληρωμένης Διαχείρισης	162
Γ) Πρόταση για την επίλυση του στεγαστικού προβλήματος των Μουσουλμάνων Ρομ	163
Δ) Πρόταση για την κοινωνική υποστήριξη των Μουσουλμάνων Ρομ	164
Ε) Πρόταση για την ενεργοποίηση των συμμετοχικών διαδικασιών των Μουσουλμάνων Ρομ	165
Στ) Φορέας υλοποίησης του έργου	168
Ζ) Κόστος - Χρηματοδότηση του έργου	168
5.4.2. Ζώνη Β	169
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	175
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	180
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	185

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1:	Πληθυσμός της Αλεξανδρούπολης δια μέσου των χρόνων
Πίνακας 2:	Στοιχεία πληθυσμού νοικοκυριών
Πίνακας 3:	Εξέλιξη πληθυσμού
Πίνακας 4:	Χρήσεις γης ανά όροφο
Πίνακας 5:	Θεσμοθετημένες χρήσεις γης
Πίνακας 6:	Θεσμοθετημένες χρήσεις γης στο σύνολο κάθε κατηγορίας
Πίνακας 7:	Πρότυπα χρήσεων γης
Πίνακας 8:	Συντελεστές και όροι δόμησης
Πίνακας 9:	Βαθμός κορεσμού του Συντελεστή Δόμησης
Πίνακας 10:	Πυκνότητα κατοίκησης στην περιοχή μελέτης
Πίνακας 11:	Εξέλιξη των Πυκνότητα κατοίκησης στην περιοχή μελέτης
Πίνακας 12:	Κτιριακό απόθεμα
Πίνακας 13:	Κατάσταση κατασκευής κτιρίων
Πίνακας 14:	Τελικά κέντρα των ομάδων (clusters)
Πίνακας 15:	Αριθμός Ο.Τ. ανά ομάδα (clusters)
Πίνακας 16:	Ηλικία κατασκευής κτιρίων
Πίνακας 17:	Τελικά κέντρα των ομάδων (clusters)
Πίνακας 18:	Αριθμός Ο.Τ. ανά ομάδα (clusters)
Πίνακας 19:	Αριθμός ορόφων κτιρίων
Πίνακας 20:	Τελικά κέντρα των ομάδων (clusters)
Πίνακας 21:	Αριθμός Ο.Τ. ανά ομάδα (clusters)
Πίνακας 22:	Καταγραφή διαμπερών κινήσεων
Πίνακας 23:	Κυκλοφοριακοί φόρτοι της οδού Άβαντος (ΜΕΑ /24ωρο)
Πίνακας 24:	Κατάσταση κοινωνικής υποδομής
Πίνακας 25:	Εκτίμηση κόστους κατασκευής του συνολικού έργου
Πίνακας 26:	Συνολική παρουσίαση των προτεινόμενων μέτρων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- Διάγραμμα 1:** Ηλικιακή πυραμίδα του πληθυσμού
- Διάγραμμα 2:** Καταγωγή των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 3:** Αυτοπροσδιορισμός της καταγωγής τους
- Διάγραμμα 4:** Θρησκεία των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 5:** Μητρική γλώσσα των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 6:** Επίπεδο εκπαίδευσης των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 7:** Καθεστώς ενοικίασης
- Διάγραμμα 8:** Προθέσεις σε περίπτωση μη ιδιοκατοίκησης
- Διάγραμμα 9:** Οικιακός εξοπλισμός
- Διάγραμμα 10:** Άποψη των Μουσουλμάνων Ρομ για τις συνθήκες στέγασης τους
- Διάγραμμα 11:** Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ για τα βασικότερα προβλήματα της κατοικίας τους
- Διάγραμμα 12:** Κατάσταση κατασκευής των κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 13:** Μέγεθος κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 14:** Επαγγέλματα των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 15:** Θέση στο επάγγελμα των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 16:** Χαρακτήρας του επαγγέλματος των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 17:** Περίοδος εργασίας στην περιοχή των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 18:** Χρήσεις γης ισογείου
- Διάγραμμα 19:** Ποσοστιαία κατανομή των υπό κατασκευή κτιρίων και των χώρων αποθήκευσης στο ισόγειο
- Διάγραμμα 20:** Χρήσεις γης 1^{ου} ορόφου
- Διάγραμμα 21:** Χρήσεις γης κτιρίων πάνω από 2 ορόφους
- Διάγραμμα 22:** Περιοχές εξυπηρέτησης των Μουσουλμάνων Ρομ
- Διάγραμμα 23:** Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ για την κατάσταση της περιοχής μελέτης
- Διάγραμμα 24:** Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ για τα προβλήματα της περιοχής
- Διάγραμμα 25:** Συνολική θεώρηση για την ποιότητα διαβίωσης στην περιοχή από τους Μουσουλμάνους Ρομ
- Διάγραμμα 26:** Μεθοδολογία πρότασης σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης
- Διάγραμμα 27:** Απόψεις των μουσουλμάνων Ρομ για την ανάπτυξη της περιοχής μελέτης
- Διάγραμμα 28:** Μοντέλο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης
- Διάγραμμα 29:** Πρόθεση των Μουσουλμάνων Ρομ για συμμετοχή στην αναβάθμιση της περιοχής μελέτης
- Διάγραμμα 30:** Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ αναφορικά με τον τρόπο συμμετοχής τους σε μια παρέμβαση αναβάθμισης της περιοχής

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Μέρος Α

- Σ-1:** Οι μετακινήσεις των Ρομ στο πέρασμα των αιώνων
Σ-2: Οι Ρομ στην Ελληνική επικράτεια

Μέρος Β

- A-1:** Η ευρύτερη περιοχή Αλεξ/πολης
A-2: Η εξέλιξη της οικιστικής ανάπτυξης της Αλεξ/πολης
A-3: Οι ευρύτερες χρήσεις γης της Αλεξ/πολης
A-4: Η περιοχή μελέτης στην Αλεξ/πολη
A-5: Η περιοχή μελέτης
A-6: Περιοχές έντονης παρουσίας των Ρομ (ευρύτερη περιοχή)
A-7: Περιοχές έντονης παρουσίας των Ρομ (περιοχή μελέτης)
A-8: Εξέλιξη της οικιστικής ανάπτυξης της περιοχής μελέτης
A-9: Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά
A-10: Χρήσεις γης ισογείου
A-11: Χρήσεις γης 1^{ου} ορόφου
A-12: Χρήσεις γης λοιπών ορόφων
A-13: Θεσμοθετημένες χρήσεις γης
A-14: Πραγματοποιούμενες χρήσεις γης
A-15: Συγκρούσεις χρήσεων γης
A-16: Τομείς όρων δόμησης
A-17: Πραγματοποιούμενος Συντελεστής Δόμησης
A-18: Κτιριακό Απόθεμα
A-19: Κατάσταση κατασκευής κτιρίων (ανά κτίριο)
A-20: Κατάσταση κατασκευής κτιρίων (ανά ΟΤ)
A-21: Ηλικία κατασκευής κτιρίων (ανά κτίριο)
A-22: Ηλικία κατασκευής κτιρίων (ανά ΟΤ)
A-23: Αριθμός ορόφων κτιρίων (ανά κτίριο)
A-24: Αριθμός ορόφων κτιρίων (ανά ΟΤ)
A-25: Οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο της περιοχής μελέτης
A-26: Δίκτυο όμβριων
A-27: Δίκτυο ακαθάρτων
A-28: Βασικό Η/Σ δίκτυο
A-29: Γενική διάγνωση της περιοχής μελέτης

Μέρος Γ

- Π-1:** Πρόταση αναβάθμισης

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Εντός κειμένου:

- Φωτογραφία 1:** Η κατάσταση της οροθετημένης περιοχής πρασίνου
Φωτογραφία 2: Η γεωργική αποθήκη
Φωτογραφία 3: Άποψη της οδού Άβαντος
Φωτογραφία 4: Κατοικίες Μουσουλμάνων με ανύπαρκτες υποδομές
Φωτογραφία 5: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ με ανύπαρκτες υποδομές
Φωτογραφία 6: Αδιάνοικτος δρόμος
Φωτογραφία 7: Διατηρητέο κτίριο του Ε.Ο.Π. (Στρατιωτική Στάση του 1897)
Φωτογραφία 8: Η κύρια είσοδος στην οδό Άβαντος (φυλασσομένη διάβαση)
Φωτογραφία 9: Άποψη αφύλακτης σιδηροδρομικής γραμμής

Εκτός κειμένου (Φωτογραφική τεκμηρίωση):

- Φωτογραφία 10:** Αδιάνοικτος δρόμος
Φωτογραφία 11: Αθλητικές εγκαταστάσεις (στο ΟΤ 460Α)
Φωτογραφία 12: Οικοδομική δραστηριότητα (στο Βόρειο τμήμα)
Φωτογραφία 13: Περιοχή πολεοδόμησης
Φωτογραφία 14: Κατάσταση της περιοχής πρασίνου (ΟΤ 460Α)
Φωτογραφία 15: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ
Φωτογραφία 16: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ
Φωτογραφία 17: Άποψη της οδού Άβαντος

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ - ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ.Γ.Λ.Ε.	Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
Γ.Π.Σ.	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Δ.Ε.Η.	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Ε.ΠΟ.Σ.	Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας και Στέγασης
Δ.Ε.Υ.Α.Α.	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Αλεξανδρούπολης
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.Κ.Ε.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Ε.Ο.Κ.	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Ο.Π.	Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας
Ε.Σ.Υ.Ε.	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος
Ζ.Ε.Κ.	Ζώνη Ειδικών Κινήτρων
Ζ.Κ.Κ.	Ζώνη Κοινωνικής Κατοικίας
Ζ.Ο.Ε.	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
Κ.Π.Σ.	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Ν.Ε.Λ.Ε.	Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης
Ο.Ε.Κ.	Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας
Ο.Τ.	Οικοδομικό Τετράγωνο
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ο.Τ.Ε.	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Σ.Δ.	Συντελεστής Δόμησης
Τ.Ε.Ε.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε.	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
Υ.Χ.Ο.Π.	Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

... “κι αν έχουν πατρίδα, φτάνει
αυτή ως εκεί που φτάνει το
βασιλείο” ...

Κ. Παλαμάς
“Ο δωδεκάλογος του Γύφτου”

Α) ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάλυση, η διάγνωση και η πρόταση σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης τμήματος της ενότητας Άβαντος του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Η επιλογή της ενότητας αυτής έγινε ύστερα από την επισήμανση ότι περιλαμβάνει μια πολιτισμική ετερότητα, η οποία έχει έντονες επιδράσεις και αναδράσεις όχι μόνο κοινωνικά αλλά και χωρικά, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει ένα διττό και δισημαντο πρόσωπο, ένα όμοιο με την υπόλοιπη πόλη και ένα ολικά αποκλεισμένο. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτό, το οποίο θέτει τη μορφή και την προσέγγιση του πολεοδομικού σχεδιασμού σε μια κοινωνική βάση,¹ σε συνδυασμό με τα εξαιρετικά σημαντικά και άλυτα προβλήματα της περιοχής που χρήζουν άμεσης επέμβασης είναι η κύρια θεματική δομή της παρούσας μελέτης.

Οι δύο πολιτισμικές ομάδες που διαμένουν στον χώρο αυτό είναι οι Μουσουλμάνοι Ρομ² και το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Από την πρώτη επαφή με την περιοχή εξήχθηκε το συμπέρασμα ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ κατοικούν στις πιο υποβαθμισμένες γειτονιές, κυρίως σε πρόχειρα σπίτια (που πολύ εύκολα μπορούν να χαρακτηριστούν ως παραπήγματα), απομονωμένοι και αποκλεισμένοι από κάθε μορφή κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής ζωής. Έτσι λοιπόν, στην υπό μελέτη περιοχή περιλήφθηκαν όλα τα τμήματα τα οποία παρουσιάζουν τα σημαντικότερα προβλήματα τόσο πολεοδομικής φύσης όσο και περιβαλλοντικής υποβάθμισης και τα οποία περιλαμβάνουν όλες τις περιοχές κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ.

Αυτή η πραγματικότητα οδήγησε σε μια προσέγγιση της περιοχής βασισμένη στην ανάγκη διαχειριστικής αντιμετώπισης της ευαίσθητης αυτής κοινωνικής ομάδας, που θα περιλαμβάνει μια συνολική προσέγγιση των αναγκών και των προβλημάτων τους. Οι βασικές λοιπόν επιδιώξεις της μελέτης αυτής μπορούν να συνοψιστούν σε δυο κεντρικούς τομείς, ένα γενικό και ένα ειδικό, οι οποίοι είναι:

- *Γενική επιδίωξη.* Η συνολική αναβάθμιση της περιοχής μελέτης
- *Ειδική επιδίωξη.* Η άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των Μουσουλμάνων Ρομ και η εξασφάλιση της κοινωνικής τους ένταξης.

Η βασική λοιπόν φιλοσοφία και προσέγγιση της περιοχής μελέτης έγινε με γνώμονα την μορφή του σχεδιασμού που βασίζεται στην λογική της ρύσης “*think globally, act locally*” (σκέψου γενικά, δράσε τοπικά). Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά όλα τα μεθοδολογικά βήματα και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την πληρέστερη και καλύτερη ανάλυση της περιοχής μελέτης.

¹ Στην ξένη βιβλιογραφία συναντάται επίσης με τον όρο *social town planning*.

² Η ονομασία αυτή, όπως θα ειπωθεί στην συνέχεια, είναι βάση της επιθυμίας τους να αποκαλούνται έτσι.

B) ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Βάση της παραπάνω λογικής, η παρούσα μελέτη χωρίστηκε σε τρεις βασικές ενότητες – μέρη. Σε αυτές γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστεί μια άρτια και ολοκληρωμένη πρόταση πολεοδομικής παρέμβασης, η οποία θα αποτελείται από δράσεις ουσιαστικές αλλά και εφικτές.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο μέρος που έχει σαν τίτλο «Έννοιες – Ορισμοί», γίνεται αρχικά μια γενική και εκτενής αναφορά στην ιστορία και στα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ρομ, από την στιγμή της εμφάνισης τους ως και σήμερα. Στην συνέχεια θίγεται το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού τους και ειδικότερα των χωρικών διαστάσεων του, με στόχο την δημιουργία μιας γενικής αντιληπτικής εικόνας του προβλήματος και των επιδράσεων του. Επίσης, κρίθηκε σκόπιμο να γίνει αναφορά των συνθηκών στέγασης τους αλλά και μια κριτική παρουσίαση των μέχρι τώρα παρεμβάσεων και δράσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους από τους κεντρικούς και τοπικούς φορείς άσκησης πολιτικής εξουσίας. Όπως γίνεται αντιληπτό, η ενότητα αυτή αποτελεί την εισαγωγική προσέγγιση και τη θεωρητική βάση που θα στηριχθεί η δόμηση και η προβληματική της μελέτης και βασίστηκε σε μια ευρεία βιβλιογραφική έρευνα.

Στην δεύτερη ενότητα, εξειδικεύεται η προσέγγιση στην περιοχή μελέτης όπου και αναλύεται εκτενώς η υπάρχουσα κατάσταση της. Η ανάλυση οδηγεί στην διάγνωση των προβλημάτων και τίθενται οι τομείς παρέμβασης που θα στηριχθεί η πρόταση αναβάθμισης. Η ανάλυση αυτή βασίστηκε κυρίως στις καταγραφές που πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή αλλά και στην προσωπική επαφή με τους κατοίκους και κυρίως με τους Μουσουλμάνους Ρομ. Επίσης, πολύ σημαντική συμβολή για την κοινωνικοοικονομική και πολεοδομική περιγραφή της περιοχής αποτέλεσε η έρευνα πεδίου³ που πραγματοποιήθηκε για την υποστήριξη της παρούσας μελέτης.

Στην τρίτη και τελική ενότητα της μελέτης, βάση της παραπάνω διάγνωσης, παρουσιάζεται αναλυτικά η πρόταση σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης της περιοχής μελέτης.

---

³ Η έρευνα πεδίου έγινε με απλή τυχαία δειγματοληψία σε ένα δείγμα 29 νοικοκυριών Μουσουλμάνων Ρομ και είχε σαν βασικό στόχο να αποκαλύψει τις απόψεις και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινότητα αυτή, όπως επίσης και για να διαγνώσει τις προθέσεις τους για μια τυχόν συμμετοχή τους σε μια προσπάθεια αναβάθμιση της περιοχής μελέτης.

ΜΕΡΟΣ Α
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ: ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΡΟΜ

... “από την πατρίδα μας
διωγμένοι και σβησμένοι από την
Ανατολή θα ανατείλουμε στη
Δύση” ...

Κ. Παλαμάς
“Ο δωδεκάλογος του Γύφτου”

1.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΡΟΜ

Από τα απειράριθμα ασιατικά φύλα που μέσα στους αιώνες, προωθούμενα βαθμιαία από τα βάθη της Ανατολής, εισέβαλαν στον Ευρωπαϊκό χώρο προκαλώντας αναστατώσεις και καταστροφές, αυτοί που συνοπτικά ονομάζονται τσιγγάνοι, είναι ίσως το μοναδικό που εμφανίστηκε και εξαπλώθηκε ειρηνικά σε όλες τις χώρες της Δύσης, διεκδικώντας σήμερα με την απίστευτη έκταση της διασποράς του τον τίτλο ενός πανευρωπαϊκού, αν όχι και παγκόσμιου λαού. Ένας λαός χωρίς ιστορική πατρίδα.¹

Η καταγωγή και η ιστορία των ΡΟΜ επί πολλούς αιώνες ήταν άγνωστη και ασαφής. Στην ατέρμονη πορεία της διασποράς τους από την πρώτη εμφάνιση τους στη δύση, τους ακολούθησαν διαδόσεις και θρύλοι που συχνά άγγιζαν τα όρια της δαιμονολογίας και της υπερβολής που αφορούσαν την καταγωγή, την ταυτότητα τους κ.λπ.²

Τα τελευταία χρόνια η επιστήμη έχει απαντήσει στο αίνιγμα της καταγωγής και έχει καταγράψει σε μεγάλο βαθμό την ιστορία τους. Παρ' όλα αυτά όμως υπάρχουν μέχρι και σήμερα απόψεις και θέσεις για τους ΡΟΜ που αγνοούν την πραγματικότητα. Ως και οι όροι για τον χαρακτηρισμό τους καμία σχέση δεν έχουν ούτε με τα ιστορικά δεδομένα ούτε με τις εσωτερικές διαφοροποιήσεις και τους αυτοπροσδιορισμούς τους. Μέχρι και σήμερα που διεθνώς έχουν αναγνωριστεί με τον δικό τους κυρίαρχο αυτοπροσδιοριστικό όρο ΡΟΜ, οι διάφοροι λαοί εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τις ονομασίες τις οποίες επί αιώνες κατά τόπους τους απέδιδαν: οι Τούρκοι τους αποκαλούν Cingene ή Kipti, οι Βούλγαροι Ciganin, οι Άγγλοι Gypsies, οι Γάλλοι Gitans ή Tsiganes, οι Ιταλοί Zingari, Gittanos οι Ισπανοί, οι Γερμανοί Zigeuner, οι Άραβες Zot, οι Έλληνες Γύφτους, Αθίγγανους, Τσιγγάνους, Κατσιβελους.³

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω χρησιμοποιείται ο όρος «ΡΟΜ – ΡΟΜΑ», γιατί όλοι οι Τσιγγάνοι αυτοαποκαλούνται ΡΟΜ - ΡΟΜΑ και το (προ)έθνος των ΡΟΜΑ φαίνεται να είναι το μεγαλύτερο πληθυσμιακά, σε όλο τον κόσμο, σε σχέση με άλλες τσιγγάνικες ομάδες, όπως είναι οι Σιντί, Καλέ, Μανούς κ.λπ. Επίσης, η γλώσσα όλων των τσιγγάνων της γης είναι η Ρομάνι Κιμπ και τέλος γιατί έτσι τους αναγνώρισε το 1979 ο Ο.Η.Ε. ως «Διεθνής ένωση Ρομάνι».⁴

¹ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.1

² βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ. 2, Έξαρχος 1996 σελ. 11-24, Ντούσας 1997 σελ. 33-40, Σωμαράς Χ. 1998 σελ. 41

³ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ. 2, Ζεγκίνης 1994 σελ. 14-15

⁴ Ντούσας 1997 σελ. 19

1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Λαός με προφορική παράδοση και χωρίς γραπτή γλώσσα οι Ρομ δεν άφησαν γραπτά ντοκουμέντα ώστε να πηγάζει μέσα από την δική τους ιστορική μνήμη η καταγωγή και η εξελικτική τους πορεία στο πέρασμα του χρόνου. Όλες οι γραπτές πηγές που αναφέρονται σε αυτούς προέρχονται πάντα από τους «άλλους» και στην συντριπτική τους πλειοψηφία ταυτίζονται με τα κλασσικά στερεότυπα που προαναφέρθηκαν, δίνοντας έτσι μια συνήθως διαστρεβλωμένη και προκατειλημμένη εικόνα με αποτέλεσμα να μην προσφέρουν μια αξιόπιστη μαρτυρία για την ιστορική πραγματικότητα και εξέλιξη των Ρομ.⁵

Οι γλωσσολογικές έρευνες απέδειξαν ότι η Ρομάνι – η γλώσσα των Ρομ – ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή οικογένεια και συγγενεύει με την σανσαρική και με σύγχρονα ινδικά ιδιώματα. Η ίδια η λέξη Ρομ με τις κατά περιοχές παραλλαγές της (Λομ στα ρομανί της Αρμενίας, Ντομ στις Συρίας και Περσίας) βοηθάει στην ανίχνευση της προϊστορίας τους. Τόσο στα σανσαρικά όσο και σε νεοϊνδικές διαλέκτους η λέξη χαρακτηρίζει μια κάστα μελαψών πλανόδιων μουσικών.⁶

Αυτός ο συσχετισμός δείχνει να οδηγεί σε κάποιο αόριστο προσδιορισμό των προγόνων των σημερινών Ρομ. Είναι πιθανόν εκείνος ο λαός που γύρω στο 900 μ.Χ. περιθωριοποιημένος ίσως από τους ανταγωνισμούς της αυστηρά διαστρωματωμένης σε κάστες κοινωνίας της μεσαιωνικής Ινδίας εγκατέλειψε την κοιτίδα του και άρχισε μια αναγκαστική περιπλάνηση στις χώρες της Εγγύς Ανατολής.⁷ Αναφορικά με αυτή την μετακίνηση τους υπάρχουν ορισμένες σποραδικές πληροφορίες. Σύμφωνα με αυτές, οι Ρομ προτού εγκατασταθούν στο Βυζαντινό έδαφος μετέβηκαν στην Αίγυπτο, στη Συρία, στην Περσία και στην Αρμενία όπου και συναντιόνται αργότερα ως Τζατ – Ζοτ, Λουρί ή Ντουρί και Ρομ ή Λομ. Η περιπλάνηση αυτή διήρκεσε από τον 7^ο ως τον 11^ο αιώνα και είχε σαν αποτέλεσμα να δεχθεί η γλώσσα τους πολλά δάνεια από την γλώσσα των λαών των περιοχών αυτών.⁸

Το πέρασμα των Ρομ στο Βυζάντιο φαίνεται να πως έγινε κάτω από την πίεση των σελτζουκικών επιδρομών στην Αρμενία στις αρχές του 11^{ου} αιώνα. Αντιλαμβάνονται αμέσως την αμάθεια και δεισιδαιμονία που επικρατούν μέχρι και στα ανώτατα κοινωνικά στρώματα και τις εκμεταλλεύονται στο έπακρο επιδιδόμενοι σε άπειρους τρόπους στη μαγεία και τη μαντική καθώς και στις εξίσου γοητευτικές τέχνες της μουσικής και του τσίρκο. Όντας άλλωστε παράλληλα σιδεράδες και χαλκουργοί ήσαν ούτος ή άλλως ταυτισμένοι με τις υπερφυσικές δυνάμεις μιας και οι ασχολίες τους ήταν συνδέονταν ανέκαθεν με στη λαϊκή φαντασία με την μαγεία και τους δαίμονες.

Η πρώτη μαρτυρία που κατονομάζει τους «Ατσίγγανους», απόγονους του Σίμωνα του Μάγου, διαβόητους κακοποιούς και μάγους, είναι ένα κείμενο του Αγίου όρους

⁵ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ. 1-2

⁶ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.4

⁷ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.4, Ντούσας 1997 σελ. 37

⁸ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.4-5, Ζεγκίνης 1994 σελ. 19, Ντούσας 1997 σελ. 37-38, Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ.18, Σωμαράς Χ. 1998 σελ.42

που χρονολογείται το 1068 με τίτλο ο βίος του αγίου Γεωργίου του Αθωνίτη. Το κείμενο αναφέρει πως το 1050 ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Μονομάχος κατέφυγε στις μαγικές ικανότητες τους για να εξολοθρεύσει τα άγρια θηρία που κατασπάραζαν το βασιλικό κυνήγι στο αυτοκρατορικό άλσος και εκείνοι το πέτυχαν χρησιμοποιώντας φαρμακωμένο κρέας.⁹

Η χρονολογικά επόμενη μαρτυρία που υπάρχει είναι από τον 12^ο αιώνα και βρίσκεται σε ένα σχόλιο του Θεόδωρου Βαλσαμώνος όπου αναφέρεται ότι οι «Αθίγγανου», αρκουδιάρηδες, γητευτές φιδιών και εγγαστρίμυθοι εκμεταλλεύονται τους αφελείς πουλώντας φυλακτά, αντιβασκάνια, παριστάνοντας τους αστρολόγους και λέγοντας την μοίρα.¹⁰

Μέσα στο πολυφυλετικό Βυζάντιο οι Ρομ δεν έγιναν ιδιαίτερος στόχος διακρίσεων και διώξεων μιας και ο νομαδισμός τους δεν ήταν κάτι ξένο. Ακόμη, η κοινωνική τους οργάνωση καθώς και τα έθιμα τους ήταν ενταγμένα στον πολιπολιτισμική φύση του Βυζαντίου και της ευρύτερης περιοχής της Ανατολής.¹¹

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι Ρομ της Ευρώπης προέρχονται από τους «Αθίγγανους» της Θράκης, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν εκεί πιθανότατα τον 11^ο αιώνα, προερχόμενοι από χώρες της Μέσης Ανατολής. Από την Θράκη πήγαν στην Βοημία (14^{ος} αιώνας) και από εκεί διασπάρθηκαν στην υπόλοιπη Ευρώπη. Αποδεικτικό στοιχείο της προελεύσεως των Ρομ των Βαλκανίων και της ευρύτερης περιοχής της Ευρώπης από του «Αθίγγανους» που είχαν αρχικά εγκατασταθεί στην Θράκη, αποτελεί το γεγονός ότι στην γλώσσα των πληθυσμών αυτών υπάρχουν πολλά ελληνικά γλωσσικά στοιχεία, τα οποία έχουν σχέση με την γλώσσα των κατοίκων της περιοχής αυτής.¹² Ένας από τους λόγους που συνέβαλαν στην μετακίνηση των Ρομ από την Θράκη προς τα ενδότερα της Ευρώπης, ήταν οι επιδρομές και οι λεηλασίες που πραγματοποιούσαν οι Τούρκοι κατά το πρώτο μισό του 14^{ου} αιώνα στην περιοχή και στη συνέχεια η κατάληψη της περιοχής αυτής (κατά το δεύτερο μισό του 14^{ου} αιώνα) από τους Οθωμανούς Τούρκους.¹³

⁹ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.6, Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ.19, Ζεγκίνης 1994 σελ. 23

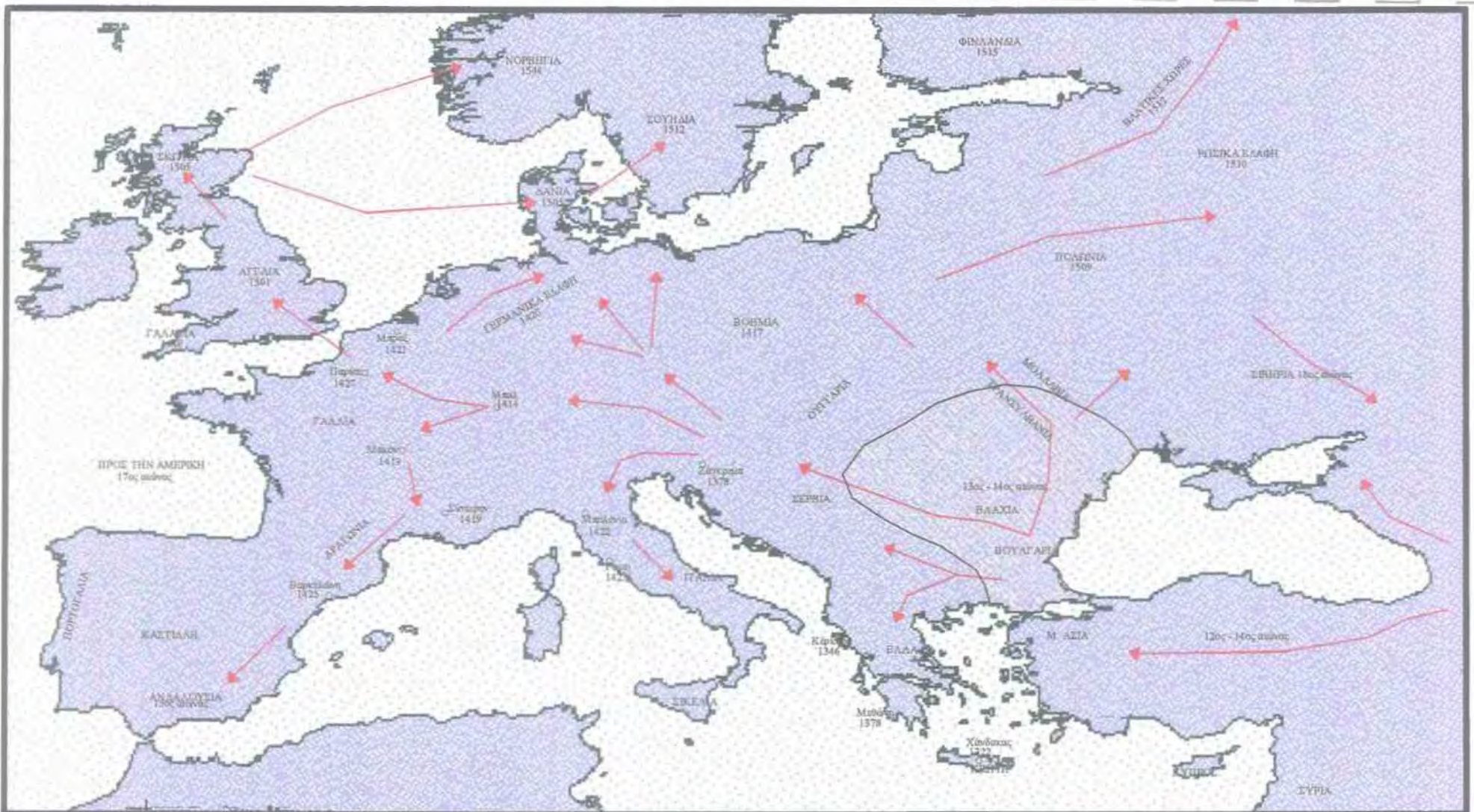
¹⁰ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.6-7

¹¹ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.7

¹² βλ. Ζεγκίνης 1994 σελ. 19-25

¹³ βλ. Ζεγκίνης 1994 σελ. 19, ΝΕΛΕ 1996 σελ.8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΘΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
Μάθη: ΣΥΜΒΛΑΣΜΕΝ ΉΥΤΙΑ ΚΑΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ - ΣΥΝΔΙΑΣΤΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ	
Ποσότητα: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ Η ΕΡΕΥΤ	
Θέμα Σχεδίου: ΟΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΟΜ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ	Αριθμός Σχεδίου Σ - 1
Α΄ ΒΑΣΗ ΔΙΔΑΧΤΗ	
ΔΙΔΑΧΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	
Επιμέλεια: ΔΕΛΤΑΝ ΔΑΣΙΝΗ ΚΑΛΩΝΟΣ ΣΩΦΡΩΝ	
Μάθημα: ΔΙΣΤΟΡΙΑ ΑΙΩΝΕΡΩΝ	
Μορφή: ΣΥΝΤΗΜΗΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ	
Στοιχεία: 2023	
Στοιχεία: 2023	

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΤΙΘΕΤΑΙ ΧΕΙΡ ΕΝΤΟΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΡΟΜ

↗

ΑΒΟΝΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΡ ΤΩΝ ΡΟΜ

1.3. ΟΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΡΟΜ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Πριν από την μετακίνηση τους προς την Ευρώπη ένας σημαντικός αριθμός τους μετακινήθηκε προς το νότο και συγκεκριμένα στις Βενετοκρατούμενες περιοχές της Πελοποννήσου, την Κρήτη, την Κέρκυρα και την Κύπρο όπου υπήρχε σχετική σταθερότητα. Είναι χαρακτηριστικό το ότι οι Βενετοί επέτρεψαν τους Ρομ να εγκατασταθούν εκεί όπου υπήρχαν εβραϊκοί πληθυσμοί και κυρίως σε συνοικισμούς που ήταν κοντά στα φρούρια, με την υποχρέωση να πληρώνουν ορισμένους φόρους. Έτσι η ύπαρξη τους στο Ναύπλιο μαρτυρείται από έγγραφο του έτους 1444, στη Μεθώνη από γραπτές μαρτυρίες το έτος 1384, στην Κρήτη το έτος 1323 και στην Κέρκυρα το έτος 1381.¹⁴

Η ολοκλήρωση της Τουρκικής κατάκτησης βρίσκει ένα σημαντικά μεγάλο αριθμό Ρομ να παραμένει στην Ελλάδα και γενικά στον ευρύτερο χώρο της Βαλκανικής. Από αυτούς, άλλοι ακολούθησαν την τύχη των υπόδουλων χριστιανών και άλλοι εξισλαμίστηκαν, ως επί το πλείστον εκείνοι που βρέθηκαν στις βορειοελλαδικές επαρχίες. Δεδομένης της χαλαρής σχέσης τους με την θρησκεία, η μεταστροφή τους αυτή εξυπηρέτησε την καλύτερη διαβίωση και τις ελεύθερες μετακινήσεις τους, μιας και ο αχανής χώρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αποτελούσε ένα πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη των επαγγελματικών και συναλλακτικών τους δεξιοτήτων.¹⁵

Η ανεμπόδιστη αυτή περιπλάνηση τελείωσε με την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την δημιουργία των εθνικών κρατών. Με την παγίωση των συνόρων οι νομάδες των Ρομ αναγκάζονται να περιοριστούν στο κρατικό έδαφος της κάθε χώρας.¹⁶ Για τον Ελλαδικό χώρο από την στιγμή της απελευθέρωσης του και μέχρι το 1978 όπου οι Ρομ απέκτησαν το δικαίωμα της πολιτογράφησης τους, τα στοιχεία και οι απογραφές δεν μπορούν να δώσουν ακριβή απάντηση για τον πληθυσμό και τα χαρακτηριστικά τους, αφού ή δεν καταγράφονταν ή η καταγραφή ήταν λανθασμένη μιας και υπολογίζονταν άλλοτε στην μια και άλλοτε στην άλλη εθνότητα.¹⁷

Στην περιοχή της Δυτικής Θράκης μια Τουρκική στατιστική του έτους 1910 κατέγραψε 4000 «Αθιγγάνους» εκ των οποίων οι 2400 ήταν χριστιανοί ορθόδοξοι και οι 1600 μουσουλμάνοι. Είναι γνωστό ότι η Θράκη ως τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-13) βρισκόταν υπό Τουρκική κατοχή και μέχρι το 1920 που εντάχθηκε στον εθνικό κορμό της Ελλάδας, υπό Αγγλογαλλική κατοχή. Την περίοδο αυτή λόγω της επικίνδυνης κατάστασης που επικρατούσε στην περιοχή, ο αριθμός των Ρομ της Θράκης μειώθηκε. Λίγο πριν την υπογραφή της συνθήκης της Λοζάννης στην Θράκη υπήρχαν 2505 μουσουλμάνοι «Αθιγγανοί». Στην συνέχεια, με την υπογραφή της συνθήκης και τη διευθέτηση του ζητήματος των μη ανταλλάξιμων πληθυσμών (etablis), ο αριθμός των μουσουλμάνων «Αθιγγανών» αυξήθηκε.¹⁸

¹⁴ βλ. Ζεγκίνης 1994 σελ. 20

¹⁵ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.10

¹⁶ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.10

¹⁷ βλ. Ντούσας 1997 σελ. 55

¹⁸ βλ. Ζεγκίνης 1994 σελ. 43-45

Ως το 1955, όλοι οι Ρομ της χώρας, εκτός από τους μουσουλμάνους Ρομ της Θράκης, θεωρούνταν ανιθαγενείς και δεν υπηρετούσαν στο στρατό. Με το Ν.Δ. 3370/1975 και με τις μετέπειτα ρυθμίσεις των Νόμων 69468/1978 και 16701/1979 απέκτησαν την δυνατότητα για Ελληνική ιθαγένεια. Σήμερα όλοι οι Ρομ της χώρας έχουν Ελληνική υπηκοότητα, είναι γραμμένοι στα μητρώα των Δήμων και κοινοτήτων και έχουν τα ίδια δικαιώματα και ίσες υποχρεώσεις με τους υπόλοιπους Έλληνες.¹⁹

Σήμερα στην Ελλάδα, η πραγματικότητα δείχνει ότι οι αριθμοί κυμαίνονται κατά προσέγγιση από 300.000 έως 350.000. Η μετακίνηση ορισμένων Ρομ σε αναζήτηση εποχικής εργασίας, το φαινόμενο της "κρυμμένης ταυτότητας" που παρατηρείται ιδίως στη Θράκη, όπου αρκετοί Ρομ δηλώνουν εθνικά Τούρκοι, συντελούν στους παράγοντες δυσκολίας προσέγγισης του ακριβούς αριθμού. Κυβερνητικοί οργανισμοί έκαναν λόγο το 1996 για 300.000 Ρομά (σχετική έκθεση State Department) ενώ οι ίδιες επίσημες πηγές, έναν χρόνο μετά, ανέφεραν 150.000 - 200.000. Μη κυβερνητικές οργανώσεις θεωρούν το πραγματικό νούμερο πολύ υψηλότερο, μη αποκλείοντας την πιθανότητα να ξεπερνά τις 350.000. Οι Ρομ είναι διασπαρμένοι σε όλη την επικράτεια αλλά οι μουσουλμάνοι Ρομ βρίσκονται κυρίως στην Θράκη.²⁰

¹⁹ βλ. Ζεγκίνης 1994 σελ. 20-21

²⁰ βλ. Ντούσας 1997 σελ. 55, ΝΕΛΕ 1996 σελ.47

ΥΠΟΜΝΗΜΑ	
	Περιοχές εγκατάστασης ΡΟΜ
	Νομοί
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
Μόdel: ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΕΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ	
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ	
Θέμα Σχολίου: ΟΙ ΡΟΜΕΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΡΑΤΕΙΑ	Αριθμός Σελίδων
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	Σ - 2
	
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	
Επιβλέπων: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΑΒΑΝΟΣ ΑΛΕΞΗΝΟΣ ΚΩΝΝΟΣ	
Μελετώντας: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝΝΟΣ	
ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2006	
<small>Παραγωγή: Εργαστήριο Κατασκευών και Πληροφορικής Τμήματος</small>	

1.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΡΟΜ

1.4.1. Φυλετικός διαχωρισμός των Ρομ

Προσπαθώντας μια διερεύνηση των κοινωνικών – πολιτιστικών χαρακτηριστικών και σχέσεων των Ρομ δημιουργείται ένας προβληματισμός σχετικά με την δυνατότητα κατανόησης και αντικειμενικής περιγραφής της ταυτότητας τους. Ο εθνοκεντρικός τρόπος που αντιμετωπίζεται και βιώνεται σήμερα τον κόσμο, μέσα από την στάση να εξυψώνονται με αθέμιτο τρόπο οι αξίες της περιρρέουσας κοινωνίας, υποβαθμίζοντας και υπονομεύοντας παράλληλα κάθε τι διαφορετικό σε σκέψη, έκφραση, θέση και τρόπο ζωής, οδηγεί σε μια προκατάληψη και μη σωστή άποψη για την διαφορετικότητα των διαφόρων λαών, εθνικών και κοινωνικών ομάδων. Αυτό ισχύει κυρίως για τις αναπτυγμένες κοινωνίες ή τις κυρίαρχες εθνότητες που επιβάλλονται ως πολιτιστικά κέντρα και ο εθνοκεντρισμός είναι μεγαλύτερος όσο μεγαλύτερη είναι απόσταση που χωρίζει τις ομάδες.²¹

Η αντιμετώπιση των Ρομ από τις κοινωνίες της Δύσης είναι ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας τέτοιας σχέσης. Η έντονη πολιτισμική τους διαφορετικότητα τους μετέτρεψε σε μια άγνωστη κοινωνική «φυλή» της οποίας η ετερότητα κρίθηκε ιδιαίτερα απειλητική. Από την άλλη μεριά οι Ρομ οργάνωσαν την ταυτότητα τους μέσα από αντίστοιχες διαδικασίες θετικών και αρνητικών αξιολογήσεων. Οχυρωμένοι πίσω από τους κοινοτικούς τους δεσμούς, δημιούργησαν ένα ανταγωνιστικό κοινωνικό σύστημα, αναπτύσσοντας μια ανάλογη ψυχολογική στάση, τη δυσπιστία και μια βαθιά περιφρόνηση για τους μη Ρομ. Έτσι, κάτω από αυτές τις συνθήκες πόλωσης η μελέτη και κατανόηση της κοινωνίας και κουλτούρας τους γίνεται ιδιαίτερα δυσχερής και αβέβαιη.²²

Μια άλλη δυσκολία που αντιμετωπίζει η ενιαία μελέτη των κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών των Ρομ είναι η δημιουργία, κατά το πέρασμα των αιώνων, πολλών και διαφορετικών ομάδων που οφείλεται στην ασύγχρονη άφιξη τους στην Ελλάδα και με απόσταση αιώνων μεταξύ τους. Οι ποικιλόμορφες αυτές ομάδες σχηματίζουν ένα μωσαϊκό του οποίου τα διάφορα στοιχεία διαφοροποιούνται ενώ ταυτόχρονα διατηρούν κάποια από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τους.²³

Έτσι, η προσπάθεια να οριστεί ένας τρόπος διάκρισης και κατηγοριοποίησης των διαφόρων ομάδων των Ρομ, οδηγεί στην δημιουργία ομάδων βάση κάποιων χαρακτηριστικών και προσδιοριστικών τους γνωρισμάτων. Οι κυριότεροι προσδιοριστικοί όροι των ομάδων είναι οι εξής:

- *Γενεαλογική καταγωγή*: Οι επί μέρους ομάδες χαρακτηρίζονται από τα οικογενειακά ονόματα που προέρχονται από τον γενάρχη της φάρας, π.χ. Αμέτθδες, Νταλιπαίοι κ.λπ.

²¹ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.11

²² βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.11-12

²³ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.12, ΝΕΛΕ 1990 σελ. 27

- *Γεωγραφική καταγωγή*: Κριτήριο σε αυτή την περίπτωση είναι είτε η περιοχή προέλευσης είτε η χώρα καταγωγής, π.χ. Ρωμιόγυφτοι, Τουρκόγυφτοι, Αρβανιτόγυφτοι κ.λπ.
- *Θρήσκευμα*: Χριστιανοί, μουσουλμάνοι κ.λπ.
- *Γλωσσική διάλεκτος*: Κάθε φάρα ανάλογα με την περιοχή προέλευσης έχει το δικό της γλωσσικό ιδίωμα. Εν τούτοις η βασική διάκριση είναι:
  - α) βλαχούρα Ρομά που μιλούν την γνήσια ρομάνι και είναι κυρίως βαλκάνιοι ή Ευρωπαίοι χριστιανοί και
  - β) Να-Βλάχουρα Ρομά στους οποίους ανήκουν ομάδες όπως οι Χοραχανέ Ρομά (εξισλαμισμένοι), οι Αρναούτια Ρομά (Αρβανι-τόγυφτοι) κ.α.
- *Βαθμός εγκατάστασης*: Οι ομάδες διακρίνονται σε:
  - α) πλήρως εγκατεστημένους και αφομοιωμένους, οι οποίοι έχουν απορρίψει την Ρόμικη καταγωγή τους και τα πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.
  - β) ημिएκατεστημένους, που διαθέτουν σπίτια ή παραπήγματα, αλλά τα περισσότερα μέλη της οικογένειας περνούν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου μετακινούμενοι για επαγγελματική απασχόληση
  - γ) νομάδες ή σκηνίτες ή τσαντιρόγυφτους που από νομαδικό χαρακτήρα και τρόπο ζωής, από επαγγελματική ανάγκη ή από φτώχεια δεν έχουν μόνιμη κατοικία και μετακινούνται συνέχεια.
- *Επαγγελματική απασχόληση*: Οι καζαντζία (χαλκιάδες), οι Ντερμεντζία (κατασκευαστές μύλων), οι Ταρακτσία (χτενάδες), οι Τσίλιγκία (κλειδαράδες), οι Τζαμπάσηδες και τα μπατζόρια (ζωέμποροι), Μετσκάρια (αρκουδιάρδες), Λαουρτάδες (μουσικοί) κ.λπ.
- *Βαθμός ένταξης στην τοπική κοινωνία*. Οι ομάδες διακρίνονται σε:
  - α) Ερλία, εγκατεστημένους και ενταγμένους, που με την σειρά τους ξεχωρίζουν σε Μπαλαμανε Ερλία (Ρωμιόγυφτους), Χοραχανέ Ερλία (Τουρκόγυφτους), Ντασικανέ Ερλία (Βλαχόφωνους) και
  - β) Φιτσίρια, νομάδες γνωστούς και ως τσαντιρόγυφτους

(πηγή: ΝΕΛΕ 1996, σελ.13-15)

Οι παραπάνω κατηγοριοποιήσεις είναι δηλωτικές των διαδρομών που οι διάφορες ομάδες ακολούθησαν κατά το απώτερο και πρόσφατο παρελθόν, των περιοχών και της διάρκειας των διαδοχικών τους εγκαταστάσεων, τον χαρακτήρα των τοπικών κοινωνιών με τις οποίες ήρθαν σε επαφή, της θρησκείας και της γλώσσας που υιοθέτησαν κ.λπ.

1.4.2. Κοινωνική και συγγενική οργάνωση

Σε όλες τις οικογένειες των Ρομ οι σχέσεις συγγένειας αποτελούν θεμελιώδη παράγοντα της κοινωνικής τους συγκρότησης. Μπορεί να ειπωθεί πως οι κοινωνικές τους δομές αναπτύσσονται πάνω στον άξονα συγγένεια – οικογένεια μιας και αποτελούν την βάση για οικονομικές συνεργασίες, πολιτικές συμμαχίες, γαμήλιες επιλογές κ.λπ. Αυτή η συγκρότηση σε «φάρες» ή γένη, δηλαδή σε πατρογραμμικές συγγενικές ομάδες δημιουργούν τις «φάρες» που αποτελούνται από πολλές υποομάδες ή γενιές και αυτές διακλαδώνονται σε περισσότερες οικογένειες.²⁴

²⁴ βλ. Ντούσας 1997 σελ. 79-80, ΝΕΛΕ 1996 σελ.17-18

Τα χαρακτηριστικά της πατροπλευρικής οργάνωσης και της αρρενογονικής ιδεολογίας είναι πολύ έντονα στην κοινωνία των Ρομ. Έτσι η ανδροπατροτοπική εγκατάσταση στο γάμο, η έμφαση στην πατρική γραμμή συγγένειας, ο έλεγχος αγνότητας, οι διακρίσεις υπέρ των αρσενικών παιδιών κ.λπ. είναι ορισμένα στοιχεία που αποδεικνύουν την οργάνωση αυτή.²⁵

Ο γάμος, γεγονός σημαντικό που εξασφαλίζει την συνέχεια της ομάδας αλλά και την επίτευξη συμμαχιών εφ' όρου ζωής μεταξύ δύο εκτεταμένων οικογενειών, επισφραγίζεται με πλούσιο εθιμικό τελετουργικό και μεγάλο γλέντι, όπου προβάλλονται τα κυρίαρχα πολιτισμικά τους σύμβολα. Είναι ο κατεξοχήν χώρος όπου ανασυγκροτείται η οικογένεια και η γενιά αλλά και ο χώρος αναπαραγωγής της ιδεολογίας, κυρίως για τους νεότερους, και στους άγραφους κώδικες αξιών και κανόνων συμπεριφοράς της ευρύτερης κοινότητας των Ρομ. Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα του γάμου των Ρομ είναι καταρχήν το γεγονός ότι γίνεται σε πολύ νεαρές ηλικίες, στοιχείο που τον κάνει να διατηρεί έντονα το χαρακτήρα της τελετής ενηλικίωσης. Επίσης, η ελεγχόμενη επιλογή συζύγων, ο γάμος με αρπαγή, η εξαγορά της νύφης, ο έλεγχος της παρθενιάς της νύφης και η ενδεχόμενη εκδίωξη ή διαπώμπευση της αν δεν βρεθεί αγνή, η επαγγελματική συνεργασία με την οικογένεια του πατέρα συμπληρώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα με τα οποία γίνεται ένας γάμος μεταξύ Ρομ.²⁶

Ένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κοινωνίας των Ρομ είναι το γεγονός ότι παρατηρείται πλήρης σχεδόν απουσία διακρίσεων κατά ηλικία. Τα παιδιά κοινωνικοποιούνται πρώιμα και συμμετέχουν ανεμπόδιστα στην κοινωνική ζωή όπου και εκπαιδεύονται, διδάσκονται τις οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες θα επιδοθούν καθώς επίσης και αναλαμβάνουν από νωρίς ρόλους για τους οποίους προορίζονται.²⁷

Οι βασικές αυτές δομές της κοινωνίας τους έχουν διαταραχθεί με την εδραιοποίηση και την αστικοποίηση τους. Η κατοικία γίνεται παράγοντας αποφασιστικής σημασίας. Για εκείνους που επιλέγουν να εγκατασταθούν σε αστικές συνοικίες, η κοινωνική οργάνωση χάνεται και οι φάρες παύουν να αποτελούν σημείο αναφοράς. Όσοι επιδιώκοντας να διατηρήσουν την συνοχή της ομάδας, επιλέγουν σαν τόπο εγκατάστασης τις υποβαθμισμένες περιφερειακές περιοχές και τα κάμπινγκ, γρήγορα γκετοποιούνται και περιπίπτουν στις συνθήκες του πιο σκληρού κοινωνικού αποκλεισμού όπως θα αναλυθούν παρακάτω.

1.4.3. Οικονομική οργάνωση – επαγγέλματα – νομαδισμός

Όπως προαναφέρθηκε, ανάλογα με τις εποχές οι Ρομ επιδόθηκαν σε ποικίλες και μεταβαλλόμενες συχνά δραστηριότητες. Με ορισμένες όμως εργασίες υπήρξαν απόλυτα ταυτισμένοι σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους. Τέτοιες ασχολίες είναι η σιδηρουργία και η χαλκουργία, το εμπόριο αλόγων, η κατασκευή πανεριών και κόσκινων, η πλανεμπορία, η μουσική και ο χορός η μαντική και η μαγεία, που τους

²⁵ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.17-18

²⁶ βλ.ΝΕΛΕ 1996 σελ.18, Ντούσας 1996 σελ. 79-81, Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ.26-28

²⁷ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.18, Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ.18-19

τις διατηρούν σε μεγάλο βαθμό, ανεξάρτητα από την εποχή, τον τόπο και τις περιστάσεις.²⁸

Ο αγροτικός χαρακτήρας της οικονομίας έδινε αξία στα επαγγέλματα και στις υπηρεσίες που προσέφεραν και το εποχιακό τους πέρασμα από διάφορες περιοχές ήταν πολύ σημαντικό γιατί δινόταν η δυνατότητα στις απομακρυσμένες κυρίως περιοχές να καλύπτουν τις ανάγκες τους.²⁹ Από αυτές τους τις δραστηριότητες, εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό ο τρόπος διαβίωσης και ιδιαίτερα η πιο χαρακτηριστική τους πλευρά, ο νομαδισμός.

Ο νομαδισμός υπήρξε βασικός συντελεστής στην διαμόρφωση του αξιακού συστήματος και της κουλτούρας τους. Ταξιδεύοντας είχαν την δυνατότητα να γνωρίσουν διαφορετικούς πληθυσμούς και να υιοθετήσουν τα πολιτισμικά εκείνα στοιχεία που τους ταίριαζαν και τους εξυπηρετούσαν. Μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον και σε διαρκεί επαφή με τους ξένους, ισχυροποιούσαν τα αισθήματα της δικής τους ταυτότητας. Πάνω από όλα όμως ο νομαδισμός τους διαμόρφωσε εκείνη την ιδιαίτερη σχέση των Ρομ με τις έννοιες του χρόνου και του χώρου, που αποτελεί θεμέλιο της φιλοσοφίας και ουσία του τρόπου ζωής τους.

Ο μετασχηματισμός της κοινωνίας και της οικονομίας κάθε χώρας με την εκβιομηχάνιση, είχε σαν αποτέλεσμα την υποβίβαση των παραπάνω χειρωνακτικών επαγγελμάτων των Ρομ, χάνοντας έτσι την χρησιμότητα και την αναγκαιότητα τους κυρίως στην γεωργία όπου και εξυπηρετούσαν τις πρακτικές ανάγκες των οικιακών και γεωργικών δραστηριοτήτων. Τα χρόνια μετά τον β παγκόσμιο πόλεμο έφεραν μεγάλες αλλαγές τόσο στις οικονομικές δραστηριότητες των Ρομ όσο και στις συνθήκες διαβίωσης τους. Τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα παύουν να έχουν πελατεία και αναγκάζονται να καταφύγουν στις πόλεις, ασκώντας τις περισσότερες φορές περιθωριακά επαγγέλματα.³⁰

Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η εγκατάστασή τους, τις περισσότερες φορές, στις παρυφές των πόλεων και σε υποβαθμισμένες γειτονιές κάτω από οικτρές συνθήκες. Ο νομαδισμός τους σήμερα έχει μετατραπεί σε μετακίνηση μάλλον γύρω από μία σταθερή αφετηρία ή και έχει πάψει μιας και συναντάται ένα πολύ μεγάλο ποσοστό Ρομ μόνιμα εγκατεστημένο. Τα επαγγέλματα που ασκούν κυρίως είναι τα καλλιτεχνικά (οργανοπαίχτες), η επαιτεία, το εμπόριο, οι αγροτικές εργασίες (συγκομιδή) κ.α.

1.4.4. Θρησκευτικότητα και λατρεία

Ανάμεσα στα πολιτισμικά στοιχεία που οι Ρομ έχουν δανειστεί από τους λαούς με τους οποίους κατά καιρούς έζησαν, αναμείχθηκαν και συναναστράφηκαν, περιλαμβάνονται αναμφισβήτητα και οι διάφορες θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές. Αυτή η πολυσυλλεκτική πορεία τους μέσα από πολιτισμικές κοινωνίες διαφορετικές, δημιούργησε το ευρύ πλέγμα που παρουσιάζουν σήμερα στις

²⁸ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.20, Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ.19-20, Σωμαράς Χ. 1998 σελ.48-49

²⁹ Αυτό γινόταν γιατί οι περιοχές αυτές λόγω απομόνωσης ή άλλων καταστάσεων δεν είχαν το κρίσιμο μέγεθος αγοράς (πληθυσμός), για να συντηρήσουν σε μόνιμη βάση ορισμένα επαγγέλματα.

³⁰ βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.22-23

λατρευτικές τους πεποιθήσεις, οι οποίες είναι μια ανάμιξη δοξασιών και ηθικών αντιλήψεων που πολλές φορές αλληλοσυγκρούονται. Έτσι, στη δυτική Ευρώπη οι Ρομ εμφανίζονται ως προς το θρήσκευμα τους ρωμαιοκαθολικοί ή προτεστάντες, ενώ στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια οι περισσότεροι ορθόδοξοι χριστιανοί ή μουσουλμάνοι.

Η θρησκεία στη ζωή των Ρομ λειτουργεί πολλαπλά. Αποτελώντας βέβαια ως λατρευτική πρακτική ένα δομικό στοιχείο του πολιτισμού τους είναι παράλληλα και μια εκδήλωση προσαρμογής των ιδίων στην περιβάλλουσα ανταγωνιστική κοινωνία, μιας και η υιοθέτηση των κυρίαρχων θρησκευτικών αντιλήψεων τους προφυλάσσει από εξαναγκασμούς, διωγμούς και καταπίεση.³¹ Το πιο ορατό στοιχείο έκφρασης της θρησκευτικότητας των Ρομ είναι η μαζική τους προσέλευση σε διάφορα προσκυνήματα, στοιχείο ιδιαίτερα ενδιαφέρον μιας και υπάρχει στενή σχέση η έννοια του προσκυνήματος με την έννοια του ταξιδιού και της μετακίνησης, που είναι μια έκφραση του βασικότερου στοιχείου τους, του νομαδισμού όπως προαναφέρθηκε.

Οι Ρομ της Ελλάδας είναι στην πλειοψηφία τους Ορθόδοξοι χριστιανοί, ενώ ένα μικρό ποσοστό που κατοικεί κυρίως στην Θράκη αλλά και στις περιοχές της Αττικής (24000 κάτ.) ανήκει στην μουσουλμανική μειονότητα (χοραχανέ Ρομά). Οι τελευταίοι διακρίνονται σε σουνίτες³² και σε μουσουλμανοφανείς, που παρουσιάζουν σοβαρές αποκλίσεις από την επίσημη σουνιτική διδασκαλία. Όποιο όμως και να είναι το επίσημο δηλούμενο θρήσκευμα τους, στην έκφραση της πίστης τους διαπλέκονται προϋπάρχουσες δικές τους πανάρχαιες μαγικοθρησκευτικές αντιλήψεις, μιας πρωτόγονης φυσικής θρησκείας που συχνά εκφράζεται μέσα από λατρευτικά τυπικά διαφόρων θρησκειών.

³¹ για περισσότερα βλ. ΝΕΛΕ 1996 σελ.28-32

³² σουνίτες αποκαλούνται οι Ρομ οι οποίοι ασπάζονται την ορθόδοξη μουσουλμανική παράδοση

1.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως προκύπτει από την παραπάνω περιγραφή, για την καταγωγή και εμφάνιση των Ρομ στην Ευρώπη έχει αναπτυχθεί μια πλούσια ιστορική και επιστημονική έρευνα, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, ο νομαδικός αυτός λαός, κατάγεται από τις Ινδίες. Η εμφάνιση και η σταδιακή εγκατάσταση του στην γηραιά ήπειρο αναφέρεται ήδη από τις αρχές του 11^{ου} αιώνα, μιας και η πρώτη μαρτυρία που τους κατονομάζει, χρονολογείται το 1068 μ.Χ.

Οι συνθήκες του πολυπολιτισμικού Βυζαντίου και αργότερα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αλλά και της υπόλοιπης Ευρώπης, βοήθησαν τους Ρομ να μετακινούνται ανεμπόδιστα και ελεύθερα, διατηρώντας την φυλετική συνοχή και πολιτισμική τους ταυτότητα και αποτελώντας μια κλειστή και ιδιαίτερη ομάδα. Η επαγγελματική τους δραστηριότητα ήταν προσαρμοσμένη στον νομαδικό τρόπο ζωής τους, αλλά ταυτόχρονα οργανικά χρήσιμη στις συνθήκες των οικονομικών σχέσεων της εποχής, εξασφαλίζοντας έτσι τους όρους επιβίωσης και διατήρησης της φυλετικής και πολιτισμικής τους ετερότητας. Συνεκτικό στοιχείο της κοινωνίας τους αποτελούσε η γλώσσα και η προφορική τους παράδοση, η οποία αναπαράγοταν στο πέρασμα των αιώνων διατηρώντας έτσι την πολιτισμική και ιστορική τους μαρτυρία.

Οι ιστορικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί που ακολούθησαν, μετά την πτώση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, την εμφάνιση στην Ευρώπη εθνικών κρατών αλλά και την αστική επανάσταση που έλαβε χώρα, δημιούργησαν μια πολύ διαφορετική κατάσταση που ανάγκασε τους Ρομ να παραμείνουν αναγκαστικά περιθωριοποιημένοι στα σύνορα της κρατικής οντότητας που βρέθηκαν στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Αυτή η «νέα τάξη πραγμάτων» ανάγκασε τους Ρομ να μεταβάλλουν την κοινωνική τους οργάνωση σε βαθμό που να αλλοιωθούν κάποια σημαντικά πολιτισμικά τους γνώρισμα όπως ο νομαδικός τρόπος ζωής κ.λπ. Έτσι σήμερα εμφανίζουν διαφορές μεταξύ τους ακόμη και σε βασικά κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως το θρήσκευμα, η γλώσσα η επαγγελματική απασχόληση κ.λπ. Παρ' όλα αυτά όμως οι αξίες που έχουν διασωθεί σε μεγάλο βαθμό και τους διαφοροποιούν και τους διαχωρίζουν από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο σε κάθε χώρα που βρίσκονται, είναι η σημασία που δίνουν στην οικογένεια – συγγένεια και ο τρόπος που οργανώνονται γύρω από αυτή, ο γάμος αλλά και η πλήρως έλλειψη διακρίσεων κατά ηλικία

Στην Ελλάδα η εμφάνιση των Ρομ αναφέρεται μέσα στις συνθήκες αυτές. Ένας μεγάλος αριθμός τους όμως μετακινήθηκε προς το εσωτερικό της, κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1922, που έγινε μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας. Σήμερα, η πραγματικότητα δείχνει ότι ο αριθμός των Ρομ που κατοικούν σε όλη την ελληνική επικράτεια ανέρχεται σε 300.000 κατοίκους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΟΜ

... “κι ήρθαν οι Γύφτοι, που τα κάνανε σαν τη ζωή τους και τα σπίτια, και τα θεμελίωσαν απάνου στ’ αμάξια τους κι αυτά κυλάνε και βόιδια σέρνουν τα ζεμένα ” ...

Κ. Παλαμάς
“Ο δωδεκάλογος του Γύφτου”

2.1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

2.1.1. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού

Η χρήση του όρου «κοινωνικός αποκλεισμός»¹ είναι σχετικά πρόσφατη στην Ελλάδα, μιας και δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα αντικείμενο επιστημονικών συζητήσεων και προβληματισμού. Η έννοια αυτή σε μια πρώτη προσέγγιση για να οριστεί υποδηλώνει κοινωνική ιεραρχία και ανισότητα, μιας και μερικές ομάδες για διάφορους λόγους που θα αναλυθούν παρακάτω αποκλείονται από ίσες ευκαιρίες για πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά.

Τις πρώτες προσπάθειες για να ορίσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό έκαναν ορισμένοι κοινωνιολόγοι όπως ο Βέμπερ που τον ορίζει ως «η δράση των κοινωνικών ομάδων να μεγιστοποιήσουν τα δικά τους οφέλη, περιορίζοντας την πρόσβαση στις αμοιβές μόνο στα μέλη τους και με τον τρόπο αυτό αποκλείουν τους άλλους», ή ο Πάρκιν ο οποίος κατέληξε στον ορισμό πως «κοινωνικός αποκλεισμός είναι ο μηχανισμός με τον οποίο γίνεται η κατανομή της ισχύος μεταξύ των τάξεων». Όπως φαίνεται με τους παραπάνω ορισμούς ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο πολυσύνθετο και πολυδιάστατο με προεκτάσεις και επιπτώσεις που περιβάλλουν το σύνολο της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου. Έτσι οι συνέπειες του μπορεί να είναι χωρικές, πολιτισμικές, οικονομικές κ.λπ., οι αιτίες εμφάνισης του πολυποίκιλες και τα αποτελέσματα του σημαντικά στην κοινωνία και στις κοινωνικές ομάδες που τον βιώνουν.

Παρόλη την μεγάλη σπουδαιότητα και σημασία του κοινωνικού αποκλεισμού, πρώτη φορά συναντάμε τον όρο αυτό στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1989². Ο προβληματισμός που οδήγησε σε προγράμματα δράσης με στόχο την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ήταν η παρατήρηση ότι σε όλες τις χώρες της Κοινότητας έχουν εμφανιστεί ομάδες ή άτομα που αποστερούνται διάφορα αγαθά όπως εκπαίδευση, απασχόληση, στέγαση κ.α. Η αποστέρηση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα οι ομάδες αυτές του πληθυσμού να βρίσκονται στο περιθώριο μιας γενικότερης ευημερίας, όπου και εμποδίζεται η συμμετοχή τους σε κοινωνικές ανταλλαγές και πρακτικές, καθώς και σε κοινωνικά δικαιώματα.³ Ο ορισμός που δίνει η Ε.Ε. για τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι ο εξής:

*«κοινωνικός αποκλεισμός είναι η ανεπάρκεια στο εισόδημα και η αδυναμία κάποιου να συμμετέχει στην εργασιακή ζωή και να αποκτήσει ποιοτική κατοικία, εκπαίδευση και υγεία, αλλά και να μπορεί ανεμπόδιτος να έχει πρόσβαση στις υπηρεσίες που σχετίζονται με δημόσια αγαθά».*⁴

Ο παραπάνω ορισμός δίνει βάση στην οικονομική παράμετρο και τη θεωρεί ως κύρια επίπτωση του αποκλεισμού, πράγμα που δεν καλύπτει την ευρεία έκταση που μπορεί να πάρει κοινωνικός αποκλεισμός, μιας και όπως αναφέρεται παραπάνω η

¹ Ο Αγγλικός όρος του κοινωνικού αποκλεισμού που συναντάμε συνήθως στην βιβλιογραφία είναι «social exclusion»

² είναι η πρώτη φορά που χρησιμοποιείται σε κοινοτικό κείμενο.

³ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 49-50

⁴ βλ. ΚΕΚΜΟΚΟΠ, 1998 σελ. 50-51

οικονομική διάσταση του είναι μόνο μια έκφραση του φαινομένου αυτού και όχι η συνολική του πραγμάτωση. Γι αυτό και γίνεται δεκτός τελικά ο ορισμός του ΚΕΚΜΟΚΟΠ όπου και ορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως:

«Κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια διαδικασία και μια κατάσταση που της προσδιορίζουν:

- α) η παρεμπόδιση και η έλλειψη κοινωνικών δικαιωμάτων*
- β) η άρνηση και η αδυναμία συμμετοχής στην παραγωγή και την απόλαυση των κοινωνικών και δημόσιων αγαθών και*
- γ) η απαγόρευση και η απραξία στη διαμόρφωση του τρόπου και της άσκησης της εξουσίας».*⁵

2.1.2. Οι αιτίες και οι επιπτώσεις του στην κοινωνία

Η πολλαπλότητα των διαδικασιών που δημιουργούν τον κοινωνικό αποκλεισμό όπως φαίνεται και από τον παραπάνω ορισμό, αλλά και ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του, έχει σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση σύνθετων και μεταβαλλόμενων καταστάσεων αποστέρησης. Θα γίνει μια προσπάθεια να παρατεθούν οι κυριότεροι οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες (αιτίες) που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτοί είναι οι εξής:

- *Οικονομικοί παράγοντες.* Η διαδικασία της οικονομικής και βιομηχανικής αναδιάρθρωσης έχει δημιουργήσει στους εργαζόμενους κυρίως με χαμηλά επίπεδα εξειδίκευσης, στους φτωχούς κ.λπ. μια ανασφάλεια, ανεργία, έλλειψη κοινωνικής προστασίας κ.α.
- *Πολιτικοί – κοινωνικοί παράγοντες.* Η μεγάλη έκταση που έχει πάρει η μετανάστευση κυρίως από τρίτες χώρες⁶, ο αποκλεισμός ορισμένων ομάδων από διάφορα αγαθά και η διαφορετική μεταχείριση τους (όπως Ρομ, Αλβανοί, Ρωσοπόντιοι κ.λπ.).
- *Πολιτισμικοί και ιδεολογικοί παράγοντες.* Η θρησκεία, το φύλο, οι αντιλήψεις, η ξενοφοβία, η πολιτισμική ετερότητα κ.λπ.
- *Χωρικοί – γεωγραφικοί παράγοντες.* Το υποβαθμισμένο περιβάλλον, η περιθωριοποιημένες ζώνες κατοικίας (ghetto) κ.λπ.

(πηγή: ΕΚΚΕ 1996 σελ. 51, Σωμαράς Χ. 1998 σελ. 24)

Οι αιτίες αυτές από περιοχή σε περιοχή διαφέρουν ως προς τις διαδικασίες και την ένταση τους. Έτσι οι καταστάσεις που δημιουργούνται διαφέρουν και αυτές ως προς την μορφή τους, την ποικιλία τους και την έκταση τους. Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν εμφανίζεται απότομα αλλά ακολουθεί κάποια στάδια εξέλιξης σε μια κοινωνική ομάδα ή ένα άτομο μέχρι να γίνει πλήρως αποκλεισμένη. Αυτά είναι τα εξής:

- Το πρώτο στάδιο είναι αυτό του κινδύνου, όπου μια ομάδα ή ένα άτομο λόγω κάποιων αδυναμιών της (φτώχεια, κακή ποιότητα στέγασης κ.λπ.) έχει πιθανότητες να τεθεί σε τροχιά κοινωνικού αποκλεισμού.

⁵ βλ. ΚΕΚΜΟΚΟΠ 1998, σελ. 67

⁶ Αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες εκτός Ε.Ε. με πολύ έντονα προβλήματα φτώχειας και εξαθλίωσης, όπου η μετανάστευση των κατοίκων τους προς τις ανεπτυγμένες χώρες για αναζήτηση ενός καλύτερου αύριου είναι ένα σύνηθες φαινόμενο

- Το δεύτερο στάδιο είναι αυτό της απειλής, όπου η ομάδα ή το άτομο λόγω κάποιων αλλαγών (οικονομική αναδιάρθρωση, ελλιπής κατάρτιση, κ.λπ) και μετασχηματισμών δεν έχει την δυνατότητα να ακολουθήσει τις εξελίξεις με αποτέλεσμα να βρεθεί στο περιθώριο.
  - Το τρίτο στάδιο είναι αυτό της αλλοτρίωσης και της έκπτωσης, όπου επέρχεται μια ρήξη της ομάδας ή και του ατόμου με το γύρο κοινωνικό του περιβάλλον λόγω της παραπάνω αδυναμίας του να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση (λόγο φτώχειας, ανεργίας κ.λπ.)
  - Το τελευταίο και πιο σημαντικό στάδιο είναι αυτό του πλήρους κοινωνικού αποκλεισμού, όπου και υπάρχει η πλήρης ρήξη, αποστασιοποίηση και περιθωριοποίηση της ομάδας ή του ατόμου από τον κοινωνικό περίγυρο του.
- (πηγή: Σωμαράς Χ. 1998, σελ. 25-26)

Από τα παραπάνω στάδια το πιο δύσκολο αντιμετώπισιμο είναι σίγουρα το τελευταίο μιας και οι ομάδες ή τα άτομα που είναι πλήρως αποκλεισμένα παρουσιάζουν έντονες συμπεριφορές (εσωστρέφεια, απάθεια, αδιαφορία, βία), πράγμα που κάνει την προσέγγιση και συνεννόηση μαζί τους ιδιαίτερα δύσκολη. Ακόμη φαίνεται καθαρά η πολυπλοκότητα του φαινομένου αυτού και η επιτακτική ανάγκη της μεγαλύτερης εστίασης στα αίτια που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό, στις επιπτώσεις του αλλά και στην ξεχωριστή και ιδιαίτερη αντιμετώπιση του για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες που τον υφίστανται σε διαφορετικό βαθμό και ένταση η κάθε μία.

Οι κυριότερες ομάδες που υφίστανται τον αποκλεισμό αυτό για την περίπτωση της Ελλάδας είναι κυρίως:

- Οι παλινοστούντες μετανάστες
- Οι αλλοδαποί οικονομικοί μετανάστες
- Τα άτομα με ειδικές ανάγκες
- Οι τοξικομανείς και οι αποφυλακισμένοι
- Οι Ρομ (τσιγγάνοι)
- Οι πολιτικοί πρόσφυγες

(πηγή: ΕΚΚΕ 1996, σελ. 18)

Οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού πέρα από αυτές που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες όπως η φτώχεια, η ανεργία κ.λπ. είναι πολύ σημαντικές τόσο στο χώρο και στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος,⁷ όσο και στην οργάνωση και συνοχή της κοινωνίας. Το φαινόμενο αυτό περιθωριοποιεί τις διάφορες ομάδες που τον υφίστανται και τις αναγκάζει να εξαρτώνται από τους υπόλοιπους (μιας και είναι μη παραγωγικοί), οδηγεί σε ακραίες συμπεριφορές (βία, αναρχία, μη τήρηση των νόμων) και τελικά καταλήγει σε μια κοινωνική διαστρωμάτωση με έντονες διαφορές, με προνομιούχους και μη κατοίκους, με ανισότητες στην μεταχείριση και με αποκλεισμό των ομάδων αυτών από κοινωνικά αγαθά, πράγμα που εξωθεί στην δημιουργία εντάσεων και κοινωνικής ανωμαλίας. Έτσι εμποδίζεται η κοινωνική συνοχή και η ισόρροπη ανάπτυξη σε όλους τους τομείς και τις δραστηριότητες της κοινωνίας.

⁷ για τις χωρικές και περιβαλλοντικές συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού γίνεται εκτενή αναφορά παρακάτω

2.1.3. Οι επιπτώσεις του στον χώρο

Οι χωρικές επιδράσεις του κοινωνικού αποκλεισμού είναι πολύ σημαντικές μιας και επηρεάζουν ιδιαίτερα αρνητικά το γύρω περιβάλλον όπου εντοπίζονται φαινόμενου αυτού. Σε μια πρώτη προσέγγιση θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει σαν επακόλουθο τη δημιουργία χωροταξικών διαχωρισμών κυρίως μέσα στους ιστούς των πόλεων, πολλές φορές με την δημιουργία ενοτήτων που κατοικούνται από άτομα με συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες⁸. Οι ενότητες αυτές, υστερούν έναντι των άλλων σε κοινωνικές υποδομές, σε ποιότητα περιβάλλοντος, σε μεταφορές κ.λπ., δημιουργώντας έτσι χωρικές διαφοροποιήσεις και άνιση ανάπτυξη και οργάνωση του χώρου.⁹

Οι παραπάνω χωρικές ενότητες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν βάση κάποιων συγκεκριμένων χαρακτηριστικών που παρουσιάζουν σε τρεις βασικές κατηγορίες. Αυτές είναι οι εξής:

- *Οι υποβαθμισμένες περιοχές.* Αυτές βρίσκονται κυρίως στα κέντρα των μεγάλων πόλεων ή στις παρυφές τους και αποτελούσαν στο παρελθόν βιομηχανικές και βιοτεχνικές ζώνες, ζώνες εμπορίου κ.λπ., οι οποίες λόγω των οικονομικών κυρίως μετασχηματισμών δημιούργησαν ανεργία και κοινωνικό αποκλεισμό. Οι περιοχές είναι κατά βάση περιβαλλοντικά υποβαθμισμένες και παρουσιάζουν ελλείψεις σε υποδομές όπως ύδρευση, ηλεκτρικό, κοινωνικές υποδομές κ.λπ.
- *Οι αποκλεισμένες περιοχές (getto).* Αυτές βρίσκονται κυρίως στις περιφέρειες των μικρών πόλεων αλλά και σε κεντρικές περιοχές των μεγαλύτερων. Και αυτές παρουσιάζουν τις ίδιες ελλείψεις με τις υποβαθμισμένες περιοχές, με την διαφορά όμως ότι οι κάτοικοι τους είναι μιας συγκεκριμένης κοινωνικής φυσιογνωμίας (Ρομ, Ρωσοπόντιοι, Μαύροι στις ξένες χώρες). Ένα ακόμη χαρακτηριστικό αυτών των περιοχών είναι ότι αυτής της μορφής ο κοινωνικός τους αποκλεισμός δημιουργεί μια πολύ έντονη εσωστρέφεια που παρουσιάζεται σε σχέση με τις γύρω περιοχές σε βαθμό που να προκαλούνται ρατσιστικά φαινόμενα με τους «μέσα» και τους «έξω».¹⁰
- *Οι περιθωριακές περιοχές.* Αυτές βρίσκοντας κυρίως περιφερειακά των πόλεων, κοντά σε κόμβους, ρέματα και σε χρήσιες γης μη συμβατές με την κατοικία όπως βιομηχανικές ζώνες, ΧΥΤΑ, νεκροταφεία κ.λπ. Παρουσιάζουν και αυτές ελλείψεις σε υποδομές όπως ύδρευση, ηλεκτρικό, κοινωνικές υποδομές κ.λπ και συγκεντρώνουν πληθυσμούς κυρίως οικονομικά αποκλεισμένους και περιθωριοποιημένους.

(πηγή: Σωμαράς Χ. 1998, σελ. 35-37)

Συνοψίζοντας λοιπόν, φαίνεται ότι οι χωρικές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού είναι πολύ σημαντικές μιας και δημιουργείται μια εδαφική έκφραση των επιπτώσεων του στην κοινωνία και στις διάφορες ομάδες που την αποτελούν. Έκφραση που εστιάζεται σε ένα υποβαθμισμένο συνολικά περιβάλλον σε σχέση με

⁸ Άτομα κυρίως της ίδιας εθνότητας, οικονομικής κατάστασης, κοινωνικής τάξης που αντιμετωπίζουν κατά κύριο λόγο τα ίδια προβλήματα ένταξης τους στο κοινωνικό σύνολο.

⁹ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 171-196

¹⁰ Είναι πολύ σύνθητες το φαινόμενο σε τέτοιες περιπτώσεις τα ghetto να χρησιμοποιούνται σαν προστατευτικοί θύλακες διάφορων ομάδων σε βαθμό όπου κάθε ξένος που θα εισέλθει μέσα στην χωρική τους ενότητα να υποστεί βίαιη συμπεριφορά και ρατσιστική αντιμετώπιση.

τις περιοχές που δεν αντιμετωπίζουν φαινόμενα αποκλεισμού των κατοίκων τους. Στην συνέχεια εξειδικεύεται το φαινόμενο αυτό στις επιδράσεις του στην κοινωνία των Ρομ αλλά και στην έκφραση και τις χωρικής συνέπειας του, πράγμα που είναι και το ζητούμενο της ανάλυσης αυτής.

2.2. ΟΙ ΡΟΜ ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

2.2.1. Γενικά

Όπως ορίστηκε παραπάνω ο κοινωνικός αποκλεισμός υφίσταται όταν μερικές ομάδες για διάφορους λόγους αποκλείονται από ίσες ευκαιρίες για πρόσβαση στα αγαθά. Όταν πρόκειται για μειονοτικές¹¹ ή εθνικές ομάδες η χρήση του συγκεκριμένου όρου γίνεται πιο περίπλοκη. Εξετάζοντας τις παραμέτρους του αποκλεισμού αυτού, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η ιδιαίτερη πολιτισμική τους ταυτότητα των υπό μελέτη ομάδων και αυτό γιατί οι ομάδες αυτές μπορεί να ιεραρχούν τα κοινωνικά αγαθά και τις ανάγκες τους με τρόπο διαφορετικό από ότι τα μέλη της υπόλοιπης κοινωνίας.

Στην περίπτωση των Ρομ, το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού πρέπει να εξετάζεται με βάση τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα σε αυτούς και την περιβάλλουσα κοινωνία. Έτσι σε μια πρώτη προσέγγιση παρατηρείται ότι από την μια πλευρά η κυρίαρχη κοινωνία προσπαθεί βάση των δικών της πολιτισμικών χαρακτηριστικών να τους αφομοιώσει, ενώ από την άλλη οι ίδιοι έχουν θέσει τους δικούς τους κανόνες κοινωνικής και πολιτισμικής συμπεριφοράς που εστιάζεται σε ένα κλειστό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, προκειμένου να καταφέρουν να διασφαλίσουν την πολιτισμική τους ετερότητα, αποκλείοντας με την σειρά τους τα μέλη της υπόλοιπης κοινωνίας.¹²

Τα αγαθά που κατά βάση στερούνται (ώστε να θεωρούνται κοινωνικά αποκλεισμένοι), όπως καταγράφεται και από τους ίδιους, είναι η στέγη, η εκπαίδευση και η απασχόληση.¹³ Η συμμετοχή στα αγαθά αυτά σχετίζεται με την επιθυμία τους για μια καλύτερη ποιότητα ζωής και δεν φαίνεται ασύμβατη με την ανάγκη διατήρησης της ιδιαίτερης πολιτισμικής τους ταυτότητας. Παρακάτω θα γίνει προσπάθεια να περιγραφούν οι αιτίες του κοινωνικού τους αποκλεισμού, οι διαστάσεις και οι επιπτώσεις του.

2.2.2. Τα αίτια και οι επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ

Οι αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ θα πρέπει να αναζητηθούν σε δύο κατευθύνσεις. Πρώτων στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και πρακτικές των ιδίων και δεύτερων στην αντιμετώπιση τους από τους «άλλους».¹⁴ Αν και ο διαχωρισμός αυτός φαίνεται αρχικά διακριτός, δεν μπορούν να ταξινομηθούν οι αιτίες, και σε προέκταση οι επιπτώσεις, με βάση την κατηγοριοποίηση αυτή, γιατί υπάρχει έντονη αλληλοσυσχέτιση τους σε βαθμό που δεν μπορούμε να πούμε με ακρίβεια αν η μια ή

¹¹ Ως μειονοτική ομάδα, με την νομική και πολιτική σημασία του όρου, αναγνωρίζονται επίσημα οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης, σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης της Λοζάννης του 1923. Μέσα σε αυτούς που αναγνωρίζονται ως μειονότητα είναι και οι Ρομ της εν λόγω περιοχής

¹² βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 493-494

¹³ Γενικά οι Ρομ στερούνται το μεγαλύτερο μέρος των κοινωνικών αγαθών όπως περίθαλψη, κοινωνική ασφάλιση κ.λπ. αλλά παραπάνω αναφέρονται τα σημαντικότερα βάση των δικών τους απόψεων.

¹⁴ Σαν άλλοι χαρακτηρίζεται το υπόλοιπο κοινωνικό περιβάλλον των μη Ρομ (ή Μπαλαμών στην γλώσσα τους)

η «άλλη» συμπεριφορά προηγήθηκε και αν στην τελική είναι η αιτία ή το αποτέλεσμα το κάθε χαρακτηριστικό του κοινωνικού αποκλεισμού τους. Έτσι παρακάτω θα παρατεθούν τα κυριότερα αλλησυσχετιζόμενα και ανατροφοδοτούμενα αίτια.

Μία από τις βασικότερες αιτίες του φαινομένου είναι η πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα και ειδικότερα η εμμονή τους σε ένα τρόπο ζωής που με το πέρασμα του χρόνου και την μετάβαση στην αστικής μορφής κοινωνία θεωρήθηκε ανατρεπτικός για τις ομοιογενοποιητικές αντιλήψεις των μελών που απαρτίζουν την περιρρέουσα κοινωνική πραγματικότητα. Λόγο τούτου δημιουργήθηκαν κάποιες στερεότυπες αντιλήψεις που οδήγησαν σε μηχανισμούς κοινωνικού αποκλεισμού της συγκεκριμένης ομάδας. Από την άλλη η ίδιοι απαντούν σε αυτά τα στερεότυπα διαμορφώνοντας δικές τους δράσεις αντιμετώπισης, κυρίως μέσα από την απόρριψη της κοινωνικής πρακτικής των «άλλων», πράγμα που οδηγεί στην ανατροφοδότηση των φαινομένων αποκλεισμού.¹⁵

Ακόμη οι προκαταλήψεις αυτές που στηρίζονται στην άγνοια και τη μη αποδοχή της ιδιαιτερότητας των Ρομ, έχει οδηγήσει στην ύπαρξη διακρίσεων σε βάρος τους σε βαθμό που να φτάνει σε ρατσιστικές πρακτικές.¹⁶ Ο τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας, του χώρου και της κατοικίας τους θεωρείται προκλητικός και είναι πολλά τα παραδείγματα όπου έχουν υπάρξει διώξεις. Αυτοί οι συνεχείς διωγμοί, με κάποια προκαλύμματα πάντα,¹⁷ οδηγούν στην απομόνωση της κοινωνίας τους και στην απόρριψη οποιασδήποτε πρόθεσης για κατανόηση και ομαλοποίηση των σχέσεων των δυο διαφορετικών ομάδων.¹⁸

Επίσης οι αλλαγές στην δομή της οικονομίας και της απασχόλησης και οι νέες συνθήκες στην εργασία (ανταγωνισμός κ.λπ.), έθεσαν στο περιθώριο τα παραδοσιακά επαγγέλματα των Ρομ αλλά και η όλη αυτή αλλαγή τους βρήκε απροετοίμαστους να ακολουθήσουν τους μετασχηματισμούς αυτούς λόγο κυρίως της χαμηλής εξειδίκευσης και εκπαίδευσης τους. Η έλλειψη εκπαίδευσης τους οδηγεί ακόμη και σε αδυναμία πρόσβασης στα κοινωνικά αγαθά αλλά και στην πληροφόρηση για να δικαιώματα τους. Αυτή η αδυναμία, τους παρεμποδίζει στο να επιδιώξουν, να διεκδικήσουν και να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που θα τους βοηθήσουν να βελτιώσουν την θέση τους και βγουν από το περιθώριο που βρίσκονται.¹⁹ Το αποτέλεσμα είναι να βρίσκονται περιθωριοποιημένοι και απομονωμένοι.²⁰

Μια άλλη αιτία που θα μπορούσε να αναφερθεί είναι η συνολική πολιτική που ακολουθήθηκε από το κράτος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των Ρομ. Η πολιτική αυτή χαρακτηρίστηκε από έλλειψη οργανωμένου σχεδιασμού και

¹⁵ βλ. ΕΚΚΕ 1996,σελ. 494-495

¹⁶ Τέτοιες διακρίσεις είναι η αντιμετώπιση τους στις διάφορες υπηρεσίες, στην χρήση του κοινωνικού εξοπλισμού της πόλης, από τα ΜΜΕ κ.λπ.

¹⁷ Τέτοια παραδείγματα από την Ελληνική πραγματικότητα είναι πάρα πολλά και χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε τις επεμβάσεις της αστυνομίας στους καταυλισμούς τους, την παράνομη παραβίαση της κατοικίας τους, την άρνηση των μη Ρομ να πουλήσουν τη γη και τα σπίτια τους σε ορισμένους Ρομ, στις αναταραχές που προκαλούνται όπου εγκαθίστανται οι Ρομ κ.λπ.

¹⁸ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 493-494, Καραθανάση Ε. 1996, σελ. 179-182

¹⁹ Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ. 71,

²⁰ βλ. Καλαμαράς – Ξυδιανός 1995 σελ.70-71, Σωμαράς Χ. 1998 σελ.54

προγραμματισμού, από αδυναμία να κατανοηθούν και να ληφθούν υπόψη οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες τους, από αποσπασματικά μέτρα και γενικά από έλλειψη τόσο πολιτικής βούλησης όσο και κάποια απροθυμία ορισμένων κρατικών παραγόντων να βοηθήσουν. Έτσι χωρίς την βοήθεια της πολιτείας, που πολλές φορές αδιαφορούσε,²¹ στις απεγνωσμένες εκλύσεις τους για συμπαράσταση, η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός τους έγινε αναπόφευκτος.

Τα παραπάνω αίτια οδηγούν σε μια σειρά επιπτώσεων που ομαδοποιούνται στις παρακάτω ενότητες της ατομικής και κοινωνικής ζωής των Ρομ:

- *Επιπτώσεις στην εκπαίδευση.* Οι Ρομ παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού, που θεωρείται το υψηλότερο σε σχέση με άλλες πληθυσμιακές ομάδες. Υπολογίζεται ότι το 65% του συνολικού πληθυσμού των Ρομ στην Ελλάδα είναι αναλφάβητοι όταν το αντίστοιχο ποσοστό αναλφαβητισμού για τους μη Ρομ είναι 23,2% (στοιχεία απογραφής 1981). Τα παιδιά των Ρομ παρουσιάζουν μικρό ποσοστό εγγραφής στο σχολείο, ελλιπή παρακολούθηση, δυσκολίες προσαρμογής, πρόωρη διακοπή μαθημάτων κ.λπ. Στα αίτια της μη συμμετοχής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι κάποιες ιδιαίτερες επιλογές τους όπως η νομαδική ζωή, η απόρριψη από τους ίδιους της αξίας της εκπαίδευσης, οι γλωσσικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, η αρνητική στάση απέναντι τους στο σχολείο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον κ.λπ.
- *Επιπτώσεις στην απασχόληση - εισόδημα.* Οι νέες οικονομικές συνθήκες και η αστικοποίηση ανάγκασαν τους Ρομ να εγκαταλείψουν τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα (σιδεράδες, καρεκλάδες, αρκουδιάρηδες κ.α.) και να στραφούν γυρολογικό εμπόριο, στην παροχή υπηρεσιών και στην εποχιακή αγροτική απασχόληση. Το εισόδημα για τους περισσότερους δεν είναι σταθερό και σε γενικές γραμμές πολύ χαμηλό. Έρευνες σε διάφορες περιοχές με Ρομ (Λιόσια, Αχαΐα) έδειξαν ότι πάνω από το 70% των Ρομ είναι κάτω από τα όρια της φτώχειας.
- *Επιπτώσεις στην κατοικία και την ποιότητα του περιβάλλοντος.*²²
- *Επιπτώσεις στις κοινωνικές σχέσεις.* Καταργείται η κοινωνική συνοχή, τόσο μεταξύ των Ρομ αλλά κυρίως με τους μη Ρομ και οι συζυγικές οικογένειες χάνουν την επαφή τους με την ευρύτερη οικογένεια. Η αρνητική στάση των ΜΜΕ απέναντι τους (τους χαρακτηρίζει σχεδόν πάντα ως θήτες) δημιουργεί καχυποψία που πολλές φορές φτάνει σε ακραίες πρακτικές. Το αποτέλεσμα είναι να χαρακτηρίζονται ως περιθωριακή ομάδα.
- *Επιπτώσεις στην υγεία στην πρόνοια και την ασφάλιση.* Η χρήση αυτών υπηρεσιών από τους Ρομ δεν είναι επαρκής λόγω κυρίως της έλλειψης πληροφόρησης σχετικά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες, της αλληλοβοήθειας που στηρίζεται στις συγγενικές σχέσεις τους αλλά και στην αδυναμία των υπηρεσιών αυτών να ανταποκριθούν στις ανάγκες των Ρομ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα εστιάζεται στην ασφάλιση τους μιας και έρευνες σε ορισμένες περιοχές (Λιόσια) έδειξαν ότι πάνω από το 80% είναι ανασφάλιστοι, όπως επίσης και ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών δεν εμβολιάζονται.

²¹ Η αδιαφορία αυτή πολλές φορές εκφράστηκε με έντονη ρατσιστική διάθεση του ίδιου του κράτους και των μηχανισμών του, το οποίο όχι μόνο δεν επενέβη σε κάποιες καταστάσεις διωγμών αλλά επιπλέον τις προκάλεσε και τις στήριξε.

²² Παρακάτω (κεφ. 2.2.3) γίνεται εκτενή καταγραφή των επιπτώσεων στην κατοικία και στην ποιότητα του περιβάλλοντος των Ρομ

- *Επιπτώσεις στα κοινωνικά δικαιώματα και στις υποχρεώσεις.* Οι Ρομ είτε λόγω ελλιπής πληροφόρησης είτε λόγω γενικής απόρριψης της υπόλοιπης κοινωνίας (ή αντίδραση προς την υπόλοιπη κοινωνία που τους απορρίπτει) δεν μετέχει σχεδόν καθόλου σε κοινωνικές εκδηλώσεις, δεν διεκδικεί τα αγαθά που δικαιούται αλλά και αρνείται να συμβάλει μέσα από τις υποχρεώσεις του στο κοινωνικό σύνολο.

(πηγή: ΕΚΚΕ 1996, σελ. 494-518, Καραθανάση Ε. 1996, σελ. 179-183)

Οι παραπάνω επιπτώσεις ανατροφοδοτούν και αυτές με την σειρά τους το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού διογκώνοντας και διευρύνοντας το. Έχει ενδιαφέρον στην συνέχεια να παρατεθεί η συμπεριφορά των Ρομ απέναντι στον αποκλεισμό τους, δηλαδή με ποιες άμυνες προσπαθούν να τον αντιμετωπίσουν αλλά και σε πιο βαθμό αυτή η κατάσταση έχει επηρεάσει σήμερα την στάση τους προς το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Η παρακάτω περιγραφή είναι γενική γιατί οι συμπεριφορές διαφέρουν ανάλογα με τις συνθήκες, την περιοχή και τα προβλήματα αλλά και επιπλέον λόγω του ότι δεν είναι μονοδιάστατες μιας και σε πολλές περιπτώσεις συνυπάρχουν και αλληλοσχετίζονται.

Μια πρώτη χαρακτηριστική συμπεριφορά που παρατηρείται κυρίως από Ρομ που βιώνουν την απόρριψη από την υπόλοιπη κοινωνία για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι αυτή της εσωστρέφειας. Τα στοιχεία αυτής της συμπεριφοράς είναι η δημιουργία ενός μηχανισμού άμυνας με σκοπό να παρεμποδίσει κάθε τι ξένο και επικίνδυνο για τον πολιτισμό και την ύπαρξη τους. Με αυτό τον τρόπο προσπαθούν να εμποδίσουν την αφομοίωση τους και την μεταλλαγή τους που μπορεί να προέλθει, όπως πιστεύουν, με την εξαφάνιση των ιδιαίτερης στάσης ζωής που έχουν και τους διαφοροποιεί από τους υπόλοιπους.²³

Μια άλλη συμπεριφορά που συνδέεται έντονα με την παραπάνω είναι αυτή της καχυποψίας και της αμφισβήτησης. Αυτή πηγάζει από το γεγονός ότι οι Ρομ τόσα χρόνια ακούνε συνέχεια για βοήθεια και προσοχή στα προβλήματα τους κυρίως από τους διάφορους φορείς, κρατικούς ή μη, και το αποτέλεσμα είναι να μην γίνεται τίποτα και να παραμένουν στην ίδια άσχημη κατάσταση. Έτσι έχουν χάσει την καλή τους πίστη με αποτέλεσμα να βλέπουν με αρνητικό τρόπο κάθε προσπάθεια που γίνεται, με την πεποίθηση ότι το τελικό αποτέλεσμα για μια ακόμη φορά θα είναι το ίδιο απογοητευτικό για αυτούς.

Μια πιο ακραία συμπεριφορά από τις παραπάνω είναι αυτή της επιθετικής αντίδρασης. Αντιδρούν βίαια σε κάθε τι που έχουν την υποψία ότι θα τους βλάψει και θα τους μειώσει πράγμα που πολλές φορές τους χαρακτηρίζει αρνητικά και δίνει την αφορμή σε μια μερίδα της υπόλοιπης κοινωνία να τους θεωρεί σαν «αποβράσματα» και να επιδιώκει την εκδίωξη τους.²⁴

Μια άλλη χαρακτηριστική συμπεριφορά τους είναι αυτή της εξάρτησης. Εκμεταλλευόμενοι την άσχημη κοινωνική και οικονομική θέση που βρίσκονται προσπαθούν να ζήσουν, ζητώντας συνεχώς βοήθεια, επιδόματα, ιδιαίτερη αντιμετώπιση κ.α. Προσπαθούν έτσι να διεγείρουν την ευαισθησία του υπολοίπου

²³ βλ. Σωμαράς Χ. 1998 σελ.55-58

²⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανατροφοδοτούμενης συμπεριφοράς όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

συνόλου μέσα από την διαστρέβλωση προς το χειρότερο των συνθηκών τους ζωής ζώντας παρασιτικά.²⁵

Τέλος πολλοί Ρομ διαλέγουν τον δρόμο της αφομοίωσης. Παύουν να έχουν επαφές με τη φυλή τους και αλλάζουν τον τρόπο ζωής τους ώστε να είναι συμβατός με αυτόν που προστάζει η υπόλοιπη κοινωνία. Η προσπάθεια αυτή όμως είναι τις περισσότερες φορές δύσκολη γιατί έχουν να αντιμετωπίσουν την αρνητική στάση τόσο των υπολοίπων Ρομ όσο και μέρους της κοινωνίας των μη Ρομ οι οποίοι τους συμπεριφέρονται σαν «απογόνους ενός κατώτερου θεού».²⁶

Στο περιθώριο της κοινωνίας λοιπόν, στιγματισμένοι, υφίστανται συνεχώς την αρνητική συμπεριφορά από την υπόλοιπη κοινωνία λόγω της εμμονής τους να διατηρήσουν την ετερότητα τους, παρόλη την προσπάθεια από εξωγενείς παράγοντες για την αλλοτρίωση και την αφομοίωση τους. Οι προσπάθειες για συνεννόηση των δύο κοινοτήτων αποτυγχάνουν γιατί οι κανόνες που τίθενται πάντα είναι μονόπλευροι, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους την πολιτισμική ιδιαιτερότητα των Ρομ, πράγμα που τους οδηγεί αναπόφευκτα στο περιθώριο της πόλης και σε έντονες καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού. Παρακάτω θα αναλυθούν οι συνέπειες του αποκλεισμού αυτού χωρικά.

2.2.3. Οι χωρικές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των ΡΟΜ

Από τα διάφορα ιστορικά στοιχεία, που ανάγονται από τις πρώτες μαρτυρίες για τους Ρομ, αναφέρεται ότι ζούσαν πάντα στο περιθώριο των πόλεων και των οικισμών, έξω από τα κάστρα, στα σταυροδρόμια των επαρχιακών και αστικών δρόμων, μακριά από τον οικιστικό ιστό. Μέχρι σήμερα ζουν στις πιο υποβαθμισμένες περιαστικές περιοχές, συχνά δίπλα στις πιο ασύμβατες προς την κατοικία χρήσεις γης όπως νεκροταφεία, σκουπιδότοποι, βιομηχανικές περιοχές, εκφράζοντας εκεί, στο περιθώριο των πόλεων, τα έντονα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά και διευρύνοντας έτσι και χωρικά τις συνέπειες του γενικότερου αποκλεισμού τους.²⁷

Οι όροι αυτοί της εγκατάστασης τους, εξαρτώνται τόσο από την ευρύτερη κοινωνία και τον τρόπο που τους αντιμετωπίζει, όσο και από τις επιλογές των ιδίων ως προς την κοινωνική οργάνωση και τις ανάγκες τους.²⁸ Αναφορικά με την στάση της κοινωνίας των μη Ρομ, η πολιτική που υιοθετείται μέχρι σήμερα είναι πάγια, χαρακτηρίζεται από διωγμούς, επεμβάσεις, πολιτικές εγκατάστασης και προσπάθειες επιβολής της χωρικής άποψης της περιρρέουσας κοινωνίας που αποβλέπει στην ολική αφομοίωση τους.²⁹ Από την άλλη οι Ρομ επιλέγουν ένα τρόπο ζωής και

²⁵ βλ. Σωμαράς Χ. 1998 σελ.55-58

²⁶ Σε αυτή η προσπάθεια για αλλαγή τους, πολλοί αναγνωρίζουν την στάση της υπόλοιπης κοινωνίας που τους θεωρεί κατώτερους. Αυτή η στάση σύμφωνα με την Λυδάκη, (1997) δημιουργεί το σύνδρομο, όπως το ονομάζει, της αυτοεκπληρούμενης προφητείας.

²⁷ Καθημερινή 8/1/1995, ταξιδεύοντας με τουςτσιγγάνους σελ. 22

²⁸ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 498-499

²⁹ Καθημερινή 8/1/1995, ταξιδεύοντας με τουςτσιγγάνους σελ. 22

διαμονής ανάλογα με τις ανάγκες και τις αντιλήψεις τους.³⁰ Όμως ανεξάρτητα με τον όποιο τρόπο διαμονής επιλέγουν (σπίτια, σκηνές, παράγκες κ.λπ), προσπαθούν μέσα από αυτή την διαφοροποίηση να εκφράσουν τις δικές τους αντιλήψεις και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους.

Η διαμονή και η εδραιοποίηση στις πόλεις και στους οικισμούς εξαρτάται κυρίως από τους παρακάτω παράγοντες:

- Τις δυνατότητες για απασχόληση
- Η παρουσία άλλων ανταγωνιστικών ομάδων (Αλβανοί, Πόντιοι κ.λπ) που καλύπτουν παρόμοιες θέσεις εργασίας
- Η υπάρχουσα εγκατάσταση των ομόφυλων τους
- Η συμπεριφορά των μη Ρομ προς τους Ρομ

Οι περισσότεροι οικισμοί των Ρομ έχουν περιαστικό χαρακτήρα και αποτελούνται σχεδόν αμιγώς από σπίτια ή παράγκες. Βρίσκονται συνήθως εκτός σχεδίου πόλεως και στερούνται βασικών έργων υποδομής.³¹ Η οργάνωση του τόπου κατοικίας τους γίνεται πολλές φορές σε ξένες³² ιδιοκτησίες, πράγμα που προκαλεί διώξεις και αντιδράσεις, οδηγώντας έτσι σε μια συνεχή μετακίνηση, στην προσπάθεια τους να παραμείνουν στην ίδια περιοχή, στην ίδια πόλη, συχνά σε σημεία και με συνθήκες όπου διατρέχουν άμεσους κινδύνους για την ζωή τους.³³

Πολλοί από αυτούς τους οικισμούς είναι χώροι κατοικίας και δεν υπάρχουν χώροι αναψυχής και ψυχαγωγίας, μαγαζιά, κοινωνικές λειτουργίες και άλλες υποδομές απαραίτητες για κάθε χωρικά οργανωμένη ενότητα. Κυρίαρχη χρήση γης την κατοικία, την οποία χρησιμοποιούν με ένα ιδιαίτερο τρόπο, συμβατό με τις κοινωνικές τους ανάγκες και αρκετά διαφορετικό με του υπόλοιπο πληθυσμού των μη Ρομ.³⁴ Ακόμη η συμμετοχή τους σε πολιτιστικές δραστηριότητες, αθλητικούς συλλόγους, σε σωματεία κ.λπ. είναι ελάχιστη.³⁵

Μια άλλη μορφή αποκλεισμού με χωρικές συνέπειες που βιώνουν οι Ρομ, είναι όταν προσπαθούν, με νόμιμα μέσα, να αποκτήσουν γη για κατοικία. Τότε βρίσκονται μπροστά στην αρνητική στάση των μη Ρομ που αρνούνται να τους πουλήσουν τις ιδιοκτησίες τους, αφού οι περίοικοι συχνά τους αναγκάζουν να ακυρώσουν τις συμβολαιογραφικές πράξεις για να μην τους έχουν γείτονες. Το αποτέλεσμα είναι οι Ρομ να αναγκάζονται να πληρώνουν μεγάλο τίμημα για να αποκτήσουν γη και κατοικία και προσπαθούν να μένουν όλοι μαζί σε ένα δρόμο ή σε ένα οικοδομικό τετράγωνο. Επίσης, αντιμετωπίζουν μεγάλα εμπόδια στην έκδοση οικοδομικών

³⁰ Μεγάλη σημασία στην οργάνωση του χώρου τους έχει, όπως προαναφέραμε, ο βαθμός και το είδος της εγκατάστασης τους που τους διαχωρίζει σε πλήρως εγκατεστημένους, ημιεγκατεστημένους και νομάδες.

³¹ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 498-499

³² Το φαινόμενο να καταπατούν περιοχές είναι πολύ σύννηθες. Αυτές οι περιοχές είναι τις περισσότερες φορές χαρακτηρισμένες ως δημόσιες, δασικές άλλα και ιδιωτικές.

³³ *Καθημερινή* 8/1/1995, ταξιδεύοντας με τουςτσιγγάνους σελ. 23

³⁴ Ιδιαίτερη αναφορά και ανάλυση του τρόπου που αντιλαμβάνονται και οργανώνουν την κατοικία και τον περιβάλλον χώρο τους γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο.

³⁵ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 499

αδειών, με παρεμβάσεις των Δήμων και ιδιαίτερα με χαρακτηρισμό των ιδιοκτησιών τους ως κοινόχρηστοι ή κοινωφελείς χώροι³⁶ κ.λπ.³⁷

Η απόρριψη των Ρομ από την κοινωνική δομή της πόλης, όπως φαίνεται με τις παραπάνω διαπιστώσεις, εκφράζεται με την απομάκρυνση τους από τον αστικό χώρο. Η τοποθέτηση τους στο περιθώριο της κοινωνικής δομής φαίνεται με την εδραιοποίηση τους στην άκρη του οικιστικού ιστού, δομώντας έτσι μια αλληλεξαρτημένη σχέση κοινωνικής και χωρικής περιθωριοποίησης.

---

³⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας αντιμετώπισης βρίσκουμε στην περιοχή μελέτης όπου οι χώροι κατοικίας των Ρομ στην πλειοψηφία τους χαρακτηρίστηκαν ως χώροι φοιτητικών κατοικιών.

³⁷ *Καθημερινή* 8/1/1995, ταξιδεύοντας με τους τσιγγάνους σελ. 23-24

2.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως αναλύθηκε εκτενώς παραπάνω, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο πολυσύνθετο και πολυδιάστατο με προεκτάσεις και επιπτώσεις που περιβάλλουν το σύνολο της ζωής του ανθρώπου. Τα αίτια εμφάνισης του διαφέρουν τόσο ως προς τις διαδικασίες και την έντασή τους, όσο και ως προς τη μορφή, την ποικιλία και την έκτασή τους από περιοχή σε περιοχή. Ακόμη, δεν εμφανίζεται απότομα αλλά ακολουθεί κάποια στάδια εξέλιξης σε μια κοινωνική ομάδα ως την κατάσταση της ολικής μορφής του. Το τελικό αυτό στάδιο του είναι και το πιο δύσκολο αντιμετώπισιμο μιας και οι ομάδες που το βιώνουν παρουσιάζουν έντονες και πολλές φορές ακραίες συμπεριφορές.

Οι χωρικές επιδράσεις του κοινωνικού αποκλεισμού έχουν ως επακόλουθο την εμφάνιση χωροταξικών διαχωρισμών κυρίως μέσα στους ιστούς των πόλεων και την δημιουργία χωρικών ενοτήτων, που κατοικούνται τις περισσότερες φορές από μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, που υστερούν σε υποδομές, ποιότητα του περιβάλλοντος και γενικά παρουσιάζουν μια άνιση οργάνωση του χώρου τους σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές.

Στην περίπτωση των Ρομ, τα αγαθά που κατά βάση στερούνται ώστε να θεωρούνται κοινωνικά αποκλεισμένοι είναι η στέγη, η εκπαίδευση και η απασχόληση. Οι αιτίες της εμφάνισης του φαινομένου αυτό στην πλειονότητα τους, βρίσκονται τόσο στην ιδιαίτερη πολιτισμική συμπεριφορά και στάση ζωής τους όσο και στην αντιμετώπιση αυτής της ετερότητας τους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Μια βασική παρατήρηση που πρέπει να γίνει είναι ότι ο διαχωρισμός αυτός δεν είναι διακριτός και δεν μπορούν να ταξινομηθούν οι αιτίες και οι επιπτώσεις γιατί υπάρχει έντονη αλληλοσυσχέτιση και ανατροφοδότηση τους σε βαθμό που δεν μπορεί να ειπωθεί με ακρίβεια αν η μια ή η άλλη συμπεριφορά προηγήθηκε και αν στην τελική είναι η αιτία ή το αποτέλεσμα το κάθε χαρακτηριστικό του κοινωνικού αποκλεισμού τους.

Οι επιπτώσεις αυτής της κατάστασης βρίσκονται σε όλο το εύρος της ατομικής και κοινωνικής ζωής των Ρομ σε βαθμό που ο αποκλεισμός τους, στις περισσότερες περιπτώσεις να θεωρείται ολικός. Η διαμονή και η εδραιοποίηση τους στις πόλεις και στους οικισμούς εξαρτάται από παράγοντες όπως η απασχόληση, η κοινωνική αποδοχή τους, η παρουσία άλλων ανταγωνιστικών ομάδων κ.λπ.

Έτσι και η χωρική έκφραση της κατάστασης αυτής είναι εξαιρετικά ανησυχητική. Οι Ρομ σήμερα ζουν τις περισσότερες φορές δίπλα σε ασύμβατες προς την κατοικία χρήσεις, στο περιθώριο των πόλεων και των οικισμών. Οι όροι και οι συνθήκες της εγκατάστασής τους εξαρτώνται και σε αυτή την περίπτωση τόσο από την αντιμετώπιση από την υπόλοιπη κοινωνία όσο και από τις επιλογές και πρακτικές ιδίων. Η κοινωνική λοιπόν απόρριψη τους φαίνεται και από την χωρική περιθωριοποίησή τους και την δράση τους στην άκρη της πόλης, όπου και δομείται μια σχέση κοινωνικού και χωρικού αποκλεισμού. Η πολυπλοκότητα και η σημαντικότητα αυτού του φαινομένου δημιουργεί την ανάγκη για μεγαλύτερη εστίαση στα αίτια που τον προκαλούν, στις επιπτώσεις του αλλά και για μια ιδιαίτερη και διαχειριστική αντιμετώπιση των προβλημάτων της ομάδας των Ρομ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο
Η ΧΩΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΡΟΜ ΚΑΙ Η
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΙΣΗ

... “κι αυτοί που ζούνε με τους
λύκους μέσα στα σπήλια και στις
τρύπες άγριοι, μισόγυμνοι, έρμιοι,
πλάνοι” ...

Κ. Παλαμάς
“Ο δωδεκάλογος του Γύφτου”

3.1. ΓΕΝΙΚΑ

Παρακάτω θα γίνει αρχικά μια ανάλυση της χωρικής οργάνωσης των Ρομ με σκοπό να κατανοηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται αυτοί, το δομημένο χώρο και το περιβάλλον που ζουν, βάση των ιδιαίτερων κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους. Η σκοπιμότητα της ανάλυσης αυτής, βρίσκεται στο γεγονός ότι η κοινωνία των Ρομ εκφράζεται στο χώρο με μια διαφορετική θεώρηση και στάση με αποτέλεσμα να αποκλίνει κατά πολύ από την γενική αντίληψη της ευρύτερης κοινωνίας. Η απόκλιση αυτή διαφοροποιεί τα δεδομένα και τις αρχές της σχεδίασης μιας περιοχής λόγω του ότι αλλάζει όλη η φιλοσοφία ακόμη και των εννοιών της κατοικίας, της στέγασης, των κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης κ.λπ. Ακόμη αυτή η ιδιαιτερότητα των Ρομ, όπως εκφράζεται στο χώρο, προκαλεί αλυσιδωτές αντιδράσεις εκ μέρους της υπόλοιπης κοινωνίας και των αρχών της, που οδηγούν στην περιθωριοποίηση και δημιουργούν αμφίδρομες και ανατροφοδοτούμενες καταστάσεις περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.

Στη συνέχεια θα περιγραφεί η αντιμετώπιση αλλά και οι διάφορες ενέργειες και δράσεις, που έχουν λάβει χώρα ή είναι σε εξέλιξη, για τα χωρικά προβλήματα των Ρομ σε Ευρωπαϊκό (μέσα από τα προγράμματα της ΕΕ), σε κυβερνητικό και σε τοπικό επίπεδο (τις δράσεις τις Τοπικής Αυτοδιοίκησης). Επίσης θα αναλυθούν οι ίδιες πρωτοβουλίες και ενέργειες των Ρομ και οι τρόποι με τους οποίους προσπαθούν να οργανώσουν τις δράσεις τους για την καλύτερη αντιμετώπιση των έντονων προβλημάτων που ταλανίζουν της ζωή τους.

3.2. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ - ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

3.2.1. Γενικά

Οι Ρομ που ζουν στην Ελλάδα σήμερα βρίσκονται σε διαδικασία εγκατάστασης κυρίως τα τελευταία 30 χρόνια, ακολουθώντας το κύμα της εσωτερικής μετανάστευσης της ευρύτερης κοινωνίας κυρίως προς τα αστικά κέντρα ή κοντά σε κέντρα γεωργικής παραγωγής. Η διαδικασία εγκατάστασης τους αντανακλά τους όρους και το επίπεδο σχέσεων των Ρομ με τους μη Ρομ αλλά και των διαφόρων φαρών (διευρυμένων οικογενειών) μεταξύ τους. Εγκαθίστανται κυρίως κατά συγγενικές ομάδες, στήνοντας αρχικά παράγκες και κατόπιν χτίζουν σπίτια. Επιλέγουν την αυτοστέγαση τις περισσότερες φορές, επειδή τους εξασφαλίζει αυτονομία και λειτουργεί ανάλογα με τον τρόπο ζωής που θα επιλέξουν να ζήσουν.

Ο μέσος όρος των νοικοκυριών τους είναι σε γενικές γραμμές διπλάσιος από το συνολικό μέσο όρο του Ελληνικού πληθυσμού.¹ Η προσπάθεια των Ρομ να εγκατασταθούν προκαλεί πολλές φορές αντιδράσεις τόσο από τους ομόφυλους τους² όσο και από την υπόλοιπη κοινωνία. Οι αντιδράσεις της περιρρέουσας κοινωνίας προέρχονται κυρίως από την τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και των κατοίκων. Οι δήμαρχοι ορισμένων περιοχών, εκφράζοντας ουσιαστικά τις επιθυμίες των κατοίκων, είτε αρνούνται γενικά να αποδεχθούν την εγκατάσταση τους στα όρια των Δήμων τους είτε δεν την αποδέχονται με τους όρους που οι ίδιοι επιλέγουν να θέσουν.³

Μια από τις πιο διαδεδομένες πρακτικές εναντίον της εγκατάστασης από το μέρος των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, αμέσως μόλις επιτράπηκε η πολιτογράφηση τους το 1979, ήταν η άρνηση εγγραφής τους στα δημοτολόγια, πρακτική που εφαρμόζεται και σήμερα ακόμη σε ορισμένους Δήμους. Επιπλέον, προσπαθούν να τους εκδιώξουν ακόμη και όταν πρόκειται για μόνιμη πλέον εγκατάσταση. Αυτή η κατάσταση εντάθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω της συνοίκησης τους με άλλες ομάδες που καταφθάνουν στην Ελλάδα, όπως είναι οι Πόντιοι, που δημιουργούν προβλήματα που πολλές φορές φτάνουν και σε συμπλοκές.⁴

Τα τελευταία χρόνια η κεντρική διοίκηση προσπαθεί να δώσει κάποιες λύσεις στα προβλήματα εγκατάστασης των Ρομ, αλλά δεν έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Τέτοιες προσπάθειες είναι ο Νόμος «για την οργανωμένη εγκατάσταση νομάδων» που εφαρμόστηκε με την προσπάθεια δημιουργίας χώρων στάθμευσης κυρίως για τους μετακινούμενους Ρομ.⁵

¹ Η έρευνα στα Άνω Λιόσια (Κοκκινάκη 1983) έδειξε μέσο αριθμό νοικοκυριών για τους Ρομ 6.25 άτομα ενώ ο συνολικός μέσος όρος είναι 3.39 άτομα.

² Ενδεικτικά αναφέρονται οι συγκρούσεις στη συνοικία Αλιβέρι στην Νέας Ιωνία Βόλου, όπου η προσπάθεια εγκατάστασης νομάδων Ρομ κοντά σε σπίτια ήδη εγκατεστημένων δημιούργησε έντονες διαμάχες.

³ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 500-501

⁴ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 501

⁵ Τέτοιο παράδειγμα είναι το Κάμπινγκ των Άνω Λοσίων, που δεν λειτουργήσε όπως έπρεπε γιατί έμεινε ημιτελής η κατασκευή του με κακές συνθήκες στέγασης, χωρίς υποδομές κ.λπ.

Ακόμη λιγότερα έχουν γίνει ως προς το σχεδιασμό και προγραμματισμό πολιτικών εφαρμογών για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων των Ρομ με βασική αρχή το σεβασμό της ετερότητας και των ιδιαίτερων αναγκών τους. Μια αξιόλογη εξαίρεση σε αυτό αποτελούν οι Νομαρχιακές επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ), οι οποίες έχοντας σαν σκοπό την στήριξη και βοήθεια των Ρομ κυρίως στον τομέα της εκπαίδευσης, σε πολλούς νομούς της χώρας λειτούργησαν με επιτυχία στην κατεύθυνση της δημιουργίας πρόσβασης των Ρομ στους υπηρεσιακούς μηχανισμούς της Δημόσιας Διοίκησης.

Αυτή η ανυπαρξία σχεδιασμού και πολιτικής, τόσο από την πλευρά του κράτους όσο και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, θέτει διαρκώς το δίλημμα στους Ρομ για το αν θα αποδεχθούν τους κανόνες της περιρρέουσας κοινωνίας και θα αφομοιωθούν ή θα μείνουν χωρικά και κοινωνικά περιθωριοποιημένοι.

3.2.2. Η οργάνωση του χώρου και της κατοικίας τους

Οι εικόνες τις καθημερινής εξαθλίωσης που φτάνουν στη δημοσιότητα καθημερινά αφορούν τους ουσιαστικά άστεγους πολίτες Ρομ που ζουν στο όριο της φτώχειας και σταδιακά εγκαταλείπουν τον νομαδικό τρόπο ζωής τους. Συνωστίζονται σε αυτοσχέδιες παραγκουπόλεις στις παρυφές των πόλεων, σε ακατάλληλες για κατοικία περιοχές, χωρίς στοιχειώδεις εξυπηρετήσεις σε υποδομές κ.λπ. Πρόκειται για συγκεντρώσεις που κυμαίνονται σε μέγεθος κάποιων εκατοντάδων οικογενειών ανά περιοχή και γίνονται συχνά πυρήνες συγκέντρωσης και άλλων αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων.⁶ Οι εγκαταστάσεις αυτές είναι κατά βάση αυθαίρετες και γίνονται πάνω σε ιδιωτικές ιδιότητες ή χαρακτηρισμένες δημόσιες περιοχές και σπάνια ακολουθούν την νόμιμη οδό. Οι Ρομ καταλαμβάνουν αυτές τις περιοχές δοκιμάζοντας πολλές φορές τα όρια ανοχής των ιδιοκτητών και του περιγυρου, κατόπιν διώκονται, και εγκαταλείπουν πίσω τους ότι είχαν ως τότε στοιχειωδώς καταφέρει να στήσουν για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους.

Το τσαντίρι⁷, η παράγκα – καλύβα, ή ακόμη και οι αγροτικές αποθήκες, οι στάβλοι τα εγκαταλειμμένα σπίτια και τα σπίτια είναι κατά περίπτωση τα κελύφη διαμονής των νομάδων ή των εδραιωποιημένων Ρομ.⁸

Το σύνθηες κέλυφος διαμονής των μετακινούμενων Ρομ είναι το τσαντίρι ή η σκηνή, που πιθανόν τα έφεραν από την Ινδία στην Ευρώπη. Το τσαντίρι είναι η κινητή τους κατοικία και αποτελεί στοιχείο της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Δεν παρουσιάζει ομοιόμορφο σχήμα και διαφέρει από περιοχή σε περιοχή. Σε ορισμένες περιπτώσεις η κάτοψη του φαίνεται ορθογωνική και άλλοτε το εμπρόσθιο μέρος του είναι ορθογωνικό και το οπίσθιο ημικυκλικό. Το πιο σύνθηες σχήμα είναι το κυκλικό με κωνική στέγη. Σε όλες τις περιπτώσεις τα τσαντίρια είναι μονόχωρα και δεν έχουν κανένα εσωτερικό χώρισμα. Η οικογένεια ζει όλη μαζί. Δεν υπάρχουν

⁶ βλ. Συνέδριο ΟΕΚ 1998, με θέμα «Η κοινωνική κατοικία στην Ελλάδα» την εισήγηση της Χ. Χριστοδούλου

⁷ Η λέξη τσαντίρι έχει τις ρίζες της στην Περσική γλώσσα και ανάγεται στην λέξη «Τσαντόρ» που σημαίνει κάλυψη

⁸ βλ. Καραθανάση 1996, σελ. 62-63

λόγοι για οποιαδήποτε ατομική ιδιωτικότητα. Όλες οι διαστάσεις, όπως φαίνεται παρακάτω, είναι υπερβολικά μικρές με βάση τα στερεότυπα της περιρρέουσας κοινωνίας. Οι διαστάσεις παρουσιάζουν μια διακύμανση: το ύψος από 2.00 έως 3.00 μέτρα, το μήκος από 6.00 έως 8.00 μέτρα και το πλάτος 4.00 έως 6.00 μέτρα με αντίστοιχο εμβαδόν από 24.00 τ.μ. έως 48.00 τ.μ. Ο φέρον οργανισμός τους αποτελείται από περισσότερα κατακόρυφα στοιχεία και απαιτεί ένα κεντρικό στύλο (συνήθως από ξύλο), στο κέντρο της σκηνής. Οι λειτουργίες στο εσωτερικό του τσαντιριού καθορίζουν ανάλογα και την οργάνωση του. Είχε πολυλειτουργικό χαρακτήρα. Ο εξοπλισμός του τσαντιριού περιλαμβάνει τα απολύτως απαραίτητα. Κρεβάτια, τραπέζι, καρέκλες δεν υπάρχουν. Τα αντικαθιστούν τα χαλιά και οι κουβέρτες, στρωμένα πάνω σε άχυρα. Οι Ρομ κάθονται πάνω στο έδαφος ακόμα και για τη δουλειά τους και συνηθίζουν να ξαπλώνουν ακόμα και όταν συζητούν.⁹

Η καλύβα - παράγκα είναι το σύνηθες κέλυφος των εδραιωποιημένων Ρομ. Σε ορισμένες περιπτώσεις, σε μικρότερης διάρκειας παραμονή, όταν οι άσχημες καιρικές συνθήκες το απαιτούσαν, η καλύβα είναι επίσης το καταλληλότερο κέλυφος. Πρόκειται για ένα αυτοκατασκευαζόμενο κέλυφος από συνήθως παλιά υλικά που συλλέγονται από διάφορα μέρη (σκουπιδότοποι κ.λπ.). Η κατασκευής της συνίσταται στην στερέωση του φέροντος οργανισμού πάνω στον οποίο τοποθετούνται τα υπόλοιπα υλικά όπως ξύλα, λαμαρίνες, χαρτόνια, μουσαμάδες, πλαστικά κ.λπ. Η καλύβα είναι πάντα ορθογωνική, συνήθως παραλληλογράμμου σχήματος και ελάχιστες φορές τετράγωνου σχήματος με μικρές διαστάσεις (σε εμβαδόν και ύψος), μεγαλύτερες όμως κατά κανόνα από τα τσαντίρια. Είναι και αυτή μονόχωρη. Η οργάνωση της παρουσιάζει απόλυτη ομοιότητα με την αντίστοιχη οργάνωση του τσαντιριού. Η εξωτερική και εσωτερική της εικόνα όμως είναι σε πλήρη αντίθεση. Ξύλινη, ώστε να είναι λυόμενη, μέσα σε ένα υποβαθμισμένο περιβάλλον δεν προϊδεάζει καθόλου για την εικόνα που παρουσιάζει ο εσωτερικός χώρος, διαμορφωμένος με επιμέλεια και στολισμένος με πολύχρωμα χαλιά κ.λπ.¹⁰

⁹ για περισσότερα βλ. Καραθανάση 1996, σελ. 356-361

¹⁰ για περισσότερα βλ. Καραθανάση 1996, σελ. 361-364

3.3. ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

3.3.1. Γενικά

Τα προβλήματα της εγκατάστασης των Ρομ μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά από το ισχύον νομικό πλαίσιο για την οικιστική ανάπτυξη (Ν.1337/83 και Ν. 1512/85) αλλά και τον πρόσφατο οικιστικό νόμο (Ν. 2508/97). Όλα αυτά τα θεσμικά εργαλεία επιτρέπουν και προβλέπουν ειδικά προγράμματα αναπλάσεων και ενισχύουν τις αρμοδιότητες των τοπικών φορέων στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Με αυτό τον τρόπο και με την απαιτούμενη βούληση υπάρχει η δυνατότητα της αντιμετώπισης των χωρικών προβλημάτων των Ρομ. Παρακάτω περιγράφεται αναλυτικά τι έχει γίνει προς την κατεύθυνση αυτή μέσα από τις διάφορες ενέργειες, πρωτοβουλίες, προγράμματα κ.λπ.

3.3.2. Πρωτοβουλίες της Ε.Ε

Απόπειρα συγκράτησης ενός συνεκτικού πλαισίου πολιτικής υποστήριξης για την κοινωνική ένταξη των Ρομ εκδηλώθηκε μόλις στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η εξέλιξη αυτή ήταν σε ένα βαθμό αποτέλεσμα μιας «έξωθεν» επιρροής, αλλά και σε έναν βαθμό αποτέλεσμα των «έσωθεν» πιέσεων που δημιουργήθηκαν από το βάθος και την έκταση του προβλήματος.

Οι πολιτικές που προτάθηκαν έπρεπε να είναι τέτοιες, ώστε ο τρόπος ζωής των Ρομ να μην τους εμποδίζει να απολαμβάνουν δικαιώματα, αλλά και εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή αυτών των πολιτικών κρίθηκε απαραίτητη η συνεργασία και η συμβολή των τοπικών φορέων. Οι βασικοί άξονες που προτάθηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι:

- Γενική ευαισθητοποίηση και γνωριμία της ευρύτερης κοινωνίας με τους Ρομ, την ιστορία και τον πολιτισμό τους
- Εξασφάλιση στέγης και χωρών στάθμευσης
- Εκπαίδευση
- Επαγγελματική καθοδήγηση και κατάρτιση
- Κοινωνική ασφάλιση
- Υγεία και πρόνοια

Ήδη από το 1990 με πιλοτικό τρόπο υλοποιήθηκαν προγράμματα υποστήριξης Ρομ, στο πλαίσιο της νέας τότε Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την Υποστήριξη των μη Προνομιούχων Κοινωνικών ομάδων, ιδιαίτερα με το Πρόγραμμα «Poverty-3», της 5^{ης} Δ/σης της (τότε) ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα). Το «Poverty-3» Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φτώχειας, υλοποιήθηκε στην Δυτική Θεσσαλονίκη καθώς και στους Σοφάδες της Καρδίτσας, θέτοντας την βασική προβληματική για την ανάπτυξη μέτρων υποστήριξης των Ρομ πολιτών.¹¹

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, αξιολογώντας τις καινούριες ανάγκες και τα προβλήματα των πληθυσμών των Ρομ, τους αναγνώρισε ως μειονότητα (σύσταση

¹¹ βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 517-518

1203/1993). Η αναγνώριση αυτή, δεν ανταποκρίνεται πάντα στους ορισμούς της εθνικής ή γλωσσικής μειονότητας, ωστόσο τους διακρίνει από τους άλλους πληθυσμούς στη βάση της πολιτισμικής τους διαφορετικότητας.¹²

Η εμπειρία του «Poverty-3» ανέδειξε ένα βασικό συμπέρασμα το οποίο έμελλε να αποτελέσει βάση των μετέπειτα εξελίξεων. Ότι στο πλαίσιο της κοινωνικής υποστήριξης των Ρομ, απαραίτητη είναι η υλοποίηση δράσεων σε Τοπικό επίπεδο, ανάλογα με τις κάθε φορά τοπικές συνθήκες και ιδιομορφίες, απαιτείται όμως η ύπαρξη ενός κεντρικού σχεδίου βασικών επιλογών και μακροπρόθεσμης οπτικής. Ο συνδυασμός αυτός (του κεντρικού πανελλαδικού σχεδιασμού και της τοπικής παρέμβασης), είναι σε θέση να αποδώσει αποτελέσματα όπως τουλάχιστον σε ένα βαθμό αποδείχτηκε στη συνέχεια.¹³

Ολοκληρώνοντας την αναφορά στο γενικότερο πλαίσιο υποστήριξης των Ρομ πολιτών από την Ε.Ε., θα γίνει αναφορά στα ειδικά προγράμματα κοινωνικής υποστήριξης, κυρίως στο πλαίσιο Λειτουργικών Προγραμμάτων του Β' Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης της που ακολούθησαν. Τα κυριότερα προγράμματα που είναι σήμερα σε εξέλιξη είναι κυρίως τρία:

- *Κοινοτική Πρωτοβουλία για την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού «Employment».* Αναφέρεται στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων σχεδίων υποστήριξης μειονεκτούντων κοινωνικών ομάδων στις οποίες καταγράφεται ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ανεργίας αλλά και αδυναμίας προσπέλασης στην αγορά εργασίας. Κυρίαρχο στοιχείο αποτελεί η ολοκληρωμένη προσέγγιση, μετά από την ανάπτυξη νέων θεσμών και υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης. Κεντρικός άξονας της πρωτοβουλίας είναι η ενίσχυση της απασχόλησης με την δημιουργία των ασφαλών προϋποθέσεων πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Ιδιαίτερο όμως βάρος δίδεται στις υποστηρικτικές δομές, στην παραγωγή νέων εργαλείων και στην ανάπτυξη καινοτομικών μεθόδων. Δομείται σε 4 υποπρογράμματα (Άξονες):
  - Άξονας «Horizon» (Άτομα με ειδικές ανάγκες και παλιννοστούντες Έλληνες ποντιακής καταγωγής)
  - Άξονας «Now» (Υποστήριξη της γυναικείας απασχόλησης)
  - Άξονας «Youthstart» (Υποστήριξη νέων χαμηλών προσόντων)
  - Άξονας «Integra» (Υποστήριξη μειονεκτούντων κοινωνικών ομάδων: Μετανάστες, άτομα απομακρυσμένων ορεινών περιοχών, άτομα εξαρτημένα ή απεξαρτηθέντα από ναρκωτικές ουσίες κλπ καθώς και άτομα με θρησκευτική ή πολιτισμική ιδιαιτερότητα. Στην ομάδα αυτή συμπεριλαμβάνεται ως ομάδα – στόχος, οι πολίτες Ρομ καταγωγής)¹⁴
- *Εθνικό Λειτουργικό Πρόγραμμα (Ε.Λ.Π.) για την καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.* Αποτελεί επί της ουσίας την προβολή της κοινοτικής πρωτοβουλίας «Employment», που είχε ως στόχο την εφαρμογή πιλοτικών

¹² βλ. ΕΚΚΕ 1996, σελ. 518

¹³ βλ. ΔΕΚΠΑΜ – Γραφείο LIFE 1999 σελ. 9

¹⁴ Στην τρέχουσα φάση και στο πλαίσιο του άξονα «Integra», βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη το Επιχειρησιακό Σχέδιο «Multy-Roma-Action-Hellas», συνολικού προϋπολογισμού 700.000.000 δρχ που αφορά τους Ρομ και έχει σαν κύριο γεωγραφικό χώρο υλοποίησης, την περιοχή του Δ. Μενεμένης.

υπηρεσιών, στο επίπεδο της Πανελλαδικής πολιτικής. Το Ε.Λ.Π., κοινωνικός αποκλεισμός έχει σαν κεντρικό στόχο την *απασχόληση* και άρα τη καταπολέμηση της ανεργίας. Δομείται σε υποπρογράμματα θεματικά και γεωγραφικά (ως οργανικό τμήμα του υποπρογράμματος «Ανθρώπινοι Πόροι» των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων).

- *Άλλες πρωτοβουλίες και Ευρωπαϊκά Προγράμματα.* Εκτός από τα προαναφερθέντα προγράμματα, που έχουν μια ιδιαίτερη σημασία λόγω του ειδικού βάρους τους και του προϋπολογισμού τους, αρκετά άλλα σχέδια υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται στο πλαίσιο χρηματοδοτήσεων άλλων Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων π.χ. Leonardo da Vinci, Raphael, πρόγραμμα διατήρησης μειονοτικών γλωσσών κλπ.

3.3.3. Πρωτοβουλίες του Κράτους

Παράλληλα στις προηγούμενες ενέργειες που περιγράφηκαν, με επίκεντρο την Ε.Ε, αντίστοιχη κινητικότητα υπήρξε την περίοδο αυτή, από την πλευρά της πολιτείας. Είτε με αφορμή τις πρωτοβουλίες του *Δικτύου Ρομ*¹⁵, είτε εξαιτίας κάποιων κοινωνικών εντάσεων που προκλήθηκαν,¹⁶ τον Ιούλιο του 1996, και ύστερα από μια περίοδο προετοιμασίας, το κράτος προβαίνει στην ανακοίνωση του *Πλαισίου Εθνικής Πολιτικής υπέρ των Ελλήνων Ρομ*.

Η επιδίωξη του πλαισίου αυτού γίνεται σαφής από την διακήρυξη που διανεμήθηκε στον τύπο από την οποία παρατίθεται σχετικό απόσπασμα:

...στη χώρα μας, σήμερα, κατοικούν περίπου διακόσιες χιλιάδες Έλληνες Ρομ, οι οποίοι με βάση τις συνθήκες στέγασης και διαβίωσης μπορούν να χωριστούν σε 3 βασικές κατηγορίες. Στους μόνιμους κατοικούντες σε σπίτια, τους μετακινούμενους και τους μόνιμα εγκατεστημένους σε καταυλισμούς. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, ιδιαίτερα οι δύο τελευταίες κατηγορίες των Ρομ είναι σύνθετα. Οι συνθήκες στέγασης είναι προβληματικές. Τα προβλήματα υγείας και υγιεινής, είναι σημαντικά. Το ποσοστό των αναλφάβητων Ρομ προσεγγίζει το 80%. Στον τομέα της απασχόλησης, παρά την διαχρονική τους «ικανότητα» να προσαρμόζονται στην εκάστοτε αγορά εργασίας, η κατάσταση συνεχώς χειροτερεύει, εξ εξαιτίας τον μετασχηματισμού της Ελληνικής Οικονομίας, αλλά και της εισόδου αλλοδαπών εργαζομένων.

Παρά την μακρόχρονη παραμονή (περίπου 600 χρόνια) των Ρομ, στη χώρα μας, οι πρωταρχικές ανάγκες τους εξακολουθούν να είναι ακάλυπτες και τα προβλήματα τους άλυτα. Κι αυτό διότι δεν υπήρξε καμία προσπάθεια, στη βάση ενός σχεδίου σ' εθνικό επίπεδο, που να καθορίζει τους στόχους και τις ενέργειες ολοκληρωμένου με συγκεκριμένη Φιλοσοφία, Προγράμματος και Αρχές. Σε αυτή την πληθυσμιακή ομάδα της χώρας, οφείλουμε μια συνολική πολιτική που θα παρεμποδίζει τον αποκλεισμό της από το κοινωνικό σύνολο.

Μια πολιτική με συνέπεια και συνέγεια που θα προωθεί τη συμμετοχή τους σ' ένα ενιαίο σύνολο. Θα συμβάλει στην δυναμική κοινωνική ένταξή τους, με κάθε σεβασμό στον

¹⁵ Για το εν λόγω διαδημοτικό δίκτυο και τις δράσεις του θα γίνει αναλυτική αναφορά παρακάτω (κεφ. 3.3.4)

¹⁶ Συμβάντα όπως αυτό της βίαιης εισβολής των δυνάμεων της Αστυνομίας σε καταυλισμό Ρομ του Ασπροπύργου Αττικής, αλλά και ως πολιτική επιλογή της κυβέρνησης

τρόπο ζωής τους, στη διατήρηση της ταυτότητας τους, της γλώσσας τους, των ηθών και των εθίμων τους .....

Κύριο μέτρο για την υλοποίηση του σχεδιασμού αυτού αναφέρεται η σύσταση του *Συμβουλίου Πολιτικής για τους Έλληνες Ρομ*.¹⁷ Στα εξαγγελόμενα άμεσα μέτρα, αναφέρονταν:

- Η δημιουργία διαμορφωμένων χώρων προσωρινής διαμονής (χώροι υποδοχής) στους Δήμους Μενεμένης Θεσ/νίκης, Μεσσήνης, Θήβας, Καρδίτσας, Ρόδου, καθώς και την μετεγκατάσταση των καταυλισμών των Σερρών και Αντιρρίου, με συνολικό προϋπολογισμό 140.000.000 Δρχ.
- Η προώθηση έργων βελτίωσης και άμεσης ανακούφισης των σκηνιτών Τσιγγάνων στους Δήμους Μεσολογγίου, Διδυμοτείχου, Δράνας, Κερκύρας, Αιτωλικού και Ζεφυρίου Αττικής, με συνολικό προϋπολογισμό 50.000.000 δρχ.
- Η εκπόνηση μελέτης για το στεγαστικό πρόβλημα των Τσιγγάνων, από την Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας και Στέγασης (ΔΕΠΟΣ).
- Η κατάρτιση προγράμματος απόκτησης τροχόσπιτων για τις οικογένειες σε ετήσια βάση.
- Η δημιουργία *Κέντρων Υποστήριξης* (Συμβουλευτικών Σταθμών) με την ανάπτυξη σε πρώτη φάση των κέντρων και φορείς υλοποίησης της Γ.Γ.Λ.Ε. και της Γ.Γ.Ν.Γ. συνολικού προϋπολογισμού 60.000.000 δρχ.
- Η ανάπτυξη μέτρων για την *Εκπαίδευση*, από το Υπουργείο Παιδείας, με συνολικό προϋπολογισμό 23.000.000 δρχ.
- Η ανάπτυξη μέτρων για τον *Πολιτισμό*, από το Υπουργείο Πολιτισμού με συνολικό προϋπολογισμό 50.000.000 δρχ.
- Η ανάπτυξη μέτρων για την *Επαγγελματική Εκπαίδευση*, από τον ΟΑΕΔ.
- Η ανάπτυξη μέτρων για την *Υγεία και Πρόνοια*, από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, με συνολικό προϋπολογισμό 70.000.000 Δρχ.
- Την ανάπτυξη μέτρων για τον *Αθλητισμό*.
- Την ανάπτυξη καμπάνιας για την ενημέρωση και προτροπή των Τσιγγάνων για την έκδοση ταυτοτήτων.
- Την ανάπτυξη υποστηρικτικών προγραμμάτων της Γ.Γ.Λ.Ε. και της Γ.Γ.Ν.Γ. με προϋπολογισμό 100.000.000 δρχ.

Η εξαγγελία του *πλαισίου* αποτέλεσε οπωσδήποτε μια σημαντική καμπή στην υπόθεση της αντιμετώπισης των προβλημάτων των Ελλήνων Ρομ, εφόσον για πρώτη φορά υπήρξε εκφρασμένη πολιτική βούληση δια των Υπουργών της Κυβέρνησης, για την ανάληψη συστηματικών πρωτοβουλιών, με στόχο την διαχείριση του σύνθετου αυτού κοινωνικού θέματος.

Ήδη όμως από την πρώτη στιγμή της κυβερνητικής εξαγγελίας, διαφάνηκε η απουσία επιχειρησιακού σχεδιασμού, τόσο στην διατύπωση των προτεραιοτήτων, όσο και στην διασφάλιση των βιώσιμων μηχανισμών υλοποίησης, όσο όμως και

¹⁷ Με προεδρεύοντα τον Υφυπουργό Υγείας-Πρόνοιας και την συμμετοχή των Γενικών Γραμματέων των Υπουργείων Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Πολιτισμού, Αθλητισμού, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης, των Γενικών Γραμματειών Νέας Γενιάς και Ισότητας, Συμμετοχή επίσης προβλέπεται για τους εκπροσώπους του ΟΚΑΝΑ, της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας, της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας, του ΔΙΚΤΥΟΥ ROM, και των εκπροσώπων των Τσιγγάνων.

στην εξασφάλιση των πόρων για την εφαρμογή. Το σημαντικότερο όμως στοιχείο ήταν ότι το κεντρικό μέτρο του Εθνικού Πλαισίου, η σύσταση του Συμβουλίου Πολιτικής που θα είχε την συντονιστική.

Οι διαπιστώσεις αυτές οδήγησαν την άτυπη επιτροπή των εκπροσώπων των συναρμόδιων Υπουργείων (που λειτούργησε αντί του Συμβουλίου Πολιτικής) σε επαναδιατύπωση προτάσεων χρηματοδότησης, που ύστερα από μια καλύτερη και συστηματικότερη προετοιμασία, ταυτόχρονα και ως προϋπόθεση, ανατέθηκε και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, εκπονήθηκε από την «ΔΕΠΟΣ ΑΕ» η «Μελέτη σχεδίου προγράμματος για την αντιμετώπιση των άμεσων οικιστικών προβλημάτων των Ελλήνων Τσιγγάνων», η οποία προχώρησε σε 3 βασικές προσεγγίσεις:

- Στην καταγραφή των τόπων εγκατάστασης και στην περιγραφή της τυπολογίας της εγκατάστασης (μετακινούμενοι - σκηνίτες- ημιεγκατεστημένοι - μόνιμοι κλπ)
- Στην δειγματοληπτική διερεύνηση στεγαστικών συνθηκών και αναγκών,
- Στην διατύπωση πρότυπων και εναλλακτικών μοντέλων επίλυσης. Το μελετητικό αυτό έργο αποτελεί μια ουσιαστική βάση συζήτησης και επιχειρησιακού σχεδιασμού τουλάχιστον σε ότι αφορά στο «κατοικείν» των Τσιγγάνων στην Ελλάδα.

Κατά την περίοδο όμως του 1998 δεν συγκροτήθηκαν οι απαραίτητες ομάδες εργασίας, τουναντίον τόσο οι διαδικασίες της άτυπης διυπουργικής επιτροπής, όσο και του «Δικτύου Ρομ», ατόνησαν με αποτέλεσμα την αδυναμία άρθρωσης ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού για το θέμα. Μια βασική υπογράμμιση που πρέπει να γίνει, είναι το ότι παρά το γεγονός ότι ενώ η αρχική εξαγγελία του *πλαισίου* προσπάθησε να έχει ένα σφαιρικό χαρακτήρα στην προσέγγιση, με την διατύπωση μέτρων σε όλες τις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ, απουσιάζει η συνολική αντιμετώπιση του καθολικού (και οριακού) κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ, με τον σχεδιασμό, ανάπτυξη και εφαρμογή ενός πλέγματος υπηρεσιών, ως ένα ενιαίο και αλληλοτροφοδοτούμενο πλαίσιο. Η αποσπασματική και μερική προσέγγιση των διαστάσεων αυτών (κατοικία, εκπαίδευση, υγεία, απασχόληση κλπ) σίγουρα είναι χρήσιμη αλλά δεν συνιστά σε καμία περίπτωση βιώσιμη λύση για την μακροπρόθεσμη άρση των όρων του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι άλλες πτυχές κυβερνητικού έργου για το θέμα αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται (ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης και της απασχόλησης) από τα αρμόδια Υπουργεία κυρίως στα πλαίσια Λειτουργικών Προγραμμάτων του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

3.3.4. Πρωτοβουλίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Στην βάση αυτής της παραδοχής και με πρωτοβουλία του Δήμου Μενεμένης, ξεκίνησε το 1995 η διαδικασία συγκρότησης Διαδημοτικού Δικτύου Συνεργασίας με στόχο τον συντονισμό και την από κοινού διεκδίκηση λύσεων στα προβλήματα της κοινωνικής ένταξης των Ρομ πολιτών. Από το πρώτο ιδρυτικό συνέδριο του *Πανελλαδικού Διαδημοτικού Δικτύου* για την υποστήριξη των Ελλήνων Ρομ πολιτών τον Σεπτέμβριο του 1995 έως το 1998, σταδιακά εντάσσονται στο Δίκτυο οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης από όλη την Ελληνική επικράτεια, στα όρια των

οποίων διαβιούν κοινότητες Ρομ και οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν θετική πολιτική, γεγονός που δείχνει τόσο το ενδιαφέρον και την επικαιρότητα του θέματος, όσο όμως και την έκταση και κυρίως την διασπορά του προβλήματος στο σύνολο της Ελληνικής επικράτειας.

Στους κεντρικούς στόχους του *Δικτύου Ρομ* αναφέρονται:

- Η δημιουργία διαύλου επικοινωνίας μεταξύ των τριών «κοινωνικών εταίρων» που άμεσα εμπλέκονται στην επίλυση του προβλήματος: Της κυβέρνησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης, της κοινότητας των Ρομ.
- Η ανταλλαγή πληροφοριών, τεχνογνωσίας και η αλληλοενημέρωση των μελών, η παροχή επιστημονικής και τεχνικής στήριξης για την αξιοποίηση πόρων και δυνατοτήτων, εθνικών, περιφερειακών ή και Ευρωπαϊκών.
- Η επεξεργασία και επιστημονική τεκμηρίωση «καλών πρακτικών» κοινωνικής υποστήριξης των Ρομ πολιτών.
- Η επεξεργασία και προώθηση για νομοθετική ρύθμιση, θεσμικών παραμέτρων που θα συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στην δημιουργία συνθηκών για την κοινωνική ένταξη.
- Η εμβάθυνση και ανάλυση όλων των διαστάσεων του κοινωνικού αποκλεισμού και η διατύπωση βιώσιμων λύσεων για την υπέρβασή τους.

Το *Δίκτυο Ρομ* μέσα από πυκνές λειτουργίες και μέσα από την διοργάνωση σε τακτά χρονικά διαστήματα συνεδρίων θέτει στο επίκεντρο του δημόσιου διαλόγου, το αίτημα για συγχρονισμό κυβερνητικής πολιτικής με τις δυνάμεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και τους συλλόγους των Ρομ, και διεκδικεί την διατύπωση ενός επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση των οξύτερων προβλημάτων των Ρομ πολιτών.

Μέσα από τις επεξεργασίες του, θέτει τις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού και προωθεί αναλύσεις για τα θέματα:

- Εγκατάστασης- διαμονής- κατοικίας (3^ο Συνέδριο Θήβας 1996)
- Αστικής και δημοτικής κατάστασης
- Εκπαίδευσης
- Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας
- Απασχόλησης (4^ο Συνέδριο Αγρινίου 1997)

Ταυτόχρονα αυξάνει την πίεση προς την κυβέρνηση διατυπώνοντας το αίτημα για ανάπτυξη πλαισίου πολιτικής σε κεντρικό επίπεδο και εξασφάλιση των αναγκαίων χρηματικών πόρων. Κεντρική προτεραιότητα για την μακροπρόθεσμη προσέγγιση στην διαδικασία υπέρβασης του κοινωνικού αποκλεισμού τίθεται το θέμα της εγκατάστασης, διαμονής και κατοικίας. Από τα πρακτικά των Συνεδρίων διακρίνεται ως βασικό πρόβλημα η έλλειψη μιας πανελλαδικής κλίμακας καταγραφής των σημείων εγκατάστασης των Ρομ, με βάση την «τυπολογία» της εγκατάστασης, παρά τις αξιόλογες αλλά όχι ολοκληρωμένες προσεγγίσεις της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης. Υπογραμμίζεται ακόμη από έρευνες και επιστημονικές αναλύσεις, ότι τα τελευταία χρόνια έχουν επέλθει ουσιαστικές αλλαγές στον τρόπο διαβίωσης των κοινοτήτων των Ρομ, που ως κύριο χαρακτηριστικό έχουν την μείωση (έως και οριστική παύση) της διαρκούς μετακίνησης τους και άρα την μονιμοποίηση της εγκατάστασης τους, γεγονός που θέτει σε νέα βάση την συζήτηση

για την αντιμετώπιση του «κατοικείν» τους, αναθεωρώντας παλαιότερα στερεότυπα περί της ηθελημένης και διαρκούς μετακίνησης των Ρομ.

Τον Δεκέμβριο του 1997, στο 4^ο Συνέδριο του Δικτύου στην πόλη του Αγρινίου, ο διάλογος και η εμβάθυνση στις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ προχωρά για την αντιμετώπιση του καθολικού κοινωνικού αποκλεισμού. Αναλύονται συστηματικά και στην βάση επεξεργασιών τα προβλήματα της Αστικής και Δημοτικής κατάστασης με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και τις αδυναμίες του, της εκπαίδευσης, της υγείας και της απασχόλησης, ενώ διατυπώνονται τα βασικά συμπεράσματα, τα οποία συμπυκνώνονται στην κεντρική διαπίστωση ότι: Παρά τις ανεπάρκειες του το ισχύον θεσμικό πλαίσιο μπορεί σε μεγάλο βαθμό να ανταποκριθεί στις οξυμένες ανάγκες των Ρομ για κοινωνική ένταξη. Τα στοιχεία που απουσιάζουν είναι δύο:

- Η έλλειψη ενός επιχειρησιακού σχεδιασμού σε κεντρικό αλλά και αποκεντρωτικό επίπεδο
- καθώς και η ύπαρξη ενδιάμεσων δομών και υπηρεσιών που θα εξασφαλίζουν και θα εγγυώνται την ίση πρόσβαση των Ρομ στα κοινωνικά δικαιώματα και αγαθά.

Σ' αυτήν την βάση συζητούνται και αναλύονται οι δυνατότητες για την ίδρυση και λειτουργία των *Συμβουλευτικών Κέντρων Υποστήριξης Τσιγγάνων Πολιτών*, οι πιλοτικές εφαρμογές των οποίων εντάσσονται στο πλαίσιο Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων

Κατά την περίοδο του 1997, με πρωτοβουλία του Πανελλαδικού Διαδημοτικού Δικτύου και τους ενεργούς Δήμους του, συγκροτείται ένα ευρύ εταιρικό σχήμα, το οποίο επεξεργάζεται και καταθέτει ένα ιδιαίτερα μεγάλο για δεδομένα της Ελληνικής εμπειρίας σχέδιο κοινωνικής υποστήριξης Ρομ, στο Υπουργείο Εργασίας και στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας «Απασχόληση» άξονας Integra. Το σχέδιο με την κωδικοποιημένη ονομασία «Multy-Roma-Action-Hellas» εγκρίνεται με συνολικό προϋπολογισμό 700.000.000 δρχ. Στο πλαίσιο και στους στόχους του Σχεδίου εμπεριέχονται όλες οι στοχεύσεις που τέθηκαν από τις προαναφερθείσες επεξεργασίες του Δικτύου Ρομ.

Την περίοδο του 1998 και 1999, οι διαδικασίες του Δικτύου Ρομ έχουν ατονήσει και διαφάνηκε μια στασιμότητα στην πρόοδο των στόχων. Οι Δημοτικές Εκλογές του 1998 δημιουργούν μια νέα πραγματικότητα στον Διαδημοτικό αυτό φορέα, εφόσον πολλές δημοτικές διοικήσεις άλλαξαν. Ήδη έχουν δρομολογηθεί οι διαδικασίες για την ανασυγκρότηση του Δικτύου Ρομ, μέσα από τις καταστατικές του ρυθμίσεις.

3.3.5. Πρωτοβουλίες των οργανώσεων των Ρομ

Μια από τις βασικές διαπιστώσεις αναφορικά με την ανάπτυξη των πρωτοβουλιών για την υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης των Ρομ πολιτών, είναι βέβαια η ίδια η συμμετοχή των Ρομ. Η αντιπροσωπευτική έκφραση τους, αποτελεί τον τρίτο κοινωνικό εταίρο μιας τέτοιας διαδικασίας (μαζί με την Πολιτεία και την Τοπική Αυτοδιοίκηση) αλλά και τον φυσικό δικαιούχο της πολιτικής αυτής.

Οι Ρομ κατά παράδοση έχουν συγκροτημένους Συλλόγους σε τοπική κυρίως βάση. Είτε λόγω της ανάγκης αντίστασης τους στις απόπειρες «προσπολιτισμού» τους, είτε λόγω της επιθυμίας για συλλογική έκφραση και άρα επικοινωνία με το «άλλο» κοινωνικό σώμα οι κοινότητες τους, συσπειρώνονται σε πολλές περιπτώσεις γύρω από Συλλόγους. Οι σύλλογοι και η διάρθρωσή τους πολλές φορές εκφράζουν και την εσωτερική κοινωνική ιεραρχία, αποτέλεσμα των ιδιαίτερων κοινωνικών δομών και σχέσεων στο εσωτερικό των κοινοτήτων τους.

Η αναγκαιότητα για συντονισμό και συνεργασία αυτών των συλλόγων για την έκφραση συνολικού πολιτικού και διεκδικητικού λόγου και την εξασφάλιση της ενεργητικής συμμετοχής στις πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες που είναι σε εξέλιξη, είναι πολύ σημαντική και εκφράστηκε από την πρώτη στιγμή. Αυτή την αναγκαιότητα ενστερνίστηκε και η κυβέρνηση, η οποία συνέβαλε με χρηματοδοτική ενίσχυση στις διαδικασίες για την πρώτη σύγκλιση των εκπροσώπων των Ρομ Συλλόγων, σε ιδρυτικό *Πανελλαδικής Ομοσπονδίας Τσιγγάνικων Συλλόγων*.

Το Ιδρυτικό Συνέδριο έγινε στην Αθήνα τον Μάιο του 1998 και προχώρησε στην εκλογή της προσωρινής διοίκησης μέχρι την ολοκλήρωση των καταστατικών του διαδικασιών. Στην ιδρυτική συνδιάσκεψη συμμετείχαν εκπρόσωποι Συλλόγων Ρομ, ενώ σημαντικό ρόλο έπαιξε ο Πανελλήνιος Σύλλογος Τσιγγάνων Αγ. Βαρβάρας, καθώς και προσωπικότητες του επιστημονικού, του καλλιτεχνικού και του χώρου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ρομ καταγωγής.

Ο χρόνος ύπαρξης και δράσης της πρώτης αυτής συγκρότησης του συλλόγου είναι ιδιαίτερα μικρός για να αξιολογηθεί η δράση του και να σημειωθούν οι προοπτικές του. Η ενδυνάμωση της συλλογικής έκφρασης τους στο μέλλον, θα αποτελέσει σίγουρα ένα κρίσιμο παράγοντα για την επανατοποθέτηση των αιτημάτων τους στο επίκεντρο της δημόσιας και κοινωνικής προσοχής.

3.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι οι Ρομ στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε μια διαδικασία αστικοποίησης και γενικά αλλαγής του παραδοσιακού τρόπου ζωής και των συνθηκών στέγασης – διαβίωσης τους. Εγκαταλείπουν τον νομαδικό τρόπο ζωής τους και διαμένουν στις παρυφές κυρίως των πόλεων δημιουργώντας έτσι κάποιους πυρήνες χωρικά και κοινωνικά περιθωριοποιημένους. Η εγκατάστασή τους αυτή πολλές φορές δημιουργεί σημαντικά προβλήματα νομιμότητας μιας και σχεδόν ποτέ δεν τηρούνται οι διαδικασίες που θα έπρεπε αλλά και αντιδράσεις της υπόλοιπης κοινωνίας. Ο παραδοσιακός τρόπος στέγασης τους που είναι το τσαντίρι έχει δώσει την θέση του στις πιο μόνιμες κατασκευές που είναι κυρίως οι παράγκες αλλά και τα σπίτια για τους πλήρως εδραιωμένους.

Σε όλα αυτά τα προβλήματα μόνο τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει κάποιες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση και επίλυση τους μέσα από διάφορα προγράμματα, πρωτοβουλίες και ενέργειες τόσο της Ε.Ε. όσο και της Ελληνικής κυβέρνησης και των Ο.Τ.Α. Αναφορικά με τις δράσεις της Ε.Ε. ήδη από το 1990 υλοποιήθηκαν κάποια προγράμματα υποστήριξης των Ρομ τα οποία όμως στην Ελλάδα δεν εφαρμόστηκαν στο βαθμό που θα έπρεπε με αποτέλεσμα μόνο ένα σημαντικό πρόγραμμα να υλοποιηθεί (το *multy roma action*).

Παράλληλα, και η Ελληνική κυβέρνηση κατανόησε τη σημαντικότητα του προβλήματος και προέβη στην ανακοίνωση του Πλαισίου Εθνικής Πολιτικής υπέρ των Ελλήνων Ρομ που σαν κύριο σκοπό έχει να συμβάλει στην κοινωνική ένταξη τους, με κάθε σεβασμό στον τρόπο ζωής, στην διατήρηση της ταυτότητας, της γλώσσας, των ηθών και των εθίμων τους. Αν και η εξαγγελία του πλαισίου αυτού αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό βήμα, εν τούτοις απουσίασε ο κατάλληλος επιχειρησιακός σχεδιασμός ώστε να υπάρξει ένας ολοκληρωμένος προγραμματισμός των δράσεων του για την καταπολέμηση των προβλημάτων των Ρομ ανά την Ελλάδα.

Την παραπάνω δραστηριοποίηση ακολούθησαν και ορισμένες δημοτικές αρχές της χώρας, που αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα που σχετίζονται με τους Ρομ που διαμένουν στις περιοχές αρμοδιότητάς τους και ίδρυσαν το διαδημοτικό Δίκτυο Ρομ. Σαν στόχος του ορίστηκε η γενική υποστήριξη των Ρομ πανελλαδικά. Αν και το δίκτυο αυτό σαν θεσμός μπορεί να θεωρηθεί πολύ σημαντικός για την προσέγγιση και την επίλυση των προβλημάτων των Ρομ, η μέχρι τώρα πορεία του, αν και χρονικά μικρή, δεν έχει ακόμη καταφέρει να δώσει έμπρακτα στοιχεία αποτελεσματικότητας. Παρ' όλα αυτά όμως διαφαίνεται ότι με μια σωστή πολιτική βούληση μπορεί στο μέλλον να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των μείζονων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η πλειονότητα των Ρομ.

Επίσης, την χρησιμότητα της παραδοσιακής συνήθεια των Ρομ να οργανώνονται γύρω από κάποιο σύλλογο, κατανόησε η κυβέρνηση και βοήθησε στην δημιουργία της Πανελλαδικής Ομοσπονδίας Τσιγγάνικων Συλλόγων το 1998. Η σκοπιμότητα του συλλόγου αυτού κρίνεται πολύ σημαντική γιατί μέσα από αυτόν θα ενδυναμωθεί η συλλογική έκφραση και παράλληλα θα αποτελέσει ένα βασικό παράγοντα πολιτικής θέσης, στάσης και άποψης των φυσικών δικαιούχων που είναι οι Έλληνες Ρομ.

**ΜΕΡΟΣ Β
ΑΝΑΛΥΣΗ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

... “κι οι ξένοι δεν τους αγάπησαν
τους αρνήθηκαν κι οι δικοί τους,
και τους μισήσανε πιο πολύ απ’
όλους, το αίμα τους, οι άλλοι
γύφτοι Σιντήδες, Ρωμοί,
Ζαπαράδες κάθε όνομα κάθε
γενιά” ...

Κ. Παλαμάς
“Ο δωδεκάλογος του Γύφτου”

4.1. ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

4.1.1. Ιστορική εξέλιξη

Η πόλη της Αλεξανδρούπολης είναι η διοικητική πρωτεύουσα του Νομού Έβρου. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα διοικητικά και οικονομικά κέντρα της χώρας και σίγουρα το κέντρο της ευρύτερης περιφέρειας. Η πόλη χτισμένη στο σύνολο της σχεδόν σε πεδινό έδαφος οριοθετείται από τις παρυφές των λόφων στο τόξο δυτικά – βόρεια – ανατολικά, από το θρακικό πέλαγος στα νότια και από το δέλτα του ποταμού Έβρου στα νοτιοανατολικά. Είναι μια από τις νεότερες πόλεις της Ελλάδας μιας και η ιστορία της δεν ξεπερνά τα 150 χρόνια. Ας δούμε όμως σε συντομία την εξέλιξη της ευρύτερης περιοχής στο πέρασμα του χρόνου. (χάρτης Α-1)

Τα βόρεια παράλια του Αιγαίου πελάγους κοντά στις εκβολές του ποταμού Έβρου κατοικήθηκαν από τα αρχαία χρόνια. Η αρχαία Θρακική φυλή των Κικόνων κατοικούσε στην περιοχή από την Μαρώνεια ως την Αίνο μέχρι τον 7^ο π.Χ. αιώνα κατά τον οποίο οι κάτοικοι της Σαμοθράκης κατέλαβαν τις πόλεις και έδιωξαν τους κάτοικους σε βορειότερες περιοχές δημιουργώντας τα «Σαμοθράκεια τείχη». Οι παλιές πόλεις περιτειχίστηκαν, οχυρώθηκαν και ενισχύθηκαν με φρουρά και η παραλία αυτή του βόρειου Αιγαίου θεωρήθηκε προέκταση του νησιού της Σαμοθράκης και γι' αυτό και αυτή ιερή και άβατη. Για άγνωστους λόγους οι πόλεις αυτές κάποτε εξαφανίστηκαν και τη θέση τους κατέλαβε ένα απέραντο δάσος από βελανιδιές όπως προκύπτει από γραπτές και άλλες περιγραφές.

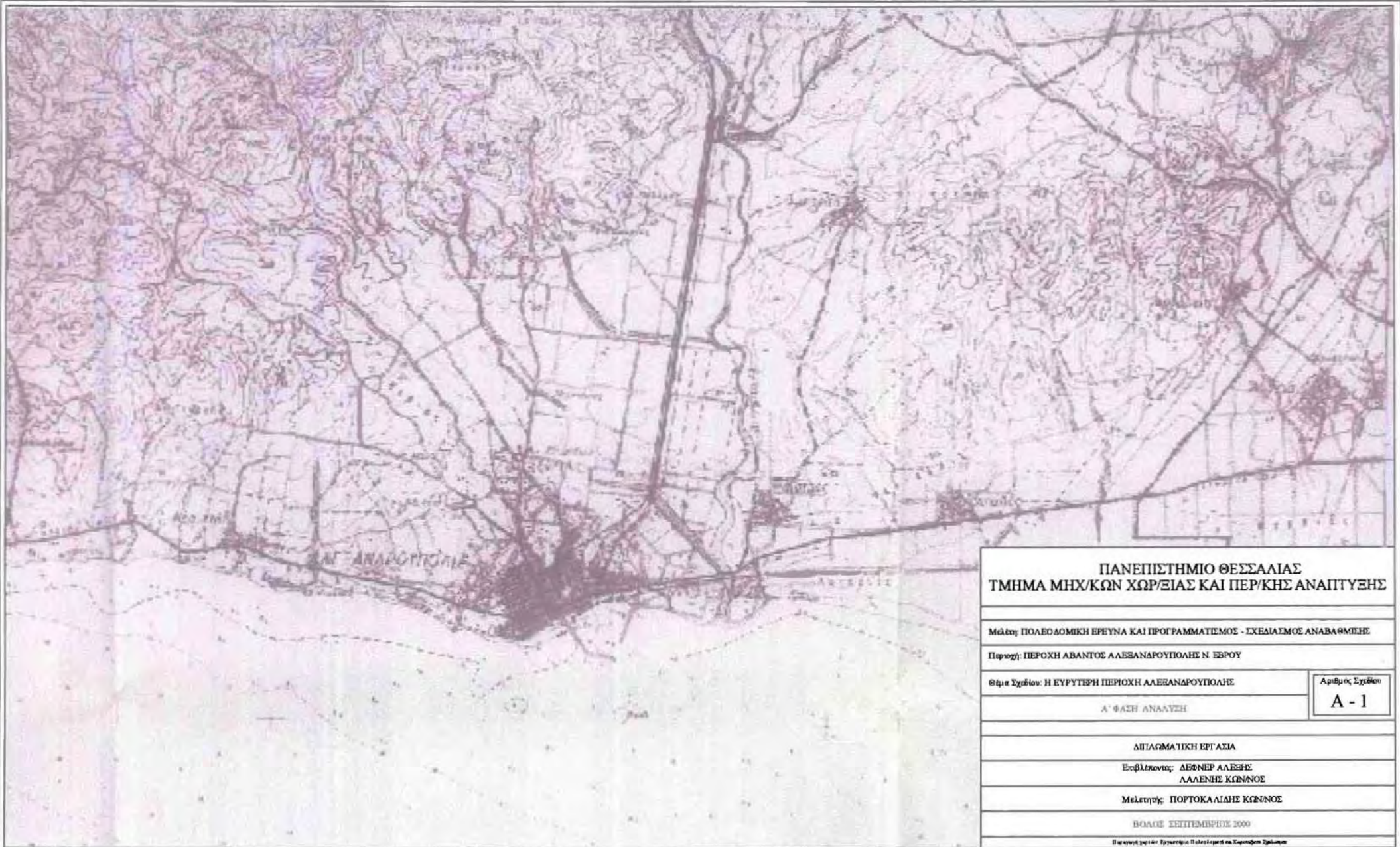
Γύρω στα 1850 στην περιοχή υπήρχαν μόνο καλύβες και μικρόσπιτα ψαράδων. Νωρίτερα, από το 1830 το τουρκικό κράτος σχεδίασε την σιδηροδρομική γραμμή Κωνσταντινούπολης – Βιέννης με διακλάδωση προς το Αιγαίο και με σταθμό στην περιοχή του Δεδέ – αγάτς όπως ονομαζόταν τότε η περιοχή που σήμερα βρίσκεται η Αλεξανδρούπολη. Η επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής και όχι της Αίνου έγινε γιατί οι Τούρκοι θεώρησαν ότι οι προσχώσεις στην Αίνο θα εμπόδιζαν τη δημιουργία λιμανιού. Ο Κριμαϊκός πόλεμος (1855) ανέστειλε τις εργασίες της σιδηροδρομικής γραμμής όμως από περιγραφές περιηγητών το 1870 το τρένο έφτανε μέχρι το λιμανάκι του Δεδέ – αγάτς που προϋπήρχε του πολέμου.

Από το 1860 στο Δεδέ – Αγάτς λειτουργεί σχολείο ενώ στα 1878 λειτουργεί ο στρατιωτικός μεταφορικός κόμβος (λιμάνι – σιδηρόδρομος) που μετέφερε προς την Ανδριανούπολη χιλιάδες Τούρκους στρατιώτες. Την ίδια χρονολογία οι Ρώσοι καταλαμβάνουν την πόλη και τη διατηρούν στην κατοχή τους για εννιά μήνες. Κατά τη διάρκεια της παραμονής τους αφήνουν στην πόλη ένα σχέδιο πόλης που περιλαμβάνει την περιοχή από την κεντρική λεωφόρο μέχρι τη θάλασσα Πρόκειται για την πρώτη πόλη της Ελλάδας που απέκτησε πολεοδομικό σχέδιο.

Από τότε και μέχρι το 1912 η πόλη γνώρισε ταχύτατη ανάπτυξη. Μεταξύ άλλων:

- Στη περίοδο από το 1877 ως το 1890 μεταφέρθηκαν στην πόλη οι έδρες της πολιτικής διοίκησης και της Μητρόπολης της επαρχίας Αίνου.
- Στα 1880 τέθηκε σε λειτουργία ο φάρος στο λιμάνι που αποτελεί και έμβλημα της πόλης.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
Μάκρυ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΕΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ	
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΞΕΡΟΥ	
Θέμα Σχεδίου: Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	Αριθμός Σχεδίου A - 1
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	
Επιβλέπωνες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ ΑΛΛΕΝΗΣ ΚΩΝΝΟΣ	
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝΝΟΣ	
ΒΑΣΙΚΕ ΣΧΙΣΤΗΜΑΤΕΣ 2000	
<small>Παράρτημα 1 του Εργαστηρίου Πλατφόρμας και Σχεδιασμού Σχεδίων</small>	

- Στα 1897 η πόλη συνδέεται σιδηροδρομικά με τη Θεσσαλονίκη. Γίνεται καινούργιος σταθμός στην περιοχή που είναι σήμερα οι αθλητικές εγκαταστάσεις και ένας άλλος υπηρεσιακός σταθμός κυρίως για στρατιωτική χρήση στο σημείο ένωσης παλιάς και καινούργιας γραμμής που πήρε το γνωστό ως σήμερα όνομα «στρατιωτική στάση».
- Από το 1895 ως το 1912 χτίζονται σημαντικά δημόσια κτίρια όπως το πρώτο ιταλικό καθολικό σχολείο, ο ναός του Αγίου Νικολάου (Μητρόπολη), η Αστική σχολή Αρρένων (Λεονταρίδεις), η Ιταλική σχολή και η καθολική εκκλησία του Αγίου Ιωσήφ.

Μέχρι το 1912 είχαν ήδη εγκατασταθεί τα προξενεία της Αυστροουγγαρίας, του Βελγίου, της Γαλλίας, της Ελλάδας, της Γερμανίας, της Ρωσίας και της Περσίας. Στα 1908 με την επανάσταση των Νεότουρκων καταφτάνει στην πόλη το Ε' Σώμα του Τουρκικού στρατού και κατασκευάζονται μια σειρά από κτίρια κυρίως στρατιωτικές εγκαταστάσεις αλλά και η Ναυτική σχολή (σημερινή Ακαδημία) και η «Αυτοκρατορική Τουρκική Τράπεζα».

Στην διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων και μετά από διαδοχικές κατοχές από Βούλγαρους, Έλληνες, Άγγλους, Γάλλους το Δεδέ – Αγάτς καταλαμβάνεται από ελληνικά στρατεύματα. Το 1919 οι πρόσφυγες αρχίζουν να επιστρέφουν στη πόλη και στις 14 Μαΐου του 1920 γίνεται δοξολογία στο μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου για την είσοδο των Ελληνικών στρατευμάτων και η πόλη πανηγυρικά μετονομάζεται σε Νεάπολη. Στις 8 Ιουλίου του 1920 σε δεύτερη δοξολογία στον μητροπολιτικό ναό προς τιμή της εισόδου του βασιλιά Αλεξάνδρου η πόλη μετονομάστηκε για δεύτερη φορά σε Αλεξανδρούπολη. Το 1923 με την συνθήκη της Λοζάνης παραχωρείται η δυτική Θράκη στην Ελλάδα.

Οι Βούλγαροι κάτοικοι της πόλης φεύγουν οριστικά και οι περιουσίες τους, που καταγράφονται από το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών, δίνονται σε πρόσφυγες αλλά και πολλές από αυτές καταπατούνται. Η διανομή αυτή πρέπει να έγινε βάσει κάποιου τοπογραφικού το οποίο όμως δεν έχει βρεθεί. Ο συνοικισμός που χτίστηκε στην περιοχή από την οδό 14^{ης} Μαΐου ως την οδό Δολόγκου πήρε το όνομα «τσιμεντένια» από το βασικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την ανοικοδόμηση του. Μέχρι το 1930 κατασκευάζονται στην πόλη μια σειρά από σημαντικά έργα όπως τα σφαγεία στο δυτικό μέρος, το δίκτυο ύδρευσης της πόλης, το εργοστάσιο ηλεκτροφωτισμού, η δημοτική ιχθυαγορά, η Πυροσβεστική υπηρεσία, το τηλεφωνικό κέντρο και η Ζαρίφειος Παιδαγωγική Ακαδημία.

Η επέκταση του σχεδίου που έγινε το 1931 περιλαμβάνει εκτός από τα «τσιμεντένια» το γεωργικό συνεταιρισμό, δύο τσιγγάνικους συνοικισμούς, την περιοχή του αεροδρομίου που οικοπεδοποιείται και τους Λαχανόκηπους. Στο διάστημα του μεσοπολέμου η πόλη γίνεται πόλος έλξης παραθεριστών, χαρακτηρίρα που διατηρεί μέχρι σήμερα χάρη στις φυσικές της ομορφιές. Γίνεται επέκταση του λιμανιού (1934) και κτίζονται στρατώνες (κέντρα εκπαίδευσης νεοσύλλεκτων 1936). Το σχέδιο του 1931 είχε περίσσευμα γης και προέβλεπε φαρδείς δενδροφυτευμένους δρόμους που αύξαναν την ελκυστικότητα της περιοχής.

Τα δημόσια κτήματα από την οδό 14^{ης} Μαΐου – παλιό νοσοκομείο και πάνω από την περιοχή του γεωργικού συνεταιρισμού (σημερινή Εξώπολη) καταλήφθηκαν από ορισμένους πρόσφυγες. Στην περιοχή αυτή έγινε οριστική διανομή αγροτεμαχίων το

1932 και καταπατήθηκε η περιοχή γύρω από τη διανομή που αποτελούσε έκταση ιδιοκτησίας του ελληνικού δημοσίου. Το 1937 έγινε διανομή του Υπουργείου Γεωργίας στον προσφυγικό οικισμό της Καλλιθέας.

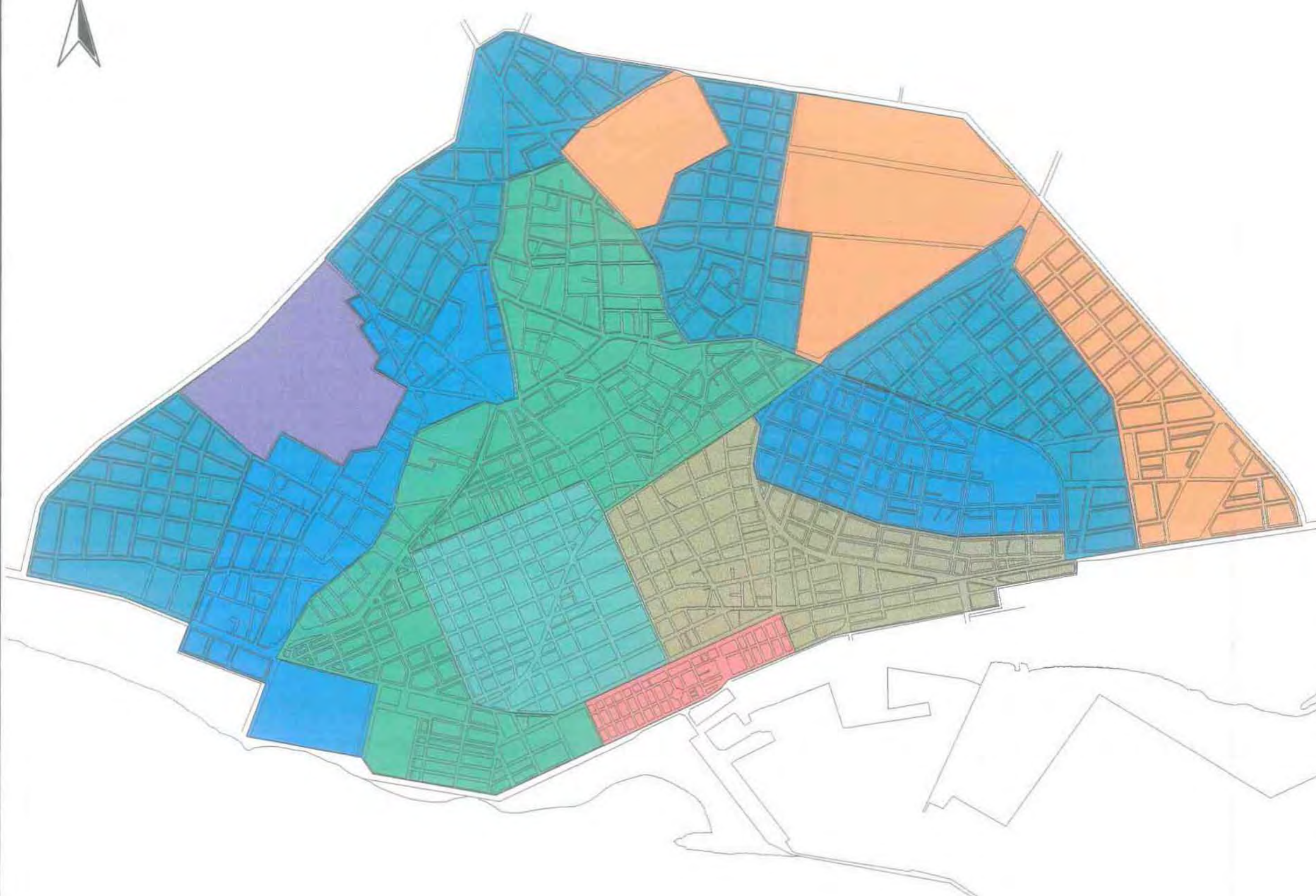
Το 1940 με συντάκτη τον τοπογράφο Ιωάννη Ξάστερο εκπονείται τοπογραφικό διάγραμμα οικοπεδοποίησης των δημόσιων κτημάτων όπως αυτά ρυμοτομήθηκαν με το σχέδιο του 1931 στην περιοχή του παλιού αεροδρομίου. Στα βιβλία καταγραφής της εφορίας υπάρχει κανονικό κτηματολόγιο της περιοχής της οποίας ένα μέρος δόθηκε στο Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας για την υλοποίηση μετά το 1940 στεγαστικών προγραμμάτων και ένα τμήμα στο σύλλογο παλιών πολεμιστών.

Η ανοικοδόμηση που ξεκινάει την δεκαετία του 60 και ειδικά προς το τέλος της οδήγησε στον καθορισμό των όρων δόμησης κατά τομείς της πόλης το 1962 και στον καθορισμό ύψους οικοδομών και μέγιστου αριθμού ορόφων το 1964. Το 1968 εγκρίνονται οι όροι δόμησης των οικιστικών προγραμμάτων της περιοχής του παλιού αεροδρομίου ενώ την ίδια περίοδο γίνονται πολλαπλές διανομές του Υπουργείου Γεωργίας στους συνοικισμούς Απαλού, Αγνάντιας, Αμφιτρίτης, Μαΐστρου, Παλαγίας και Νέας Χιλής. Η ανοικοδόμηση κορυφώνεται το 1975 όπου η όψη της πόλης αλλάζει τελείως. Τα διώροφα κτίρια αντικαθίστανται με πενταόροφα, εξαφανίζονται οι ελεύθεροι χώροι, κόβονται δέντρα και γενικά διαταράσσεται η ισορροπία του κτισμένου όγκου με τους ελεύθερους χώρους. Οι αντιπαροχές φτάνουν σε ποσοστά 35 με 40% και εξ' αιτίας της ύπαρξης ξεχωριστών τίτλων οι προσφυγικοί οικισμοί εξαφανίζονται. Μέχρι τη δεκαετία του 80 οι πιέσεις προς την κεντρική εξουσία αφορούσαν προσθήκες ορόφων και όχι επεκτάσεις του σχεδίου. Το σύστημα της αντιπαροχής σε συνδυασμό με τα στεγαστικά δάνεια που δόθηκαν από το καθεστώς της Χούντας, οδηγούν τους μετανάστες του νομού να αγοράζουν διαμερίσματα στην Αλεξανδρούπολη. Έτσι το 60% των διαμερισμάτων της πόλης ανήκαν στους εσωτερικούς μετανάστες και το 40% σε δικαιούχους στεγαστικών δανείων. Η ανοικοδόμηση και η πληθυσμιακή αύξηση επηρέασε και τις λειτουργικές ανάγκες της πόλης. Έτσι το εμπορικό και διοικητικό κέντρο διευρύνθηκε ενώ οι αποθήκες κοντά στο λιμάνι και το χονδρεμπόριο συμπιέστηκαν.

Το 1978 γίνεται επέκταση του σχεδίου, η οποία στηρίχθηκε σε αποτύπωση του 1972. Η επέκταση περιλαμβάνει περιοχές νέων οικισμών αλλά και τη ζώνη αυθαιρέτων γύρω από την Εξώπολη. Δεν λαμβάνει όμως υπ' όψη τις νέες λειτουργικές ανάγκες της πόλης και δεν επιβάλλει καμία ρύθμιση αλλά δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στην οργανωμένη ανάπτυξη της πόλης από την μη δυνατότητα εφαρμογής του.

Την περίοδο από το 1983 ως το 1986 στα πλαίσια της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης εκπονείται πολεοδομική μελέτη και ακολουθεί η σύνταξη του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου. Το 1993 πραγματοποιείται τροποποίηση του Γ.Π.Σ. και ποικίλες πολεοδομικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών. (χάρτης Α-2)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Σχέδιο Πόλης
- Πρώτος Πυρήνας (Ρασικό Σχέδιο)
- Η Πόλη μέχρι το 1930
- Η επέκταση του 1931
- Η διανομή εκτάσεων στους πρόσφυγες το 1937
- Η Επέκταση του 1978
- Οι επεκτάσεις κατά την περίοδο 1983-86 (ΕΠΙΑ)
- Νέες επεκτάσεις
- Στρατόπεδο (εκτός σχεδίου)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τίτλος: ΠΟΛΕΥΟΜΕΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
ΕΠΟΧΩΝΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΡΑΘΗΜΗΣ

Παράρτηρ: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ/ΠΟΥΡΤΟΚΑΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Όνομα Σχεδίου: ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΕΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΑΣΕΡΒΟΙΑΣ

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αριθμ. Σχεδίου: **A-2**

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιμέλεια: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
Α.Α.Ε.Π.Π.Ε. ΚΟΝΙΝΟΣ

Μάθημα: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΣ ΚΙΝΗΣΗ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παράρτηρ: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ/ΠΟΥΡΤΟΚΑΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

4.1.2. Πολεοδομική Οργάνωση – Χρήσεις Γης της ευρύτερης περιοχής

Η πόλη αναπτύσσεται κυρίως κατά μήκος της παραλίας με δεύτερο άξονα ανάπτυξης προς βορρά προς τις πολεοδομικές ενότητες Καλλιθέας, Εξώπολης και Άβαντος. Οι οικιστικές ενότητες όπως προβλέπονται από την τελευταία τροποποίηση του Γ.Π.Σ. είναι οι εξής:

- Ενότητα Άβαντος (περιλαμβάνονται και οι οικισμοί Μαΐστρος και Απαλός)
- Ενότητα Εξώπολης
- Ενότητα Καλλιθέας
- Ενότητα Ν. Χιλής.

Επίσης, προβλέπονται και οι ειδικές ζώνες:

- Ζώνη τουρισμού αναψυχής
- Βιοτεχνικό πάρκο
- Παραλιακή ζώνη
- Ζώνη πλατανότοπου Μαΐστρου.

Το ΓΠΣ ορίζει μια ζώνη οικιστικού ελέγχου (ZOE), τα όρια της οποίας είναι τα εξής:

- Προς Βορρά εκτείνεται παράλληλα προς τη Νέα Εθνική οδό (Εγνατία) εκατέρωθεν του άξονα και σε απόσταση 100m (συνολικό πλάτος 200m) σε όλο το μήκος μέχρι τα όρια ΟΤΑ. Εντός των ορίων ZOE περικλείονται ο οικισμός του Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε., Παλαγία και το δάσος του Προφήτη Ηλία Παλαγίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα όρια στη συγκεκριμένη περιοχή συμπίπτουν με τα όρια των σχεδίων του οικισμού και τα ρέματα ανατολικά και δυτικά της Παλαγίας.
- Προς Νότο η ZOE καλύπτει όλη την περιοχή μέχρι τα όρια του Γ.Π.Σ. και τη θάλασσα.
- Προς Ανατολή εκτείνεται κατά μήκος του ρέματος του Μαΐστρου και καταλήγει να συμπίπτει με τα όρια ΟΤΑ περιλαμβάνοντας τους οικισμούς Μαΐστρο και Απαλό, το ΒΙΟΠΑ, το αεροδρόμιο, τμήμα της σημερινής Εθνικής οδού και τμήμα του βιοτόπου (περιοχή Μαυρότοπος).
- Προς Δύση το όριο της ZOE ταυτίζεται με το όριο ΟΤΑ και στη συνέχεια ενώνεται με τη ZOE της παραλιακής ζώνης. (χάρτης Α-3)

Ο πληθυσμός της πόλης αυξάνεται σταθερά από τη δημιουργία της πόλης Δεδέ – Αγάτς μέχρι σήμερα. Το σύνολο του πληθυσμού για την πόλη κατά τη διάρκεια της ιστορίας της φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 1:

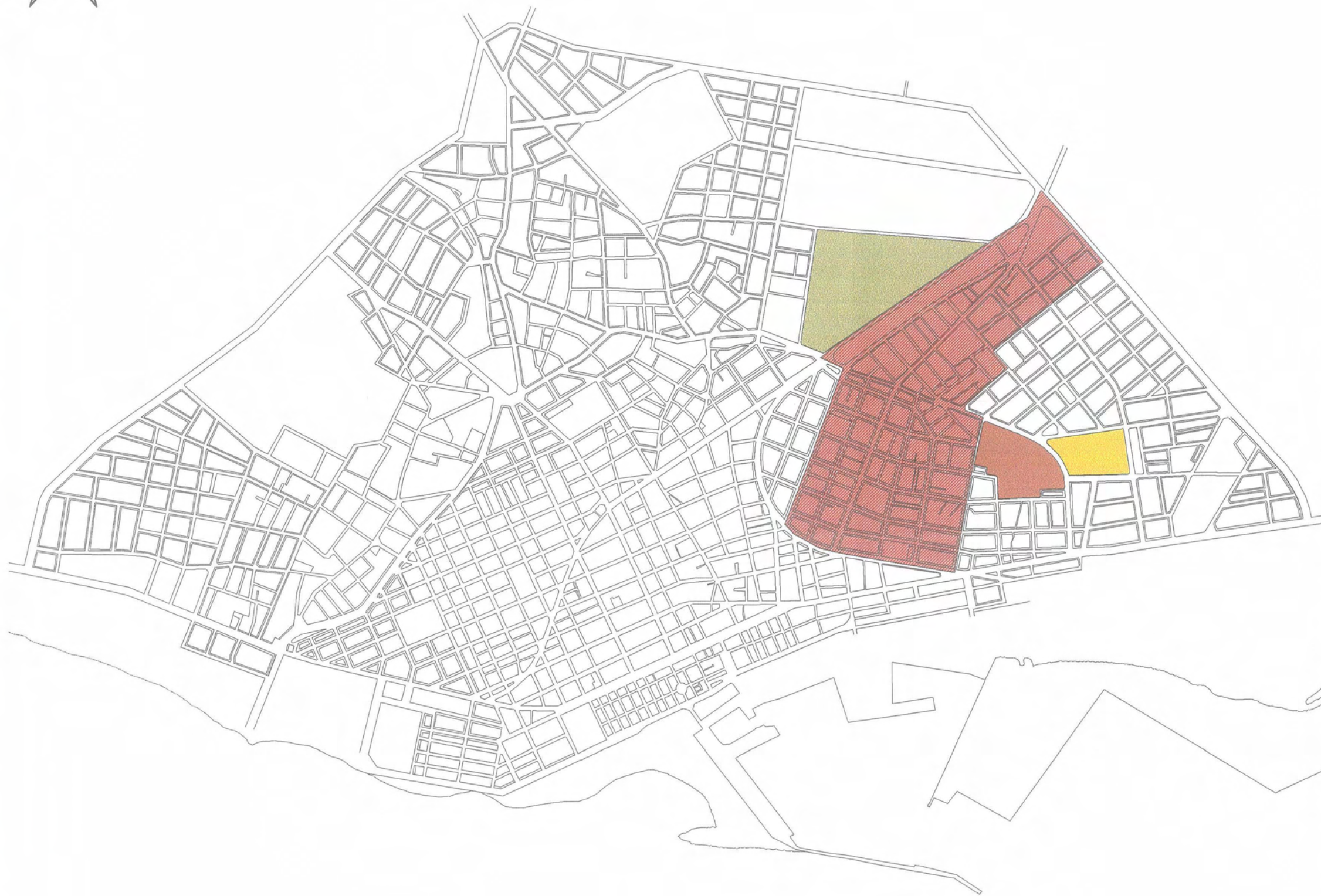
Πίνακας 1: Πληθυσμός της Αλεξανδρούπολης δια μέσου των χρόνων

ΕΤΟΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ
1890	περίπου 4000
1900	» 5000
1912	» 7000
1920	απογραφή 6963
1928	» 12009
1940	» 15472
1951	» 16632
1961	» 18712
1971	» 22295
1981	» 34535
1991	» 38220

Πηγή: ΓΠΣ Αλεξ/πολης

Η εντυπωσιακή αύξηση του πληθυσμού κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες δείχνει ότι η Αλεξανδρούπολη αποτελεί ένα ραγδαία αναπτυσσόμενο αστικό κέντρο. Οι ίδιοι αριθμοί ανάπτυξης προβλέπονται και για τα επόμενα χρόνια. Ο πληθυσμός σχεδιασμού σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. είναι 50000 κάτοικοι και αυτή είναι και η χωρητικότητα που προέκυψε από την τελευταία τροποποίηση.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Περιοχή εκτός μελέτης
- Περιοχή μελέτης
- Κοινοφελείς εγκαταστάσεις
- Νεκροταφείο
- Αθλητικό κέντρο

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

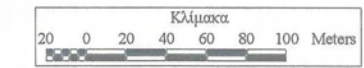
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Αριθμός Σχεδίου

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

A - 3

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέποντες: ΔΕΦΩΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

4.2. Η ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

4.2.1. Η περιοχή μελέτης

Η περιοχή μελέτης αποτελεί τμήμα της ενότητας Άβαντος (σύμφωνα με το ΓΠΣ) και βρίσκεται στο ανατολικό κομμάτι του πολεοδομικού ιστού της πόλης της Αλεξανδρούπολης (χάρτης Α-4). Οριοθετείται κατά μήκος της Οδού Άβαντος και περικλείεται δυτικά από την οδό Ρόδου και την σιδηροδρομική γραμμή, βόρεια και ανατολικά από την οδό Χρήστου Γιαννούτσου (και όριο του σχεδίου πόλεως), νότια και ανατολικά από τις οδούς Αλκιβιάδη και Πλάτωνος στη συνέχεια, ανατολικά από την οδό Δερκών και τέλος Νότια από την Λεωφόρο Κωνσταντινουπόλεως (από την οποία και διέρχεται η σιδηροδρομική γραμμή). Συνολικά έχει μια έκταση περίπου 513.100 τ.μ.

Στην οριοθέτηση της περιοχής μελέτης έγινε προσπάθεια να περιληφθούν όλες οι περιοχές όπου αντιμετωπίζουν τα σημαντικότερα προβλήματα, όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος τους, της δόμησης τους, της εξυπηρέτησης τους κ.λπ.

Ακόμη, το γεγονός ότι στην περιοχή αυτή κατοικεί ένας μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων – Ρομ¹ είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό και ο κύριος λόγος επιλογής της για μελέτη. Και αυτό γιατί οι μουσουλμάνοι – Ρομ, είναι κυρίως αυτοί που αντιμετωπίζουν πολύ άσχημες συνθήκες στο περιβάλλον που κατοικούν σε βαθμό που μπορούν να χαρακτηριστούν ως άθλιες. Ας δούμε όμως παρακάτω κάποια από τα χαρακτηριστικά τους, την ιστορική εξέλιξη τους στην περιοχή και τα κοινά ή τις διαφορές τους με τους υπόλοιπους Ρομ. (χάρτης Α-5)

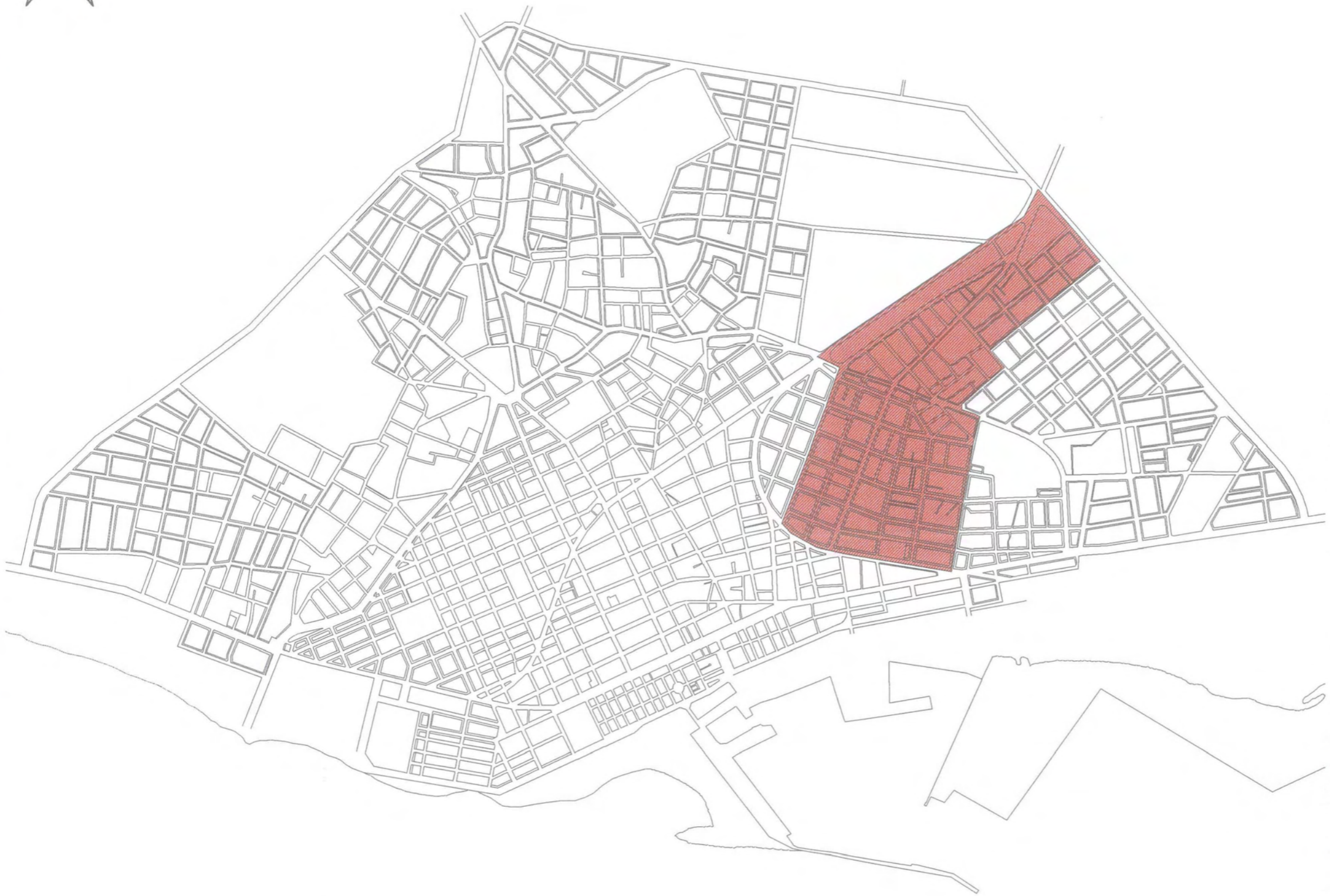
4.2.2 Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της - οι Ρομ της περιοχής μελέτης²

Γενικά στο νομό Έβρου σήμερα κατοικούν περίπου 6.000 Μουσουλμάνοι Ρομ. Οι μισοί από αυτούς είναι εγκατεστημένοι στην Αλεξανδρούπολη και οι άλλοι μισοί στις επαρχιακές πόλεις του νομού, όπως το Διδυμότειχο και 9-10 χωριά των πεδινών περιοχών του νομού. Οι μουσουλμάνοι Ρομ της Αλεξανδρουπόλεως είναι εγκατεστημένοι επί της οδού Άβαντος, σε μήκος ενός και πλέον χιλιομέτρου και προς το τέρμα της οδού αυτής. Από το συνολικό αριθμό των 600 οικογενειών, οι 350 προέρχονται από μουσουλμάνους Ρομ που ήσαν εγκαταστημένοι στην περιοχή αυτή πριν ή λίγο μετά το 1923, ενώ οι υπόλοιπες 250 οικογένειες έχουν εγκατασταθεί εκεί μετά το 1945 έως και πρόσφατα. Οι τελευταίοι, προέρχονται κυρίως από τους Μουσουλμάνους Ρομ των νομών Ξάνθης και Ροδόπης. (χάρτης Α-6) & (χάρτης Α-7)

¹ Η επιλογή αυτής της ονομασίας για τους Ρομ της περιοχής μελέτης οφείλεται στην επιθυμία των ιδίων να αποκαλούνται μουσουλμάνοι. Αυτό το συμπέρασμα βγήκε από την προσωπική επαφή με τους ίδιους αλλά κυρίως από την έρευνα που διενεργήθηκε στην περιοχή για την υποστήριξη αυτής της μελέτης και τα αποτελέσματα της θα παρατεθούν αναλυτικά στην συνέχεια

² Το κεφάλαιο αυτό είναι βασισμένο στο βιβλίο του Ζεγκίνη, Οι Μουσουλμάνοι Αθίγγανοι της Θράκης, Θεσσαλονίκη 1994

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Περιοχή εκτός μελέτης
- Περιοχή μελέτης

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: **Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΔΕΣ/ΠΟΛΗ**
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 4

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπωνες: ΔΕΦΩΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Σιδηροδρομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Οικοδομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Κτίρια

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

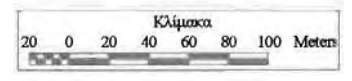
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Αριθμός Σχεδίου

Α΄ ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

A - 5

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εκπαιδευόμενος: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

Μεταξύ των παλαιών (ντόπιων) και των νεοεγκατεστημένων Μουσουλμάνων Ρομ της Αλεξανδρουπόλεως υπάρχουν ασφαλώς κάποιες αντιθέσεις και διακρίσεις. Οι ντόπιοι προβάλλουν την πολιτιστική τους ταυτότητα ως μια ένδειξη υπεροχής έναντι των ξενόφερτων, τους οποίους αποκαλούν "τσιγγενέ", θέλοντας μ' αυτό να τους χαρακτηρίσουν ως απολίτιστους, απαίδευτους, οπισθοδρομικούς και βρώμικους.

Θα πρέπει να αναφερθεί ακόμη ότι αρκετές οικογένειες έχουν εγκαταλείψει την περιοχή αυτή, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Από αυτούς που μετανάστευσαν αρκετοί έχουν εγκατασταθεί στην Αθήνα και άλλοι σε ευρωπαϊκές χώρες, όπως το Βέλγιο και τη Γερμανία. Χαρακτηριστικό πάντως είναι το γεγονός ότι από τις 70 οικογένειες που μετανάστευσαν τα τελευταία χρόνια, οι 65 προέρχονται από τους αποκαλούμενους ντόπιους μουσουλμάνους Ρομ και μόνο 5 προέρχονται από τους ξενόφερτους.

Οι Μουσουλμάνοι Ρομ της Αλεξανδρουπόλεως είναι οι περισσότερο αφοσιωμένοι στα θρησκευτικά τους καθήκοντα από όλους τους άλλους μουσουλμάνους Ρομ της Θράκης. Αυτό αφορά κυρίως αυτούς που αυτοχαρακτηρίζονται ως ντόπιοι. Τους ξενόφερτους τους διακρίνει η γλιарότητα και η αδιαφορία ως προς τις θρησκευτικές τους υποχρεώσεις. Προφασιζόμενοι ότι κάνουν σκληρές χειρωνακτικές εργασίες ή ότι ταξιδεύουν συνεχώς, δεν τηρούν τη νηστεία του ραμαζανιού, ούτε συμμετέχουν κανονικά στην προσευχή της Παρασκευής, όπως κάνουν οι ντόπιοι λεγόμενοι Μουσουλμάνοι Ρομ. Επίσης, οι Μουσουλμάνοι Ρομ της Αλεξανδρουπόλεως κάνουν ζωοθυσίες και προσφέρουν τάματα στα εξωκλήσια, τα οποία άλλοτε, κατά την παράδοση, ήταν μπεκτασικοί τεκέδες. Τέτοια εξωκλήσια είναι του Αγίου Γεωργίου - Κωνσταντίνου του Λουτρού (Τραϊανουπόλεως), του Αγίου Γεωργίου Πόταμου κ.ά.

Για τις λατρευτικές ανάγκες των σουνιτών Ρομ της Αλεξανδρούπολης υπήρχε ως το Μάρτιο του 1993 ένα τζαμί, το οποίο όμως στη διάρκεια των εορτών του ραμαζανιού (13 Μαρτίου 1993) καταστράφηκε από πυρκαγιά που ξέσπασε από την υπερθέρμανση μιας θερμάστρας, λόγω απροσεξίας του υπευθύνου επιστάτη του τζαμιού, όπως αποδείχτηκε από την ανάκριση. Η ελληνική κυβέρνηση έσπευσε να αναλάβει τη δέσμευση για την ανοικοδόμηση νέου τζαμιού, για την εξυπηρέτηση των θρησκευτικών αναγκών του μουσουλμανικού στοιχείου της περιοχής αυτής. Ήδη το νέο τζαμί άρχισε να λειτουργεί.

Βάση της παραπάνω παρουσίασης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των Μουσουλμάνων Ρομ στην Αλεξανδρούπολη, θα μπορούσε συμπερασματικά να ειπωθεί ότι οι πληθυσμοί αυτοί εγκαταστάθηκαν εκεί κατά τη βυζαντινή περίοδο, προερχόμενοι από τις δυτικές περιοχές των Ινδιών. Από στοιχεία της γλώσσας τους αλλά και από ορισμένα λατρευτικά τους έθιμα προκύπτει ότι οι Ρομ κατά τη βυζαντινή περίοδο ασπάστηκαν το χριστιανισμό και δέχτηκαν τις επιδράσεις της ελληνικής γλώσσας και εν μέρει και του ελληνικού πολιτισμού. Η υποταγή της Θράκης στους Οθωμανούς κατά τα μέσα του 14ου αιώνα είχε βαρύτερες συνέπειες στη θρησκευτική ζωή ολοκλήρου του χριστιανικού πληθυσμού της Θράκης και επομένως και των χριστιανών Ρομ. Πολλοί από αυτούς αναγκάστηκαν να ασπαστούν το Ισλάμ, ενώ άλλοι παρέμειναν χριστιανοί.³

³ Αυτή η διαπίστωση, όπως θα αναφερθεί παρακάτω, τίθεται υπό αμφισβήτηση από ορισμένους κύκλους, οι οποίοι αντιτείνουν την άποψη ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ της περιοχής μελέτης και γενικά της Δυτικής Θράκης είναι Τουρκογενείς.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Σχέδιο Πόλης
- Περιοχή μελέτης
- Περιοχές παρουσίας των Μουσουλμάνων Ρομ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

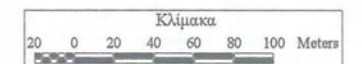
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΝΤΟΝΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΩΝ
ΜΟΥΣ. ΡΟΜ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου

A - 6

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέποντες: ΔΕΦΩΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

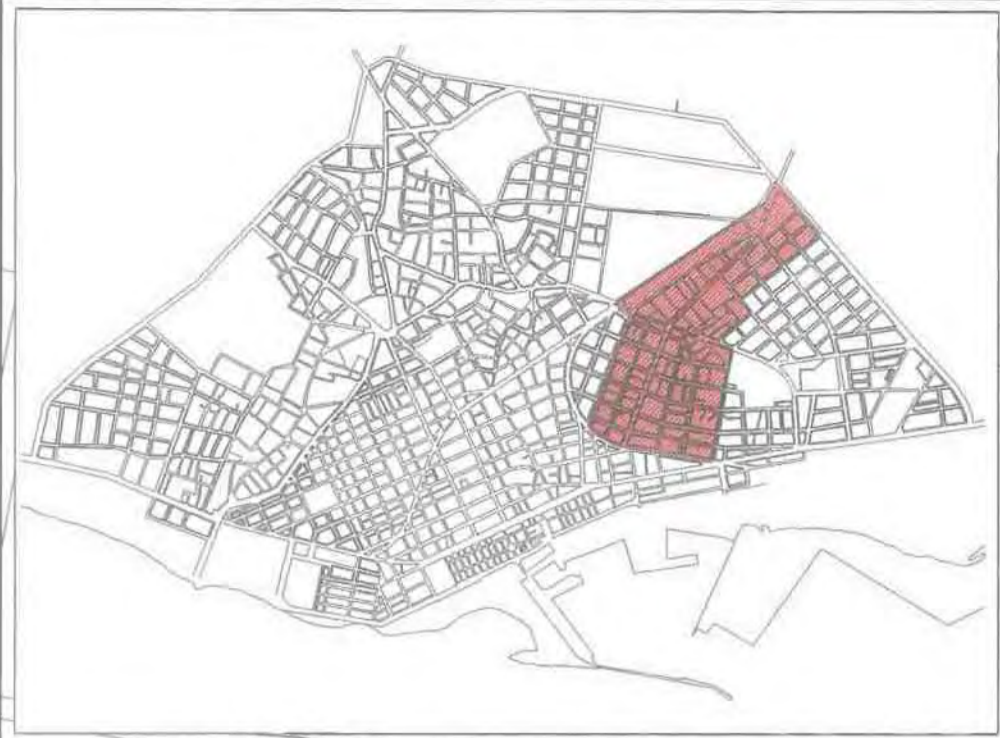
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικό και Πολεοδομικό Σχεδιασμό

N

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Κτίρια
- Μικροπεριοχές παρουσίας των Μουσουλμάνων Ρομ
- Χωρικές ενότητες έντονης παρουσίας των Μουσουλμάνων Ρομ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
 Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
 Θέμα Σχεδίου: ΧΩΡΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΕΝΤΟΝΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΡΟΜ
 Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 7

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
 ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 ΒΟΛΟΣ Σεπτεμβρίου 2000
Παραγωγή σχεδίου: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

4.3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Πριν γίνει η αναλυτική παρουσίαση της περιοχής μελέτης, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν και να σχολιαστούν οι προγενέστερες ή εν εξελίξει μελέτες και δράσεις που αφορούν την περιοχή και έχουν επηρεάσει την ανάπτυξη και εξέλιξη της. Αυτές οι μελέτες είναι:

- *Η πολεοδομική μελέτη κατά την περίοδο 1983-86.* Η μελέτη αυτή στα πλαίσια της ΕΠΑ συντάχθηκε για όλη την πόλη της Αλεξανδρούπολης και είχε ως αντικείμενο εφαρμογής την εκπόνηση της πολεοδομικής μελέτης Επέκτασης - Αναθεώρησης της περιοχής του οικισμού. Επίσης, η αναγνώριση στοιχείων ειδικού ενδιαφέροντος, ο εντοπισμός αξιόλογων παραδοσιακών συνόλων και οι προτάσεις ανάδειξης και αξιοποίησης τους ήταν μια ακόμη επιδίωξη της μελέτης αυτής. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της, που αφορούσε την περιοχή μελέτης, ήταν το γεγονός ότι δεν περιέλαβε στο σχέδιο της πόλης τις δύο χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ πάνω από την οδό Ανδρονίκου χαρακτηρίζοντας τις ως εκτός σχεδίου περιοχές.
- *Η σύνταξη του Γ.Π.Σ. της πόλης του 1987.* Το συγκεκριμένο σχέδιο όριζε στην περιοχή μελέτης μια περιοχή κεντρικών λειτουργιών κατά μήκος της οδού Άβαντος κάτω από την οδό Ανδρονίκου και κάποιους χώρους για κοινωφελείς εγκαταστάσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρων όμως έχει, το γεγονός ότι για πρώτη φορά χαρακτηρίζει τις χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ ως χώρο για ανέγερση φοιτητικών κατοικιών.⁴ Επίσης, ο γενικός σχεδιασμός του σχεδίου αυτού προέβλεπε τη δημιουργία πανεπιστημίου βορειοδυτικά της περιοχής μελέτης πάνω από την σιδηροδρομική γραμμή.
- *Η επέκταση σχεδίου πόλης.* Έλαβε χώρα σε όλη σχεδόν την βόρεια περίμετρο της πόλης και βρίσκεται σήμερα στην φάση της Πράξης Εφαρμογής βάση των διατάξεων του άρθρου 13 του Ν. 1337/83. Στην εν λόγω διαδικασία συμπεριλαμβάνεται και το βόρειο κομμάτι της περιοχής μελέτης και ειδικότερα τα Ο.Τ. 451, 686, 687, 688 και 689.
- *Η τροποποίηση του Γ.Π.Σ. της πόλης.* Μια σειρά από νέες ανάγκες και προβλήματα αλλά και ορισμένες αδυναμίες του παλιού Γ.Π.Σ οδήγησαν στην τροποποίηση του η οποία βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην Δ φάση της.⁵ Το βασικότερο θέμα - πρόβλημα ήταν ο αποχαρκτηρισμός του χώρου ως «Πανεπιστημίου» και «Φοιτητικών κατοικιών», ώστε να αποδοθούν σε άλλες χρήσεις, που θα καλύπτουν ανάγκες κατοικίας ή κύρια ορισμένων κοινωφελών εγκαταστάσεων. Οι προτάσεις του Γ.Π.Σ., που αφορούν και επηρεάζουν την περιοχή μελέτης συνιστούν το χαρακτηρισμό όλης της περιοχής ως γενική κατοικία και επίσης, τον αποχαρκτηρισμό των περιοχών «φοιτητικών κατοικιών» και τον χαρακτηρισμό τους ως γενική κατοικία με την ταυτόχρονη υπαγωγή τους στις διατάξεις του άρθρου 13 του Ν. 1337/83.⁶

⁴ Απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ 68215/3398/30-10-87-ΦΕΚ 50Δ/26-1-88

⁵ Μόλις πριν λίγο καιρό κυρώθηκε από το Δ.Σ. της πόλης η Γ φάση του

⁶ Επίσης ορίζει ως περιοχή επέκτασης (20 Ha) τον εκτός σχεδίου χώρο που υφίστανται αυθαίρετες κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ με σκοπό και βούληση να την αναβαθμίσει παρεμβαίνοντας στα εντονότερα προβλήματα που παρουσιάζει που είναι πιο αμβλυμμένα, ακόμη και από αυτά των περιοχών που μελέτης.

Στην προσπάθεια για μια κριτική αξιολόγηση της εξέλιξης και της μορφής των διάφορων παρεμβάσεων στην περιοχή μελέτης μέσα από τα σχέδια που προαναφέρθηκαν παρατηρείται ότι υπήρξε μια διαφορετική διαχειριστική αντιμετώπιση της περιοχής σε σχέση με τις χωρικές ενότητες που κατοικούν οι Μουσουλμάνοι Ρομ. Αυτό φαίνεται κυρίως από το γεγονός ότι ενώ η υπόλοιπη περιοχή ακολουθεί την εξέλιξη και τα χαρακτηριστικά της πόλης, στις περιοχές των Μουσουλμάνων Ρομ υπάρχει μια συνεχή προσπάθεια μέσα από μια διαφορετική αντιμετώπιση να εμποδιστεί ακόμη και να αποτραπεί η ανάπτυξη τους.

Η τακτική αυτή που ακολουθήθηκε οδηγεί στο συμπέρασμα ότι και σε αυτή την περίπτωση παρατηρήθηκαν οι ίδιες ενέργειες και οι ίδιες πρακτικές με αυτές που περιγράφηκαν στο Α μέρος της μελέτης. Είναι δηλαδή ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα παρέμβασης των Δημοτικών Αρχών της πόλης να αποτρέψουν την επέκτασή τους με τον χαρακτηρισμό των περιοχών τους σε αυτή την περίπτωση ως χώρο «φοιτητικών κατοικιών». Επιπρόσθετα, το συμπέρασμα αυτό μπορεί να στηριχθεί και από την ανάλυση ως προς την καταλληλότητα των χώρων αυτών να στεγάσουν την χρήση αυτή. Η χωροθέτηση τους τόσο από την άποψη της χωρικής επάρκειας τους όσο και από την λειτουργικότητα τους μπορούν να χαρακτηριστούν οι πλέον μη κατάλληλες χωρικές ενότητες για την δημιουργία φοιτητικών κατοικιών.

Η αντιμετώπιση αυτή οδήγησε στην υποβάθμιση και περιθωριοποίηση των περιοχών αυτών, στην έλλειψη και των πιο αναγκαίων υποδομών⁷ και στον καθολικό κοινωνικό αποκλεισμό των Μουσουλμάνων Ρομ που εξακολουθούν να κατοικούν εκεί. Η άμεση συνέπεια αυτής της πολιτικής είναι να εμφανιστούν καταστάσεις έντονης εσωστρέφειας της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, καχυποψίας αλλά και κρουσμάτων βίας.⁸

Επιπλέον, η δημιουργηθείσα αυτή κατάσταση έχει έντονες αναδράσεις και σε άλλους τομείς, ιδιαίτερα σημαντικούς όχι μόνο για την περιοχή αλλά και για την συνολική ελληνική πολιτική, που οδηγούν σε έντονες ρήξεις και ακραίες ενέργειες μεταξύ των μουσουλμάνων Ρομ και των υπολοίπων κατοίκων. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο (προκύπτει ξεκάθαρα από την ανάλυση και μελέτη του ερωτηματολογίου) της απόκρυψης από πλευράς των Μουσουλμάνων Ρομ της καταγωγής τους. Αυτοαποκαλούνται στην συντριπτική τους πλειοψηφία απλά ως Μουσουλμάνοι απορρίπτοντας την καταγωγή και την προέλευση τους από το Έθνος των Ρομ. Η τακτική τους αυτή πηγάζει από την αντίληψη τους ότι η υπόλοιπη κοινωνία θεωρεί τους Ρομ κατώτερους, αλλά κυρίως από την δράση κάποιων «κέντρων» στην περιοχή που προσπαθούν να εκμεταλλευτούν την θρησκευτική και πολιτισμική τους ετερότητα και να προωθήσουν έτσι τις δικές τους επιδιώξεις που σε μεγάλο βαθμό είναι ανθελληνικές.⁹

⁷ Οι περιοχές αυτές μέχρι πριν λίγα χρόνια στερούνταν ακόμη και το ηλεκτρικό ρεύμα

⁸ Η συμπεριφορά αυτή όπως έχουμε αναλύσει στο Α μέρος είναι το τελευταίο στάδιο του κοινωνικού αποκλεισμού

⁹ Η δράση αυτή όπως καταλαβαίνουμε έχει ενδυναμωθεί από την πολιτική αδιαφορίας και την ρατσιστική αντιμετώπιση τους από το Κράτος και την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Έτσι βρέθηκε το πρόσκαιρο έδαφος μιας και οι Μουσουλμάνοι Ρομ μόνο από εκεί βρήκαν κάποια συμπαράσταση και βοήθεια.

Τα τελευταία χρόνια όμως φαίνεται μια μεταστροφή του κλίματος και για πρώτη φορά στην πρόταση του νέου Γ.Π.Σ. υπάρχει η βούληση να λυθεί με κάποιο τρόπο το θέμα. Η βούληση όμως δεν αρκεί μιας και χρειάζεται μια γενική και ολοκληρωμένη προσπάθεια για την αντιμετώπιση του προβλήματος καθώς τα χαρακτηριστικά αλλά και οι ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης ομάδας των Μουσουλμάνων Ρομ χρειάζονται ειδικές λύσεις.

4.4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

4.4.1. Δημογραφική δομή

Όσον αφορά το μέγεθος του πληθυσμού της περιοχής μελέτης λόγω έλλειψης στοιχείων¹⁰ η πληθυσμιακή περιγραφή στηρίζεται στις μετρήσεις που προέκυψαν από τις καταγραφές και την ανάλυση του ερωτηματολογίου.

Πίνακας 2: Στοιχεία πληθυσμού νοικοκυριών

Ομάδες	Πληθυσμός 2000	Ποσοστό (%)
Μουσουλμάνοι Ρομ	1848	21.59
Υπόλοιποι	6710	78.41
Σύνολο	8558	100

Πηγή: Ϊδια επεξεργασία

Οι εκτιμήσεις όσον αφορά το μέγεθος και τη διάθρωση του πληθυσμού της περιοχής μελέτης φαίνονται στον παραπάνω πίνακα 1. Προκύπτει λοιπόν ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ ανέρχονται σε 1848¹¹ άτομα και αποτελούν το 21.59% του πληθυσμού της περιοχής ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός ανέρχεται σε 6710 άτομα που αναλογούν σε ένα ποσοστό της τάξης του 78.41%.

Αναλύοντας παραπάνω την δημογραφική δομή της περιοχής και κυρίως τις διαφορές των δύο αυτών κοινοτήτων μπορεί να παρατηρηθεί ότι τα νοικοκυριά των μουσουλμάνων Ρομ έχουν ένα μεγάλο αριθμό μελών (5.22 άτομα ανά νοικοκυριό) σε αντίθεση με τα νοικοκυριά του υπόλοιπου πληθυσμού που είναι εμφανώς μικρότερα σε αριθμό μελών (3.2 άτομα ανά νοικοκυριό). Είναι μια αναμενόμενη διαπίστωση μιας και οι οικογένειες των Μουσουλμάνων Ρομ είναι κατά βάση πολυμελείς. Αυτό οφείλεται στην κοινωνική τους διάθρωση και στην πρακτική τους να κάνουν πολλά παιδιά αλλά και στην διευρυμένη¹² φύση της οικογένειάς τους.

Λόγο έλλειψης στοιχείων για την πληθυσμιακή εξάπλωση της περιοχής τα προηγούμενα χρόνια υπάρχει μια σχετική δυσκολία να γίνουν εκτιμήσεις για την μελλοντική της εξέλιξη. Μπορεί όμως να ξεπεράσουμε αυτό το εμπόδιο αν γίνει η παραδοχή ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της περιοχής μελέτης είναι ίδιος με αυτόν της υπόλοιπης πόλης. Αυτή η μέθοδος όμως δεν μπορεί να εφαρμοστεί στον πληθυσμό των Μουσουλμάνων Ρομ γιατί λόγω της πολιτισμικής τους ιδιαιτερότητας και της κοινωνικής τους οργάνωσης, η εξέλιξη τους δεν ακολουθεί τα χαρακτηριστικά του υπόλοιπου πληθυσμού. Και αυτό το πρόβλημα όμως μπορούμε να το ξεπεράσουμε κάνοντας την παραδοχή ότι ο μέσος ετήσιος

¹⁰ Η ΕΣΥΕ δεν έχει ανακοινώσει μέχρι στιγμής στοιχεία για την περιοχή από τις τελευταίες καταγραφές του 1991. Επίσης λόγω του γεγονότος ότι οι τομείς καταγραφής της ΕΣΥΕ δεν συμπίπτουν με την περιοχή μελέτης θεωρήθηκε σκόπιμο και περισσότερο αντιπροσωπευτικό να παρατεθούν και να αναλυθούν τα στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την υποστήριξη της παρούσας μελέτης.

¹¹ Ο υπόλοιπος πληθυσμός των Μουσουλμάνων Ρομ διαμένει στην εκτός σχεδίου περιοχή στην προέκταση της οδού Άβαντος

¹² Με τον όρο διευρυμένη εννοείται η κατάσταση όπου κάτω από την ίδια στέγη διαμένουν τόσο η οικογένεια όσο και τα συγγενικά τους πρόσωπα όπως ο παππούς η γιαγιά κ.λπ.

ρυθμός αύξησης των Μουσουλμάνων Ρομ είναι λίγο μεγαλύτερος από αυτόν του λοιπού πληθυσμού.¹³

Πίνακας 3: Εξέλιξη πληθυσμού

Ομάδες	Πληθυσμός 2000	Ποσοστό (%)	Πληθυσμός 2010 (προβολή) ¹⁴	Ποσοστό (%)	Πληθυσμός 2020 (προβολή)	Ποσοστό (%)
Μουσουλμάνοι Ρομ	1848	21.59	2145	22.10	2489	22.61
Υπόλοιποι	6710	78.41	7561	77.90	8518	77.39

Σύνολο	8558	100	9706	100	11007	100
--------	------	-----	------	-----	-------	-----

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ο παραπάνω πίνακας 2 δείχνει τις εκτιμήσεις (προβολές) του πληθυσμού για τα έτη 2010 και 2020. Τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν είναι ότι οι προβλέψεις για το έτος 2020 αποτυπώνουν ένα πληθυσμό Μουσουλμάνων Ρομ της τάξης των 2489¹⁵ ατόμων και με μια ποσοστιαία διαφορά της τάξης του 34.68% έναντι του πληθυσμού του 2000. Αντίστοιχα και ο υπόλοιπος πληθυσμός της περιοχής παρουσιάζει μια αύξηση της τάξης του 26.95% και αγκίζει έναν αριθμό 8518 ατόμων το έτος 2020. Συνολικά η περιοχή φαίνεται να έχει το 2020 ένα πληθυσμό της τάξης των 11007 ατόμων και μια ποσοστιαία αύξηση 28.62%.

Παρατηρείται λοιπόν ότι η περιοχή μελέτης ακολουθεί μια φυσιολογική εξέλιξη χωρίς κάποιες ιδιαίτερες πληθυσμιακές πιέσεις. Βασικό στοιχείο που εξάγεται από την πρόβλεψη των πληθυσμών το έτος 2020 είναι η σταδιακή και βαθμιαία μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού των Μουσουλμάνων Ρομ έναντι του υπολοίπου πληθυσμού, που σε καμία περίπτωση όμως δεν είναι σε τέτοιο βαθμό ώστε να μεταβάλει την φυσιογνωμία της περιοχής σε σχέση πάντα με τα ποσοστά συμμετοχής του κάθε πληθυσμού στον συνολικό.

Προχωρώντας στην παραπέρα ανάλυση της ηλικιακής διαστρωμάτωσης των δυο κοινωνικών ομάδων που κατοικούν στην περιοχή μελέτης παρατηρείται ότι είναι ανάλογη των χαρακτηριστικών της κάθε μιας. Έτσι η ηλικιακή διαστρωμάτωση των Μουσουλμάνων Ρομ όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 1 είναι σχετικά τριγωνική, με τις μικρές ηλικίες να καταλαμβάνουν μεγαλύτερο ποσοστό από τις υπόλοιπες, πράγμα που σημαίνει ότι είναι ένας κατά βάση νεανικός πληθυσμός.

¹³ Βάση των στοιχείων του ΓΠΣ της πόλης, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού ανέρχεται στο 1.2%. Είναι λοιπόν στα πλαίσια του λογικού μια μέση ετήσια αύξηση του πληθυσμού των Μουσουλμάνων Ρομ της τάξης του 1.5% (25% μεγαλύτερη αύξηση).

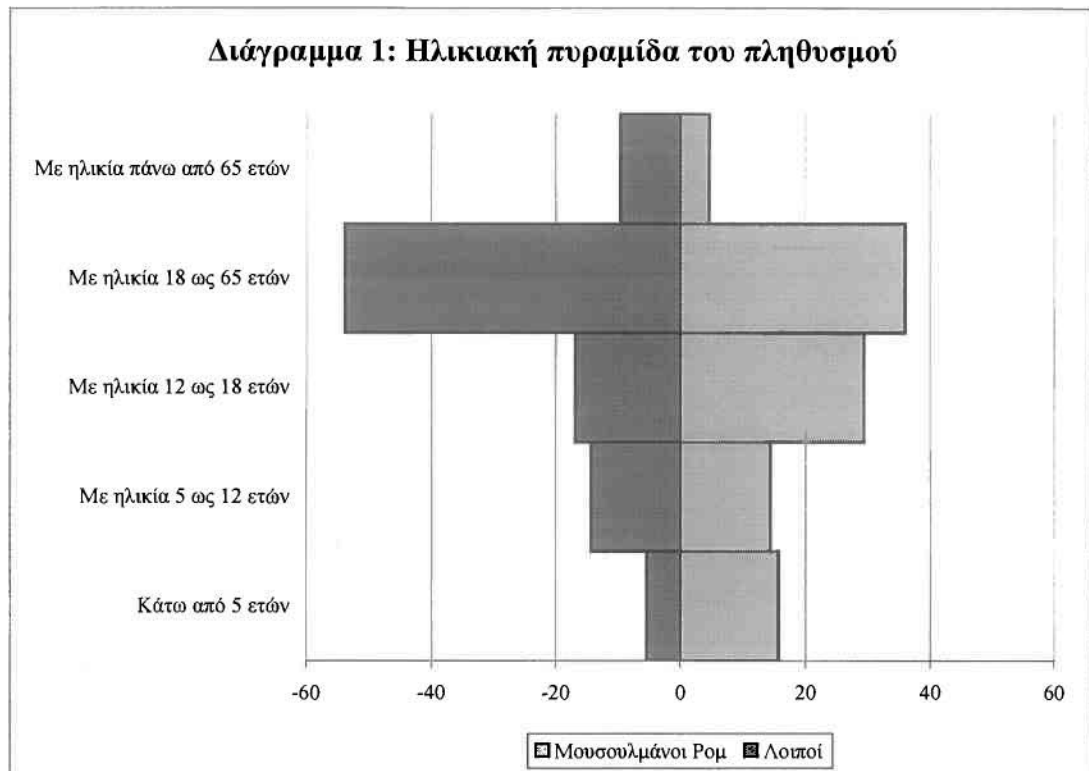
¹⁴ Η τιμή αυτή υπολογίστηκε βάση της γραμμικής μεθόδου της προβολής της τάσης. Ο μαθηματικός τύπος που χρησιμοποιήθηκε είναι ο εξής: $X_k = X_m \cdot (1+r)^{(m-k)}$ όπου

X_k = η τιμή του μεγέθους την χρονική στιγμή k ,

X_m = η τιμή του μεγέθους την χρονική στιγμή m ,

r = ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του μεγέθους.

¹⁵ Η τιμή αυτή είναι μάλλον μετριοπαθής και δεν αποκλείεται να είναι μεγαλύτερη μιας και η εκτίμηση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού των Μουσουλμάνων Ρομ είναι μικρή. Μια πιο ευρεία εκτίμηση μπορεί να μας δώσει ένα πληθυσμό Μουσουλμάνων Ρομ το 2020 της τάξης των 2703 ατόμων.

Η ηλικιακή κατανομή των υπολοίπων κατοίκων της περιοχής μελέτης, ακολουθεί την κατανομή των κατοίκων της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, παρουσιάζει μικρή γεννητικότητα (στενή βάση πυραμίδας) και μεγάλη διόγκωση στις μεγαλύτερες ηλικίες. Πρόκειται λοιπόν για ένα πληθυσμό αρκετά ώριμο.

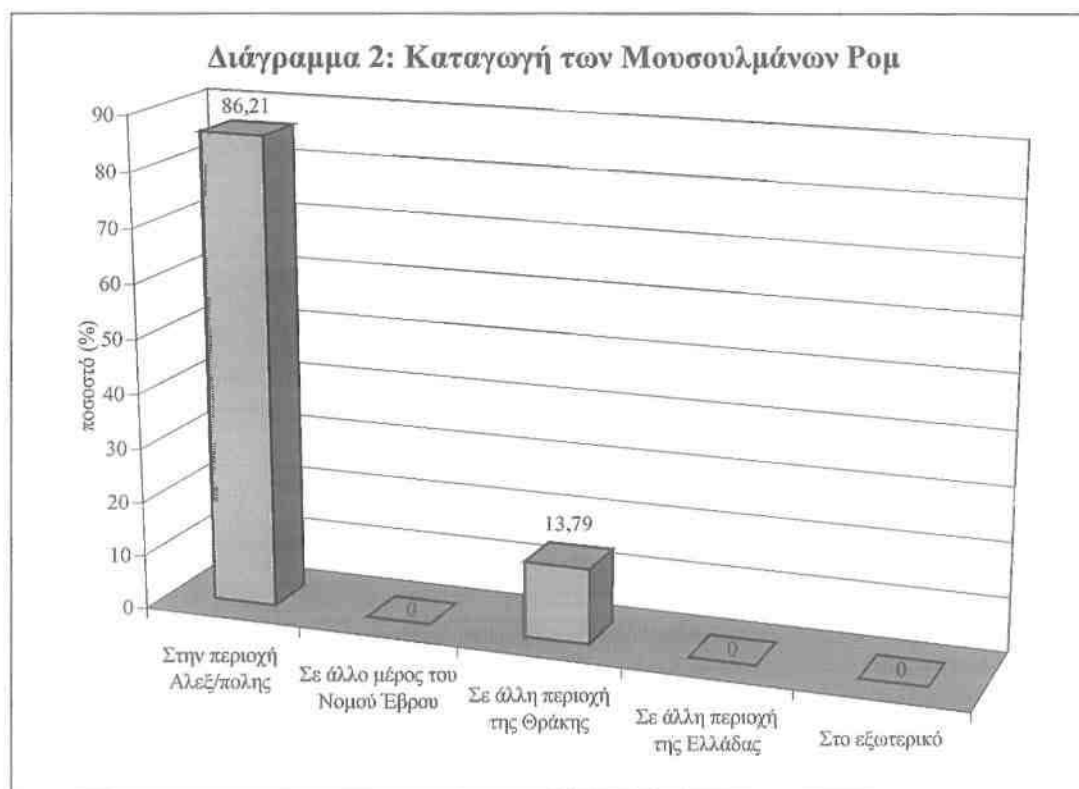
Οι μεγαλύτερες διαφορές στην ηλικιακή διαστρωμάτωση των δύο κοινοτήτων παρουσιάζονται κυρίως στις ηλικίες κάτω από 5 ετών, πράγμα που δείχνει την γεννητικότητα των Μουσουλμάνων Ρομ έναντι των υπολοίπων αλλά και στις ηλικίες πάνω από 65 ετών όπου το μεγάλο ποσοστό που παρουσιάζει ο πληθυσμός των μη Μουσουλμάνων Ρομ φανερώνει την γήρανση του πληθυσμού αυτού. Επίσης, αυτή η διαφορά οφείλεται και στον μικρότερο μέσο όρο ζωής των μουσουλμάνων Ρομ έναντι των υπόλοιπου πληθυσμού.¹⁶

¹⁶ Αυτή διαπίστωση είναι άμεση συνέπεια των συνθηκών ζωής τους, οι οποίες είναι κατά βάση πιο δύσκολες από αυτές του υπόλοιπου πληθυσμού.

4.4.2. Κοινωνική δομή

Α) Καταγωγή και εγκατάσταση των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής¹⁷

Από το παρακάτω διάγραμμα 2 παρατηρούμε ότι το τόπος καταγωγής της συντριπτικής πλειοψηφίας των Μουσουλμάνων Ρομ είναι η περιοχή μελέτης με ποσοστό 86.21%. Το υπόλοιπο ποσοστό (13.79%) δήλωσαν σαν τόπο καταγωγής την υπόλοιπη Θράκη ενώ δεν παρατηρήθηκαν άλλες περιοχές καταγωγής. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ είναι κατά βάση γεννημένοι στην περιοχή μελέτης (ντόπιοι) ενώ όπως προαναφέρθηκε παραπάνω το ποσοστό που δήλωσε καταγωγή από την υπόλοιπη Θράκη είναι κυρίως από την περιοχή της Ξάνθης.

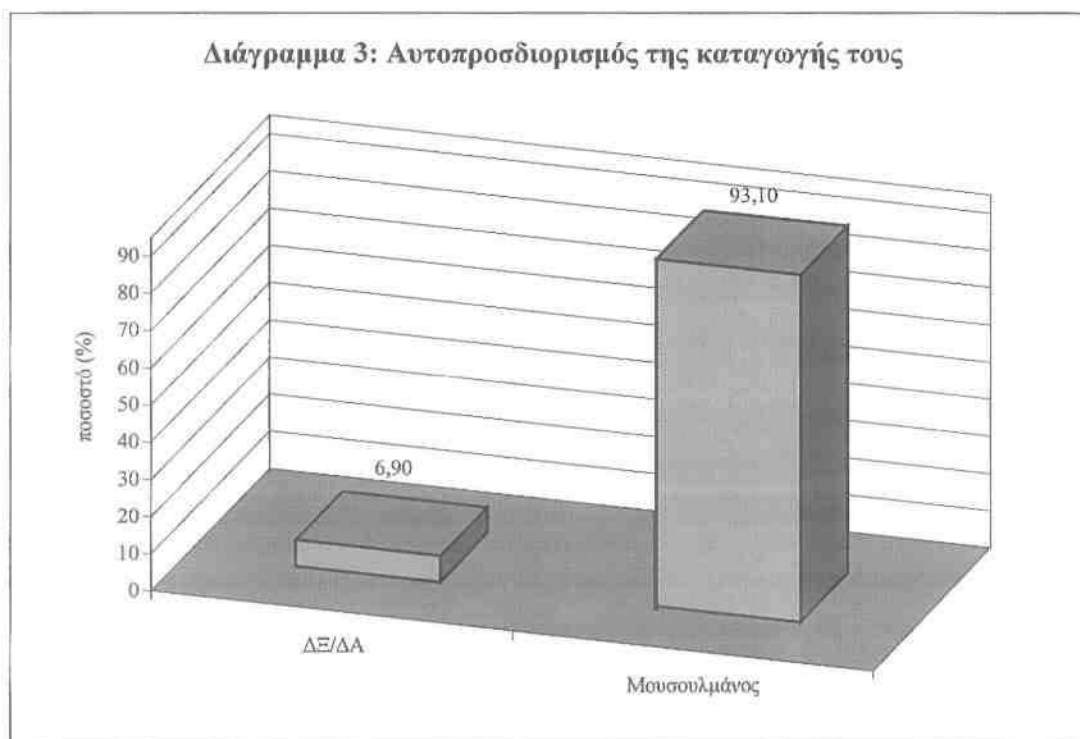

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το παρακάτω διάγραμμα 3 που περιγράφει τις απαντήσεις των Μουσουλμάνων Ρομ αναφορικά με τον αυτοπροσδιορισμό της καταγωγής τους. Παρατηρείται ότι το 93.10% των ερωτηθέντων απάντησε στο ερώτημα «Τι είστε» απλά ως «Μουσουλμάνος» χωρίς να προσδιορίσει παραπέρα τα φυλετική καταγωγή του ενώ το υπόλοιπο 6.90% δεν απάντησε. Το αποτέλεσμα αυτό

¹⁷ Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η περιοχή μελέτης κατοικείται από δύο κοινωνικές ομάδες, τους Μουσουλμάνους Ρομ και το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Όσον αφορά το υπόλοιπο σύνολο τα κοινωνικά του χαρακτηριστικά είναι όμοια με του υπόλοιπου πληθυσμού της πόλης και γενικότερα της Ελλάδας. Λόγο τούτου δεν κρίθηκε σκόπιμο να μελετηθούν παραπέρα οι κοινωνικές του συμπεριφορές και ιδιαιτερότητες. Κρίθηκε όμως ιδιαίτερα ενδιαφέρον να ερευνηθούν και να περιγραφούν οι κοινωνικές ιδιαιτερότητες των Μουσουλμάνων Ρομ, γι αυτό και η έρευνα που διεξήχθη για την υποστήριξη της παρούσας μελέτης αφορούσε μόνο πληθυσμούς Μουσουλμάνων Ρομ. Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας αναφορικά με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού αυτού.

έρχεται σε αντίθεση με την άποψη που ως τώρα έχει εκφραστεί σε όλη την μελέτη, ότι δηλαδή ο πληθυσμός αυτός είναι Ρομικής (Τσιγγάνικης) καταγωγής.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι υπάρχει μια απόκλιση από τις απόψεις που έχουν εκφραστεί, για την καταγωγή αυτής της κοινωνικής ομάδας, από αρκετούς ερευνητές της ιστορίας των Ρομ.¹⁸ Έχει αναφερθεί η άποψη από ορισμένους κύκλους, συνήθως μη Ελληνικούς, ότι είναι Τουρκογενείς. Η θέση αυτή όμως είναι μόνο θεωρητική και μη επίσημα καταγεγραμμένη και για τον λόγο αυτό δεν έχει καταστεί δυνατόν να βρεθεί κάποια έρευνα ή ιστορική πηγή που να την ενστερνίζεται. Βασίζεται κυρίως στις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους που είναι στο σύνολο τους Μουσουλμανικές, αλλά και στην μητρική τους γλώσσα που κατά βάση είναι η Τουρκική. Επίσης, η άποψη αυτή φαίνεται να είναι επιστημονικά αστήριχτη μιας και η παρατήρηση της κοινωνικής τους οργάνωσης οδηγεί σε ένα μοντέλο και μια πρακτική συλλογικής τους συμπεριφοράς που είναι συνήθης με αυτή των υπολοίπων πληθυσμών των Ρομ σε όλη την Ελληνική επικράτεια.¹⁹

Η άποψη και η θέση του μελετητή είναι ότι αναμφίβολα η κοινωνική αυτή ομάδα έχει τις ρίζες τις στους Ρομ των Βαλκανίων, όπως περιγράφηκε στο πρώτο μέρος της μελέτης αλλά και στην εκτενή αναφορά του ιδιαίτερου χαρακτήρα και της κοινωνικής τους οργάνωσης. Οι διαφορετικές απόψεις που έχουν εκφραστεί κατά καιρούς έχουν κυρίως σκοπό να εξυπηρετήσουν κάποιες σκοπιμότητες και πολιτική εκμετάλλευση της Μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης, στην οποία συγκαταλέγονται και οι Μουσουλμάνοι Ρομ της περιοχής μελέτης. Το σημαντικό όμως, της όλης κατάστασης αυτής και ειδικά για την παρούσα μελέτη, είναι το γεγονός ότι τέτοια προβλήματα έχουν αναδράσεις και προεκτάσεις σε ζητήματα

¹⁸ Βλ. Ζεγκίνης 1994, Ντούσας 1997, ΝΕΛΕ 1996 κ.λπ.

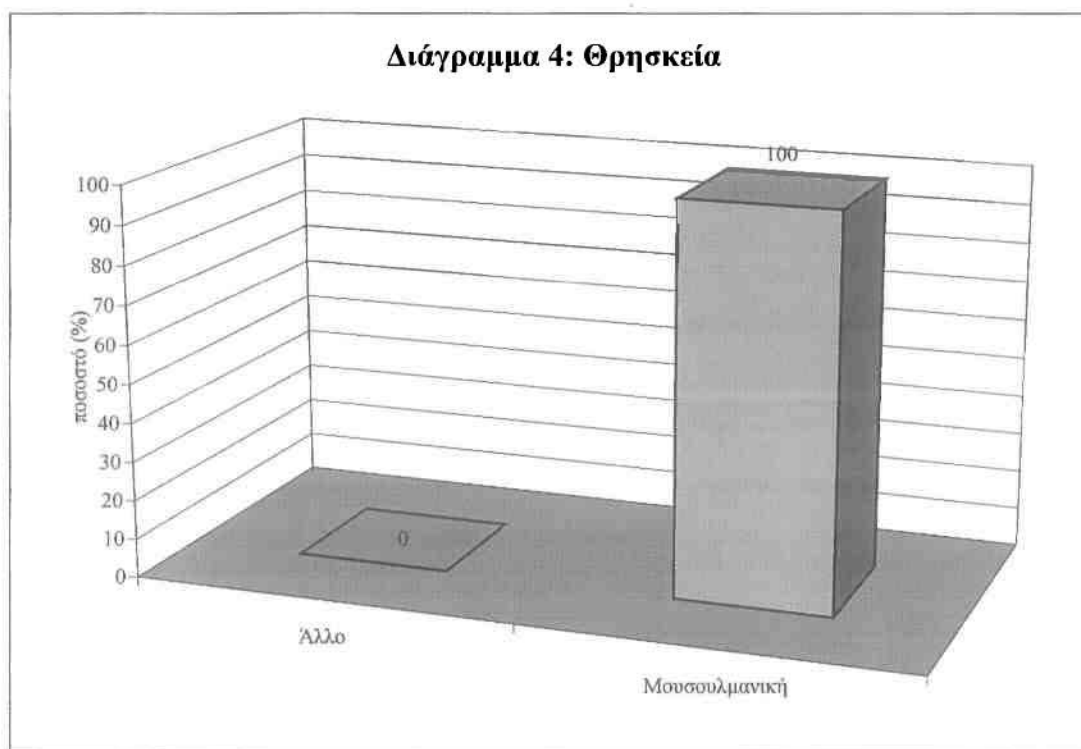
¹⁹ Η οργάνωση αυτή αναλύθηκε στο προηγούμενη παράγραφο 4.2.2 που αναφέρεται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα των κατοίκων της περιοχής μελέτης.

εμπιστοσύνης και καλής πίστης μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Και αυτό γιατί σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να δομηθεί και να υλοποιηθεί μια ολοκληρωμένη πρόταση ανάπτυξης για την περιοχή μελέτης κάτω από ένα πνεύμα καχυποψίας και έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των Μουσουλμάνων Ρομ και του υπόλοιπου πληθυσμού.

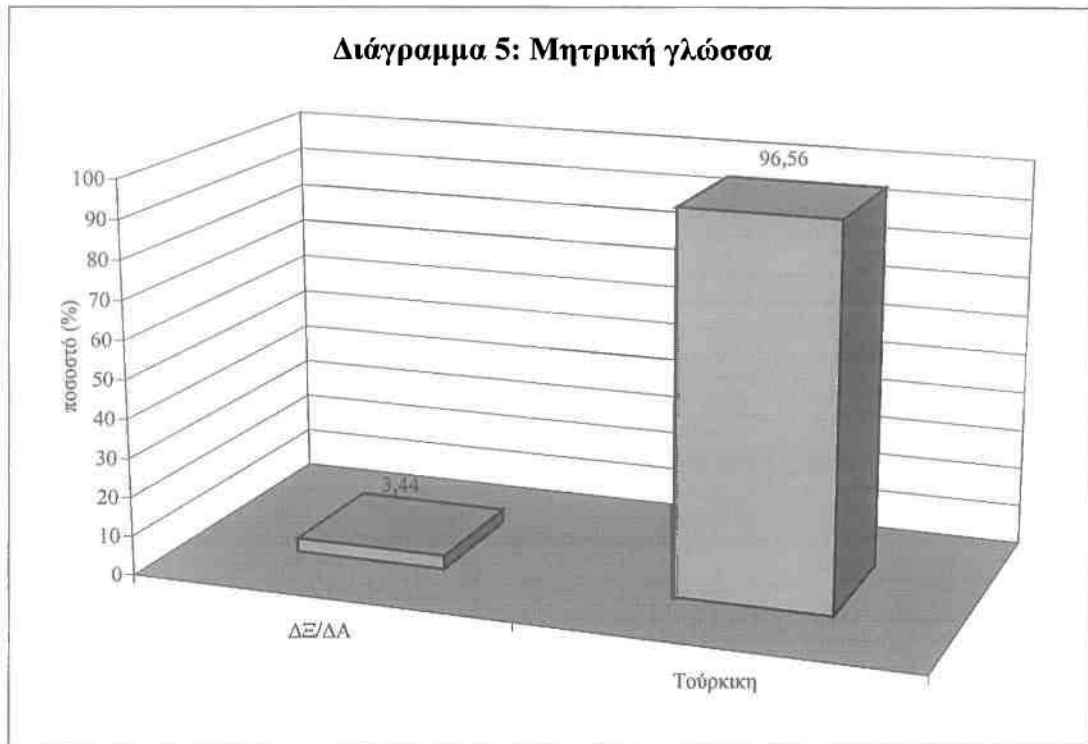
B) Χαρακτηριστικά και σχέσεις των Μουσουλμάνων Ρομ με την υπόλοιπη κοινωνία

Δυο από τα βασικότερα χαρακτηριστικά των Μουσουλμάνων Ρομ που τους διαφοροποιούν από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο είναι αναμφίβολα το θρήσκευμα και η μητρική τους γλώσσα. Όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα 4 και 5 η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσαν για το θρήσκευμα τους Μουσουλμάνοι και για την μητρική τους γλώσσα την Τουρκική. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι υπάρχει μια ομοιότητα των πολιτισμικών τους χαρακτηριστικών, πράγμα λογικό γιατί όπως έχει αναλυθεί παραπάνω το μεγαλύτερο μέρος των Μουσουλμάνων Ρομ είναι γηγενείς στην περιοχή και άρα τα χαρακτηριστικά τους είναι κοινά.

Όσον αφορά τώρα τις σχέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων μπορούν να γίνουν οι εξής παρατηρήσεις. Υπάρχει γενικά η πεποίθηση ότι είναι κακές και σε αρκετές περιπτώσεις ακραίες, πράγμα που σε μεγάλο βαθμό είναι αληθές. Αν και στην έρευνα του ερωτηματολογίου δεν καταγράφηκαν απόψεις αναφορικά με το ζήτημα αυτό, εντούτοις η προσωπική επαφή με τις χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ εντόπισε τέτοιες συμπεριφορές.²⁰

²⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας συμπεριφοράς ήταν το γεγονός ότι ήταν αδύνατη η προσέγγιση των περιοχών κατοικίας τους χωρίς την συνοδεία από άτομο της κοινότητας τους.

Οι αιτίες αυτής της κατάστασης θα πρέπει να αναζητηθούν σε δυο κατευθύνσεις. Πρώτον στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και πρακτικές των ιδίων και δεύτερων στην αντιμετώπιση τους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Όπως έχει αναλύσει εκτενώς στο πρώτο μέρος της μελέτης (βλ. κεφ. Οι Ρομ και ο κοινωνικός αποκλεισμός) δεν γίνεται να ταξινομηθούν οι αιτίες και σε προέκταση οι επιπτώσεις με βάση αυτήν κατηγοριοποίηση γιατί υπάρχει έντονη αλληλοσυσχέτιση τους σε βαθμό που δεν μπορεί να υποθεί με ακρίβεια αν η μια ή η άλλη συμπεριφορά προηγήθηκε και αν στην τελική είναι η αιτία ή το αποτέλεσμα το κάθε χαρακτηριστικό του κοινωνικού αποκλεισμού που έχει διαπιστωθεί.

Το παρήγορο της κατάστασης είναι το γεγονός ότι διαφαίνεται μια πρόθεση και από τις δύο πλευρές για προσέγγιση και βελτίωση των σχέσεων τους. Αρχικά οι δημοτικές αρχές της πόλης κατάλαβαν ότι η αδιαφορία τους για τα προβλήματα των Μουσουλμάνων Ρομ οδηγεί σε διαιώνιση και άμβλυνση τους, γι αυτό και πρόσφατα έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον και εν μέρει έχουν αρχίσει κάποιες προσπάθειες για να λύσουν κάποια από τα προβλήματα της περιοχής.²¹ Επίσης, οι Μουσουλμάνοι Ρομ αναγνωρίζοντας και αυτοί με την σειρά τους την ανάγκη προσέγγισης των δυο κοινοτήτων έχουν ιδρύσει ένα σύλλογο ο οποίος ασχολείται με την προώθηση, σε συλλογικό επίπεδο, των προβλημάτων τους.²²

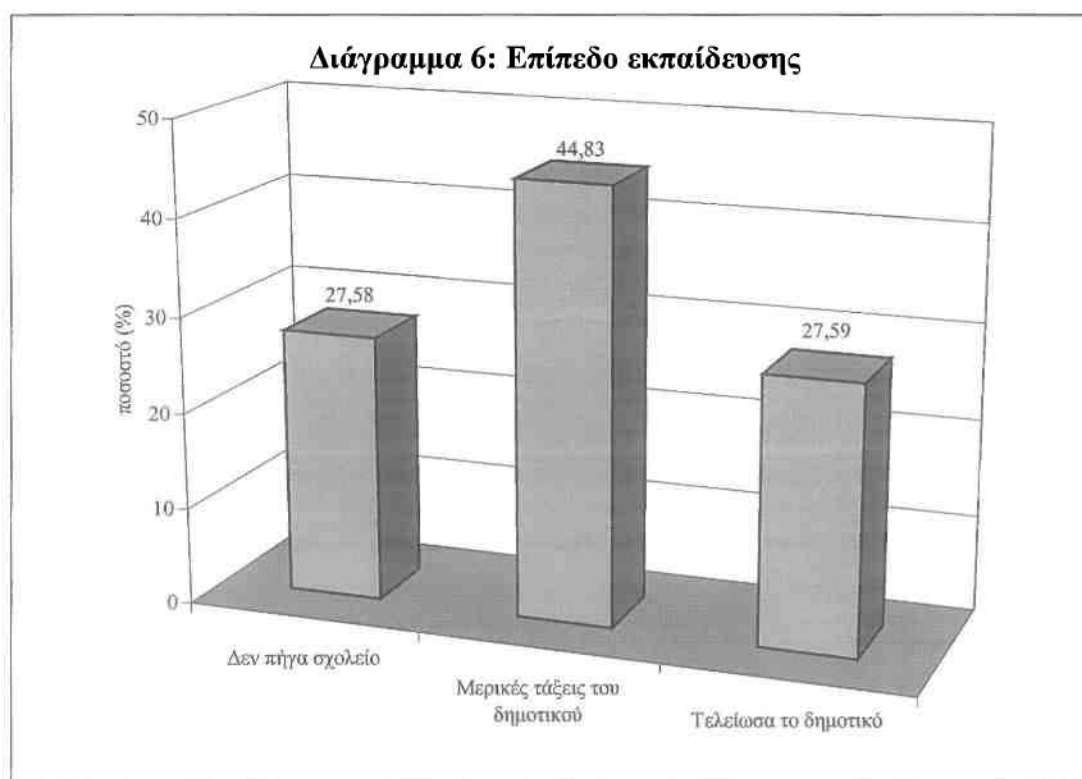
²¹ Η αλλαγή αυτή διαφαίνεται κυρίως από την πρόταση του Γ.Π.Σ. της πόλης όπου για πρώτη φορά αναγνωρίζει το πρόβλημα και σε κάποιο βαθμό προσπαθεί να το λύσει.

²² Ο σύλλογος αυτός δραστηριοποιείται και σε θέματα σχετικά με τις παραδώσεις των δυο κοινοτήτων, προσέγγισης των διαφορετικών πολιτισμών κ.λπ.

Γ) Επίπεδο εκπαίδευσης των Μουσουλμάνων Ρομ

Πολύ βασικό χαρακτηριστικό για την γενικότερη κοινωνική θέση ενός ατόμου είναι αναμφίβολα το επίπεδο εκπαίδευσης του. Το παρακάτω διάγραμμα 6 δίδει ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ παρουσιάζουν χαμηλό επίπεδο μόρφωσης και σε μεγάλο βαθμό αναλφαβητισμό. Πιο αναλυτικά φαίνεται ότι το 27.58% των ερωτηθέντων δεν έχει πάει σχολείο, το 44.83% μόνο μερικές τάξεις του δημοτικού ενώ το 27.59% έχει τελειώσει το δημοτικό. Αξιοσημείωτο είναι ότι κανένας από τους ερωτώμενους δεν δήλωσε ότι έχει συνεχίσει στην μέση και στην ανώτερη εκπαίδευση.

Τα υψηλά αυτά ποσοστά αναλφαβητισμού των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής μελέτης συμβαδίζουν με τα αντίστοιχα υψηλά ποσοστά που διακρίνουν τους υπολοίπους Ρομ. Η μη σωστή εκπαίδευση τους είναι απόρροια της ηθελημένης αποχής τους από το σχολείο μέσα από την απόρριψη της αξίας της εκπαίδευσης, των γλωσσικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν,²³ της αρνητικής στάση απέναντι τους στο σχολείο κ.λπ.

Δ) Χαρακτηριστικά της κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ

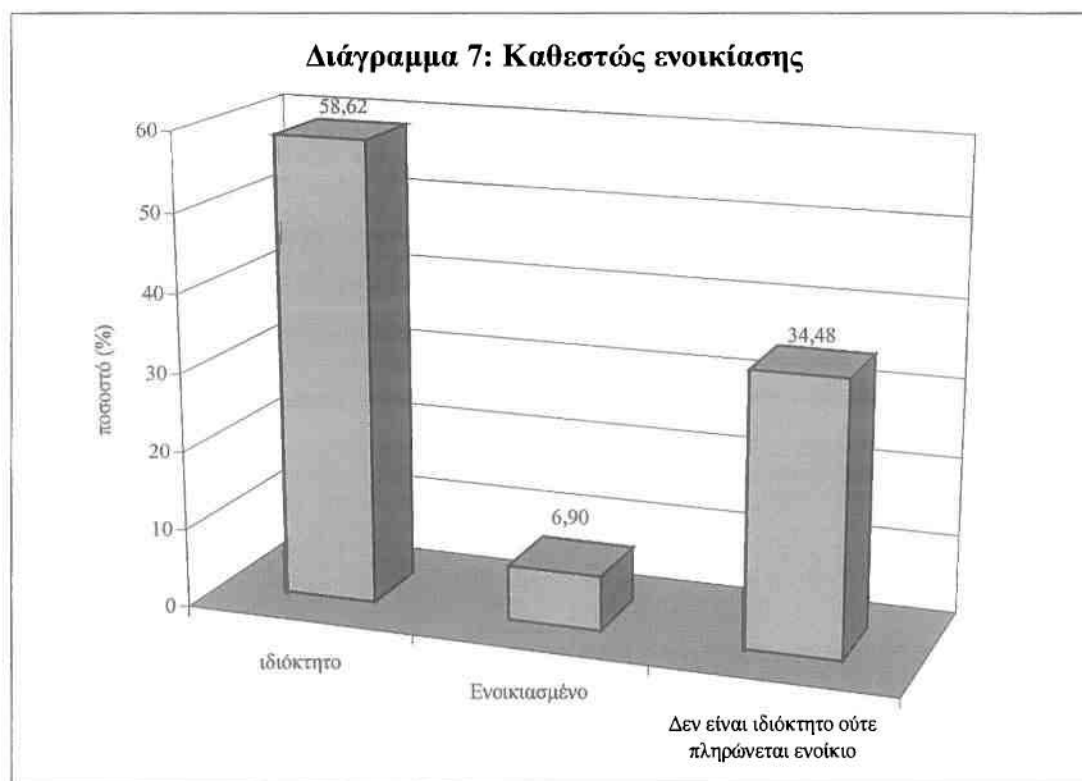
Ο συνήθης τρόπος κατοικίας που ακολουθούν Μουσουλμάνους Ρομ είναι (όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα 7) η ιδιοκατοίκηση που ανέρχεται σε ποσοστό 58.62%. Ακολουθεί η κατάσταση όπου το σπίτι δεν είναι ούτε ιδιόκτητο

²³ Οι γλωσσικές αυτές δυσκολίες προέρχονται από το γεγονός ότι η μητρική τους γλώσσα δεν είναι τα Ελληνικά. Για το λόγο αυτό το μεγαλύτερο μέρος των παιδιών των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής στέλνουν τα παιδιά τους στο μειονοτικό σχολείο που λειτουργεί στην πόλη.

αλλά ούτε και ενοικιασμένο με ποσοστό 34.48% ενώ ένα 6.90% δήλωσε ότι κατοικεί σε ενοικιασμένο σπίτι.

Η βασική παρατήρηση που μπορεί να γίνει για τα παραπάνω αποτελέσματα είναι ότι η απάντηση ότι η κατοικία τους δεν είναι ούτε ιδιόκτητη ούτε πληρώνουν ενοίκιο αφορά κυρίως κατοικίες που είτε είναι αυθαίρετες είτε δεν έχουν τα κατάλληλα έγγραφα κυριότητας. Το ποσοστό αυτό που παρουσιάζεται είναι στην πραγματικότητα μεγαλύτερο μιας και οι Μουσουλμάνοι Ρομ που διαμένουν στις χωρικές ενότητες που ορίστηκαν παραπάνω (βλ. χάρτη Α-7) δεν έχουν τις κυριότητες των ιδιοκτησιών που καταλαμβάνουν μιας και είτε τους τις έχει παραχωρήσει το κράτος είτε είναι καταπατημένες. Έτσι το 58.62% αφορά ένα κατά βάση πλασματικό καθεστώς ενοικίασης (κατά την δήλωση τους) ενώ μόνο ένα 34.48% των Μουσουλμάνων Ρομ προσδιορίζουν ρυτά και απροκάλυπτα την αυθαίρετη κατάσταση των κατοικιών τους.

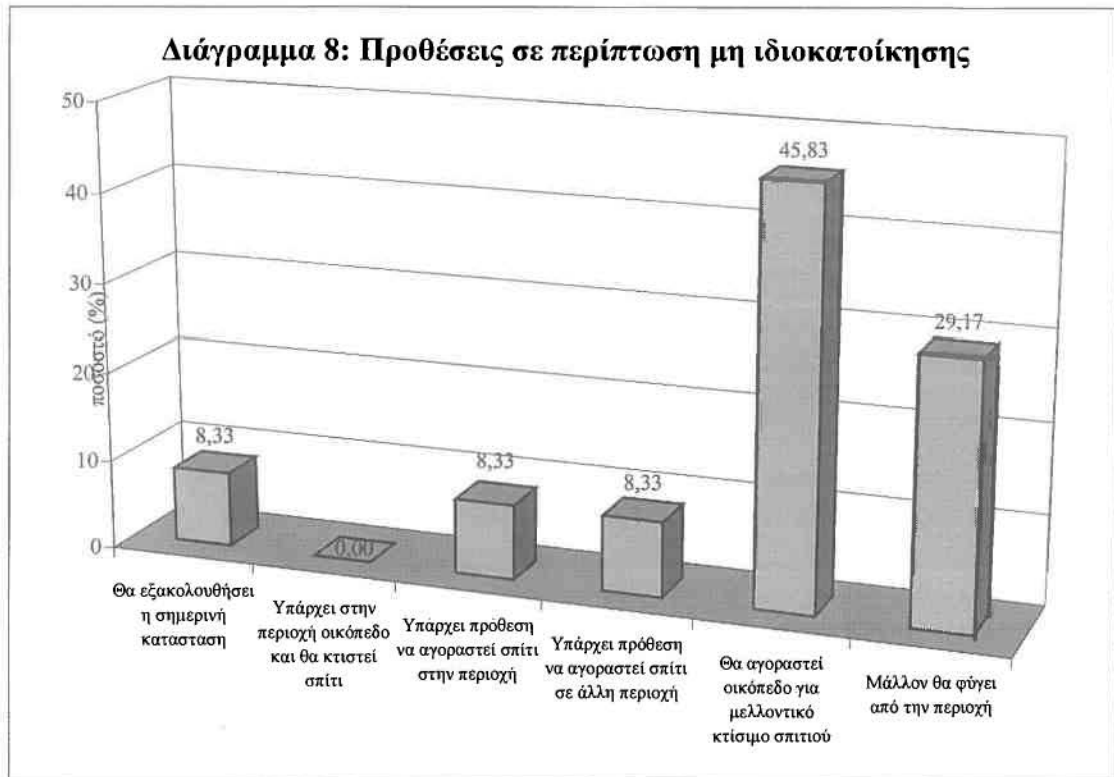
Επίσης, παρατηρείται χαμηλό ποσοστό ενοικίασης κατοικιών (μόλις 6.90%) πράγμα που υποδηλώνει ότι ο τρόπος αυτός κατοικίας δεν προτιμάται. Δεν αποκλείεται όμως να οφείλεται στον περιορισμένο αριθμό διαθέσιμων προς ενοικίαση σπιτιών για τους Μουσουλμάνους Ρομ από την άρνηση των ιδιοκτητών να τους τα νοικιάσουν.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το διάγραμμα 8 το οποίο δείχνει τις προθέσεις των Μουσουλμάνων Ρομ που δεν έχουν ιδιόκτητο σπίτι. Από αυτούς το 45.83% έχει σκοπό να αγοράσει οικόπεδο στην περιοχή για μελλοντικό κτίσιμο σπιτιού, ενώ το 29.17% δήλωσε ότι μάλλον θα φύγει από την περιοχή. Επίσης, εκδηλώθηκε η πρόθεση να αγοραστεί σπίτι, με ποσοστό 8.33%, στην περιοχή αλλά και με το ίδιο

ποσοστό σε άλλη περιοχή. Τέλος ένα ποσοστό της τάξης του 8.33% δήλωσε ότι θα παραμείνει στην σημερινή του κατάσταση.

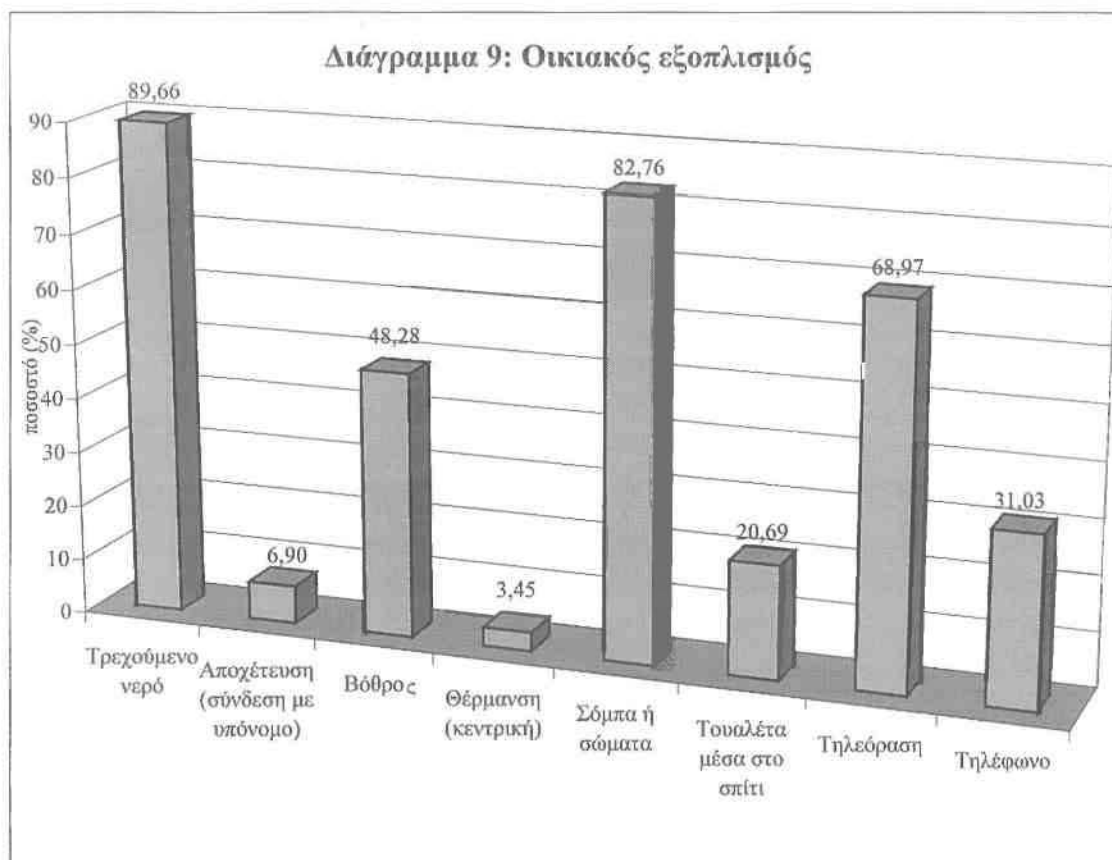

Φαίνεται λοιπόν ότι μόνο ένα 8.33% έχει την πρόθεση να διατηρήσει τις σημερινές του συνθήκες στέγασης πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει η επιθυμία για καλύτερη διαβίωση. Το υπόλοιπο ποσοστό με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έχει την πρόθεση να βελτιώσει την στεγαστική κατάσταση που βρίσκεται. Αξιοσημείωτο επίσης είναι το ποσοστό αυτών που δήλωσαν ότι θα φύγουν από την περιοχή (29.17%). Πρόκειται δηλαδή για το τμήμα του πληθυσμού των Μουσουλμάνων Ρομ οι οποίοι είναι απογοητευμένοι από τις γενικότερες συνθήκες στέγασης τους και επιθυμούν να φύγουν από την περιοχή. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον τώρα παρουσιάζουν οι συνθήκες στέγασης και πως τις χαρακτηρίζουν οι ίδιοι.

Το παρακάτω διάγραμμα 9 δείχνει τα ποσοστά εμφάνισης του βασικού εξοπλισμού που πρέπει να έχει ένα σπίτι για να υπάρχουν οι κύριες συνθήκες ανθρώπινης διαβίωσης. Παρατηρείται λοιπόν ότι η ύπαρξη τρεχούμενου νερού στις κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ εμφανίζει ένα ποσοστό της τάξης του 89.66%. Το συγκεκριμένο ποσοστό μπορεί να φαίνεται υψηλό, αλλά σήμερα θεωρείται απαράδεκτο να υπάρχει ένα 11.34% των κατοικιών που δεν έχουν τον βασικό αυτό οικιακό εξοπλισμό.

Ως προς την αποχέτευση μόνο ένα 6.90% είναι συνδεδεμένο με τα δίκτυα υπονόμων ενώ ένα 48.28% εξυπηρετείται από βόθρο. Τα ποσοστά αυτά κρίνονται ιδιαίτερα χαμηλά και σε ένα βαθμό οφείλονται στο ανολοκλήρωτο δίκτυο όμβριων και

ακαθάρτων της περιοχής πάνω από την οδό Ανδρονίκου.²⁴ Εντύπωση όμως προκαλεί το γεγονός ότι οι κατοικίες που εξυπηρετούνται με τον ένα ή άλλο τρόπο αποτελούν μόνο το 55.18% του συνόλου. Για το υπόλοιπο ποσοστό δεν υπάρχουν στοιχεία και η υπόθεση που μπορεί να γίνει είναι ότι η έλλειψη αυτής της υποδομής μπορεί να δημιουργήσει αρνητικές επιπτώσεις στην καθαριότητα του χώρου που περιβάλλει τις κατοικίες και ενέχει κινδύνους μόλυνσεων και επιδημιών.

Η κεντρική θέρμανση παρουσιάζει πολύ μικρό ποσοστό εμφάνισης (3.45%) ενώ η θέρμανση με σώμπα ή σώματα είναι η συνήθης και παρουσιάζει ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 82.76%. Πρακτικά μπορεί να υποθεί ότι οι κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ δεν απολαμβάνουν υψηλή ποιότητα θέρμανσης (κεντρική) και εξυπηρετούνται με μάλλον ξεπερασμένους τρόπους θέρμανσης (ξυλόσομπα κ.λπ.).

Ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά παρουσιάζει η ύπαρξη τουαλέτας μέσα στις κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ που είναι της τάξης του 20.69%. Αυτό το μικρό ποσοστό οφείλεται κυρίως στην συνήθεια τους να διατηρούν τους χώρους υγιεινής τους εκτός του κυρίου κελύφους της κατοικίας και να τους χωροθετούν στην αυλή.

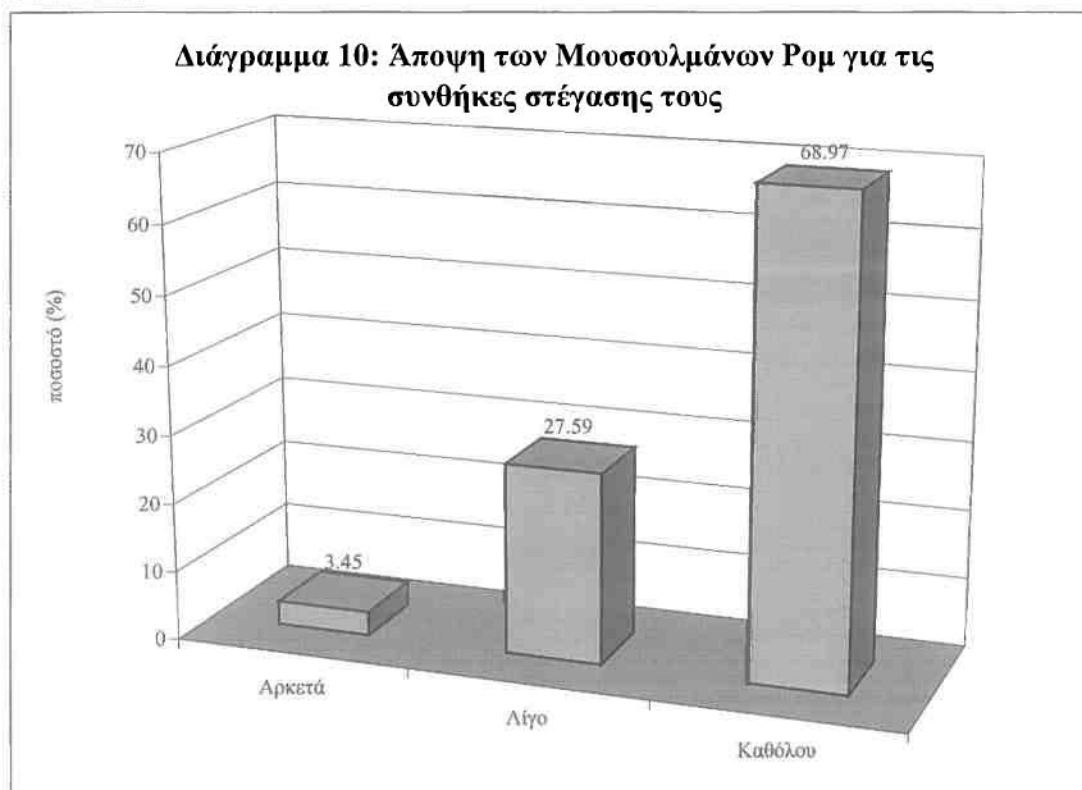
Τέλος, τα ποσοστά των σπιτιών που έχουν στον οικιακό εξοπλισμό τους τηλέφωνο και τηλεόραση είναι της τάξης του 68.97% και 31.30% αντίστοιχα. Αν και δεν είναι δυο βασικά αγαθά μπορούν να δείξουν την πληρότητα των κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ σε μη απαραίτητες και αναγκαίες ανάγκες που για την

²⁴ Παρακάτω και στο κεφάλαιο των τεχνικών υποδομών γίνεται εκτενή αναφορά στα δίκτυα και τον βαθμό εξυπηρέτησης της περιοχής από αυτά.

υπόλοιπη κοινωνία είναι δεδομένο ότι θα υπάρχουν σε ένα σπίτι. Παρατηρείται λοιπόν ότι η ύπαρξη τηλεφώνου είναι πολύ μικρή σε βαθμό που μόνο το ένα τρίτο του πληθυσμού το έχει στο σπίτι του. Η κατάσταση αυτή δεν οφείλεται μόνο στην αδιαφορία των Μουσουλμάνων Ρομ για τηλέφωνο, αλλά στην νομική κατάσταση των κατοικιών τους (το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι αυθαίρετα) που τους εμποδίζει να κάνουν σύνδεση.

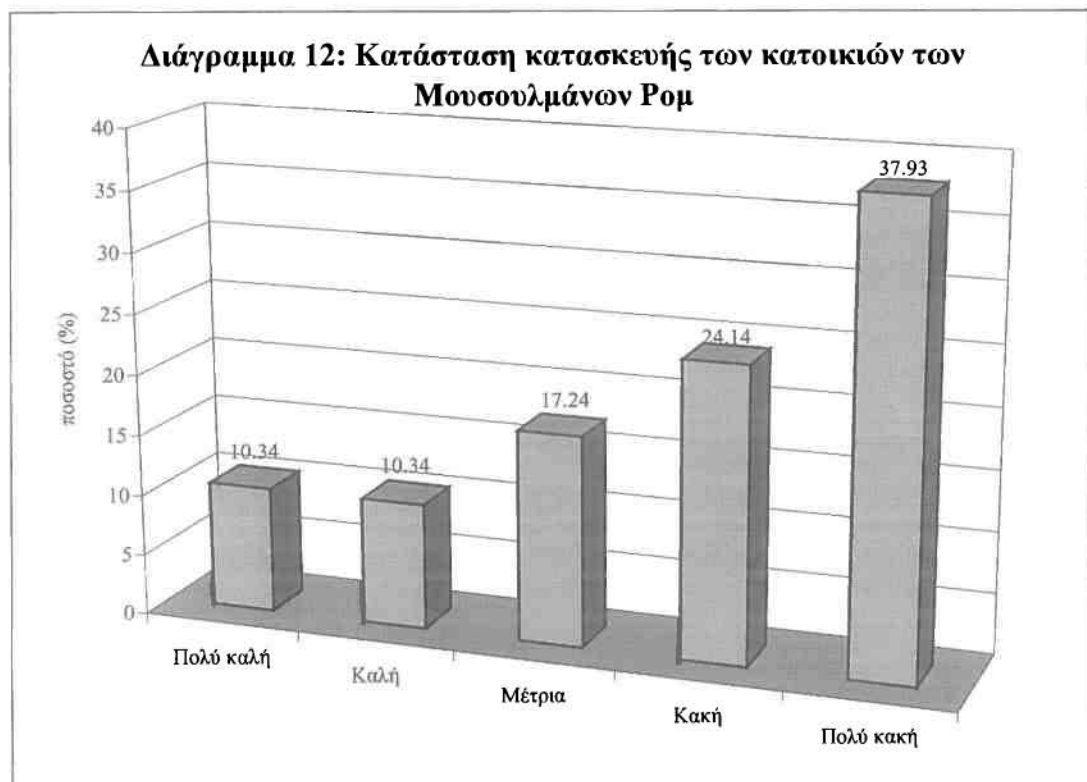
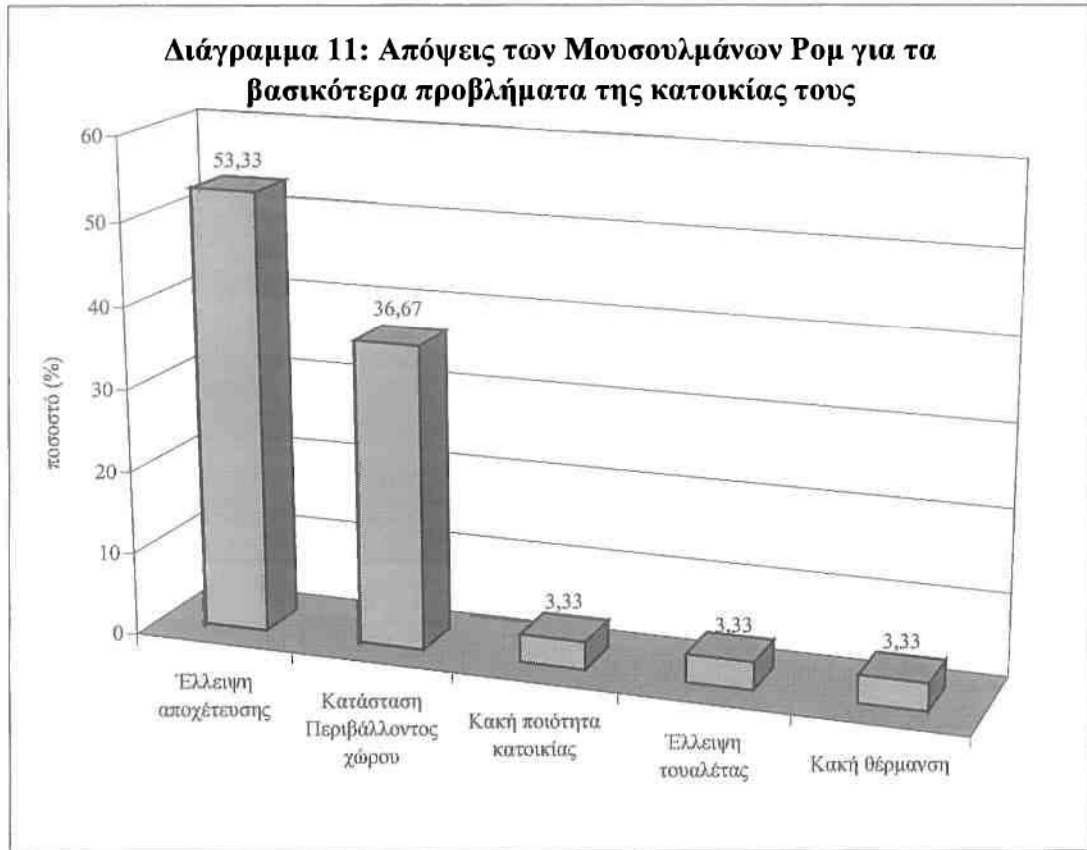
Συμπερασματικά λοιπόν μπορεί να λεχθεί ότι υπάρχει μια έντονη έλλειψη ακόμη και του βασικού οικιακού εξοπλισμού της κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ. Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 10 που παρουσιάζει την άποψη των ιδίων για τις συνθήκες στέγασης τους, το 68.97% αυτών δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι, το 27.59% είναι λίγο ενώ μόνο ένα 3.45% είναι αρκετά ευχαριστημένο με τις συνθήκες στέγασης του. Έτσι το 96.55% έχει διατυπώσει την δυσαρέσκεια τους όσον αφορά τις ανέσεις και την ποιότητα της κατοικίας του.

Στην ερώτηση ποία είναι κατά τη γνώμη σας είναι τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κατοικίας σας, το 53.33% αυτών που απάντησαν θεωρούν την έλλειψη αποχέτευσης ως το κυριότερο πρόβλημα τους. Ακολουθεί η κατάσταση του περιβάλλοντος χώρου της κατοικίας τους με 36.67%, ενώ εκφράστηκαν και απόψεις αναφορικά με την κακή ποιότητα κατασκευής των κατοικιών τους με ποσοστό 3.33%, την έλλειψη τουαλέτας και την κακή θέρμανση με επίσης το ίδιο ποσοστό του 3.33%.

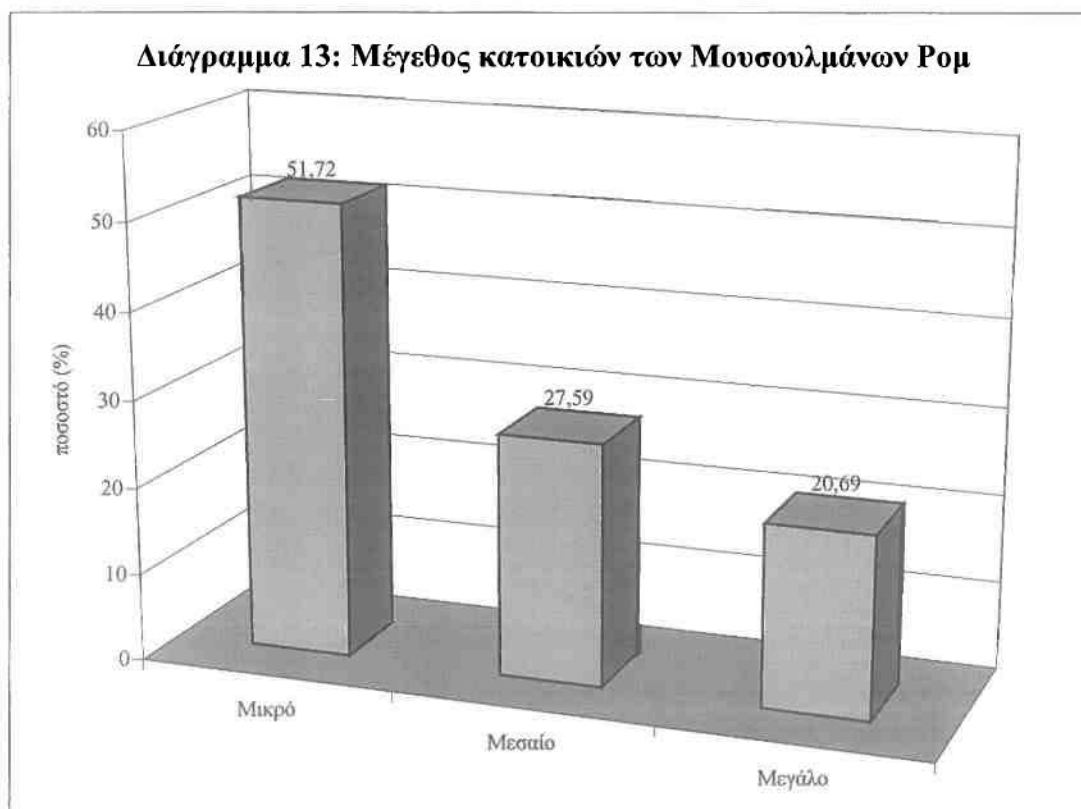
Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι μόνο ένα 3.33% δήλωσε σαν βασικό πρόβλημα της κατοικίας του την κακή ποιότητα κατασκευής τη στιγμή που, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 12, το 62.07% των κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ εξαφανίζεται να έχει κατάσταση κατασκευής μη ανεκτή (κακή ως πολύ κακή). Αυτό σημαίνει ότι δίνουν πολύ μεγάλη σημασία στην κατάσταση του περιβάλλοντος

χώρου της κατοικίας τους, χωρίς να ενοχλούνται ιδιαίτερα από την πρόχειρη και ποιοτικά πολλές φορές απαράδεκτη κατάσταση κατασκευής της κατοικίας τους.

Ως προς το μέγεθος της κατοικίας τους (διάγραμμα 13), η έρευνα έδειξε ότι το 51.72% έχει μικρό μέγεθος (κάτω από 50 τ.μ.), το 27.59% μεσαίο (από 50 μέχρι 100 τ.μ.), ενώ το 20.69% μεγάλο μέγεθος κατοικίας (πάνω από 100 τ.μ.). Παρατηρείται και σε αυτή την περίπτωση μια ανησυχητική κατάσταση η οποία - δεδομένου του γεγονότος ότι ο μέσος αριθμός ατόμων ανά νοικοκυριό Μουσουλμάνων Ρομ είναι 5.22 άτομα - πολλές φορές δημιουργεί εξαιρετικά κακές συνθήκες στέγασης. Αν θεωρηθεί ένα μέσο μέγεθος της κατοικίας τους της τάξης των 67²⁵ τ.μ. τότε προκύπτει ένας χώρος ανά άτομο κάτω από 13 τ.μ., τιμή η οποία είναι η μισή από το ανεκτό όριο των 25 τ.μ. ανά άτομο.

4.4.3. Οικονομική δομή

Στο παρακάτω διάγραμμα 14 παρουσιάζεται η διάρθρωση της απασχόλησης των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής μελέτης. Φαίνεται λοιπόν ότι το 51.72% των ερωτηθέντων δήλωσε σαν επάγγελμα εργάτης, το 24.14% έμπορος ενώ το 13.79% οικοδόμος. Επίσης, σε ένα μικρό ποσοστό (3.45%) δηλώθηκαν ως επαγγέλματα αυτό του οδηγού, του ιδιωτικού υπαλλήλου και του συνταξιούχου.

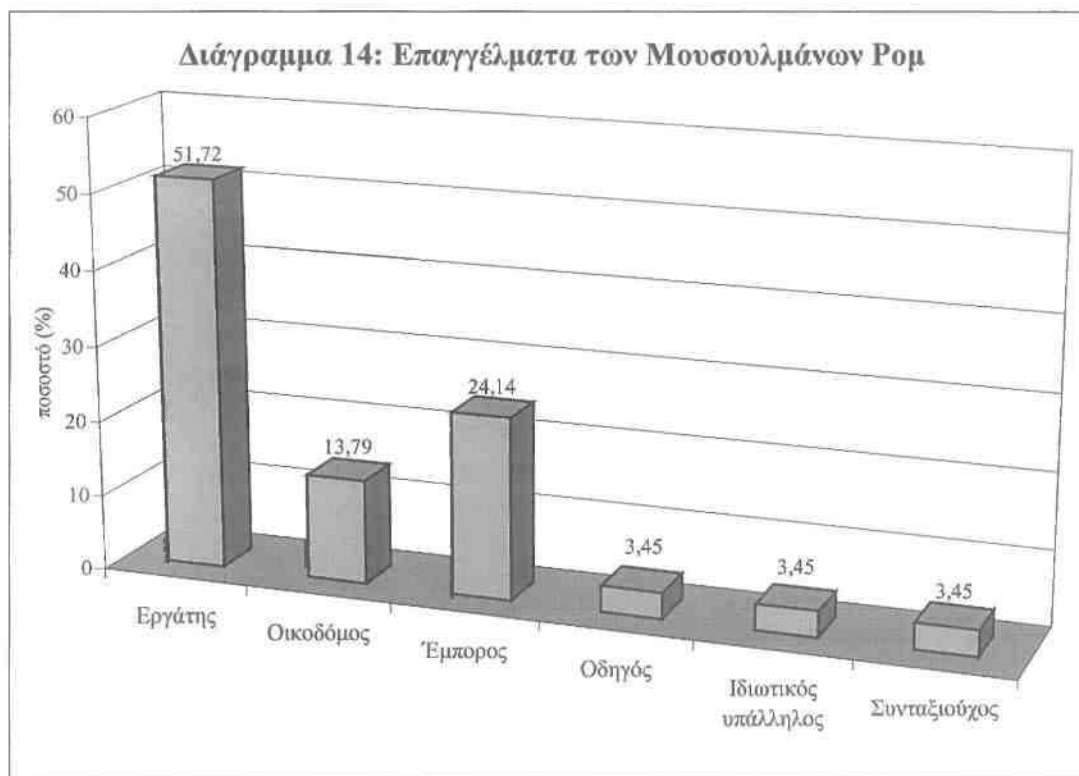
Οι παρατηρήσεις που μπορούν να γίνουν από την διάρθρωση της απασχόλησης των Μουσουλμάνων Ρομ είναι αρχικά ότι το 65.51% δήλωσαν ότι απασχολούνται ως τεχνίτες και εργάτες στις κατασκευές και επισκευές. Το ιδιαίτερα διαδεδομένο και

²⁵ Η τιμή αυτή προέκυψε από τις μέσες τιμές του μεγέθους των κατοικιών και των ποσοστών εμφάνισης που παρουσιάζουν. Ο τύπος που χρησιμοποιήθηκε είναι:

(Μέσο Εμβαδόν)= $40\tau\mu \times 0.52 + 75\tau\mu \times 0.28 + 125\tau\mu \times 0.20 \Rightarrow ME = 66.80\tau\mu$ και

(Μέση Επιφάνεια)= $ME/5.22 \Rightarrow M_{\epsilon\pi} = 12.88 \tau\mu/\acute{\alpha}\tau\omicron\mu\omicron$

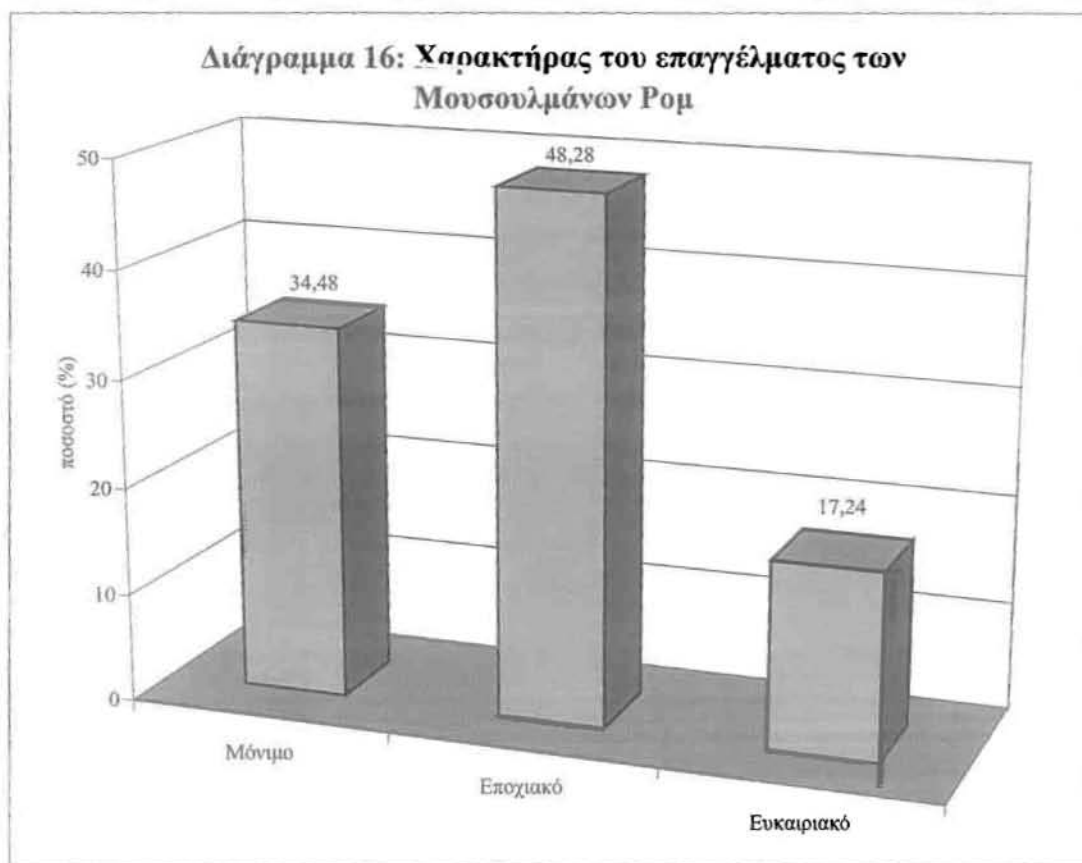
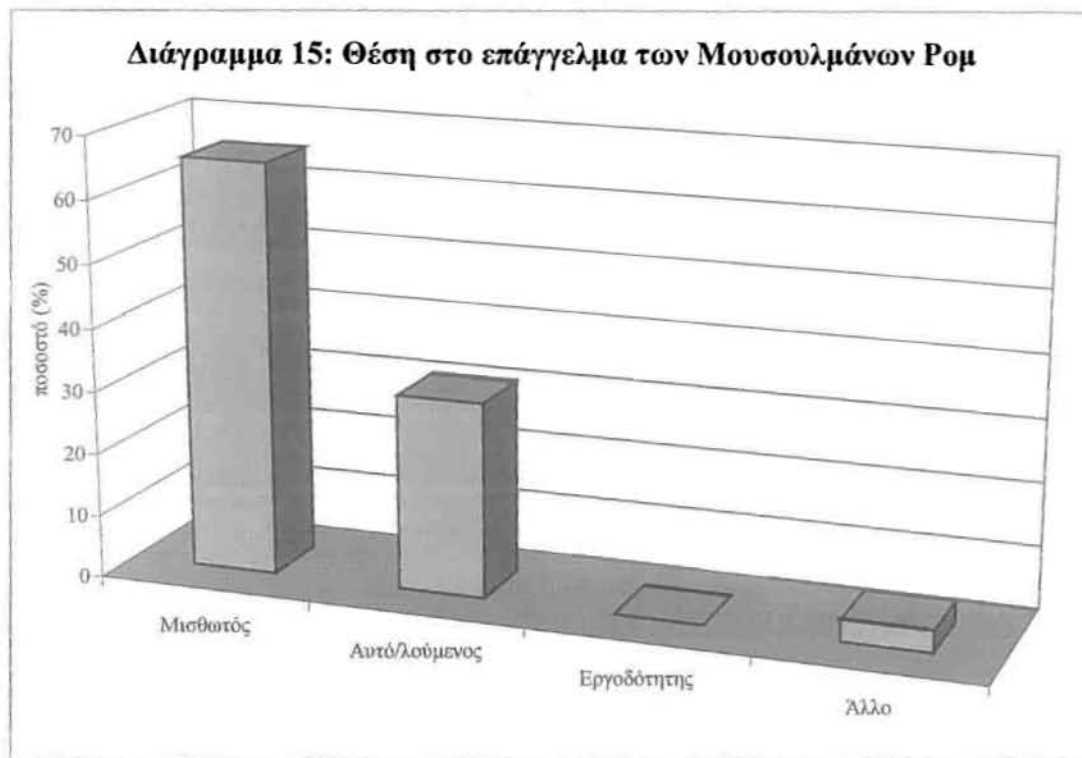
παραδοσιακό επάγγελμα του έμπορου (κυρίως αφορά πλανόδιους πωλητές), στην περιοχή μελέτης, παρουσιάζει ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό συγκρινόμενο με το ποσοστό που εμφανίζει ως επαγγελματική απασχόληση των υπόλοιπων Ρομ σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.²⁶ Η διαφορά αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ της περιοχής, όπως έχει αναφερθεί, είναι πλήρως εγκατεστημένοι και το μεγαλύτερο ποσοστό διαμένει όλο το χρόνο στην περιοχή και δεν μετακινείται για να ασχοληθεί με το γυρολογικό εμπόριο. Αλλά ακόμη και αυτοί που ασχολούνται με το επάγγελμα αυτό, έχουν σαν κέντρο την περιοχή και μετακινούνται σε μικρή ακτίνα από τη μόνιμη βάση τους.

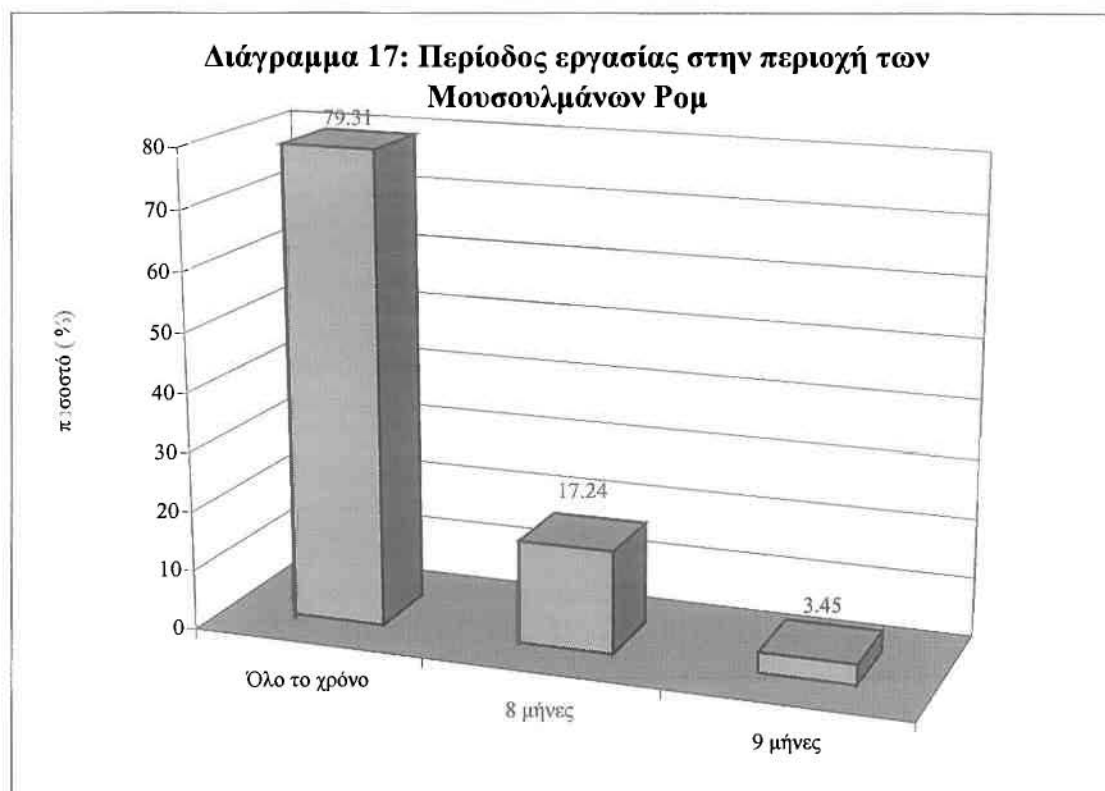

Αναλύοντας παρακάτω τη θέση και το χαρακτήρα του επαγγέλματος των Μουσουλμάνων Ρομ (διάγραμμα 15 και 16 αντίστοιχα) προκύπτει ότι το σύνολο των τεχνιτών και των εργατών όπως είναι φυσικό είναι μισθωτοί, ενώ ένα 31.03% που αφορά κυρίως τους εμπόρους είναι αυτοαπασχολούμενοι. Αξιοσημείωτο όμως είναι ότι κανένας δεν καταγράφηκε ως εργοδότης.

Αναφορικά τώρα με τον χαρακτήρα του επαγγέλματος τους, εξάγεται ένα πολύ χαμηλό ποσοστό μόνιμης εργασίας που είναι της τάξης του 34.48%, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό αφορά εποχιακή ή ευκαιριακή εργασία. Αυτή είναι μια πολύ ανησυχητική διαπίστωση και δείχνει ότι μόνο το ένα τρίτο των Μουσουλμάνων Ρομ δεν ταλαιπωρείται από ανεργία και έλλειψη εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα.

²⁶ Χαρακτηριστικά μπορεί να αναφερθεί ότι η έρευνα που έγινε στην Κάτω Αχαΐα και στην Αγία Βαρβάρα κατέγραψε ότι το σύνολο του πληθυσμού έχει σαν κύρια ασχολία το γυρολογικό εμπόριο. Για περισσότερα βλ. ΓΓΛΕ 1990, Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρα και της Κάτων Αχαΐας

4.4.4. Σχέσεις με τους κοινωνικούς και διοικητικούς φορείς²⁷

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ολοκλήρωση της εικόνας της κοινωνικής συμπεριφοράς των Μουσουλμάνων Ρομ αποτελεί η αναζήτηση των σχέσεων και της αντιμετώπισης τους από τους διάφορους κοινωνικούς και διοικητικούς φορείς. Έτσι έγινε μια προσπάθεια να καταγραφούν οι θέσεις αλλά και ο τρόπος αντιμετώπισης τους από κάποιες σημαντικές δημόσιες υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται κυρίως στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, της δημόσιας ασφάλειας αλλά και άλλους σημαντικούς τομείς όπως η διεύθυνση πολεοδομίας κ.λπ.

Σε γενικές γραμμές μπορεί να παρατηρηθεί ότι υπάρχει η γενική πεποίθηση ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ στερούνται βασικά κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες. Η στέρηση αυτή όμως πηγάζει τόσο από κάποια απροθυμία και αρνητική συμπεριφορά από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο όσο και από την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα και το εθνικό τους δίκαιο που σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ασύμβατο με κάποιες γραφειοκρατικές και οργανωτικές διαδικασίες του κρατικού μηχανισμού. Επίσης, έχει παρατηρηθεί και μια έλλειψη γνώσης για τα δικαιώματά τους και τους τρόπους που μπορούν να τα διεκδικήσουν με νόμιμο και πολιτικά ορθό τρόπο.

Αναφορικά με την πρώτη περίπτωση, μπορεί να παρατηρηθεί ότι τα φαινόμενα αρνητικής ως ρατσιστικής αντιμετώπισης των Μουσουλμάνων Ρομ από τις διάφορες υπηρεσίες ήταν ένα σύνθημα φαινόμενο των προηγούμενων ετών αλλά σήμερα η κατάσταση αυτή έχει βελτιωθεί σε βαθμό που οι αρνητικές συμπεριφορές να

²⁷ Τα παρακάτω στοιχεία και οι απόψεις είναι προϊόν κάποιων τόσο των Μουσουλμάνων Ρομ όσο και των προϊσταμένων και υπαλλήλων διαφόρων δημόσιων υπηρεσιών.

υφίστανται σε ελάχιστες και ακραίες περιπτώσεις. Έτσι ο κάθε Μουσουλμάνος Ρομ αντιμετωπίζεται το ίδιο, με τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του αναλογούν ως μέρος του κοινωνικού συνόλου.

Στο σημείο αυτό πρέπει να υποθεί ότι λόγο του γεγονότος ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ συγκαταλέγονται στην (Μουσουλμανική) μειονότητα της ανατολικής Θράκης υπάρχει μια διαχειριστική αντιμετώπιση τους που πηγάζει από τις διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες για τις μειονότητες. Έτσι αν και θεωρούνται Έλληνες πολίτες, λόγο της ακριτικής της θέσης, στην πόλη της Αλεξανδρούπολης ισχύουν κάποιες ρήτρες που πηγάζουν από την συνθήκη της Λοζάννης και οι οποίες απαγορεύουν την υπέρβαση πάνω από ένα ποσοστό του 5% του Μουσουλμανικού πληθυσμού. Για το λόγο αυτό, μέχρι και τα τελευταία χρόνια στα διάφορα θέματα που αφορούσαν την κοινότητα αυτή υπήρχε έντονη εμπλοκή και παρατήρηση από το υπουργείο των εξωτερικών της Ελλάδας με αποτέλεσμα οι Μουσουλμάνοι Ρομ να βιώνουν μια διαχειριστική αντιμετώπιση και καχύποπτη συμπεριφορά από μέρος του κράτους.²⁸

Η επαφή με διάφορες υπηρεσίες και οργανισμούς που δραστηριοποιούνται σε θέματα κοινωνικής βοήθειας και πρόνοιας, έδειξε ότι σε κάποιο βαθμό υπάρχει μέριμνα, μέσα από διάφορα προγράμματα και δράσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των Μουσουλμάνων Ρομ. Σαν παραδείγματα τέτοιων δράσεων είναι ένα πρόγραμμα της Νομαρχιακής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ), που αφορούσε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα εκμάθησης της γλώσσας, όπως επίσης τα διάφορα επιδόματα απορίας και η συμβουλευτική υποστήριξη της πρόνοιας.

Πέρα από τα παραπάνω, πολλές φορές δημιουργούνται κάποια προβλήματα που πηγάζουν από την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα. Το σημαντικότερο αφορά τον γάμο τους που γίνεται βάση των δικών τους εθιμοτυπικών διαδικασιών (Τσιγγάνικος γάμος), που δεν είναι ούτε θρησκευτικός ούτε πολιτικός και άρα δεν αναγνωρίζεται επίσημα από το Ελληνικό κράτος με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα αναγνώρισης της οικογενειακής τους κατάστασης. Το πρόβλημα αυτό λύνεται με την τέλεση από πλευράς των μουσουλμάνων Ρομ πολιτικού γάμου κυρίως όταν χρειαστεί ο άντρας της οικογένειας να εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις για να μπορέσει να εκμεταλλευτεί τις ευνοϊκές ρυθμίσεις για τους έγγαμους, όταν τις περισσότερες φορές η έγγαμη αυτή κατάσταση συνοδεύεται από παιδιά.

Ακόμη, η άγνοια των Μουσουλμάνων Ρομ ως προς τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν σε ορισμένα θέματα για να είναι νομιμοταγείς τους φέρνει σε πολλές περιπτώσεις αντιμέτωπους με τον νόμο. Τέτοια παραδείγματα είναι οι συνεχείς παραβάσεις των διαδικασιών έκδοσης οικοδομικών αδειών,²⁹ που τους έχουν φέρει πολλές φορές σε αντιπαράθεση με την αστυνομία και την διεύθυνση πολεοδομίας της πόλης.

²⁸ Το ζήτημα αυτό, όπως γίνεται φανερό, είναι πάρα πολύ σημαντικό και μείζονος σπουδαιότητας όχι μόνο για την περιοχή μελέτης αλλά και για την συνολική πολιτική του Ελληνικού κράτους ως προς τις μειονότητες, για να αναλυθεί και να σχολιαστεί επαρκώς στην παρούσα μελέτη που οι στόχοι της είναι πολύ διαφορετικοί. Γι αυτό και απλά μόνο αναφέρεται.

²⁹ Υπάρχει βέβαια τις περισσότερες φορές μια σκοπιμότητα και θελημένη παρανομία για διάφορους λόγους, αλλά παράλληλα παρατηρούνται και ορισμένες περιπτώσεις όπου λόγο άγνοιας των διαδικασιών που πρέπει να ακολουθηθούν καταφεύγουν σε μη νόμιμες πράξεις.

Την παραπάνω ανάγκη για περαιτέρω ενημέρωση αλλά και για συλλογική οργάνωση, για την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, έχουν κατανοήσει οι Μουσουλμάνοι Ρομ και εδώ και ένα χρόνο έχουν ιδρύσει ένα σύλλογο με ονομασία «Σύλλογος Μουσουλμάνων Αλεξανδρούπολης». Αν και ο χρόνος λειτουργίας του συλλόγου είναι πολύ μικρός, εν τούτοις παρατηρείται μια αρκετά σημαντική δραστηριοποίηση σε θέματα που ταλανίζουν την κοινότητα των μουσουλμάνων Ρομ.

4.4.5. Οικιστική εξέλιξη

Η περιοχή μελέτης όπως προαναφέρθηκε ακολουθεί την οικιστική ανάπτυξη και εξέλιξη όλης της πόλης. Οι πρώτες περιοχές της που εντάχθηκαν στο σχέδιο πόλης το 1931 βρίσκονται μεταξύ της σιδηροδρομικής γραμμής και της οδού Τούνζα. Στη συνέχεια οι διαδοχικές επεκτάσεις που ακολούθησαν όρισαν ένα ολοκληρωμένο ρυμοτομικό σχέδιο το οποίο όμως δεν έχει υλοποιηθεί ακόμη σε όλη του την έκταση³⁰.

Η οικιστική ανάπτυξη αυτή πραγματοποιήθηκε κατά μήκος του τεχνητού ορίου της σιδηροδρομικής γραμμής και νότια αυτής, και σήμερα η οικοδόμηση έχει καλύψει σχεδόν όλη την επιφάνεια της περιοχής εκτός από το τμήμα της πάνω από την οδό Αγγέλου Ποιμενίδη. Η όλη εξέλιξη της επέκτασης της και κυρίως κατά την τελευταία δεκαετία δείχνει την έντονη οικιστική δραστηριότητα που έλαβε χώρα σε όλα τα τμήματα της και κυρίως αυτά που βρίσκονται στις νεότερες επεκτάσεις όπου και σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα υπήρξε μια έντονη κάλυψη όλων των οικοπέδων και οικοδομήσεων εκτάσεων.

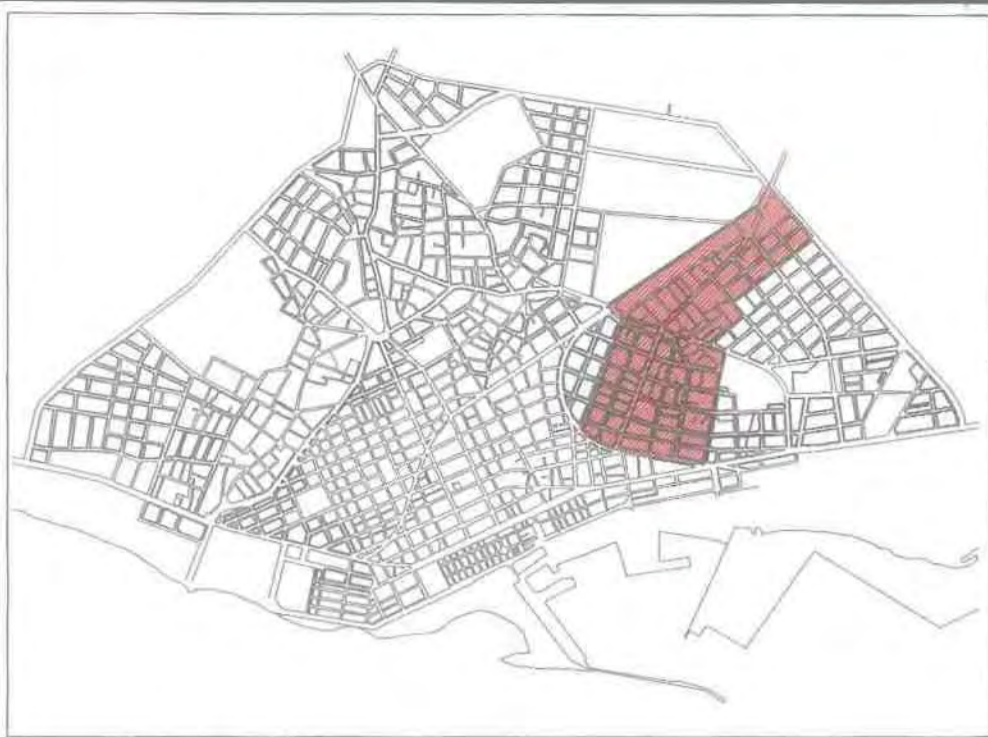
Η μελλοντική επέκταση της ανατολικά φαίνεται να αποκόπτεται από το ρέμα που βρίσκεται κατά μήκος της οδού Χρήστου Γιαννούτσου (όριο του σχεδίου Πόλεως) και η μόνη οικιστική δραστηριότητα που παρατηρείται εκτός Πόλης είναι κατά μήκος της προέκτασης της οδού Άβαντος όπου και βρίσκεται ένας ιδιαίτερα εκτεταμένος οικισμός μουσουλμάνων Ρομ. Η πρόταση του ΓΠΣ αν και προβλέπει προέκταση του σχεδίου Πόλης πέραν του ρέματος κατά μήκος της οδού Άβαντος έγινε όχι για να καλύψει τις οικιστικές πιέσεις της περιοχής αλλά για να οργανώσει και να αντιμετωπίσει τα έντονα προβλήματα υποδομών και περιβάλλοντος του οικισμού αυτού.³¹ Έτσι οι οικιστικές πιέσεις κατευθύνονται νότια προς τις περιοχές της νέας επέκτασης της Πόλης. (χάρτης Α-8)

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η ευρύτερη περιοχή περικλείεται από φυσικά ή τεχνητά όρια και με αυτό τον τρόπο οριοθετεί μια οικιστική ενότητα (περιοχή) που σε ένα βαθμό είναι αποκομμένη από τον υπόλοιπο ιστό της Πόλης. Στην οριοθέτηση αυτή βοηθούν επιπρόσθετα κάποιες εκτεταμένες εκτάσεις και χρήσεις γης της ευρύτερης

³⁰ Η περιοχή μεταξύ της οδού Αγγέλου Ποιμενίδη και Χρήστου Γιαννούτσου βρίσκεται αυτή τη στιγμή στη διαδικασία της πράξης εφαρμογής βάση του άρθρου 13 του Ν. 1337/83

³¹ Πρέπει να σημειωθεί ότι ο οικισμός αυτός αντιμετωπίζει εντονότερα προβλήματα από ότι οι αντίστοιχες χωρικές ενότητες των μουσουλμάνων Ρομ εντός του σχεδίου Πόλεως

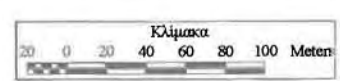
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Φυσικά εμπόδια εξάπλωσης
- Τεχνητά εμπόδια εξάπλωσης
- Κτίρια
- Η πρώτη επέκταση του 1931
- Η επέκταση του 1978
- Η επέκταση την περίοδο 1983-86
- Νέα επέκταση
- Τάσεις οικιστικής εξάπλωσης

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Σχεδίου: ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αριθμός Σχεδίου
A - 8

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέπωντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000
Παραγωγή Σχεδίου: Εργαστήριο Χωροταξικό και Πολεοδομικό Σχεδιασμό

περιοχής (όπως φαίνεται στο χάρτη Α-8) που χρησιμοποιούνται ή είναι χαρακτηρισμένες για ιδιαίτερες λειτουργίες.³²

4.4.6. Φυσικό περιβάλλον

Τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης παραμένουν σε γενικές γραμμές παρόμοια με αυτά της υπόλοιπης πόλης. Αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αστικής περιοχής που βρίσκεται στην περιφέρεια του κέντρου της πόλης. Δεν υπάρχουν σοβαρές εστίες ρύπανσης ή μόλυνσης, ούτε κάποιες έντονες και συνεχείς αλλοιώσεις στο φυσικό τοπίο. Τα προβλήματα που εντοπίζονται αφορούν κυρίως κάποια συγκεκριμένα σημεία και όχι γενικά το σύνολο της περιοχής.

Εξάιρεση σε αυτή την διαπίστωση αποτελεί η εμφανής έλλειψη πρασίνου σε όλη την επιφάνεια της χώρας μελέτης. Η πολεοδομική μελέτη³³ δεν έχει ορίσει ελεύθερους χώρους και κυρίως χώρους για πράσινο παρά μόνο σε μια περίπτωση που βρίσκεται κατά μήκος της οδού Ρόδου (το κομμάτι που βρίσκεται στο ενδιάμεσο της εν λόγω οδού και της σιδηροδρομικής γραμμής). Ο χώρος αυτός όμως είναι μη οργανωμένος και ιδιαίτερα υποβαθμισμένος μιας και χρησιμοποιείται για την ρίψη χωμάτων και μπαζών. Ακόμη σε ένα μέρος του υπάρχει εγκαταλελειμμένος εξοπλισμός του ΟΣΕ (σιδηροδρομικές ράγες) πράγμα που αλλοιώνει το χώρο περισσότερο.

Φωτογραφία 1: Η κατάσταση της οριοθετημένης περιοχής πρασίνου

³² Τέτοιες χρήσεις είναι ο χώρος αθλητικού κέντρου βόρεια της περιοχής και το νεκροταφείο στα νότια της

³³ Η πολεοδομική μελέτη της περιοχής συντάχθηκε και εγκρίθηκε με την υπ αριθμόν 1-4548/12-10-1989 απόφαση του Νομάρχη Έβρου. (ΦΕΚ 674 Δ /30-10-1989)

Φωτογραφία 2: Η γεωργική αποθήκη

Ένα άλλο βασικό περιβαλλοντικό χαρακτηριστικό που παρατηρείται κατά μήκος της οδού Άβαντος είναι η έντονη ηχορύπανση από την συνεχή ροή οχημάτων και κυρίως των φορτηγών μιας και είναι η κυριότερη οδός που συνδέει την πόλη με την βιομηχανική περιοχή αλλά και με πλήθος άλλων βιοτεχνιών που βρίσκονται εκτός της πόλης και έχουν μοναδική πρόσβαση από την συγκεκριμένη οδό.

Φωτογραφία 3: Άποψη της οδού Άβαντος³⁴

³⁴ η οδός Άβαντος είναι ιεραρχημένη ως πρωτεύουσα αρτηρία σύμφωνα με το ΓΠΣ και όπως θα αναλυθεί παρακάτω, αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα κυκλοφορίας, ατυχημάτων κ.λπ.

Πέρα από τα παραπάνω προβλήματα του φυσικού τοπίου και του περιβάλλοντος γενικά της περιοχής, τα σημαντικότερα προβλήματα παρατηρούνται στο χώρο που περικλείει τις κατοικίες των μουσουλμάνων Ρομ που βρίσκονται και οργανώνονται κυρίως στις χωρικές ενότητες (όπως φαίνονται στο χάρτη Α-2.4.) πάνω από την οδό Ανδρονίκου. Πιο συγκεκριμένα η παντελής έλλειψη υποδομών όπως δίκτυα όμβρων και ακαθάρτων σε συνδυασμό με την αρχιτεκτονική³⁵ των ενοτήτων αυτών, δημιουργούν λιμνάζοντα νερά που είναι εστίες μόλυνσης και μετάδοσης νοσημάτων, επιδημιών κ.λπ. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος εμφάνισης ασυνήθιστα μεγάλων κρουσμάτων ασθενειών, κυρίως στα παιδιά.

Φωτογραφία 4: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ με ανύπαρκτες υποδομές

Φωτογραφία 5: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ με ανύπαρκτες υποδομές

Τέλος η περιοχή μελέτης αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα σε ορισμένα σημεία της, που αφορούν το περιβάλλον, λόγο των ημιτελών ή ανολοκλήρωτων εργασιών διάνοιξης ορισμένων δρόμων που προβλέπονται από την πολεοδομική μελέτη. Αν και έχουν περάσει πάνω από 10 χρόνια μετά την κύρωση της πολεοδομικού σχεδίου οι αδιάνοικτοι δρόμοι κυρίως στην περιοχή πάνω από την οδό Ανδρονίκου είναι αρκετοί.

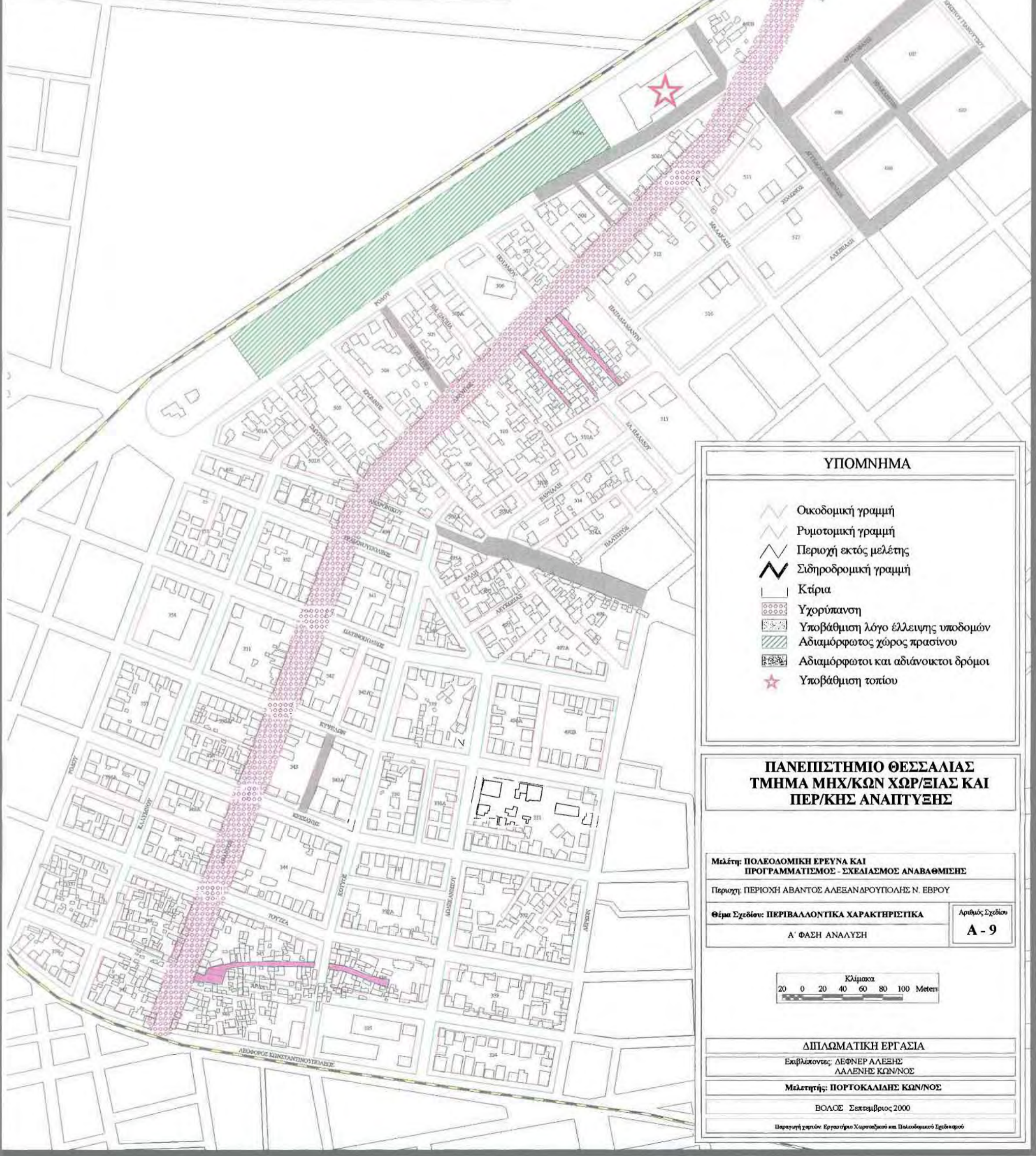
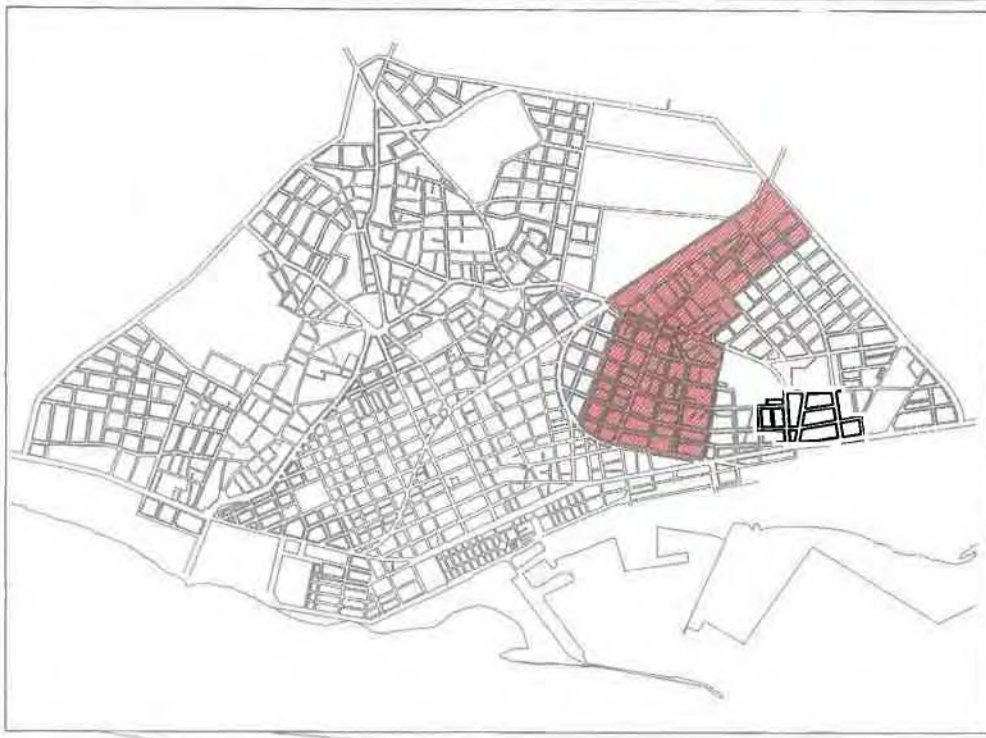
³⁵ Με τον όρο αρχιτεκτονική εννοείται ο τρόπος που είναι κατασκευασμένα και διαταγμένα τα σπίτια των μουσουλμάνων Ρομ τα οποία βρίσκονται κατά μήκος στενών δρόμων που με την πρόχειρη και χωρίς σωστό τρόπο κατασκευή τους επιδεινώνουν την κατάσταση

Φωτογραφία 6: Αδιάνοικτος δρόμος

N

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Κτίρια
- Υχορύπανση
- Υποβάθμιση λόγω έλλειψης υποδομών
- Αδιαμόρφωτος χώρος πρασίνου
- Αδιαμόρφωτοι και αδιάνοκτοι δρόμοι
- Υποβάθμιση τοπίου

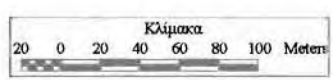
**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μέλη: ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 9

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωρειακής και Πολεοδομικής Σχεδιασμού

4.4.7. Χρήσεις γης

Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα των χρήσεων γης³⁶ ένα πρώτο αρχικό συμπέρασμα που μπορεί να βγει είναι ότι κύρια και επικρατούσα χρήση σε όλους τους ορόφους αποτελεί η κατοικία. Πράγμα σε μεγάλο βαθμό αναμενόμενο λόγω του χαρακτήρα της περιοχής που, όπως έχει αναφερθεί, χαρακτηρίζεται από τον περιαστικό της χαρακτήρα αλλά και από τις κατευθύνσεις της πολεοδομικής μελέτης της περιοχής που είναι σε ισχύ. Παρακάτω καταγράφονται αναλυτικά τις χρήσεις γης ανά όροφο.

Πίνακας 4: Χρήσεις γης ανά όροφο (σε απόλυτα νούμερα και σε ποσοστιαίες αναλογίες)

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	Ισόγειο		1ος όροφος		2ος όροφος		Πάνω από 2 ορόφους	
	Αριθμός	Ποσοστό (%)	Αριθμός	Ποσοστό (%)	Αριθμός	Ποσοστό (%)	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Κενά κτίρια	1	0,07	-	-	-	-	-	-
Υπό κατασκευή κτίρια	17	1,17	25	5,25	15	8,88	11	26,19
Πιλοτή	72	4,94	-	-	-	-	-	-
Ερείπια	8	0,55	-	-	-	-	-	-
Κατοικία	1211	83,12	448	94,12	154	91,12	31	73,81
Κέντρα διασκέδασης-αναψυχής	3	0,21	-	-	-	-	-	-
Γραφεία, Τραπεζες, ασφάλειες κ.λπ	5	0,34	-	-	-	-	-	-
Εμπορικά καταστήματα	35	2,40	1	0,21	-	0,00	-	-
Εστιατόρια	6	0,41	-	-	-	-	-	-
Αναψυκτήρια	9	0,62	-	-	-	-	-	-
Θρησκευτικοί χώροι	1	0,07	-	-	-	-	-	-
Κτίρια Εκπαίδευσης	3	0,21	1	0,21	-	-	-	-
Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας	4	0,27	1	0,21	-	-	-	-
Βιομηχανίες και βιοτεχνίες της ομάδας Β και ΑΙΙ	4	0,27	-	-	-	-	-	-
Αθλητικοί χώροι	1	0,07	-	-	-	-	-	-
Κτίρια – γήπεδα αποθήκευσης	78	5,35	-	-	-	-	-	-

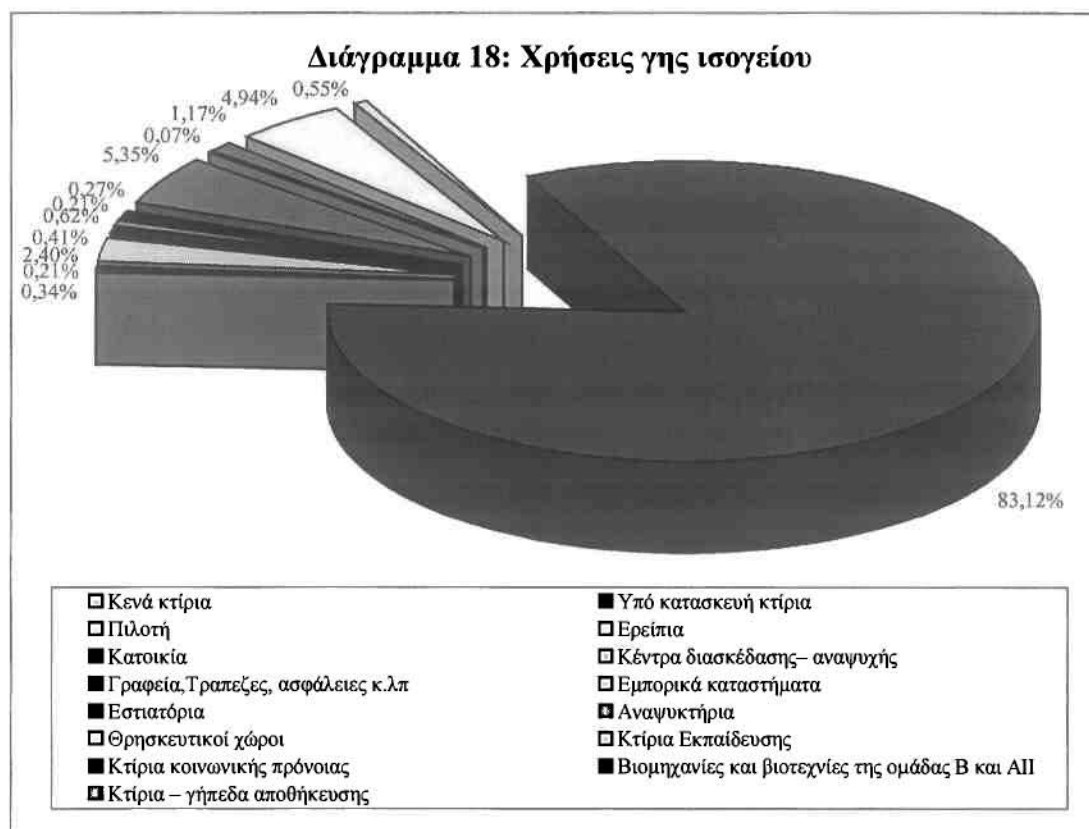
Σύνολο	1457	100,00	476	100,00	169	100,00	42	100,00
--------	------	--------	-----	--------	-----	--------	----	--------

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

³⁶ Για την καταγραφή των χρήσεων γης πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα, κατά την οποία καταγράφηκαν οι χρήσεις κάθε κτιρίου ξεχωριστά ανά όροφο. Η κωδικοποίηση έγινε με τη βοήθεια ενός μη θεσμοθετημένο συστήματος χρήσης γης σύμφωνα με την πρόταση των Η Μπεριάτος, Δ. Οικονόμου, Γ. Πυργιώτης, 1994. Αναλυτικά η μέθοδος που ακολουθήθηκε παρατίθεται στο παράρτημα που συνοδεύει την μελέτη.

A) Χρήσεις γης ισογείου

Παρατηρώντας το παρακάτω διάγραμμα, προκύπτει ότι η κατοικία καταλαμβάνει το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό του 83,12% ενώ δεύτερη χρήση σε σειρά παρουσιάζεται αυτή που αφορά κτίρια και γήπεδα αποθήκευσης με ποσοστό 5.35%. Η χρήση που έχει καταγραφεί ως πυλωτή σε ποσοστό 4.94% στο ισόγειο τις περισσότερες φορές μεταφράζεται σε κατοικία στον πρώτο όροφο. Οι υπόλοιπες χρήσεις παρουσιάζουν εξαιρετικά μικρά ποσοστά και μόνο τα εμπορικά καταστήματα με ποσοστό 2.40% και τα υπό κατασκευή κτίρια με ποσοστό 1.17% ξεπερνούν την 1 ποσοστιαία μονάδα ως προς τη συχνότητα εμφάνισης των χρήσεων αυτών στην περιοχή μελέτης.

Εξετάζοντας παράλληλα το χάρτη Α-10 όπου παρουσιάζονται εκτατικά οι χρήσεις γης, με εξαίρεση τα Ο.Τ 686, 687, 688 και 689³⁷, που είναι αδόμητα, παρατηρείται ότι η κατοικία βρίσκεται ομοιόμορφα σε όλη την έκταση της περιοχής. Η μόνη συγκέντρωση άλλων χρήσεων εκτός κατοικίας συναντάται, με μικρή σχετικά ένταση, κατά μήκος της οδού Άβαντος. Η χρήση αυτή αφορά κυρίως εμπορικά καταστήματα αλλά και δραστηριότητες που σχετίζονται με αναψυχή και διασκέδαση. Συνολικά καταγράφηκαν 35 εμπορικά καταστήματα, 6 εστιατόρια και 9 αναψυκτήρια τα οποία σε μεγάλο βαθμό παρουσιάζουν τάσεις συγκέντρωσης με βάση την θέση και την απόσταση από την εν λόγω οδό.

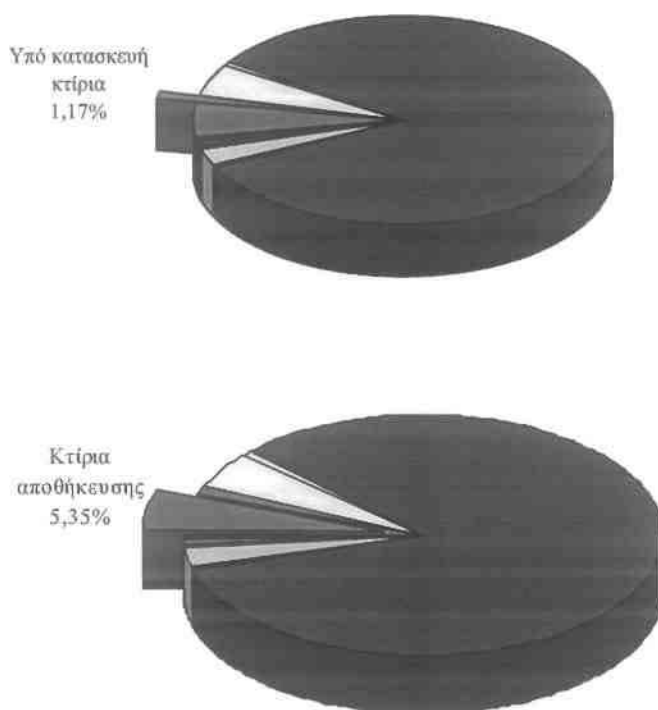
Ελάχιστα Ο.Τ. δεν έχουν σαν κύρια χρήση την κατοικία. Έτσι το Ο.Τ. 335 καταλαμβάνεται σε όλη την έκταση του από τις εγκαταστάσεις της αγροτικής

³⁷ Τα συγκεκριμένα Ο.Τ. βρίσκονται σε φάση πολεοδόμησης

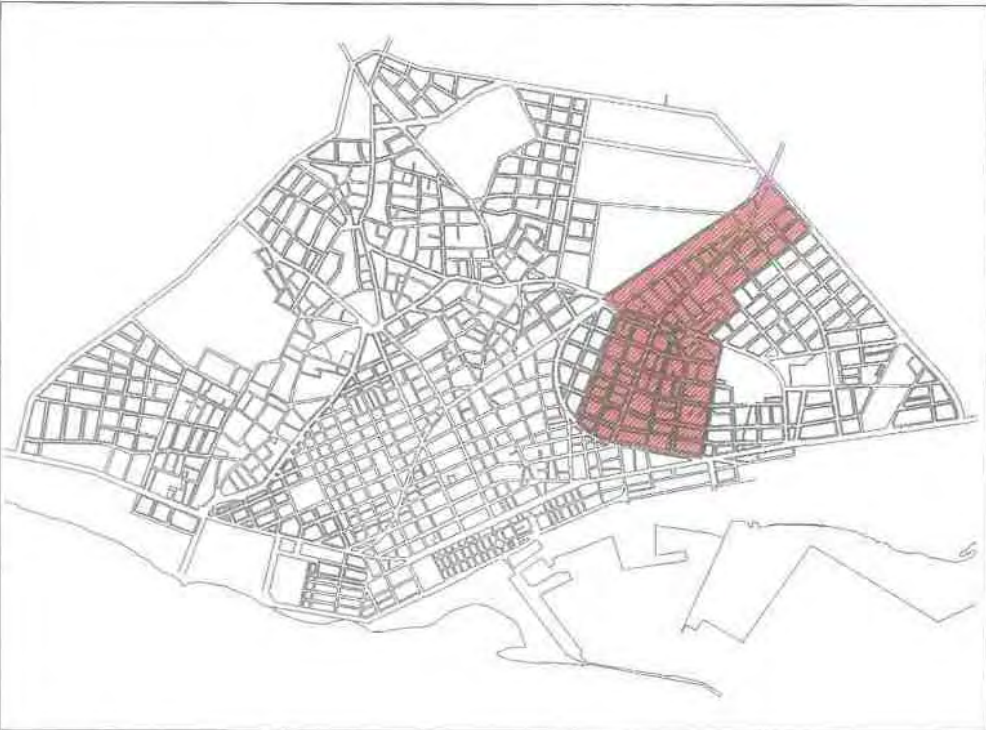
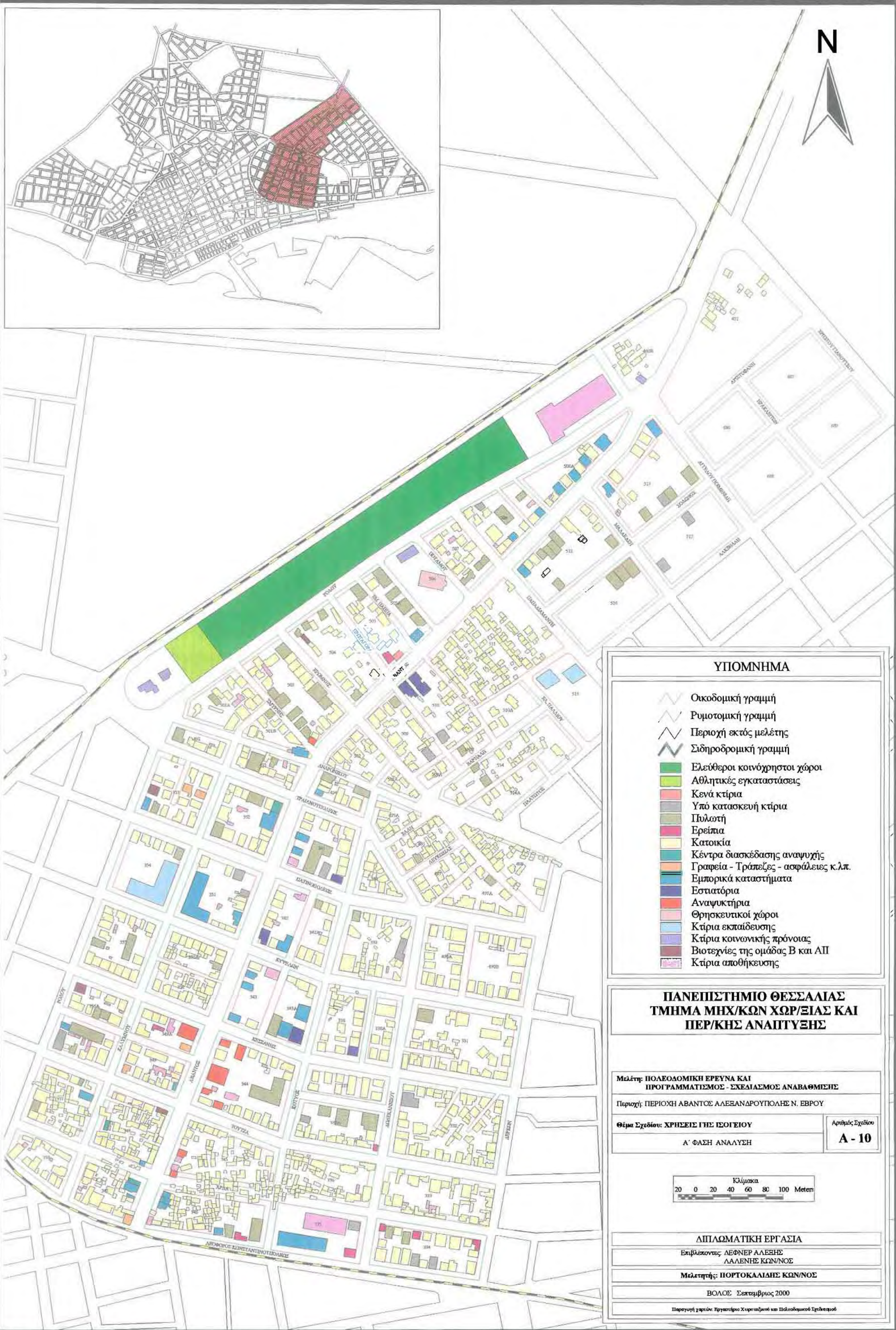
ένωσης. Από τα δύο κτίρια το ένα χρησιμοποιείται ως εμπορικό κατάστημα (Super Market) ενώ το δεύτερο ως βοηθητικός χώρος (αποθήκη) του εμπορικού καταστήματος. Τα Ο.Τ. 354 και Ο.Τ. 514 καταλαμβάνονται από χρήσεις εκπαίδευσης. Στο πρώτο Ο.Τ. βρίσκεται ένα δημοτικό σχολείο ενώ στο δεύτερο ένα σχολείο και ένα νηπιαγωγείο. Επίσης στο Ο.Τ. 506 έχει χωροθετηθεί μια εκκλησία (Άγιος Νεκτάριος) ενώ στο Ο.Τ. 460Α βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της γεωργικής αποθήκης και στο Νοτιο άκρο του τα δύο κτίρια κοινωνικής πρόνοιας (Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αριθμοί που καταγράφηκαν τόσο για τα κτίρια αποθήκευσης όσο και για τα υπό κατασκευή κτίρια. Όσον αφορά τα κτίρια αποθήκευσης (78 κτίρια και 5.35% ως ποσοστό) αυτά βρίσκονται σε όλη την έκταση της περιοχής και αφορούν κυρίως μικρούς βοηθητικούς χώρους των κατοικιών και των καταστημάτων και χρησιμοποιούνται ως αποθήκες. Ως προς τα υπό κατασκευή κτίρια καταγράφηκαν 17 κτίρια (1.17% ως ποσοστό). Αυτό δείχνει την έντονη οικοδομική δραστηριότητα που εμφανίζει η περιοχή κυρίως πάνω από την οδό Ανδρονίκου μιας και εκεί ο βαθμός κορεσμού της και η ελεύθεροι οικοδομήσιμοι χώροι (όπως θα προκύψει παρακάτω στην ανάλυση των πυκνοτήτων που παρουσιάζει) εξασφαλίζουν τις κατάλληλες συνθήκες για οικοδομική εκμετάλλευση της περιοχής.

Διάγραμμα 19: Ποσοστιαία κατανομή των υπό κατασκευή κτιρίων και των χώρων αποθήκευσης στο ισόγειο

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Ελεύθεροι κοινόχρηστοι χώροι
- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Κενά κτίρια
- Υπό κατασκευή κτίρια
- Πυλωτή
- Ερείπια
- Κατοικία
- Κέντρα διασκέδασης αναψυχής
- Γραφεία - Τράπεζες - ασφάλειες κ.λπ.
- Εμπορικά καταστήματα
- Εστιατόρια
- Αναψυκτήρια
- Θρησκευτικοί χώροι
- Κτίρια εκπαίδευσης
- Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας
- Βιοτεχνίες της ομάδας Β και ΑΠ
- Κτίρια αποθήκευσης

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

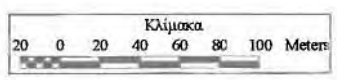
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

Αριθμός Σχεδίου

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

A - 10

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπωντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικό και Πολεοδομικό Σχεδιασμό

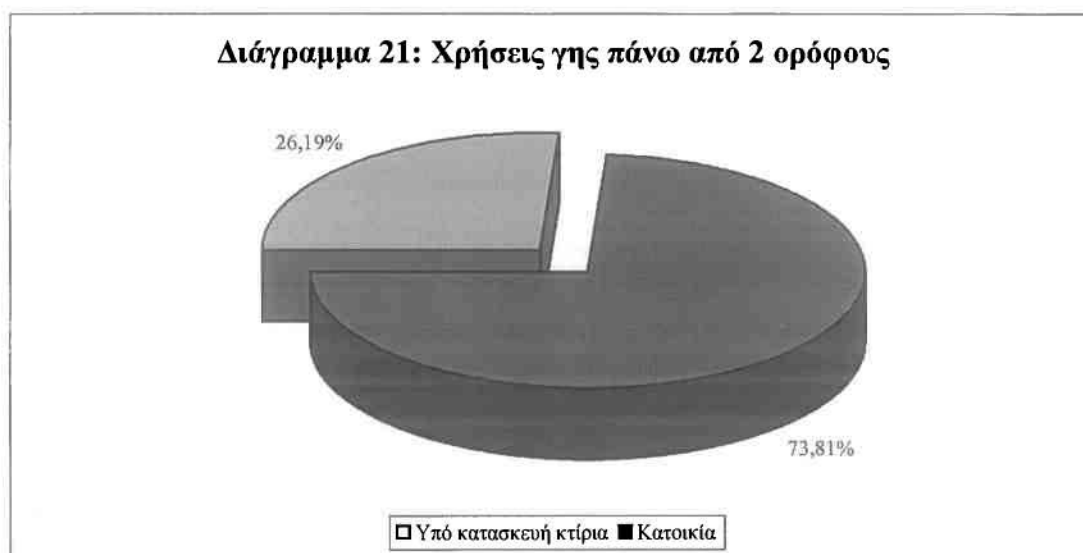

Β) Χρήσεις γης 1^{ου} ορόφου

Από τα 476 κτίρια που καταγράφηκαν για τον πρώτο όροφο (έναντι 1457 για το ισόγειο) κυριαρχεί με εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό η κατοικία (94.12%). Αν σε αυτό προστεθούν και τα υπό κατασκευή κτίρια (5.25%) που προορίζονται για χρήση κατοικίας τότε καταλήγουμε σε ένα ποσοστό 99.37%. Προκύπτει λοιπόν ότι ο πρώτος όροφος χρησιμοποιείται εξ ολοκλήρου ως κατοικία.

Γ) Χρήσεις γης υπολοίπων ορόφων

Ομοίως και στις χρήσεις των υπολοίπων ορόφων, η μόνη και κύρια χρήση είναι η κατοικία με 73.81%. Επίσης μεγάλο ποσοστό παρουσιάζουν τα υπό κατασκευή κτίρια (11 κτίρια και 26.19% ως ποσοστό) πράγμα που υποδηλώνει, όπως προαναφέρθηκε, την έντονη οικοδομική δραστηριότητα στην περιοχή.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Υπό κατασκευή κτίρια
- Κατοικία

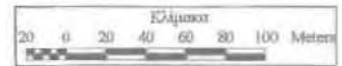
**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μέλη: ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΛΑΛΕΣΑΝ/ΡΟΥΔΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΟΡΟΦΩΝ

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 12

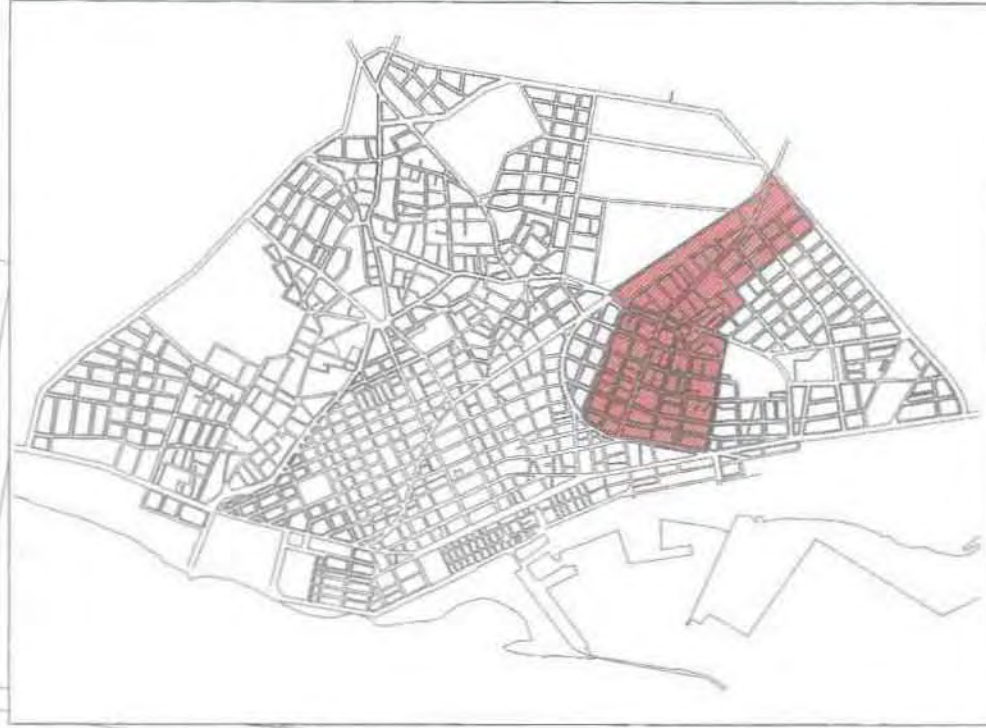
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέπων: ΔΙΟΝΥΣ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΑΜΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ - Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή σχεδίου: Αρχιτέκτονας Σχεδιαστής και Πολυτεχνικός Σχολαστής

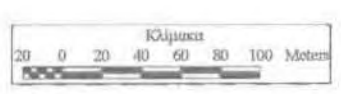
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Υπό κατασκευή κτίρια
- Κατοικία
- Εμπορικά καταστήματα
- Κτίρια εκπαίδευσης
- Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Σχεδίου: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ 1ου ΟΡΟΦΟΥ
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 11

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέπων: ΔΕΦΝΗΡ ΑΛΕΞΗ
ΑΛΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΒΟΛΟΣ: Σεπτέμβριος 2000
Παραγωγή σχεδίου: Αρχιτέκτονας Σχεδιαστής και Υπολόγιστος Σχεδιαστής

Δ) Θεσμοθετημένες χρήσεις γης

Στον πίνακα 5 καταγράφονται οι χρήσεις γης, όπως τις ορίζει το πολεοδομικό σχέδιο της περιοχής. Μια πρώτη διαπίστωση που εξάγεται από την ανάγνωση του είναι ότι χρησιμοποιεί τρεις τύπους κατοικίας αλλά και ειδική πρόβλεψη για κεντρικές περιοχές για την εξυπηρέτηση των κεντρικών λειτουργιών της περιοχής μελέτης.³⁸ Ακόμη ορίζει ειδικούς κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους αλλά και δύο χωρικές ενότητες που τις χαρακτηρίζει ως χώρος φοιτητικών κατοικιών.

Παρατηρώντας την εκτατική έκφραση των χρήσεων αυτών (χάρτης Α-13), φαίνεται ότι η περιοχή πάνω από την οδό Ανδρονίκου που προορίζεται για κατοικία έχει χαρακτηριστεί σχεδόν στο σύνολο της ως αμιγής σε αντίθεση με την ενότητα κάτω από την εν λόγω οδό, όπου οι χρήσεις γης έχουν οριστεί ως γενική κατοικία.³⁹ Επίσης, κατά μήκος της οδού Αβάντος έχουν χαρακτηριστεί 8 Ο.Τ. ως πολεοδομικό κέντρο, τα οποία δημιουργούν ένα πυρήνα και βρίσκονται στο χωρικό κέντρο της περιοχής κάτω από την οδό Ανδρονίκου.

Ακόμη, η ενότητα μεταξύ της οδού Ρόδου και της Σιδηροδρομικής γραμμής έχει προβλεφθεί για κοινόχρηστες χρήσεις που αφορούν την δημιουργία μιας παιδικής χαράς και ενός χώρου πρασίνου. Επίσης, έχουν χαρακτηριστεί δύο χωρικές ενότητες ως χώρος φοιτητικών κατοικιών.

Πίνακας 5: Θεσμοθετημένες χρήσεις γης

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	Έκταση (τ.μ.)	Ποσοστό (%)
Αμιγής Κατοικία	110335	21,50
Γενική κατοικία τύπου Α	100570	19,60
Γενική κατοικία τύπου Β	58622	11,43
Φοιτητικές κατοικίες	25337	4,94
Πολεοδομικό κέντρο	41200	8,03
Κοινωνική πρόνοια και κοινωνικές Εξυπηρετήσεις	19224	3,75
Κοινόχρηστοι χώροι	36060	7,03
Ελεύθεροι χώροι (δρόμοι κ.λπ.)	121752	23,73
Σύνολο	513100	100,00

Πηγή: ίδια επεξεργασία

³⁸ Οι χρήσεις γης θεσμοθετήθηκαν βάση των ειδικών άρθρων του Π.Δ. 23/2/1987. Η γενική κατοικία τύπου Α ορίζεται βάση του άρθρου 3, η γενική κατοικία τύπου Β βάση του άρθρου 3 εκτός από πρατήρια βενζίνης και το πολεοδομικό κέντρο βάση του άρθρου 4. Αναλυτικά οι θεσμοθετημένες χρήσεις γης παρουσιάζονται στο παράρτημα.

³⁹ Εξαίρεση στην ενότητα αυτή αποτελούν τα Ο.Τ. 343Α και 490Α που είναι χαρακτηρισμένα ως αμιγής κατοικία.

Κάνοντας μια εκτίμηση αρχικά με βάση τις ποσοστιαίες αναλογίες κάθε γενικής χρήσης (πίνακας 6), προκύπτει ότι οι θεσμοθετημένες περιοχές κατοικίας καταλαμβάνουν το 60.56% της συνολικής επιφάνειας, οι χώροι για κοινωφελείς εγκαταστάσεις το πολύ χαμηλό ποσοστό του 3.75%, οι κοινόχρηστοι το επίσης πολύ χαμηλό ποσοστό του 7.03%, οι δρόμοι το 23.73% ενώ η πρόβλεψη για το χώρο δημιουργίας των φοιτητικών κατοικιών ποσοστό 4.94% στη συνολική επιφάνεια.

Πίνακας 6: Θεσμοθετημένες χρήσεις γης στο σύνολο κάθε κατηγορίας

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	Έκταση (τ.μ.)	Ποσοστό (%)
Κατοικία	310727	60,56
Κοινωνική πρόνοια και κοινωνικές Εξυπηρετήσεις	19224	3,75
Κοινόχρηστοι χώροι	36060	7,03
Ελεύθεροι χώροι (δρόμοι κ.λπ.)	121752	23,73
Φοιτητικές κατοικίες	25337	4,94
Σύνολο	513100	100,00

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Αναλύοντας τον παραπάνω πίνακα με βάση τα πρότυπα των ποσοστών κάθε χρήσης για μια πολεοδομική ενότητα (πίνακας 7),⁴⁰ γίνεται από την πρώτη στιγμή εμφανής η έλλειψη πρόβλεψης από το σχέδιο της περιοχής για κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους. Οι χώροι που έχουν οριστεί για αυτές τις χρήσεις συνολικά συμπληρώνουν ένα ποσοστό λίγο πάνω από 10%, νούμερο ιδιαίτερα μικρό σε σχέση με το 20-30% που θα έπρεπε να είχε για να εξυπηρετείται επαρκώς. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι το πρόβλημα παρουσιάζεται κυρίως για τους κοινόχρηστους χώρους μιας και πρόβλεψη για κοινωφελείς εγκαταστάσεις υπάρχει σε χώρους που εφάπτονται με την περιοχή μελέτης και μπορεί να εξυπηρετηθεί από αυτές.⁴¹

Πίνακας 7: Πρότυπα χρήσεων γης

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	Ποσοστό (%)
Κατοικία	50.00
Οδοί κ.λπ.	20.00
Κοινόχρηστοι χώροι	20.00
Κεντρικές εξυπηρετήσεις	10.00

Πηγή: Αραβαντινός 1997, σελ. 324-325

⁴⁰ Για περισσότερα βλ. Αραβαντινός 1997, σελ. 324-325

⁴¹ Η πολεοδομική μελέτη προβλέπει ένα ιδιαίτερα μεγάλο χώρο που εφάπτεται με την περιοχή μελέτης (ανατολικά και κάτω από την οδό Ανδρονίκου) και προορίζεται για κοινωφελείς εγκαταστάσεις.

Ε) Πραγματοποιούμενες χρήσεις γης – Συγκρούσεις

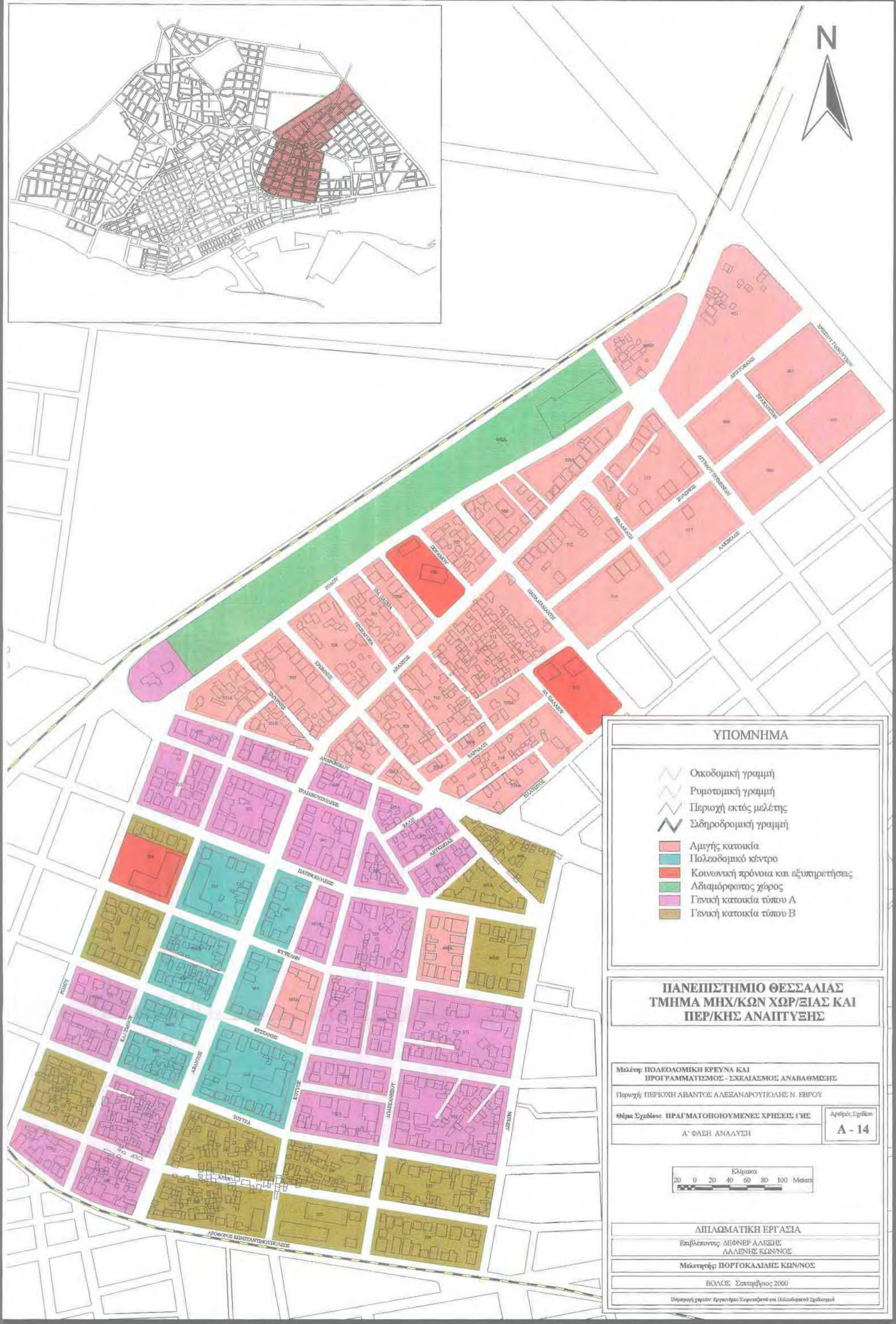
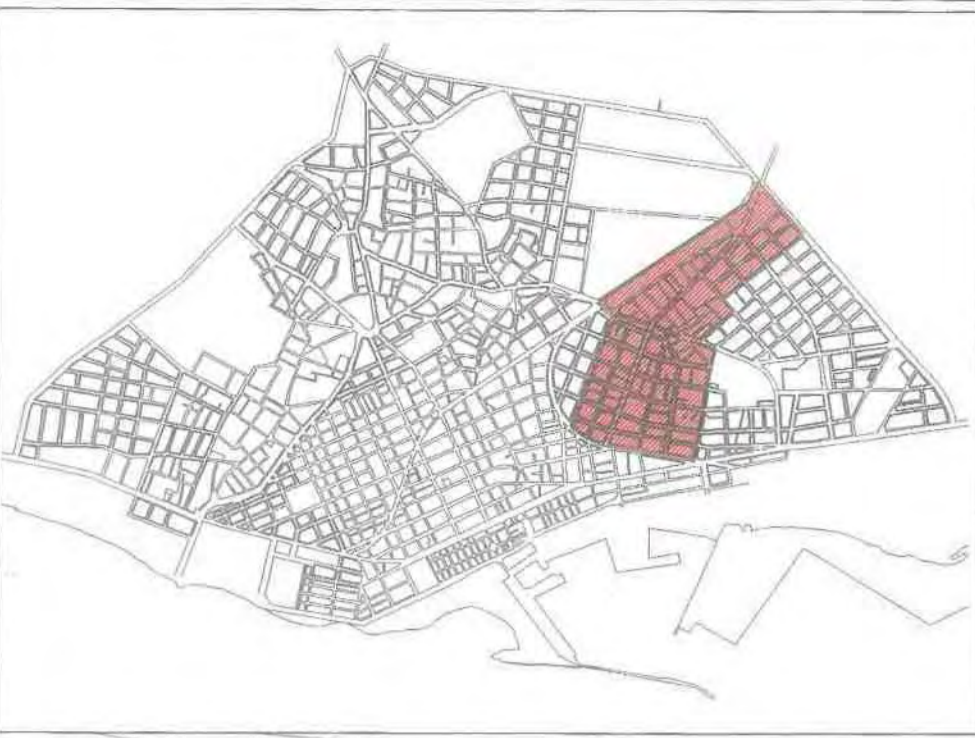
Η κατάσταση της περιοχής μελέτης όπως έχει εξελιχθεί σήμερα σε σχέση με τις χρήσεις γης καταγράφεται στο χάρτη Α-14. Όπως αναμενόταν η κατοικία αποτελεί την κυρίαρχη χρήση σε όλη την έκταση και ακολουθεί τις υποδείξεις του πολεοδομικού σχεδίου. Παρατηρούνται βέβαια κάποιες συγκρούσεις χρήσεων σε σχέση με τις θεσμοθετημένες, άλλα αυτές είναι συγκεκριμένες και δεν εμφανίζονται σε μεγάλη ένταση. Αναλυτικά τα προβλήματα που εμφανίζονται είναι τα εξής:

- Το Ο.Τ. 335 που ενώ προβλέπεται για κοινωφελείς λειτουργίες και ειδικότερα για την ανέγερση εκπαιδευτικών κτιρίων (σχολικές εγκαταστάσεις), ο χώρος αυτός χρησιμοποιείται από την Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών, όπου και βρίσκονται τα γραφεία της και το Super Market του εν λόγω συνεταιρισμού.
- Η διαμήκης λωρίδα που βρίσκεται στο Ο.Τ. 460Α προβλέπεται για την δημιουργία κοινόχρηστου χώρου (παιδική χαρά). Η σημερινή του κατάσταση όμως, όπως φαίνεται και από την φωτογραφία 1 είναι ένας αδιαμόρφωτος χώρος και ιδιαίτερα υποβαθμισμένος όπως έχει προαναφερθεί.
- Πέρα από τις παραπάνω συγκρούσεις χρήσεων γης, οι εντονότερες ανακολουθίες και ασυμβατότητες στις θεσμοθετημένες και πραγματοποιούμενες χρήσεις βρίσκονται στις κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ. Και αυτό γιατί οι δύο από τις τρεις χωρικές ενότητες που κατοικούν, πάνω από την οδό Ανδρονίκου (βλέπε χάρτη Α-7) είναι χαρακτηρισμένες ως φοιτητικές κατοικίες, ενώ η τρίτη ως χώρος πρασίνου. Όπως αναλύθηκε στην κριτική του προγραμματικού πλαισίου που έχει κολουθηθεί για την περιοχή μελέτης, η απόφαση του συντάκτη της πολεοδομικής μελέτης βάσει της οποίας έγινε η θεσμοθέτηση αυτών των ενοτήτων με χρήσεις ασύμβατες με κατοικία έχει εντείνει τα προβλήματα παρά τα έχει αμβλύνει. Οι περιοχές αυτές έχουν σαν κύρια και αποκλειστική χρήση την κατοικία (αμιγής).

Κατά τα λοιπά, δεν παρατηρούνται κάποιες ασύμβατες χρήσεις γης ή γενικά άλλα προβλήματα στην χωρική κατανομή αυτών, μιας και η αμιγής κυρίως κατοικία στη μεγαλύτερη έκταση της περιοχής μελέτης δεν αφήνει περιθώρια για άλλες χρήσεις. Σε αυτό συμβάλει και το γεγονός ότι δεν συναντώνται κάποιες βιοτεχνίες ή γενικά οχλούσες χρήσεις κ.λπ.

Ως προς την εξέλιξη και διαμόρφωση χωρικά των χρήσεων γης, μπορεί να υποθεί αρχικά ότι η έντονη οικοδομική δραστηριότητα που εμφανίζεται στις αδόμητες περιοχές (στο βορειανατολικό κυρίως κομμάτι) έχει σαν κύριο σκοπό να καλύψει ανάγκες κατοικίας. Τέλος παρατηρείται μια συγκέντρωση κεντρικών λειτουργιών και εξυπηρετήσεων στην θεσμοθετημένη περιοχή του πολεοδομικού κέντρου αλλά και πέρα αυτής κατά μήκος όλης της οδού Άβαντος. Ο παρακάτω χάρτης Α-15 παρουσιάζει τις περιοχές συγκρούσεων και προβλημάτων των χρήσεων γης.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Αμιγής κατοικία
- Πολεοδομικό κέντρο
- Κοινωνική πρόνοια και εξυπηρέτησης
- Αδιαμόρφωτος χώρος
- Γενική κατοικία τύπου Α
- Γενική κατοικία τύπου Β

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

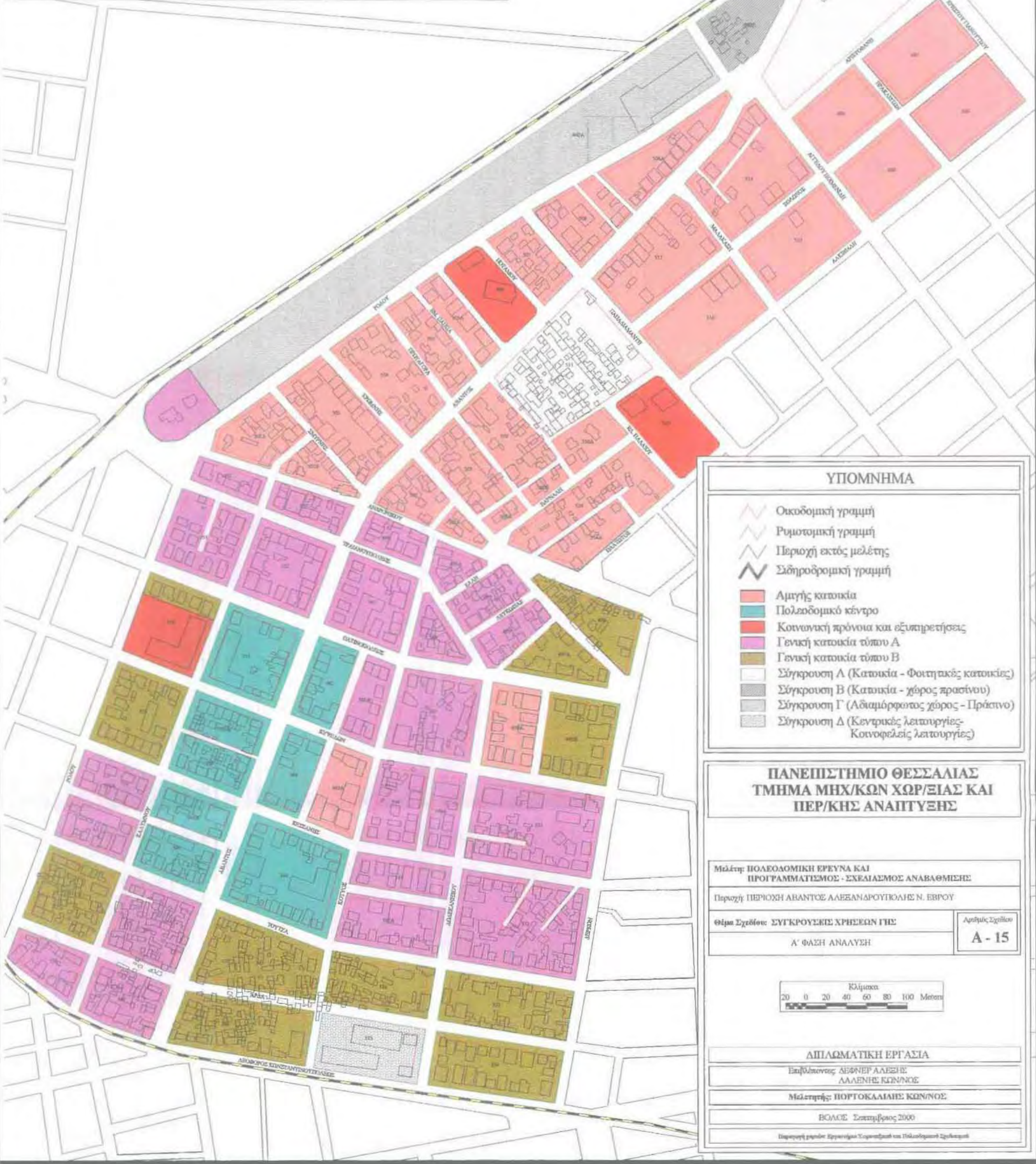
Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Παρουσία: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Σχεδίου: ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΜΕΝΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 14

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗ
ΑΛΛΗΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΒΟΛΟΣ, Σεπτέμβριος 2000
Παρουσία σχεδίου: Πρωτότυπο Χαρτοφύλλο και Ηλεκτρονικό Σχεδιασμό

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Αμιγής κατοικία
- Πολεοδομικό κέντρο
- Κοινωνική πρόνοια και εξυπηρέτησεις
- Γενική κατοικία τύπου Α
- Γενική κατοικία τύπου Β
- Σύγκρουση Α (Κατοικία - Φοιτητικές κατοικίες)
- Σύγκρουση Β (Κατοικία - χώρος πρασίνου)
- Σύγκρουση Γ (Αδιαμόρφωτος χώρος - Πράσινο)
- Σύγκρουση Δ (Κεντρικές λειτουργίες - Κοινοφελείς λειτουργίες)

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μέλητρον: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
 Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
 Θέμα Σχεδίου: ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ
 Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 15

ΔΙΔΑΚΤΑΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 Επιβλέπωντες: ΔΕΘΝΕΡ ΑΛΕΞΙΣ
 ΑΛΑΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΑΙΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2006
 Παιδαγωγική Σχολή: Εργαστήριο Σχεδιασμού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

4.4.8. Όροι δόμησης

Α) Θεσμοθετημένοι όροι δόμησης

Η πολεοδομική μελέτη της περιοχής ορίζει τους όρους και τους συντελεστές δόμησης όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 8. Χωρίζει την περιοχή σε τρεις τομείς (IV, V, VI) με διαφορετικούς συντελεστές δόμησης και τρεις τομείς (Δ, Κ, Λ) με τους κανονιστικούς όρους και τις διατάξεις αναφορικά με τον τρόπο δόμησης. Όπως φαίνεται από το χάρτη Α-16 οι τομείς των συντελεστών δόμησης ταυτίζονται με τους τομείς των όρων δόμησης. Έτσι έχει καθοριστεί ο τομέας Δ (με Σ.Δ. 1.20), ο τομέας Κ (με Σ.Δ. 1.00) και ο τομέας Λ (με Σ.Δ. 0.80). Εξαίρεση μόνο αποτελούν οι ειδικοί όροι δόμησης που ισχύουν κατά μήκος της οδού Ανδρονίκου.

Πίνακας 8: Συντελεστές και όροι δόμησης

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΔΟΜΗΣΗΣ			
Τομείς	IV	V	VI
Σ.Δ.	1.20	1.00	0.80

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ				
		Τομέας Δ	Τομέας Κ	Τομέας Λ
Ποσοστό κάλυψης		70%	70%	40%
Αρτιότητα	Πρόσωπο Εμβαδόν	15μ 400τ.μ	13μ 300τ.μ	15μ 400τ.μ
Παρέκκλιση προ 9/6/1973	Πρόσωπο Εμβαδόν	13μ 300τ.μ		
Παρέκκλιση προ 25/10/1962	Πρόσωπο Εμβαδόν	08μ 150τ.μ		
Παρέκκλιση προ 21/10/1978	Πρόσωπο Εμβαδόν		08μ 150τ.μ	
Μέγιστο ύψος		ΓΟΚ 85	ΓΟΚ 85	ΓΟΚ 85

Παρατηρήσεις:

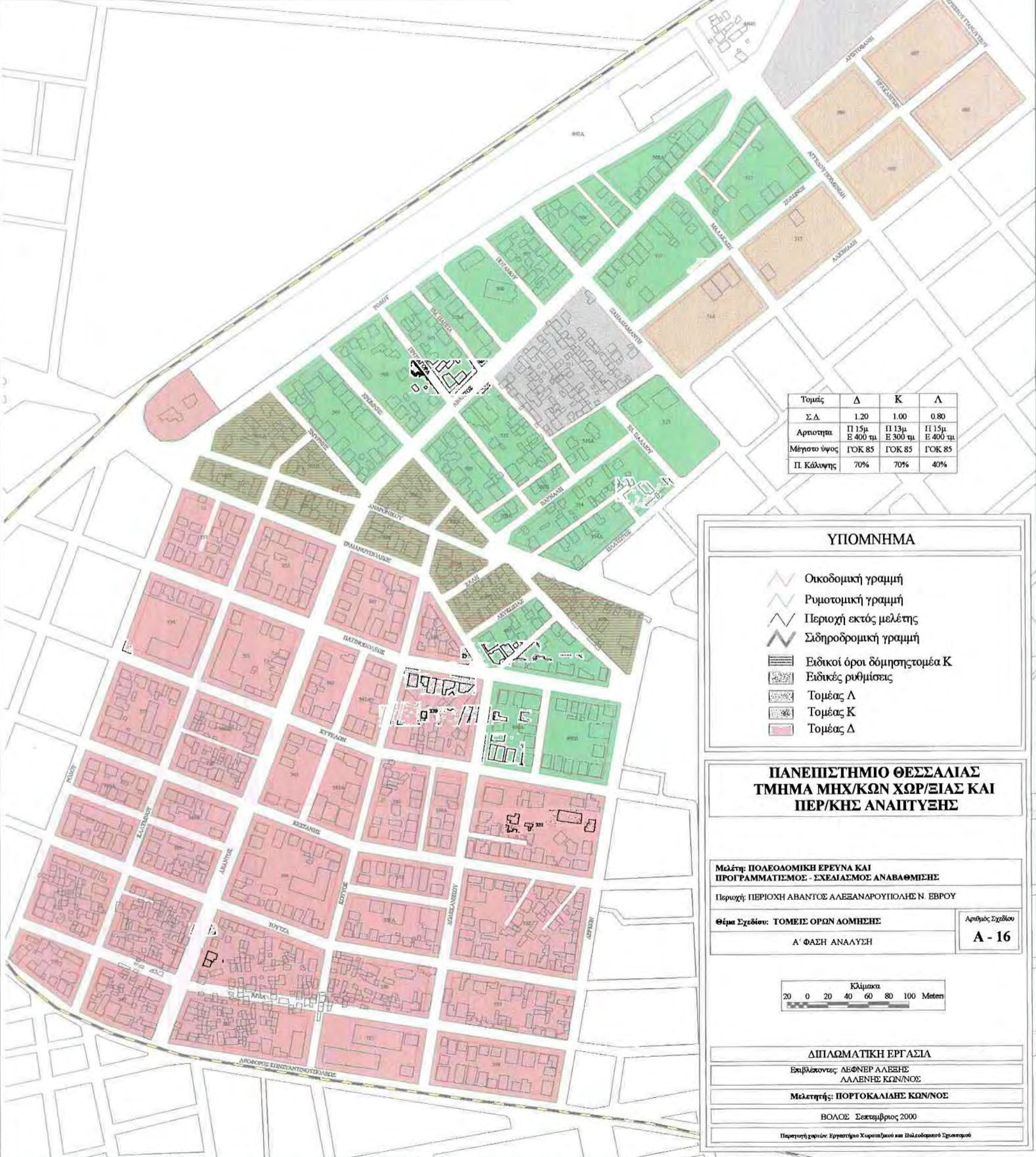
1. Κατ εξαίρεση ορίζεται συντελεστής δόμησης 0.80 και μέγιστο ποσοστό κάλυψης 80% για οικοπέδα εμβαδού μικρότερου των 150 τ.μ. Η εξαίρεση αυτή έχει εφαρμογή μόνο σε οικοπέδα που έχουν προκύψει από κατάτμηση μέχρι τις 10-3-82.
2. Θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα οικοπέδα εφόσον μέσα σε αυτά εγγράφεται κάτοψη κτιρίου με ελάχιστη επιφάνεια 50.00 τ.μ. και ελάχιστη διάσταση 5.00 μ.

Ειδικοί όροι δόμησης των οικοπέδων που έχουν πρόσωπο επί της οδού Ανδρονίκου στα Ο.Τ. 492, 493, 494, 495, 495Α, 498, 501Α, 501Β, 502 και 502Α

1. Απαγορεύεται η κατασκευή εξωστών σε ύψος μικρότερο των 3.00 μ. από τη στάθμη του οριστικά διαμορφωμένου πεζοδρομίου. Το μέγιστο πλάτος αυτών των εξωστών ορίζεται σε 1.00 μ.
2. Απαγορεύονται οι κατασκευές του άρθρου 17 του ΓΟΚ/85 πλην των κατασκευών των παρ. 6 και 7. Οι κατασκευές της παρ. 6 επιτρέπεται να κατασκευάζονται μέσα σε πλάτος 1.00 μ. από την οικοδομική γραμμή. Από τα προβλεπόμενα της παρ. 7 του ίδιου άρθρου δεν επιτρέπονται οι δενδροφυτεύσεις.
3. Απαγορεύονται οι κατασκευές του άρθρου 18 του ΓΟΚ/85

Πηγή: Φ.Ε.Κ. 674 Δ/30-10-1989

Τομείς	Δ	Κ	Λ
Σ. Δ.	1.20	1.00	0.80
Αρτιστηα	Π 15μ Ε 400 τμ	Π 13μ Ε 300 τμ	Π 15μ Ε 400 τμ
Μέγιστο ύψος	ΓΟΚ 85	ΓΟΚ 85	ΓΟΚ 85
Π. Κάλυψης	70%	70%	40%

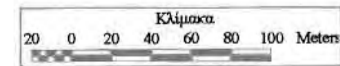
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Ειδικοί όροι δόμησης τμήμα Κ
- Ειδικές ρυθμίσεις
- Τομέας Α
- Τομέας Κ
- Τομέας Δ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Σχεδίου: **ΤΟΜΕΙΣ ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ**
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου
A - 16

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέποντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000
Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

Β) Πραγματοποιούμενος Συντελεστής Δόμησης

Από τις μετρήσεις⁴² προέκυψε ότι η περιοχή του τομέα Δ (IV) είναι η πιο κορεσμένη από τις τρεις. Ορισμένα Ο.Τ. παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά κορεσμού που αγγίζουν και το 100% ενώ οι μικρότερες τιμές πραγματοποιούμενου Συντελεστή Δόμησης βρέθηκαν γύρω στο 55% (55.66% στο Ο.Τ. 343). Τα Ο.Τ. με το μικρότερο βαθμό κορεσμού βρίσκονται κυρίως στο ανατολικό κομμάτι του τομέα αυτού μεταξύ των οδών Δωδεκανήσου και Δερκών.

Ο τομέας Κ (V) παρουσιάζει μικρότερα ποσοστά κορεσμού που κυμαίνονται μεταξύ των τιμών του 40% (40.56% στο Ο.Τ. 513) και του 90% (90.80 στο Ο.Τ. 505Α). Οι μεγάλες τιμές χωρικά βρίσκονται στην περιοχή γύρω από την οδό Ανδρονίκου, αλλά καθώς σαρώνεται η περιοχή προς τα βόρεια και κατά μήκος της οδού Άβαντος παρατηρείται μια βαθμιαία ελάττωση των τιμών αυτών. Έτσι τα Ο.Τ. 512 και 513 έχουν την μικρότερη δόμηση του εν λόγω τομέα.

Οι μικρότερες τιμές αναφορικά με τον πραγματοποιούμενο Συντελεστή δόμησης μετρήθηκαν στα Ο.Τ. που ανήκουν στον τομέα Λ (VI). Από τα 6 Ο.Τ. του τομέα αυτού τα 4 είναι τελείως αδόμητα (0% ποσοστό κορεσμού) ενώ τα άλλα 2 έχουν πολύ μικρή οικοδομική δραστηριότητα. Οι τιμές που κορεσμού που παρουσιάζουν τα τελευταία είναι γύρω στο 20 με 40% (38.3% για το Ο.Τ. 516).⁴³

Από την ανάλυση προκύπτει ότι η περιοχή μελέτης παρουσιάζει σε κάθε τομέα όρων δόμησης διαφορετικό ποσοστό πραγματοποιούμενου συντελεστή άρα και διαφορετικό βαθμό κορεσμού. Επίσης, παρατηρείται ότι ο βαθμός κορεσμού μειώνεται σταδιακά όσο κινούμαστε από το νότιο κομμάτι της περιοχής προς το βόρειο. Η μέση τιμή όπως προκύπτει στο σύνολο της περιοχής είναι στο 53.98%, γεγονός που παραπέμπει σε περιοχή, που σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως πυκνοδομημένη. Αλλά, όπως προαναφέρθηκε ειδικά για τον τομέα Δ η μέση τιμή του βρίσκεται στο 77.12% και άρα μπορεί να χαρακτηριστεί ως σχετικά πυκνοδομημένη περιοχή. Στο παρακάτω χάρτη Α- 17 φαίνεται ο πραγματοποιούμενος Συντελεστής Δόμησης.

Πίνακας 9: Βαθμός κορεσμού του Συντελεστή Δόμησης

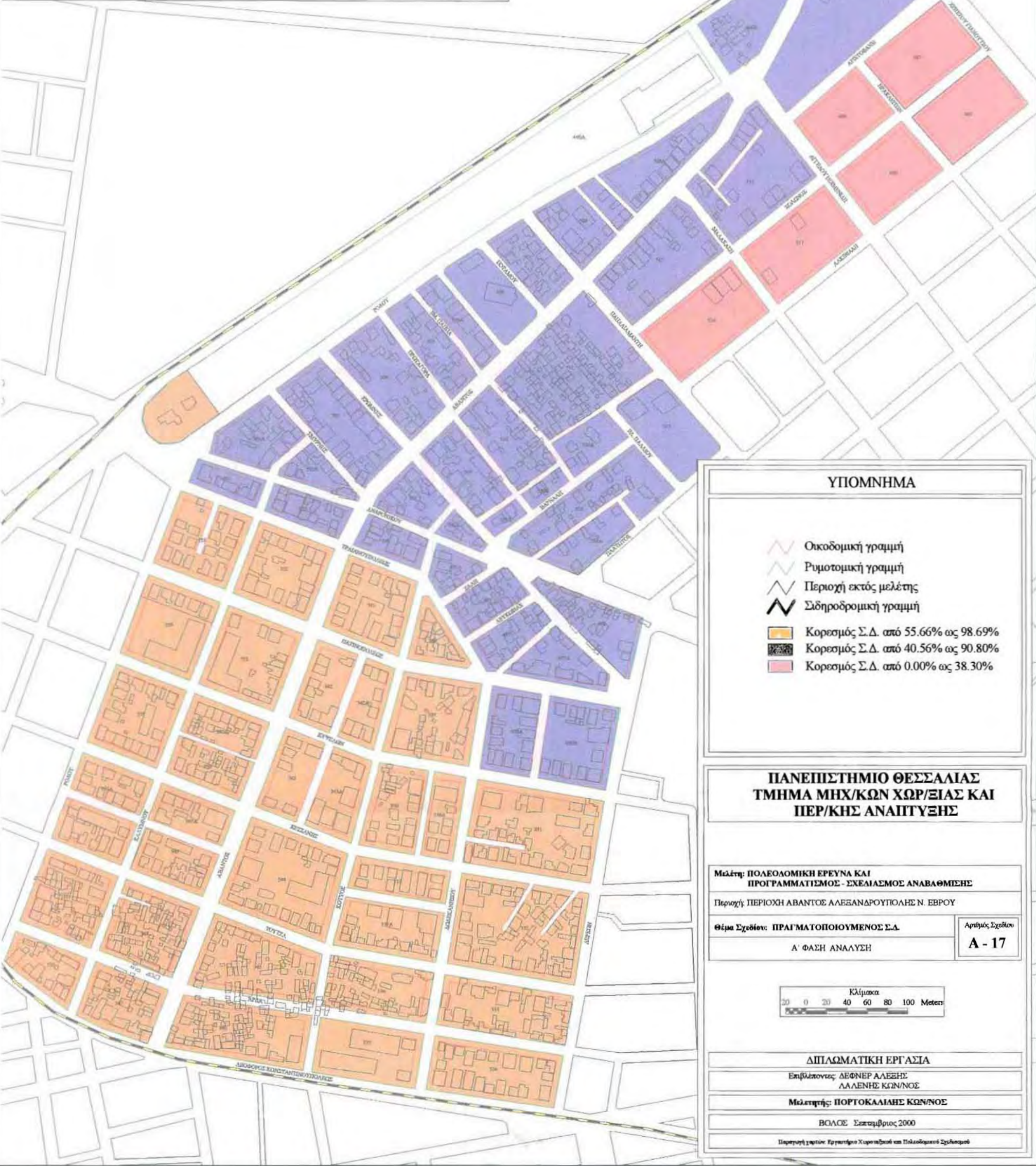
Τομέας	Ελάχιστο Ποσοστό Κορεσμού (%)	Μέγιστο Ποσοστό Κορεσμού (%)	Μέση Τιμή (%)
Δ	55.66	98.69	77.12
Κ	40.56	90.80	65.68
Λ	0.00	38.30	19.15
Σύνολο περιοχής	32.07	75.93	53.98

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

⁴² Οι μετρήσεις έγιναν δειγματοληπτικά σε ορισμένα αντιπροσωπευτικά Ο.Τ. με σκοπό να υπολογιστούν οι ακραίες και οι μέσες τιμές πραγματοποιούμενου Συντελεστή Δόμησης για κάθε τομέα και βάση αυτών να υπολογιστεί ο βαθμός κορεσμού του καθένα ξεχωριστά.

⁴³ Θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα 4 πρώτα Ο.Τ. (686, 687, 688 και 689) βρίσκονται στη φάση της Πράξης Εφαρμογής βάση του άρθρου 13 του Ν. 1337/83 ενώ στα υπόλοιπα δύο Ο.Τ. (516 και 517) η οικοδομική δραστηριότητα είναι πρόσφατη μιας και κτίρια που βρίσκονται μέσα σε αυτά είτε είναι καινούρια είτε είναι στη φάση της κατασκευής.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Κορεσμός Σ.Δ. από 55.66% ως 98.69%
- Κορεσμός Σ.Δ. από 40.56% ως 90.80%
- Κορεσμός Σ.Δ. από 0.00% ως 38.30%

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

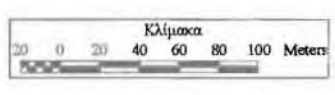
Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΜΕΝΟΣ Σ.Δ.

Αριθμός Σχεδίου
A - 17

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπωντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΑΛΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ, Σεπτέμβριος 2000

Παρουσίαση σχεδίων: Εργαστήριο Χωροταξίας και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

4.4.9. Πυκνότητες

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα 10 η περιοχή μελέτης παρουσιάζει μια πυκνότητα (netto) 254.63 άτομα στο εκτάριο. Η τιμή αυτή σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί υψηλή μιας και είναι μέσα σε λογικά όρια για μια αστική περιοχή.⁴⁴ Φαίνεται λοιπόν ότι η περιοχή έχει ανεκτές πυκνότητες σε όλη την έκταση της ακόμη και στην περιοχή κάτω από την οδό Ανδρονίκου (τομέας Δ) που παρουσιάζει τις μεγαλύτερες τιμές κορεσμού.

Πίνακας 10: Πυκνότητα κατοίκησης στην περιοχή μελέτης⁴⁵

Πληθυσμός 2000	Έκταση Brutto (Ha)	Έκταση Netto (Ha)	Πυκνότητα brutto (κατ/Ha)	Πυκνότητα Netto (κατ/Ha)
8558	51.31	33.61	166.79	254.63

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η εξέλιξη των πυκνοτήτων αυτών βάση των εκτιμήσεων που έχουν γίνει για τα μελλοντικά μεγέθη του πληθυσμού του συνόλου της περιοχής μελέτης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα 11.

Πίνακας 11: Εξέλιξη των Πυκνοτήτων κατοίκησης στην περιοχή μελέτης

Έτος	Πληθυσμός	Έκταση Brutto (Ha)	Έκταση Netto (Ha)	Πυκνότητα brutto (κατ/Ha)	Πυκνότητα Netto (κατ/Ha)
2000	8558	51.31	33.61	166.79	254.63
2010 (προβολή)	9706	51.31	33.61	189.16	288.78
2020 (προβολή)	11007	51.31	33.61	214.52	327.49

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Και σε αυτή την περίπτωση παρατηρείται ότι με μια φυσιολογική εξέλιξη του πληθυσμού της περιοχής, και δεδομένης της μη αύξησης της χωρικής έκτασης της, ακόμη και το 2020 θα παρουσιάζει μια αρκετά λογική τιμή πυκνότητας που δεν θα δημιουργεί πρόβλημα έντονης πυκνοκατοίκησης. Η διαπίστωση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η περιοχή κυρίως στο βόρειο τμήμα της και ειδικότερα στην περιοχή της νέας επέκτασης έχει μεγάλες περιοχές με μηδαμινές πυκνότητες, οι οποίες στο μέλλον μπορούν να καλύψουν την οικοδομική δραστηριότητα.

4.4.10. Οικιστικός πλούτος

Παρακάτω θα αναφερθούν και θα αναλυθούν⁴⁶ τα στοιχεία αναφορικά με το κτιριακό απόθεμα της περιοχής μελέτης. Η ανάλυση θα επικεντρωθεί στα χαρακτηριστικά που θα βοηθήσουν να κατανοηθεί η κατάσταση που έχει

⁴⁴ Θεωρείται ότι οι πυκνότητες από 100 – 400 άτομα στο εκτάριο είναι αποδεκτές και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αστικές περιοχές για μόνιμη κατοικία. Για περισσότερα βλ. Αραβαντινός 1997, σελ. 325-326

⁴⁵ Η brutto πυκνότητα υπολογίζεται στο σύνολο της περιοχής ενώ η netto πυκνότητα στις περιοχές κατοικίας μόνο. Υπενθυμίζεται ακόμη ότι 1 Ha (εκτάριο) = 10.000 τ.μ.

⁴⁶ Η ανάλυση που θα ακολουθήσει βασίζεται στις καταγραφές που έγιναν στην περιοχή μελέτης.

διαμορφωθεί στο κτιριακό δυναμικό της περιοχής και γενικά προσπάθεια να εξάχθούν συμπεράσματα για την κατάσταση του δομημένου περιβάλλοντος. Η ανάλυση αυτή, γίνεται αρχικά ανά κτίριο μέσα στο Ο.Τ. και περιλαμβάνει τα υλικά κατασκευής, την κατάσταση κατασκευής, την παλαιότητα και τον αριθμό των ορόφων του. Στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια να αναλυθούν τα παραπάνω χαρακτηριστικά ανά Ο.Τ. ώστε να βγουν συμπεράσματα σε μεγαλύτερες χωρικές ενότητες και όχι ξεχωριστά για κάθε κτίριο.

Α)Κτιριακό απόθεμα

Αρχικά, έγινε μια γενική κατηγοριοποίηση των κτιρίων σε δύο κατηγορίες αναφορικά με τα υλικά κατασκευής τους (χάρτης Α-18). Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα κτίρια που είναι κατασκευασμένα από μπετόν και βάση των ισχύων προδιαγραφών οικοδόμησης (standards, κτηριοδομηκούς κανονισμούς κ.λπ.), ενώ η δεύτερη κάποιες κατασκευές που μπορούν να χαρακτηριστούν ως πρόχειρες και χρησιμοποιούν διάφορα υλικά πέρα από μπετόν όπως ξύλα, λαμαρίνες κ.λπ.

Πίνακας 12: Κτιριακό απόθεμα

Υλικά κατασκευής	Αριθμός κτιρίων	Ποσοστό (%)
Μπετόν	890	61.08
Άλλα Υλικά (Τρώγλες, Παράγκες κ.λπ.)	567	38.92
Σύνολο	1457	100

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Από τον παραπάνω πίνακα 12 προκύπτει ένας μεγάλος αριθμός κτιρίων που είναι κατασκευασμένα από άλλα υλικά (38.92%), που συνολικά είναι πάνω από το 1/3 των συνολικών κατασκευών της περιοχής μελέτης. Γίνεται όμως φανερό, παρατηρώντας την χωρική έκφραση τους, ότι η συντριπτική τους πλειοψηφία συναντάται στις χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ.

Ο τρόπος αυτός κατασκευής τους δεν αφήνει περαιτέρω δυνατότητες για επαρκείς και «ανθρώπινες» συνθήκες στέγασης των Μουσουλμάνων Ρομ που διαμένουν σε τέτοιου είδους σπίτια, που πολύ εύκολα μπορούν να χαρακτηριστούν ως παραπήγματα ή παράγκες. Η κατάσταση των κατασκευασμάτων αυτών σε σχέση με την καλή και πολλές φορές άριστη και πολυτελή κατασκευή των γύρω κτιρίων, που κατά βάση μένουν μη Μουσουλμάνοι Ρομ, δημιουργούν στην περιοχή μια διφορούμενη και δισήμαντη αντίληψη για τον περιβάλλοντα χώρο, μια καλή και μια εξαιρετικά άσχημη. Αυτή η αντίθεση είναι φανερό ότι πέρα από αντιληπτική του χώρου είναι και διαομαδική, δηλαδή είναι μια διαφοροποίηση μεταξύ της κοινωνικής ομάδας των μουσουλμάνων Ρομ και της κοινωνικής ομάδας της υπόλοιπης περιρρέουσας κοινωνίας.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Κτίρια από μπετόν
- Κτίρια από άλλα υλικά

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Σχεδίου: **ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ** Αριθμός Σχεδίου
A - 18
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέποντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000
Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικό και Πολεοδομικό Σχεδιασμό

B) Κατάσταση κατασκευής κτιρίων

Για την καταγραφή της κατάστασης κατασκευής των κτιρίων υιοθετήθηκε μια κλίμακα που αποτελείται από τέσσερις κατηγορίες. Αυτές είναι:

- *Άριστη*. Αφορά τα κτίρια των νέων ή καλοδιατηρημένων κτιρίων με πολύ καλή ποιότητα.
- *Καλή*. Αφορά τα κτίρια με καλή σχετικά ποιότητα χωρίς κάποια εμφανή προβλήματα στην κατασκευή και στην συντήρησή τους
- *Μέτρια*. Αφορά τα κτίρια που είναι κατασκευασμένα από μέτριας ποιότητας να υλικά, ή δεν έχουν συντηρηθεί ικανοποιητικά
- *Κακή*. Αφορά τα υπόλοιπα κτίρια με εμφανή προβλήματα ποιότητας λόγω κατασκευής, συντήρησης ή παλαιότητας.

Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα 13 συμπερένεται ότι τα κτίρια με κακή ποιότητα κατασκευής αποτελούν την πλειοψηφία παρουσιάζοντας επιπλέον ένα πολύ υψηλό ποσοστό της τάξης του 57.25%. Από την άλλη πλευρά τα κτίρια που έχουν χαρακτηριστεί καλά ως άριστα αποτελούν το 21.86% δηλαδή το 1/5 του συνόλου των κτιρίων της περιοχής μελέτης.

Πίνακας 13: Κατάσταση κατασκευής κτιρίων

Κατάσταση κατασκευής	Αριθμός κτιρίων	Ποσοστό (%)
Άριστη	74	5.14
Καλή	241	16.72
Μέτρια	301	20.90
Κακή	825	57.25
Σύνολο	1441	100.00

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ένα πρώτο συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι τα κτίρια που έχουν ανεκτή κατάσταση κατασκευής (Άριστη, Καλή και Μέτρια) αποτελούν το 42.75%, ένα ποσοστό ιδιαίτερα χαμηλό και ανησυχητικό μιας και η κακή κατάσταση του κτιριακού αποθέματος, συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής. Ο παρακάτω χάρτης A-19 δείχνει εκτατικά και ανά κτίριο την κατάσταση κατασκευής του.

Επειδή, η ανάλυση που γίνεται από τον παρακάτω χάρτη δεν δίνει την δυνατότητα να ταξινομηθούν σε μεγαλύτερες χωρικές ενότητες και κατά ομάδες κάποια κοινά χαρακτηριστικά ή κάποιες κοινές συνθήκες που παρουσιάζουν τα κτίρια, θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει μια ανάλυση της κατάστασης κατασκευής των κτιρίων της περιοχής μελέτης αυτή τη φορά ομαδοποιημένα και ανά Ο.Τ.⁴⁷ Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδωσαν έξι κατηγορίες (clusters) Ο.Τ. όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα 14. Παρατηρώντας τον πίνακα αυτών μπορούν να βγουν τα εξής συμπεράσματα:

⁴⁷ Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι μια ταξινομική ανάλυση (Cluster analysis) και ειδικότερα μια K-means ανάλυση, όπου και έγινε μια ομαδοποίηση σε επίπεδο Ο.Τ. βάση των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει το καθένα αναφορικά με την κατάσταση κατασκευής των κτιρίων που περιλαμβάνει. Αναλυτικά η μέθοδος και τα αποτελέσματα της παρατίθενται στο παράρτημα που συνοδεύει την μελέτη.

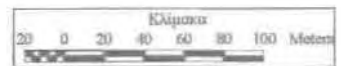

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Αριστη
- Καλή
- Μέτρια
- Κακή

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μέλη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΔΕΛΦΑΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Συστόου: ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ (ανά κτίριο) Αριθμός Σχολίου
A - 19
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέπων: ΔΕΘΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΑΔΑΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΣ Σελίδα 19 από 2000
Παραγωγή σχεδίου: Υπηρεσία Σχεδιασμού και Πολυμέσων Σχολείου

Πίνακας 14: Τελικά κέντρα των ομάδων (clusters)

Μεταβλητή (Κατάσταση κατασκευής κτιρίων)	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4	Ομάδα 5	Ομάδα 6
Άριστη	77.78	3.55	13.48	0.00	1.93	2.81
Καλή	16.67	16.58	26.48	0.00	8.23	78.71
Μέτρια	5.56	62.70	32.81	0.00	7.44	7.86
Κακή	0.00	17.17	27.23	0.00	82.40	10.62

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

- Στην πρώτη ομάδα συγκεντρώνονται τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια είναι άριστης και καλής κατασκευής σε ποσοστό 77.78% και 16.67% αντίστοιχα. Είναι λοιπόν η κατηγορία που περιλαμβάνει κτιριακό δυναμικό με πολύ καλή κατάσταση κατασκευής (94.44% στο σύνολο) και όπου λείπουν παντελώς οι κακές κατασκευές (0.00%)
- Στην δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια έχουν κατά βάση μέτρια κατάσταση κατασκευής σε ποσοστό 62.70%, ενώ τα υπόλοιπα κτίρια είναι μοιρασμένα στην προηγούμενη και στην επόμενη κατηγορία.
- Η Τρίτη ομάδα περιλαμβάνει τα Ο.Τ. όπου εμφανίζονται με παρόμοια ποσοστά όλες οι καταστάσεις κατασκευής των κτιρίων και γενικά υπάρχει μια ισορροπία ως προς τον βαθμό εμφάνισης τους.
- Στην τέταρτη ομάδα ανήκουν τα Ο.Τ. που είναι αδόμητα και δεν υπάρχουν στοιχεία για την κατάσταση κατασκευής των κτιρίων
- Η Πέμπτη ομάδα χαρακτηρίζεται από Ο.Τ. που περιλαμβάνουν με μεγάλο ποσοστό κτίρια κακής κατάστασης κατασκευής σε ποσοστό 82.40%.
- Η έκτη ομάδα περιλαμβάνει τα Ο.Τ. με κτίρια γενικά καλής κατασκευής και με μικρά ποσοστά κτιρίων με μέτρια και κακή ποιότητα κατασκευής (7.86% και 10.62% αντίστοιχα)

Πίνακας 15: Αριθμός Ο.Τ. ανά ομάδα (clusters)

Ομάδα (cluster)	Αριθμός Ο.Τ.	Ποσοστό (%)
1	3	3.85
2	13	16.66
3	23	29.49
4	5	6.41
5	24	30.77
6	10	12.82
Σύνολο	78	100

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ο παραπάνω πίνακας 15 παρουσιάζει τον αριθμό των Ο.Τ. ανά ομάδα αλλά και το ποσοστό τους στο σύνολο. Φαίνεται λοιπόν ότι τα περισσότερα Ο.Τ. έχουν καταναμηθεί στις ομάδες 3 και 5 με ποσοστά 29.11% και 30.38% (23 και 24 Ο.Τ. σε απόλυτες τιμές). Και αυτή η ανάλυση καταλήγει στο παραπάνω συμπέρασμα ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των Ο.Τ. περιέχουν κτίρια με μέτρια ως κακή κατάσταση κατασκευής. Ακόμη, μια διαπίστωση που επαυξάνει το παραπάνω συμπέρασμα είναι το γεγονός ότι τα Ο.Τ. που ανήκουν στην ομάδα 1 (δηλ. στην ομάδα με κτίρια άριστης ποιότητας κατασκευής) είναι μόνο 3 από τα οποία στο ένα έχουν στεγαστεί σχολικές εγκαταστάσεις (άρα αποτελεί ειδική περίπτωση) και τα υπόλοιπα δύο

αποτελούν την «εξαίρεση του κανόνα» έχοντας συγκεντρωμένα κυρίως νέα και πολύ καλής κατάστασης κατασκευής κτίρια.

Πέρα από τις παραπάνω διαπιστώσεις ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο χάρτης A-20 βάση του οποίου μπορούν να αναλυθούν εκτακτικά οι περιοχές που βρίσκονται ή και συγκεντρώνονται οι παραπάνω ομάδες Ο.Τ. Μια εμφανής και αναμενόμενη συγκέντρωση της ομάδας 5 (κτίρια με κακή κατάσταση κατασκευής) παρατηρείται αρχικά στις τρεις χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ αλλά και στους μικροπυρήνες συγκέντρωσης τους σε κάποια σημεία των υπόλοιπων Ο.Τ.

Επίσης, παρατηρείται μια συγκέντρωση της ομάδας 1 και 6 που αφορά κτίρια με καλή και άριστη ποιότητα κατασκευής στο βόρειο τμήμα της περιοχής μελέτης και ειδικότερα πάνω από την οδό Ανδρονίκου. Αυτή η συγκέντρωση εξηγείται από το γεγονός ότι αυτή η περιοχή είναι η νεότερη και κατά βάση συγκεντρώνει νεότευκτα κτίρια με πολύ καλή κατάσταση κατασκευής.

Ακόμη, τα Ο.Τ. που ανήκουν στην βόρεια περιοχή (νέα επέκταση) και είναι αδόμητα αποτελούν όπως είναι λογικό μια ξεχωριστή ομάδα (4) όπου δεν υπάρχουν στοιχεία ποιότητας για κτίρια μιας και δεν είναι ακόμη οικοδομημένη η ενότητα αυτή. Στην υπόλοιπη περιοχή υπάρχει μια ανάμιξη με τυχαία σχέση μεταξύ των ομάδων 2 και 3 (κτίρια με κατά βάση μέτρια κατασκευή).

Γ) Ηλικία κατασκευής κτιρίων

Η κατηγοριοποίηση που χρησιμοποιήθηκε για την καταγραφή της ηλικίας κατασκευής των κτιρίων είναι η εξής:

- Κτίρια κατασκευασμένα πριν από το 1950
- Κτίρια κατασκευασμένα μεταξύ του 1951-1970
- Κτίρια κατασκευασμένα μεταξύ του 1971-1980
- Κτίρια κατασκευασμένα μεταξύ του 1981-1990
- Κτίρια κατασκευασμένα μεταξύ του 1991-1995
- Κτίρια κατασκευασμένα από το 1996 και μετά

Από την παρατήρηση του παρακάτω πίνακα 16 προκύπτει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός κτιρίων της περιοχής μελέτης κατασκευάστηκε κατά την περίοδο 1950-1970 και με ποσοστό που ξεπερνάει το 50% (50.73%) ως προς τον συνολικό αριθμό κτιρίων που καταγράφηκαν. Η αμέσως επόμενη χρονική περίοδος κατασκευής των κτιρίων, που παρουσιάζει μεγάλη συχνότητα εμφάνισης, είναι πριν τον 1950 με ποσοστό 22.45%, ενώ κατά την περίοδο 1971-1980 κατασκευάστηκε το 12.34%.

Πίνακας 16: Ηλικία κατασκευής κτιρίων

Ηλικία κατασκευής	Αριθμός κτιρίων	Ποσοστό (%)
Πριν το 1950	324	22.45
1951-1970	732	50.73
1971-1980	178	12.34
1981-1990	119	8.25
1991-1995	52	3.60
1995 και μετά	38	2.63
Σύνολο	1443	100

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τα συμπεράσματα που μπορούν να βγούν από τον πίνακα αυτό είναι αρχικά ότι τα κτίρια με περίοδο κατασκευής πριν το 1970 αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία με ποσοστό που αγγίζει το 73.18% σε αντίθεση με τα σχετικά νέας κατασκευής κτίρια μετά το 1980 που ανέρχονται στο 14.48% του συνόλου. Σε αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο και η διαπίστωση της κακής κατάστασης κατασκευής της πλειοψηφίας των κτιρίων που κάναμε στην προηγούμενη παράγραφο.

Μια παρατήρηση που πρέπει να γίνει στο σημείο αυτό σχετίζεται με το γεγονός ότι το μεγάλο ποσοστό που παρουσιάζουν οι ηλικίες κατασκευής των κτιρίων κατά την περίοδο πριν το 1950 οφείλεται κατά κύριο λόγο στην χωρική ενότητα των Μουσουλμάνων Ρομ μεταξύ της οδού Τούτζα και της Λεωφόρου Κωνσταντινουπόλεως. Και αυτό γιατί όπως έχει αναφερθεί παραπάνω είναι πολύ παλιά (δημιουργήθηκε γύρω στο 1930), περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό κτιρίων και άρα αυξημένο ειδικό βάρος στο σύνολο των καταγραφών και των αποτελεσμάτων.

Στον παρακάτω χάρτη A-21 φαίνεται η εκτατική κατανομή των κτιρίων βάση της ηλικίας κατασκευής τους ανά κτίριο. Επειδή, για τους λόγους που αναφέρθηκαν στην ανάλυση της κατάστασης κατασκευής των κτιρίων, δεν μπορούν να εξαχθούν εύκολα συμπεράσματα σε σχέση με την χωρική κατανομή αυτών, η χρησιμοποίηση και σε αυτή την περίπτωση μιας ταξινομικής ανάλυσης (cluster analysis) κρίθηκε σκόπιμη.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδωσαν πέντε κατηγορίες (clusters) Ο.Τ. όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα 17. Παρατηρώντας τον πίνακα αυτών μπορούν να βγουν τα εξής συμπεράσματα:

Πίνακας 17: Τελικά κέντρα των ομάδων (clusters)

Μεταβλητή (Ηλικία κατασκευής κτιρίων)	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4	Ομάδα 5
Πριν το 1950	0.00	0.00	6.20	4.48	78.32
1951-1970	0.00	0.00	74.64	24.15	8.70
1971-1980	11.11	0.00	10.67	25.39	5.73
1981-1990	88.89	0.00	5.11	15.40	4.47
1991-1995	0.00	0.00	1.95	9.24	2.62
1995 και μετά	0.00	100	1.43	5.71	0.00

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

- Στην πρώτη ομάδα βρίσκονται τα Ο.Τ. των οποίων η πλειοψηφία των κτιρίων είναι κατασκευασμένα κατά την περίοδο 1981-1990 σε ποσοστό 88.89%. Επιπλέον περιλαμβάνει ορισμένα κτίρια σε ποσοστό 11.11% με περίοδο κατασκευής μια δεκαετία πριν (1971-1980).
- Στην δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια είναι καινούρια (περίοδος κατασκευής από το 1995 και ύστερα).
- Στην Τρίτη ομάδα συμπεριλαμβάνονται κυρίως τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια έχουν κατασκευαστεί μεταξύ του 1950 και 1970 σε ποσοστό 74.64% αλλά και στην αμέσως επόμενη κατηγορία (1971-1980) σε ποσοστό 10.67%.
- Η τέταρτη ομάδα περιλαμβάνει τα Ο.Τ. που έχουν κέντρο βάρους (μέση τιμή) την ηλικία κατασκευής των κτιρίων τους στην δεκαετία 1970-1980. Επίσης, εμφανίζονται σχετικά μεγάλα ποσοστά ηλικίας κατασκευής μια δεκαετία πριν και μια δεκαετία μετά.
- Η πέμπτη ομάδα περιέχει τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια έχουν κατά βάση μεγάλη παλαιότητα και περίοδο κατασκευής πριν το 1950 (78.32%).

Πίνακας 18: Αριθμός Ο.Τ. ανά ομάδα (clusters)

Ομάδα (cluster)	Αριθμός Ο.Τ.	Ποσοστό (%)
1	2	2.74
2	1	1.37
3	34	46.57
4	28	38.36
5	8	10.96
Σύνολο	73 ⁴⁸	100

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

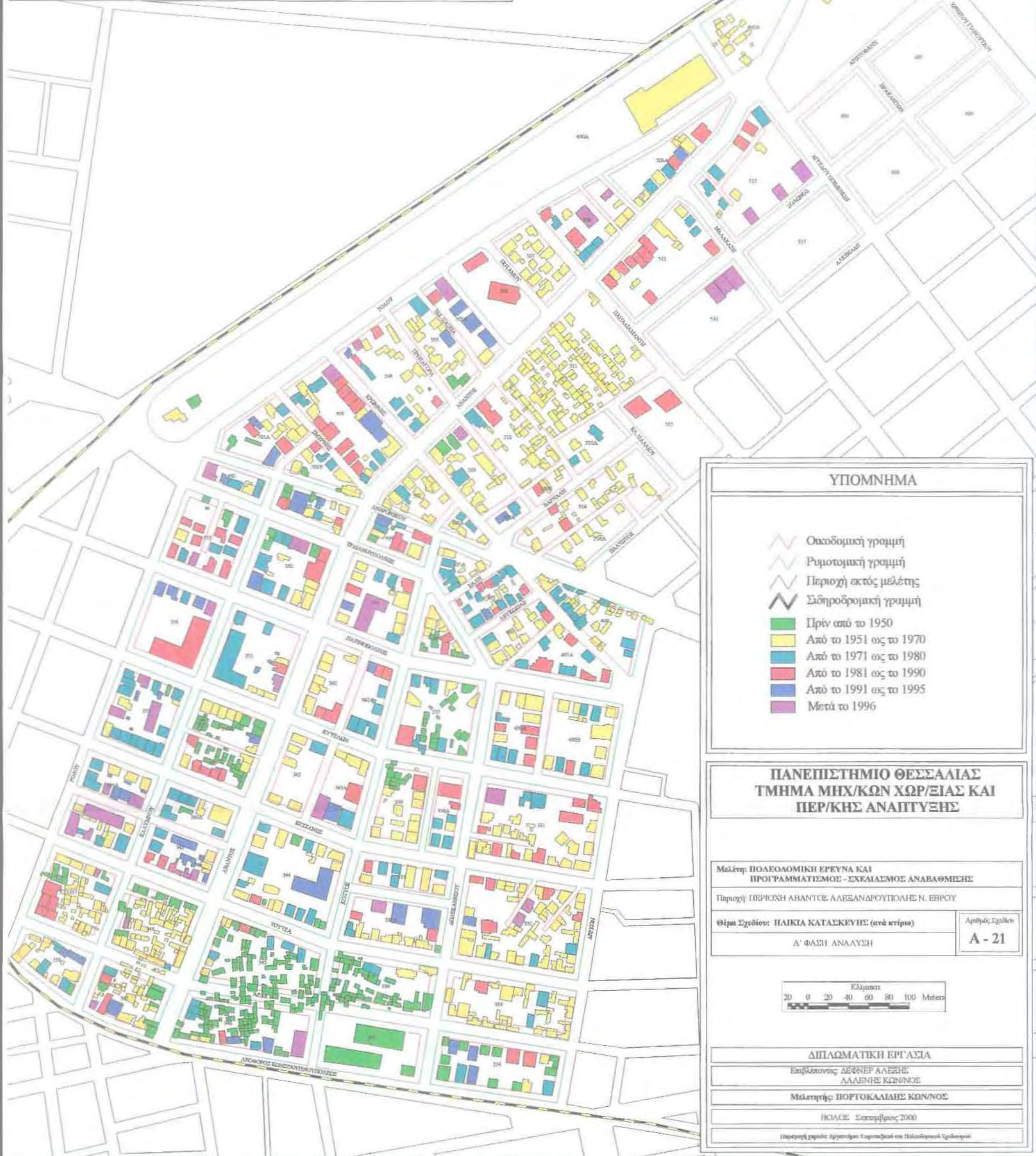
Από τον παραπάνω πίνακα 18 προκύπτει ότι τα περισσότερα Ο.Τ. έχουν κατανεμηθεί στις ομάδες 3 και 4 με ποσοστά 46.57% και 38.36% (34 και 28 Ο.Τ. σε απόλυτες τιμές και 84.93% το συνολικό ποσοστό των δύο ομάδων). Εξάγεται λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η πλειονότητα των κτιρίων της περιοχής μελέτης, κατασκευάστηκαν με κέντρο βάρους την εικοσαετία του 1960-1980.

Αν τώρα αναλυθεί η ηλικία κατασκευής των κτιρίων και χωρικά (χάρτης Α-22), συμπεραίνεται ότι η περιοχή κάτω από την οδό Ανδρονίκου είναι η πιο παλιά και έχει κτίρια με ηλικία κατασκευής κυρίως στη δεκαετία του 1960 - 1970, ενώ πάνω από την εν λόγω οδό η μέση ηλικία των κτιρίων είναι μια δεκαετία αργότερα δηλαδή μεταξύ του 1970 - 1980. Επίσης, σε ορισμένα Ο.Τ. στο βόρειο κομμάτι της περιοχής, βρίσκονται αρκετά κτίρια τα οποία κατασκευάστηκαν την τελευταία δεκαετία.

Αναφορικά τώρα με τις χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ, παρατηρείται ότι αυτή που βρίσκεται μεταξύ των οδών Τούτζα και Λεωφόρου Κωνσταντινουπόλεως είναι η παλαιότερη μιας και η περίοδος κατασκευής της βρίσκεται μετά το 1923 και κυρίως στη δεκαετία του 30. Οι υπόλοιπες κατασκευάστηκαν κατά την περίοδο του 1950 με 1970, με τις νεότερες (μετά το 1970) να βρίσκονται στο τέρμα της οδού Άβαντος στο βόρειο τμήμα της περιοχής μελέτης. Τέτοιες περιοχές είναι αυτές που περιβάλλονται από τα Ο.Τ. 460B και 451.

⁴⁸ στην ανάλυση δεν συμπεριλήφθηκαν τα πέντε Ο.Τ. που είναι αδόμητα

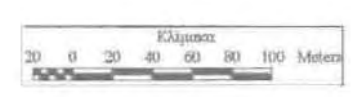
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Πριν από το 1950
- Από το 1951 ως το 1970
- Από το 1971 ως το 1980
- Από το 1981 ως το 1990
- Από το 1991 ως το 1995
- Μετά το 1996

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

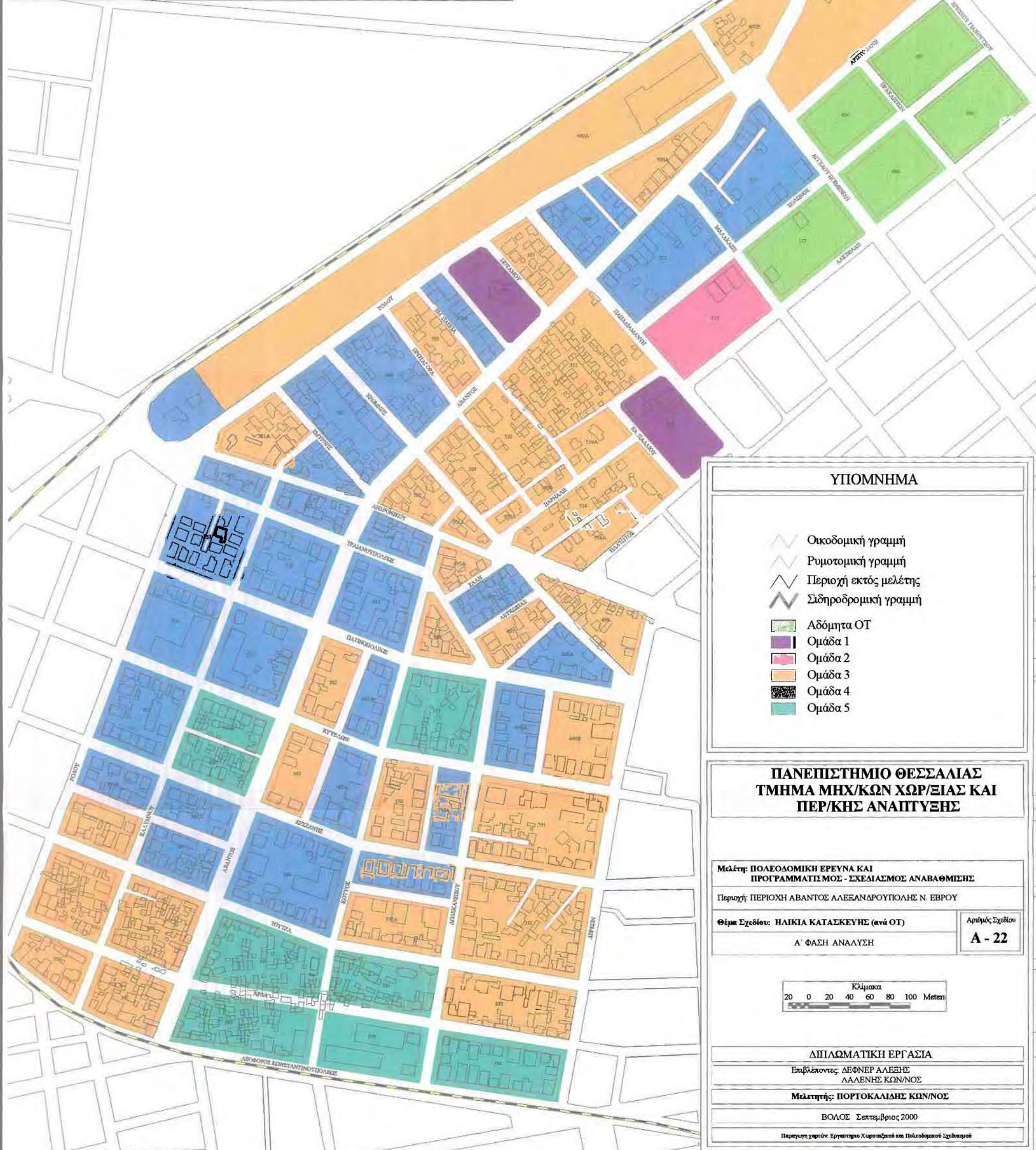
Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΣΕ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
Θέμα Σχεδίου: ΠΑΙΚΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ (ανά κτίριο)
Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σχεδίου:
A - 21

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗ
ΛΑΛΙΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
Μελετητής: ΒΟΡΤΟΚΑΛΑΙΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΠΙΣΑΧΕ Σεπτέμβριος 2000
Παράρτημα πρώτου αγγλικού χαρακτηρισμού του Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Αδόμητα ΟΤ
- Ομάδα 1
- Ομάδα 2
- Ομάδα 3
- Ομάδα 4
- Ομάδα 5

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

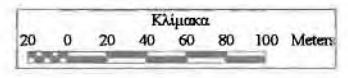
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΗΑΙΚΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ (ανά ΟΤ)

Αριθμός Σχεδίου

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

A - 22

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

Δ) Αριθμός ορόφων των κτιρίων⁴⁹

Η κατηγοριοποίηση που χρησιμοποιήθηκε για την καταγραφή του αριθμού των ορόφων των κτιρίων είναι η εξής:

- Μονώροφα κτίρια
- Διώροφα κτίρια
- Τριώροφα κτίρια
- Τετραώροφα κτίρια
- Πενταώροφα κτίρια
- Κτίρια πάνω από πέντε ορόφους

Από την ανάγνωση του παρακάτω πίνακα 19 προκύπτει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των κτιρίων της περιοχής μελέτης είναι μονώροφα με ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό του 66.91%, με τα διώροφα να ακολουθούν με ποσοστό 20.73% και τα τριώροφα με ποσοστό 10.30%. Τα ποσοστά των κτιρίων με τρεις ορόφους και πάνω εμφανίζονται πολύ χαμηλά.

Πίνακας 19: Αριθμός ορόφων κτιρίων

Αριθμός ορόφων	Αριθμός κτιρίων	Ποσοστό (%)
Μονώροφα κτίρια	975	66.91
Διώροφα κτίρια	302	20.73
Τριώροφα κτίρια	150	10.30
Τετραώροφα κτίρια	15	1.03
Πενταώροφα κτίρια	13	0.89
Κτίρια πάνω από πέντε ορόφους	2	0.14
Σύνολο	1457	100

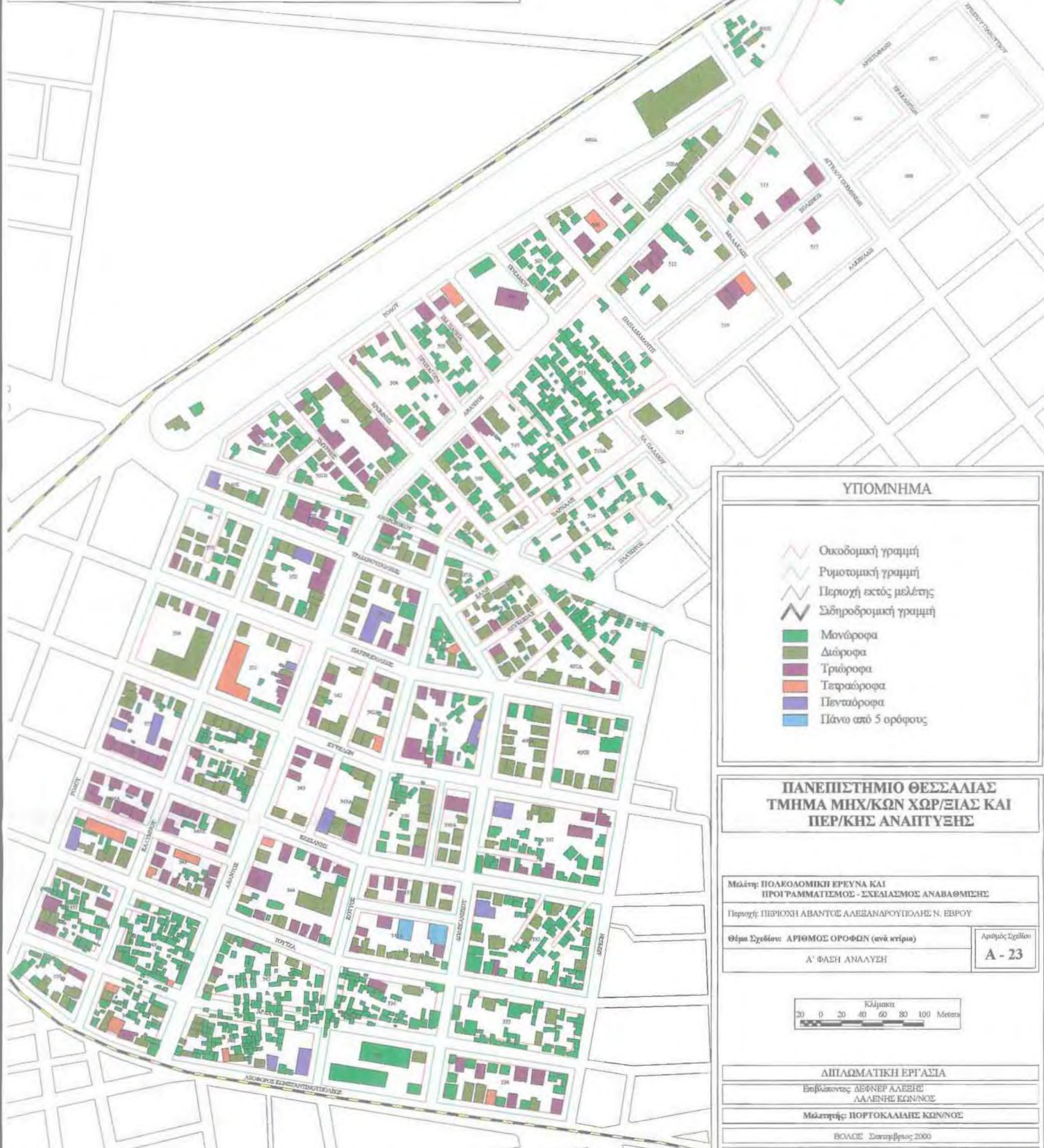
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Και σε αυτή την περίπτωση το μεγάλο ποσοστό που παρουσιάζουν τα μονώροφα κτίρια οφείλεται στο μεγάλο ειδικό βάρος των κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ που είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία μονώροφα. Έτσι η αντιληπτική εικόνα της περιοχής είναι λίγο διαφορετική από τα αποτελέσματα του πίνακα μιας και η εμφάνιση των διώροφων και τριώροφων κτιρίων είναι εμφανώς μεγαλύτερη. Επίσης, τα πολυώροφα κτίρια (από πέντε ορόφους και πάνω) είναι ελάχιστα (1.03% συνολικά) και κατά βάση νέες κατασκευές της τελευταίας πενταετίας. Στον παρακάτω χάρτη Α-23 φαίνεται εκτατικά η ηλικία κατασκευής των κτιρίων.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης μας έδωσαν τέσσερις κατηγορίες (clusters) Ο.Τ. όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα 20. Παρατηρώντας τον πίνακα αυτόν μπορούν να βγουν τα εξής συμπεράσματα:

⁴⁹ Αν και έχει καταγραφεί και το ύψος κάθε κτιρίου προτιμήθηκε η ανάλυση να γίνει βάση του αριθμού των ορόφων γιατί θεωρήθηκε ότι θα έδινε μια καλύτερη αντιληπτική εικόνα της περιοχής μελέτης.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Μονώροφα
- Διώροφα
- Τριώροφα
- Τετραώροφα
- Πενταώροφα
- Πάνω από 5 ορόφους

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΥΚΑΘΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΛΑΛΕΞΑΝΑΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ (ανά κτίριο)

Αριθμός Σχεδίου

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

A - 23

Κλίμακα

0 20 40 60 80 100 Meters

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: ΔΕΙΩΝΕΡ ΛΑΛΕΞΗ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Επιχειρησιακό σχέδιο: Εργαστήριο Σχεδιασμού και Πολυκατοικιών Σχολείου

Πίνακας 20: Τελικά κέντρα των ομάδων (clusters)

Μεταβλητή (Αριθμός ορόφων κτιρίων)	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4
Μονώροφα	19.05	18.90	75.94	15.43
Διώροφα	32.30	20.67	17.23	69.58
Τριώροφα	12.02	54.96	3.90	13.20
Τετραώροφα	5.36	3.67	2.25	0.00
Πενταώροφα	6.14	1.80	0.68	1.79
Πάνω από 5 ορόφους	1.60	0.00	0.00	0.00

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

- Στην πρώτη ομάδα βρίσκονται τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια παρουσιάζουν ένα πλουραλισμό ως προς τον αριθμό των ορόφων τους με την πλειοψηφία να είναι διώροφα με ποσοστό 32.30%, με τα μονώροφα και τα τριώροφα να ακολουθούν με ποσοστό 19.05% και 12.02% αντίστοιχα. Επιπλέον, η ομάδα αυτή περιλαμβάνει το σύνολο των πολυώροφων κτιρίων.
- Στην δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια που είναι κατά βάση τριώροφα (ποσοστό 54.96%).
- Στην Τρίτη ομάδα συμπεριλαμβάνονται κυρίως τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια είναι μονώροφα (75.94%) και ένα μικρό ποσοστό διώροφα (17.23%).
- Η τέταρτη ομάδα περιέχει τα Ο.Τ. των οποίων τα κτίρια έχουν κατά βάση διώροφα (78.32%).

Πίνακας 21: Αριθμός Ο.Τ. ανά ομάδα (clusters)

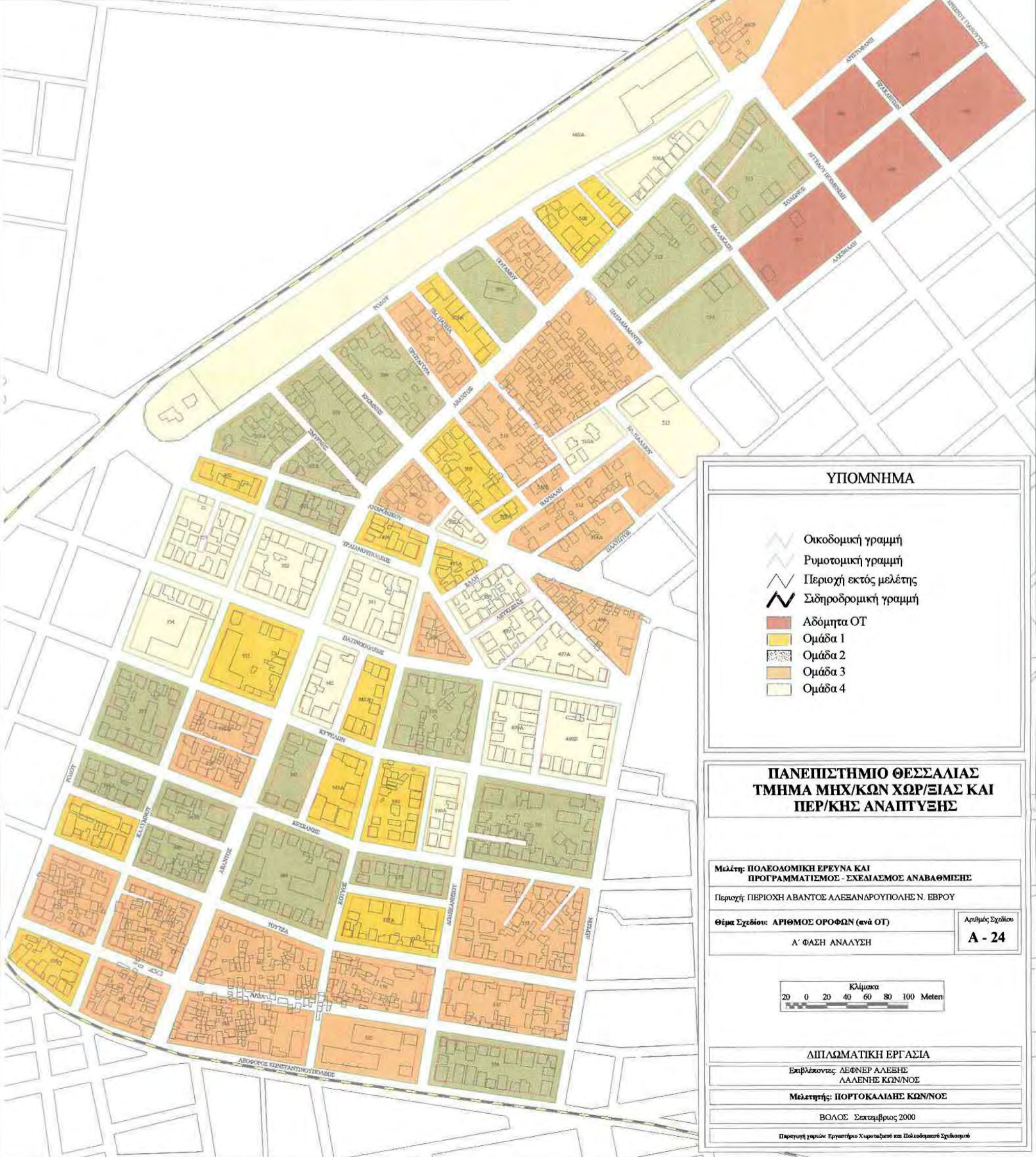
Ομάδα (cluster)	Αριθμός Ο.Τ.	Ποσοστό (%)
1	15	20.55
2	19	26.03
3	23	31.50
4	16	21.92
Σύνολο	73 ⁵⁰	100

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ο παραπάνω πίνακας 21 δίνει μια καλύτερη εικόνα για την κατάσταση του κτιριακού αποθέματος σε σχέση με τον αριθμό ορόφων. Έτσι η πλειοψηφία των κτιρίων είναι μέχρι τρεις ορόφους με τα διώροφα και τριώροφα να είναι ο πιο συνηθής τύπος. Εξάιρεση στην παραπάνω διαπίστωση αποτελούν οι χωρικές ενότητες των Μουσουλμάνων Ρομ που όπως προαναφέρθηκε είναι μονώροφα αλλά και ορισμένα Ο.Τ. κατά βάση κάτω από την οδό Ανδρονίκου που περιέχουν κάποιες παλιές κατασκευές που είναι μονώροφες.

⁵⁰ Στην ανάλυση δεν συμπεριλήφθηκαν τα πέντε Ο.Τ. που είναι αδόμητα

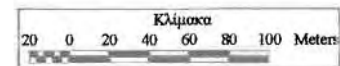
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Αδόμητα ΟΤ
- Ομάδα 1
- Ομάδα 2
- Ομάδα 3
- Ομάδα 4

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
 Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
 Θέμα Σχεδίου: ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ (ανά ΟΤ)
 Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αριθμός Σχεδίου
A - 24

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 Εκπλέκοντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
 ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000
 Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξίας και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

4.4.11. Αρχιτεκτονικός πλούτος

Η έννοια του αρχιτεκτονικού πλούτου αναφέρεται στην καθαρά αρχιτεκτονική ποιότητα του κτιριακού αποθέματος που υπάρχει στην περιοχή μελέτης, τόσο σε επίπεδο μεμονωμένων κτιρίων όσο και συνόλων. Αν και στο θέμα του αρχιτεκτονικού πλούτου υπεισέρχονται και ζητήματα αξιολογήσεων, που εξαρτώνται από υποκειμενική εκτίμηση, στην παρούσα μελέτη εξετάστηκαν τα κτίρια βάση της μορφολογίας και του ενδιαφέροντος του κελύφους τους. Η διερεύνηση αυτή έγινε με στόχο την αξιοποίηση του, μέσα από την διατήρηση και αξιοποίηση του για την αναβάθμιση της περιοχής.

Από την ανάγνωση της περιοχής μελέτης δεν παρατηρήθηκαν κάποια κτίρια τα οποία να παρουσιάζουν κάποιο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον ως προς την μορφολογία του κελύφους τους. Μόνη εξαίρεση αποτελεί το κτίριο που βρίσκεται στο νότιο άκρο του Ο.Τ. 460Α, και χρησιμοποιείται σήμερα από τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας.

Φωτογραφία 7: Διατηρητέο κτίριο του Ε.Ο.Π. (Στρατιωτική Στάση του 1897)

Πρόκειται για ένα κτίριο που κατασκευάστηκε το 1897 από τους Ρώσους για να καλύψει στρατιωτικές ανάγκες στο σημείο της τότε ένωσης παλιάς και καινούριας σιδηροδρομικής γραμμής και είναι γνωστό μέχρι σήμερα ως στρατιωτική στάση. Όπως φαίνεται και από την παραπάνω φωτογραφία που απεικονίζει την εξωτερική του όψη, είναι ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον και μορφολογικά αξιόλογο κτίριο, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ως προς την αρχιτεκτονική του. Η συνολική του επιφάνεια είναι σχετικά μικρή και γύρω στα 100 τ.μ. ενώ το βασικότερο στοιχείο της μορφολογίας του είναι ο τρόπος κατασκευής της σκεπής του.⁵¹

⁵¹ Γενικά, τέτοιας μορφής κτίρια συναντάμε κατά μήκος του σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας και η πλειονότητα αυτών κατασκευάστηκαν προς στα τέλη του προηγούμενου αιώνα για να καλύψουν τις κτιριακές ανάγκες του τότε σιδηροδρομικού δικτύου και σήμερα αποτελούν διατηρητέα κτίρια.

4.4.12. Δίκτυα τεχνικής υποδομής

Α) Μεταφορική υποδομή

Η επικοινωνία της περιοχής μελέτης με την υπόλοιπη πόλη όπως είναι φυσικό πραγματοποιείται μέσω του οδικού δικτύου. Η ιεράρχηση του οδικού δικτύου της περιοχής είναι η εξής:

- *Πρωτεύουσες Αρτηρίες.* Η οδός Άβαντος. Είναι ο βασικός άξονας της περιοχής μελέτης και ένας από τους σημαντικότερους όλης της πόλης. Χωρίς να έχει τα απαραίτητα γεωμετρικά χαρακτηριστικά η οδός αυτή, ικανοποιώντας την ανάγκη για μια διαμπερή μεγάλου μήκους μετακίνηση με προορισμό περιαστικούς οικισμούς (Άβαντας, Αισήμη κ.λπ) παίζει αυτό το ρόλο.
- *Συλλεκτήριες οδοί.* Οι οδοί Ανδρονίκου και Ποιμενίδη. Η οδός Ανδρονίκου αν και είναι χαρακτηρισμένη ως συλλεκτήρια είναι αδιαμόρφωτη (χωματόδρομος) στο τμήμα της μετά την διασταύρωση της με την οδό Κότυος και ανατολικά αυτής. Λόγο αυτής της κατάστασης φαίνεται να διακινεί πολύ μικρούς φόρτους, αλλά η θέση και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά της, που ορίζονται από το ρυμοτομικό σχέδιο της προσδίδουν ένα σημαντικό συλλεκτήριο ρόλο όταν ολοκληρωθούν οι εργασίες διάνοιξης της.
- *Τοπικοί οδοί.* Όλοι οι υπόλοιποι δρόμοι

(Πηγή: Γ.Π.Σ. Αλεξανδρούπολης)

Το οδικό δίκτυο της περιοχής όπως φαίνεται και από το χάρτη Α-25 ακολουθεί μάλλον την λογική ενός Ιπποδάμειου μοντέλου, προσαρμοσμένο στις συνθήκες, το ανάγλυφο και τις ανάγκες της περιοχής. Είναι γενικά προσαρμοσμένο σε ένα σύστημα κάθετων και οριζοντίων δρόμων με σημείο αναφοράς των αξόνων τους την διεύθυνση της οδού Άβαντος που αποτελεί και την ραχοκοκαλιά του ρυμοτομικού σχεδίου.⁵²

Αναφορικά με την συνέχεια και την προσαρμογή του ρυμοτομικού σχεδίου της περιοχής σε σχέση με την υπόλοιπη πόλη μπορεί να παρατηρηθεί ότι υπάρχει μια διακοπή που είναι έντονη στη νότια και ανατολική περιοχή και κατά μήκος της Λεωφόρου Κωνσταντινουπόλεως λόγω της διέλευσης της σιδηροδρομικής γραμμής. Η κατάσταση αυτή παρατείνεται και από το γεγονός ότι υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης μόνο σε τρία σημεία (2 ελεγχόμενες και 1 αφύλακτη διάβαση). Ακόμη, πέρα από τη διακοπή στην ομαλή σύνδεση της περιοχής με την υπόλοιπη πόλη η σιδηροδρομική γραμμή δημιουργεί μια έντονη αισθητική και περιβαλλοντική υποβάθμιση της γύρω περιοχής ενώ ταυτόχρονα λόγω του γεγονότος ότι είναι αφύλακτη⁵³ δημιουργεί επιπλέον κινδύνους ατυχημάτων.

⁵² Η διαπίστωση αυτή εξάγεται από την παρατήρηση του τρόπου που διασταυρώνονται οι δρόμοι στην οδό Άβαντος που κατά βάση είναι κάθετη (90 μοιρών).

⁵³ Με τον όρο αφύλακτη εννοούμε το γεγονός ότι κατά μήκος της δεν υπάρχει προστατευτική περίφραξη ώστε να εμποδίζεται η ελεύθερη διάβαση της από τους πεζούς και κυρίως από τα παιδιά.

Φωτογραφία 8: Η κύρια είσοδος στην οδό Άβαντος (φυλασσόμενη διάβαση)

Φωτογραφία 9: Άποψη αφύλακτης σιδηροδρομικής γραμμής

Επίσης, οι καταγραφή της περιοχής έδωσε ένα μεγάλο αριθμό δρόμων που προβλέπονται από την πολεοδομική μελέτη και οι οποίοι είναι αδιαμόρφωτοι και αδιάνοικτοι. Η κατάσταση αυτή είναι έντονη κυρίως στο βόρειο τμήμα της περιοχής, πάνω από την οδό Ανδρονίκου (βλ. φωτογραφία 6).

Οι κυκλοφοριακές ρυθμίσεις που ισχύουν επιτρέπουν την κίνηση των οχημάτων και στις δύο κατευθύνσεις για όλο το οδικό δίκτυο της περιοχής ενώ επιτρέπεται και η παρόδια στάθμευση. Αυτές οι ρυθμίσεις δημιουργούν κάποια προβλήματα στην ομαλή κίνηση των οχημάτων γιατί η παρόδια στάθμευση σε συνδυασμό με τις διατομές των δρόμων (είναι μεταξύ 8 ως 12 μέτρα για τους τοπικούς δρόμους), δημιουργούν μια αδυναμία κίνησης στα οχήματα.

Μια καλύτερη κατανόηση και ανάλυση των κυκλοφοριακών συνθηκών της περιοχής μελέτης μπορεί να εξαχθεί από την παράθεση παρακάτω κάποιων μετρήσεων διαφόρων μεγεθών αναφορικά με τους φόρτους κυκλοφορίας, τις διαμπερείς κινήσεις των κυριότερων οδών της περιοχής μελέτης κ.λπ.⁵⁴

Πίνακας 22:Καταγραφή διαμπερών κινήσεων⁵⁵

Είσοδος	Έξοδος	ΩΡΕΣ									
		7:45–8:50		8:55–10:00		12:30–13:35		13:40–14:45		Μέσος Όρος	
		I.X	B.O	I.X	B.O	I.X	B.O	I.X	B.O	I.X	B.O
Μαρινόπουλος	Άβαντος	6,5	1,2	8	4	3,5	4	2	10	5	5
Άβαντος	Μαρινόπουλος	13	6	26	0	13	0	12,5	12,5	16	4,6
Πάρκο	Άβαντος	4	5	7	0	6	5	6,7	8,3	5,9	4,5
Άβαντος	Πάρκο	27	18	23	9	22,2	12,5	22	18,2	23,5	14,3

Πηγή: Κυκλοφοριακή μελέτη Αλεξανδρούπολης

Από την παρατήρηση του παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι στην Άβαντος το ποσοστό επί των εισροών των οχημάτων που πραγματοποιούν διαμπερή κυκλοφορία (έξοδοι Λ. Δημοκρατίας – Πάρκο, Λ. Δημοκρατίας – Σπάρτακου) φτάνει το **37,6%** (522 ΜΕΑ / 24ωρο).

Η οδός Άβαντος έχει ένα υψηλό δείκτη τροχαίων ατυχημάτων (30 ατυχήματα με υλικές ζημιές και 5 με ανθρώπινα θύματα εκ των οποίων 2 παρασύρσεις πεζών) σε σχέση με τον κυκλοφοριακό της φόρτο γεγονός που μπορεί να αποδοθεί σε πολλές αιτίες. Σημειώνονται οι απότομες αλλαγές στη διατομή της οδού, το υψηλό ποσοστό βαριάς κυκλοφορίας (15%) η στάθμευση και στις δύο πλευρές (ακόμη και βαρέων οχημάτων), η γειτνίαση με τον συνοικισμό των Μουσουλμάνων Ρομ κατοίκων και την ιδιαίτερη ίσως κυκλοφοριακή τους συμπεριφορά, καθώς βέβαια και οι μεγάλες ταχύτητες που αναπτύσσονται λόγω των μεγάλων ευθυγραμμίων της οδού. Λόγο λοιπόν αυτών των διαπιστώσεων η οδός Άβαντος έχει χαρακτηριστεί από την κυκλοφοριακή μελέτη ως επικίνδυνη με σημαντική συσσώρευση ατυχημάτων και ιδιαίτερα το σημείο που διασταυρώνεται της με την οδό Τραϊανουπόλεως.

⁵⁴ Τα στοιχεία που θα παρατεθούν παρακάτω βασίζονται στην έρευνα που έγινε σε όλη την πόλη της Αλεξανδρούπολης κατά τη σύνταξη της Α φάσης της κυκλοφοριακής μελέτης της πόλης.

⁵⁵ Για τον προσδιορισμό του μεγέθους της σύνθεσης αλλά και της χρονικής διακύμανσης της διαμπερούς κυκλοφορίας πραγματοποιήθηκε επτάωρη μέτρηση (7:45 – 15:00) στις βασικές πύλες εισόδου και εξόδου της πόλης. Εδώ παρατίθενται οι μετρήσεις που αφορούν την οδό Άβαντος. Τα μεγέθη της διερχόμενης κυκλοφορίας δίνονται σε % ποσοστό επί της συνολικής κυκλοφορίας ανά κατηγορία οχήματος.

Πίνακας 23:Κυκλοφοριακοί φόρτοι της οδού Άβαντος (ΜΕΑ /24ωρο)

ΟΔΟΣ	ΔΙΑΤΟΜΗ (μεταξύ)	ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ (προς)	ΚΥΚΛΙΟΦΟΡΙΑΚΟΣ ΦΟΡΤΟΣ ΑΝΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΦΟΡΤΟΣ
ΑΒΑΝΤΟΣ	Α. Ποιμενίδη Ανδρόνικου	Α. Ποιμενίδη & Ανδρόνικου	1300 1450	2750
	Ανδρόνικου Κων/πόλεως	Ανδρόνικου & Κων/πόλεως	3050 3637	6687

Πηγή: Κυκλοφοριακή μελέτη Αλεξανδρούπολης

Σύμφωνα τώρα με τα στοιχεία από τη μελέτη κυκλοφοριακού θορύβου της πόλης της Αλεξανδρούπολης (DENCO) καταγράφηκε στάθμη θορύβου⁵⁶ σε επίπεδα ανώτερα από τα ανεκτά όρια στην οδό Άβαντος και με τιμές μεταξύ 75-77 dB. Αυτές οι υψηλές τιμές θορύβου οφείλονται όπως είδαμε παραπάνω από στο μεγάλο αριθμό βαρέων οχημάτων που διέρχονται από την εν λόγω οδό.⁵⁷

Για να ολοκληρωθεί η περιγραφή των χαρακτηριστικών και προβλημάτων της μεταφορικής υποδομής της περιοχής μελέτης, θα πρέπει να αναφερθούν οι τυχόν εγκαταστάσεις μέσων μαζικής μεταφοράς, οι χώροι στάθμευσης, καθώς και τα υφιστάμενα δίκτυα αστικής συγκοινωνίας. Όσων αφορά τις πρώτες, δεν υπάρχουν καθόλου στην περιοχή. Οι οργανωμένοι χώροι στάθμευσης εκλείπουν και αυτοί μιας και δεν έχει γίνει πρόβλεψη από την πολεοδομική μελέτη ούτε για έναν. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα όλη η στάθμευση να καλύπτεται από την παρόδια ή από κάποια ιδιωτικά γκαράζ, πυλωτές κ.λπ., προκαλώντας επιπλέον προβλήματα στην κυκλοφορία των οχημάτων και των πεζών.

Εξετάζοντας, τέλος τα υπάρχοντα δίκτυα αστικής συγκοινωνίας, παρατηρείται ότι η περιοχή αν και απέχει αρκετά από την περιοχή κεντρικών λειτουργιών και εξυπηρετήσεων της πόλης (το βόρειο άκρο της περιοχής απέχει πάνω από 1.5 χιλιόμετρο), δεν εξυπηρετείται από κάποια γραμμή αστική συγκοινωνίας. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ από την περιοχή και ειδικότερα από την οδό Άβαντος διέρχεται γραμμή αστικής συγκοινωνίας, με τακτικά δρομολόγια, που εξυπηρετεί τους οικισμούς Άβαντας και Αισύμη, δεν υπάρχει πρόβλεψη για κάποιες στάσεις ώστε να καλύψει τις ανάγκες της εν λόγω περιοχής. Στον παρακάτω χάρτη Α-25 φαίνονται και γραφικά τα χαρακτηριστικά της μεταφορικής υποδομής της περιοχής μελέτης.

⁵⁶ Σύμφωνα με την περιβαλλοντική Νομοθεσία ως ανώτατα επιτρεπόμενα όρια των δεικτών κυκλοφοριακού θορύβου καθορίζονται τα ακόλουθα:

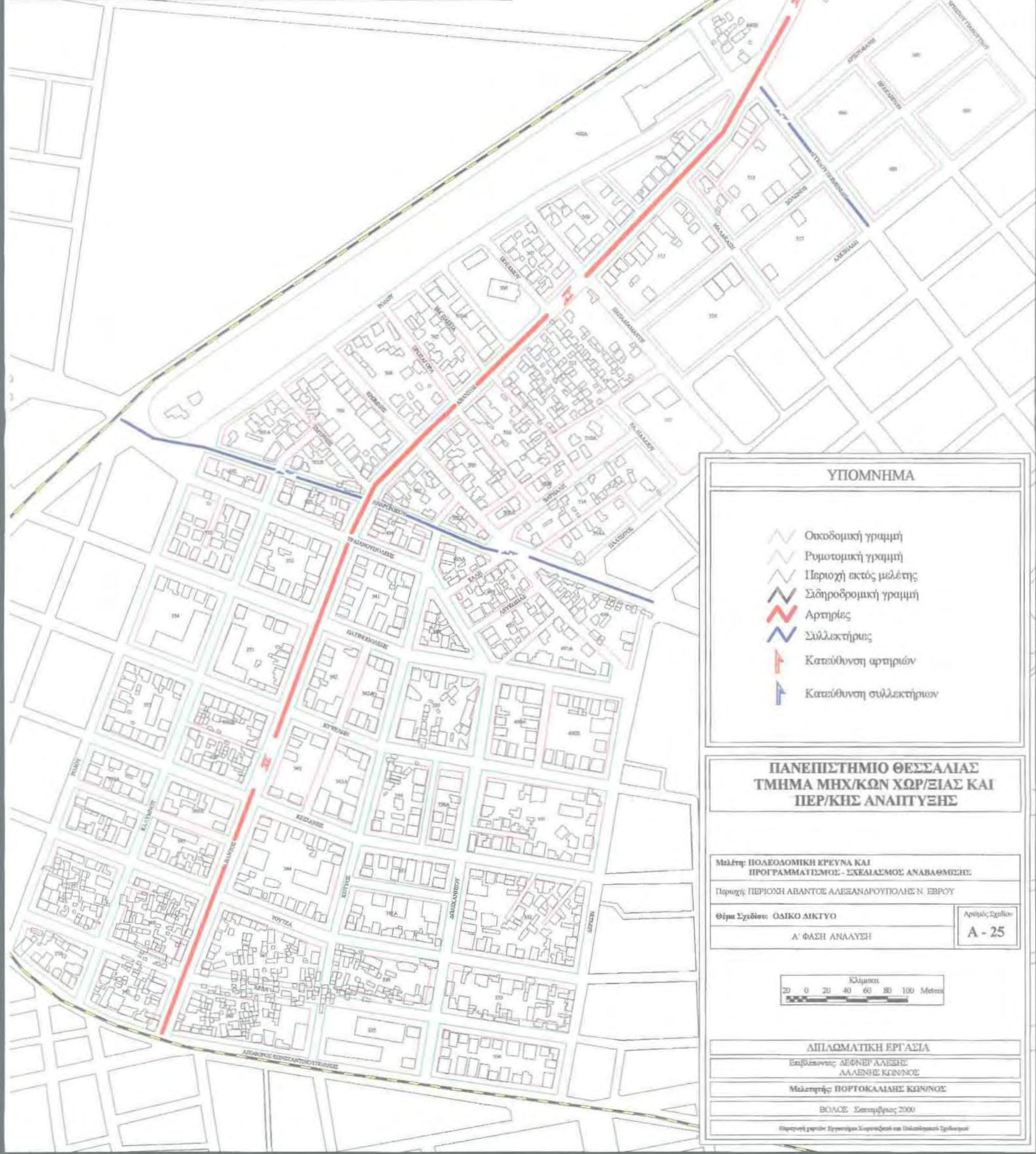
Α) Για το δείκτη $L_{eq}(8-20\omega\rho)$ τα 67 dB(A)

Β) Για το δείκτη $L_{10}(18\omega\rho)$ τα 70 dB(A)

Μετρούμενο σε απόσταση 2,0m από την πρόσοψη των πλησιέστερων, προς το οδικό έργο (ή τις σύνοδες του εγκαταστάσεις), κτηρίων της πολεοδομικής ενότητας. Ακόμη αξίζει να επισημανθεί ότι διαρκής έκθεση σε στάθμη θορύβου πάνω από 80 dB(A) μπορεί να επιφέρει προβλήματα υγείας στον άνθρωπο.

⁵⁷ Τα αποτελέσματα των μετρήσεων αυτών, δικαιολογούν τα συμπεράσματα που βγάλαμε για την έντονη ηχορύπανση κατά μήκος της οδού Άβαντος κατά την περιβαλλοντική ανάλυση και θεώρηση της περιοχής μελέτης που προηγήθηκε σε προηγούμενη παράγραφο.

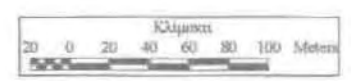
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Αρτηρίες
- Σύλλεκτῆριες
- Κατεύθυνση αρτηριών
- Κατεύθυνση σύλλεκτῆριων

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μέλη: ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
 Παρουσία: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
 Θέμα Συγχοίτου: ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
 Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Αριθμός Σελίδας:
A - 25

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
 ΑΛΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 ΒΟΛΟΣ, Σεπτέμβριος 2000

Επιτηρητής: Εργαστήριο Χωροταξίας και Δομολογίας Σχολείου

Β) Ενεργειακό - Τηλεπικοινωνιακό Σύστημα

Η περιοχή μελέτης καλύπτεται σε όλο το εύρος της από δίκτυο ηλεκτρικού ρεύματος. Τόσο το δίκτυο όσο και οι σταθμοί διανομής είναι εναέριοι. Όπως φαίνεται και από το παρακάτω χάρτη Α-26 υπάρχει μια κεντρική γραμμή παροχής που βρίσκεται κατά μήκος της οδού Άβαντος, που τροφοδοτεί ένα αριθμό μετασχηματιστών με ρεύμα μέσης τάσης (20 KV).

Δεν παρατηρούνται κάποια συγκεκριμένα προβλήματα στην παροχή του ρεύματος στην περιοχή, καθώς το σημερινό δίκτυο εξασφαλίζει επάρκεια τροφοδοσίας. Παρ όλα αυτά όμως λόγω παραβάσεων και προβλημάτων νομιμότητας που έχουν οι κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ, μέχρι πριν από λίγα χρόνια δεν είχαν το δικαίωμα, πολλές από αυτές, να συνδεθούν με τα δίκτυα ηλεκτρικού ρεύματος. Αυτό το πρόβλημα έχει λυθεί πλέον και όλες οι κατοικίες της περιοχής έχουν άμεση σύνδεση και πρόσβαση με τα συγκεκριμένα δίκτυα.

Ομοίως και το τηλεπικοινωνιακό σύστημα εξυπηρετεί επαρκώς όλη την περιοχή μελέτης. Πρόκειται για ένα σύστημα ψηφιακών τηλεφωνικών συσκευών, που αντικατέστησε τα συμβατικά τηλέφωνα που υπήρχαν πριν δύο και τρία χρόνια.

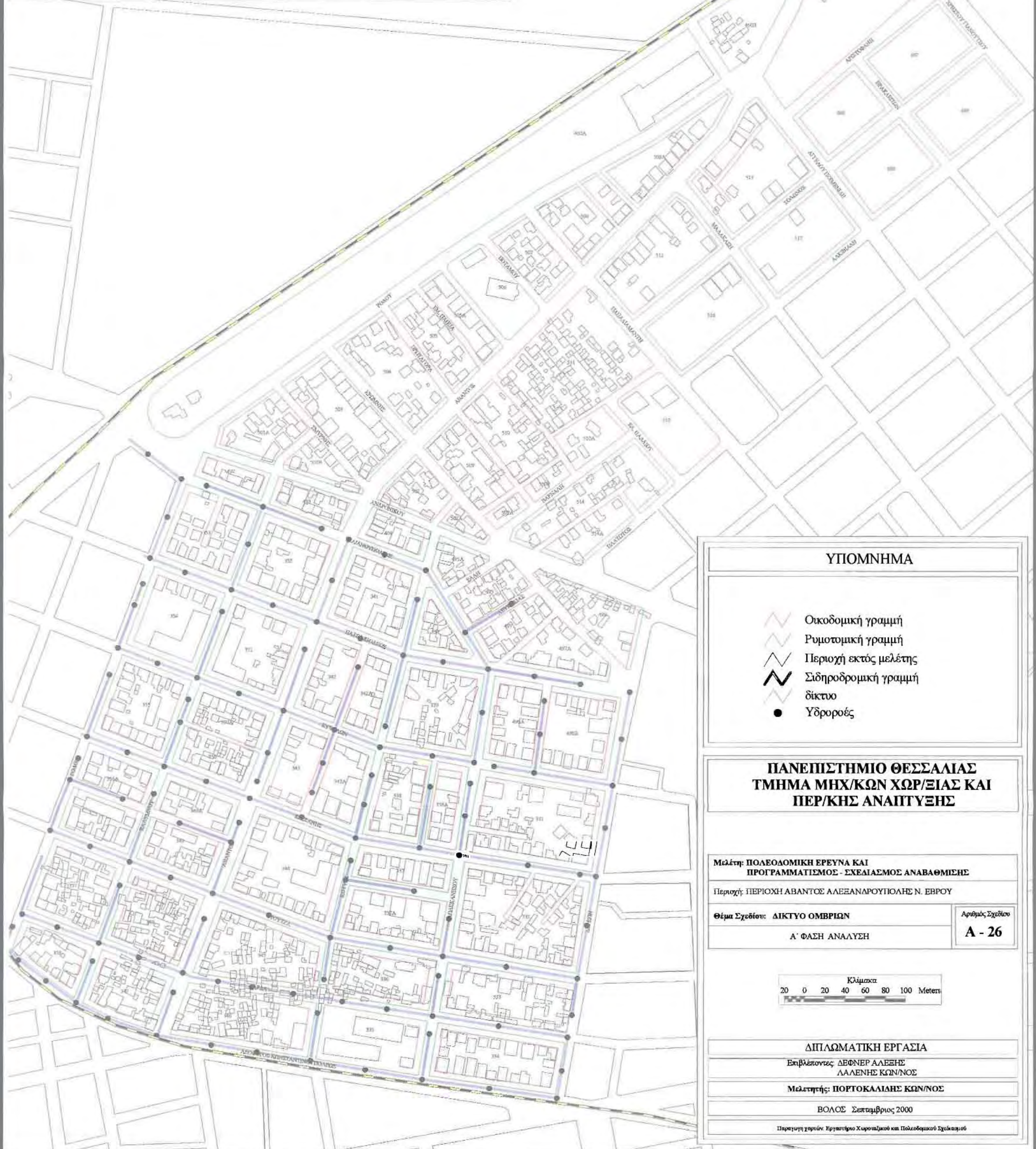
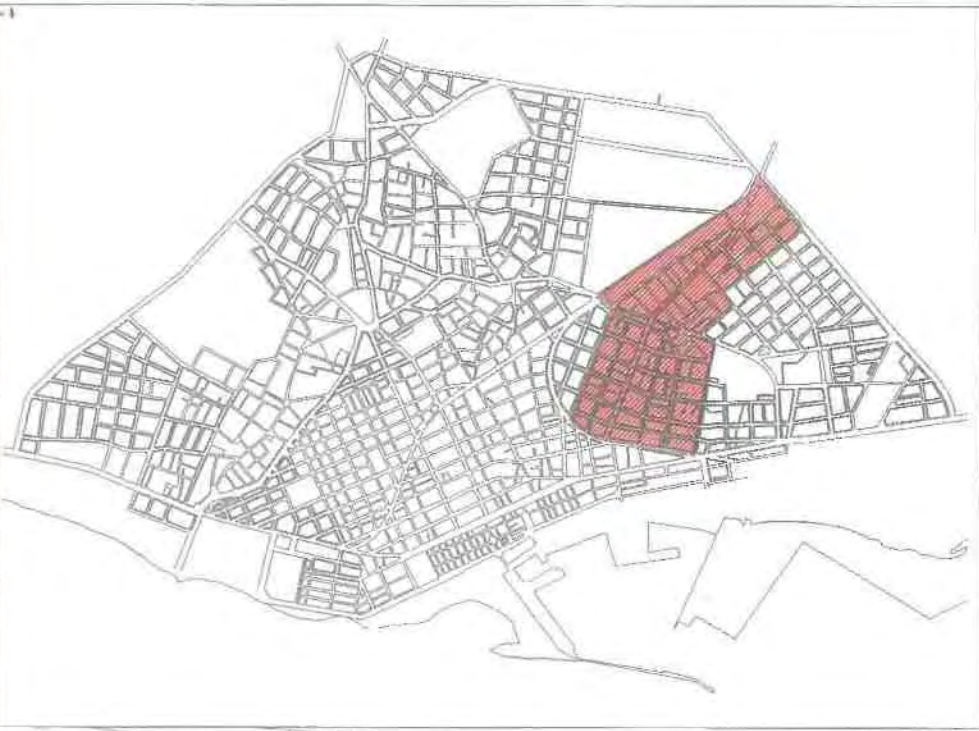
Γ) Δίκτυα Ύδρευσης – Αποχέτευσης

Η περιοχή μελέτης, καθώς αποτελεί συνοικία της πόλης της Αλεξανδρούπολης, εξυπηρετείται από την Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης. Το δίκτυο ύδρευσης δεν φαίνεται να παρουσιάζει προβλήματα και παρέχει στο σύνολο της περιοχής τις κατάλληλες ποσότητες νερού στα σπίτια. Κάποια μικροπροβλήματα και ελλείψεις στο δίκτυο που παρουσιάζονται κατά καιρούς αντιμετωπίζονται από τις υπηρεσίες της ΔΕΥΑΑ της πόλης.

Η ίδια κατάσταση όμως δεν παρουσιάζεται στα δίκτυα τόσο των όμβριων όσο και των ακαθάρτων. Όπως φαίνεται και από τους παρακάτω χάρτες Α-27 και Α-28 τα δίκτυα αυτά δεν είναι ολοκληρωμένα με αποτέλεσμα να εξυπηρετούν μόνο την περιοχή κάτω από την οδό Ανδρονίκου. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί έντονα προβλήματα στις περιοχές που στερούνται τις υποδομές αυτές και οι οποίες εξυπηρετούνται συνήθως από βόθρους, ενώ υπάρχουν και κατοικίες που στερούνται ακόμη και αυτή την αναγκαία λύση. Οι περιοχές αυτές είναι κυρίως οι χωρικές ενότητες κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ και όπως έχουμε προαναφέρει (βλ. Φωτογραφίες 5 και 6) η κατάσταση που δημιουργείται από την έλλειψη αυτών των υποδομών μπορούν να χαρακτηριστούν απαράδεκτες και άθλιες.

Στο σημείο αυτό πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η περιοχή κάτω από την οδό Ανδρονίκου απέκτησε αυτές τις υποδομές πρόσφατα μιας και οι εργασίες ολοκλήρωσης των δικτύων μόλις τον τελευταίο χρόνο ολοκληρώθηκαν. Γίνεται λοιπόν εμφανές ότι η περιοχή μελέτης και ειδικά το τμήμα της πάνω από την εν λόγω οδό έχει μια γενική υστέρηση σε μεγάλης σημασίας τεχνικές υποδομές τη στιγμή που οι υπόλοιπες περιοχές της πόλης, και ειδικά περιοχές που έχουν μπει εντός σχεδίου πολύ αργότερα της περιοχής μελέτης, έχουν ολοκληρωμένα δίκτυα συλλογής ακαθάρτων και όμβριων.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

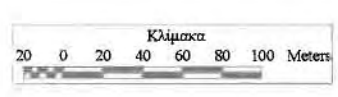
- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή δικτύου
- Υδροροές

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΔΙΚΤΥΟ ΟΜΒΡΙΩΝ Αριθμός Σχεδίου
A - 26

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

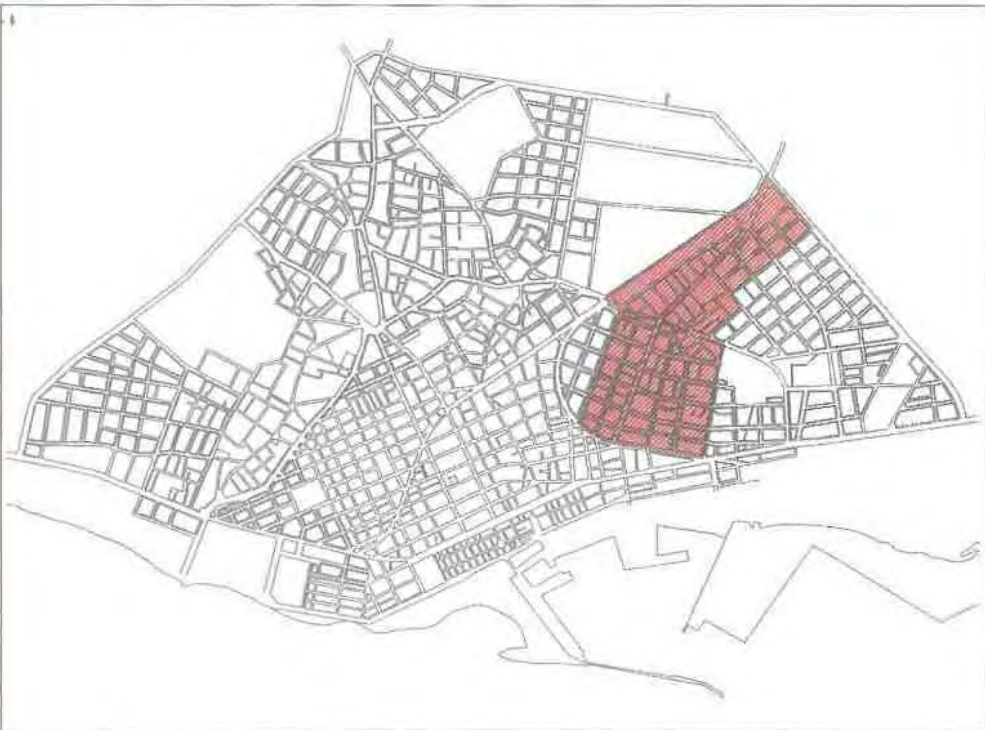
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Επιβλέποντες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΔΕΣΗ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

ΥΠΟΜΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Δίκτυο
- Υδροροές

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΔΙΚΤΥΟ ΑΚΑΘΑΡΙΩΝ

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αριθμός Σχεδίου
A - 27

Κλίμακα

20 0 20 40 60 80 100 Meters

ΔΙΔΑΚΤΑΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπωνες: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
 ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

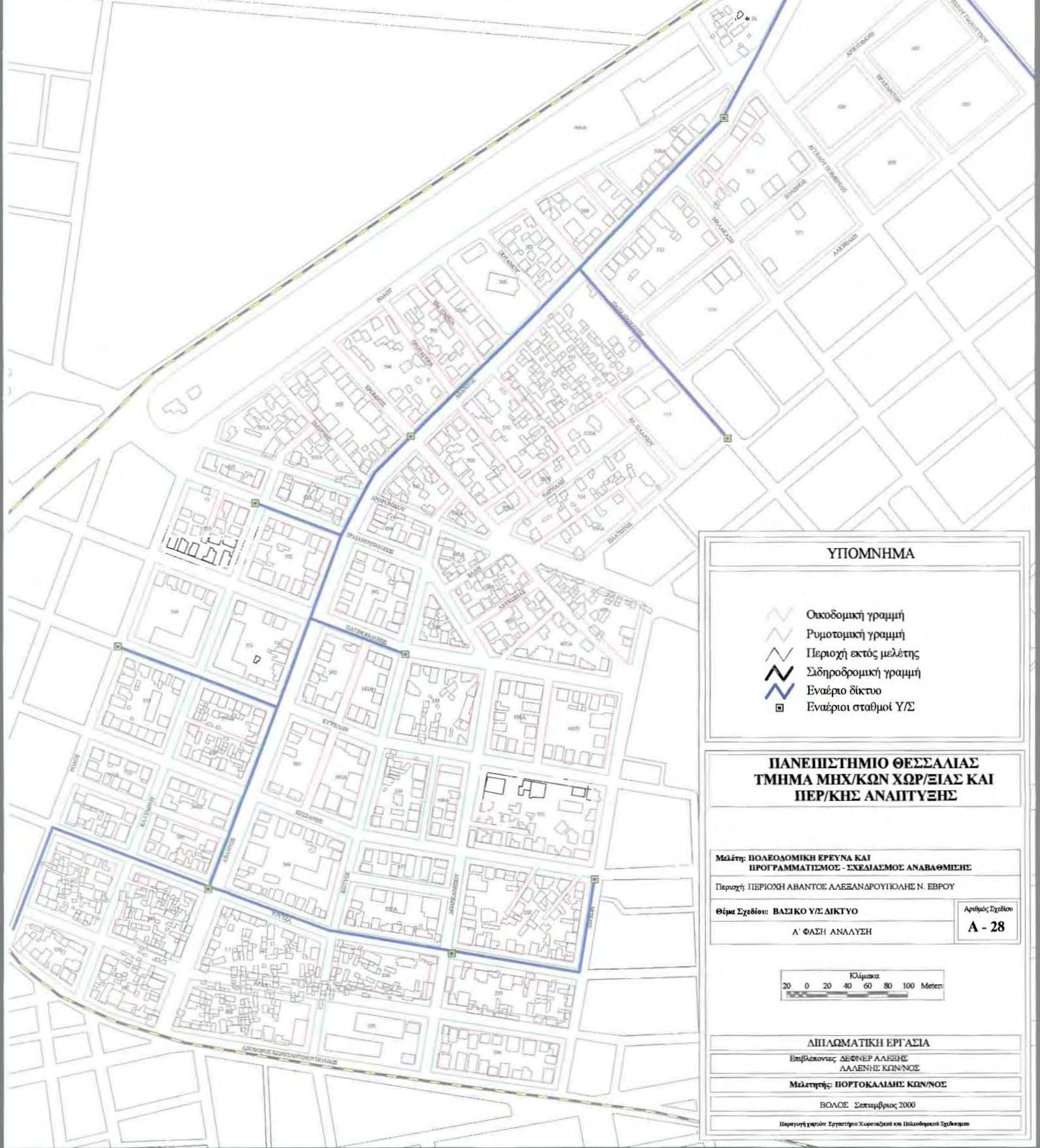
Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΑΙΑΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτεμβρίου 2000

Παραγωγή σχεδίου: Πρακτική Σχολή Σχεδίασης και Πολυμορφικό Σχολείο

N

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Εναέριο δίκτυο
- Εναέριοι σταθμοί Υ/Σ

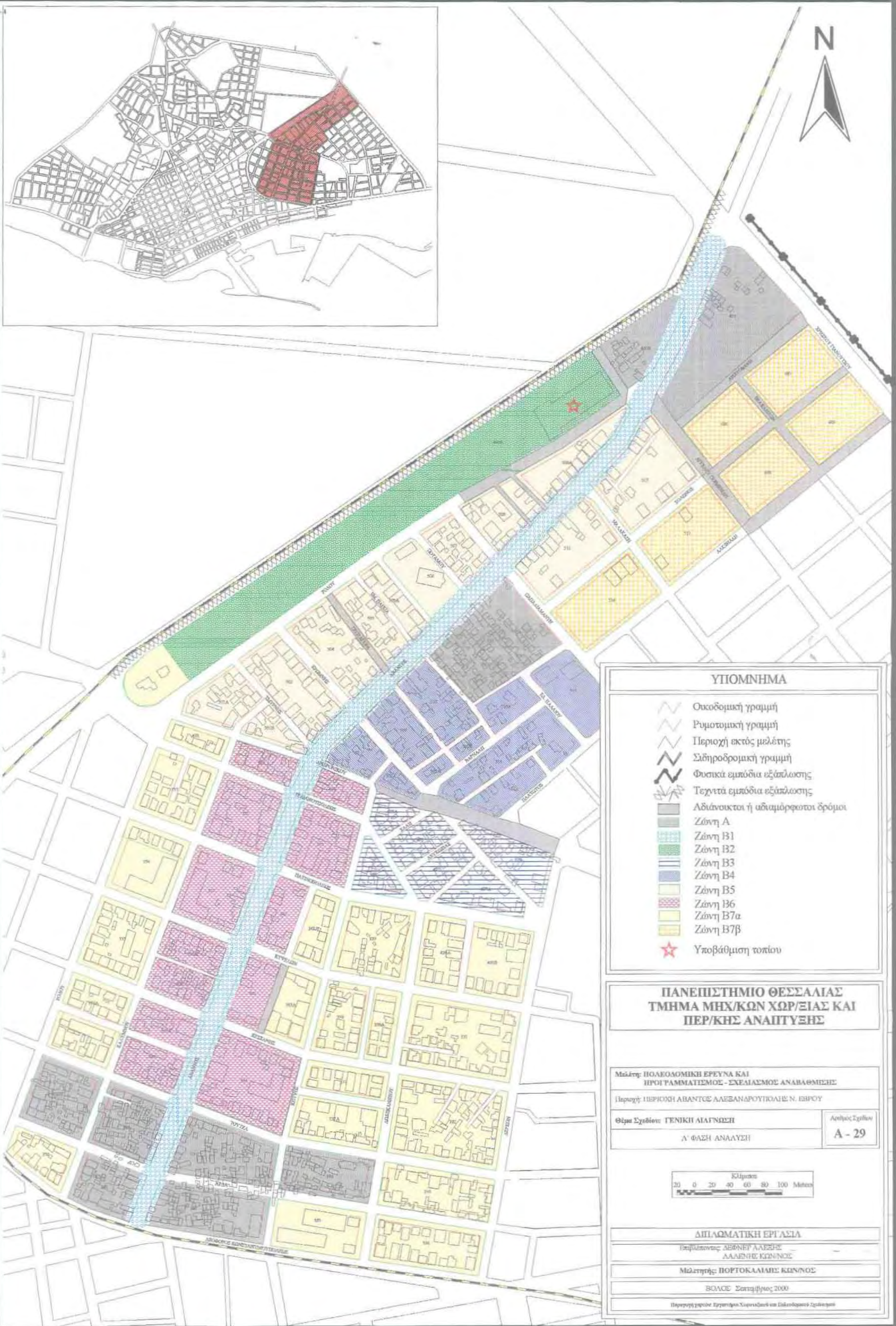
**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ**
 Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ
 Θέμα Σχεδίου: **ΒΑΣΙΚΟ Υ/Σ ΔΙΚΤΥΟ** Αριθμός Σχεδίου
A - 28
 Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΔΙΔΑΚΤΑΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 Επιβλέπων: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
 ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 Μέλητης: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
 ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000
 Παραγωγή σχεδίου: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Σιδηροδρομική γραμμή
- Φυσικά εμπόδια εξάπλωσης
- Τεχνητά εμπόδια εξάπλωσης
- Αδιάνοικτοι ή αδιαμόρφωτοι δρόμοι
- Ζώνη Α
- Ζώνη Β1
- Ζώνη Β2
- Ζώνη Β3
- Ζώνη Β4
- Ζώνη Β5
- Ζώνη Β6
- Ζώνη Β7α
- Ζώνη Β7β
- Υποβάθμιση τοπίου

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ

Α' ΦΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αριθμός Σελίδων
A - 29

Κλίμακα

20 0 20 40 60 80 100 Μήτρα

ΔΙΔΑΚΤΑΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Υπεύθυνος: ΔΕΘΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΑΛΕΞΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑΡΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή γραφείο Εργαστήριο Χωροταξίας και Πολεοδομίας Σχολείου

Δ) Απορρίμματα

Για τη συλλογή των απορριμμάτων της περιοχής μελέτης, υπεύθυνη είναι η Υπηρεσία καθαριότητας του Δήμου, η οποία με το συνεργείο της φροντίζει καθημερινά για την αποκομιδή των απορριμμάτων από τους κάδους. Τα τελευταία στη συνέχεια μεταφέρονται στον οργανωμένο Χώρο Υγειονομικής Ταφής (ΧΥΤΑ), που βρίσκεται δύο χιλιόμετρα από το βόρειο τέλος της οδού Άβαντος και στην προέκταση της.

Γενικά, η επιτόπια έρευνα δεν εντόπισε προβλήματα ως προς την αποκομιδή των απορριμμάτων πέρα από αυτά που συναντιούνται σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή της πόλης. Οι κάδοι που βρίσκονται σε όλη την έκταση της περιοχής μελέτης κρίνονται επαρκείς τόσο ως προς τον αριθμό τους όσο και ως προς την ικανότητα τους να καλύψουν πλήρως τον όγκο των απορριμμάτων που παράγονται ανά μέρα.

4.4.13. Κοινωνική - Πολιτιστική υποδομή

Ο εξοπλισμός σε κοινωνική υποδομή είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς φανερώνει το επίπεδο εξυπηρέτησης των πολιτών μιας περιοχής. Ο παρακάτω πίνακας 28⁵⁸ παρουσιάζει την ποσοτική και την ποιοτική ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κοινωνικής υποδομής της περιοχής μελέτης. Μια πρώτη διαπίστωση που μπορεί να υποθεί είναι ότι υπάρχει ένα γενικό έλλειμμα τόσο στις επιφάνειες των κτιρίων όσο και στην οικοπεδική επιφάνεια που χρησιμοποιείται για κοινωνικές εξυπηρετήσεις. Πιο συγκεκριμένα οι παρατηρήσεις που μπορούν να εξαχθούν είναι οι εξής:

- Στην περιοχή μελέτης δεν έχει καταγραφεί κανένας ελεύθερος χώρος τη στιγμή που οι ανάγκες ανέρχονται συνολικά σε 67942 τ.μ. (για κεντρική πλατεία και για Πάρκο). Υπάρχει βέβαια ένας ελεύθερος χώρος στο Ο.Τ. 460Α έκτασης 16650 τ.μ. που είναι χαρακτηρισμένος ως πράσινο αλλά όπως έχουμε προαναφέρει είναι αδιαμόρφωτος και περιβαλλοντικά υποβαθμισμένος. Επίσης δεν καταγράφηκε ούτε μια παιδική χαρά δημιουργώντας επιπλέον έλλειμμα 582 τ.μ.
- Ως προς τα εκπαιδευτήρια καταγράφηκαν δυο δημοτικά σχολεία και ένα νηπιαγωγείο ενώ δεν υπάρχουν στην περιοχή εγκαταστάσεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Και σε αυτή την περίπτωση προέκυψε ένα έλλειμμα στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις που για το νηπιαγωγείο φτάνουν τα 798 τ.μ. για κτιριακή επιφάνεια (2335 οικοπεδικό έλλειμμα) ενώ για τα δημοτικά σχολεία 1891 τ.μ. (1832 οικοπεδικό έλλειμμα).
- Το μόνο κτίριο υγείας και πρόνοιας που καταγράφηκε αφορά ένα παιδικό σταθμό του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας το οποίο όμως δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της περιοχής. Έτσι παρουσιάζει κτιριακό έλλειμμα 1480 τ.μ. και 4739 τ.μ. έλλειμμα οικοπεδικής επιφάνειας. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι δεν καταγράφηκαν κάποια ιδιωτικά κτίρια που χρησιμοποιούνται ως παιδικοί ή βρεφονηπιακοί σταθμοί.

⁵⁸ Ο πίνακας αυτός συμπληρώθηκε βάση των πολεοδομικών προτύπων (standards) και προδιαγραφών που ισχύουν (ΥΧΟΠ 1983) και προσδιορίζουν ορισμένα επιθυμητά μεγέθη σχετικά με την χωροθέτηση του κοινωνικού εξοπλισμού.

- Ο Ναός που καταγράφηκε είναι ορθόδοξος και έχει κτιριακή επιφάνεια 995 τ.μ. Φαίνεται όμως βάση των προτύπων να παρουσιάζει μεγάλο έλλειμμα στην κτιριακή του επιφάνεια που ανέρχεται σε 10422 τ.μ. Αυτό όμως οφείλεται στο μάλλον υπερβολικό στερεότυπο του 1.5 ατόμου ανά τ.μ. που είναι προφανώς μη ρεαλιστικό. Συμπερένεται λοιπόν ότι οι χριστιανοί κάτοικοι της περιοχής εξυπηρετούνται από τον υπάρχον ναό. Όσον αφορά τις λατρευτικές ανάγκες των Μουσουλμάνων Ρομ, αυτές εξυπηρετούνται από ένα τζαμί το οποίο βρίσκεται σε άλλη περιοχή της πόλης.

Παρατηρείται λοιπόν από την παραπάνω ανάλυση ότι οι ελλείψεις σε κοινωνικό εξοπλισμό στην περιοχή μελέτης είναι εξαιρετικά μεγάλες. Εντύπωση για αυτήν την κατάσταση προκαλεί το γεγονός ότι σε καμία περίπτωση δεν έχουν προβλεφθεί οι απαιτούμενοι χώροι για κοινωνικές λειτουργίες από το πολεοδομικό σχέδιο και οι ελάχιστες εγκαταστάσεις που υπάρχουν στην περιοχή, λόγω της ποσοτικής ανεπάρκειας τους έχουν χαμηλό βαθμό εξυπηρέτησης. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι υπάρχουν κάποιες ιδιαίτερα μεγάλες εκτάσεις, που εφάπτονται με την περιοχή μελέτης, που προορίζονται για τέτοιες χρήσεις και μπορούν να καλύψουν κάποιες από τις ανάγκες της.

Πίνακας 24: Κατάσταση κοινωνικής υποδομής

Λειτουργίες	ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ							Προγραμματικό μέγεθος	Σταθερότυπο γης (ΥΧΟΠ)		Ανάγκες		Έλλειμα / Πλεόνασμα		Δείκτης επάρκειας γης (κατ/τμ)
	Αριθμός	Επιφάνεια κτιρίου (τ.μ)	Οικοπεδική επιφάνεια (τ.μ)	Φορέας (ιδιωτικός/δημόσιος)	Κτίριο (δημόσιο /μισθωμένο)	Κατάσταση κτιρίου	Δεκτό (Ναι/Όχι)		Πληθυσμός εξηπηρετήσης 2010	Επιφάνεια κτιρίου (τ.μ/κατ)	Οικοπεδική επιφάνεια (τ.μ./κατ)	Επιφάνεια κτιρίου (τ.μ)	Οικοπεδική επιφάνεια (τ.μ.)	Επιφάνεια κτιρίου (τ.μ)	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11=8*9)	(12=8*10)	(13=2-11)	(14=3-12)	(8/3)
1. Ελεῦθεροι χώροι															
Κεντρική πλατεία	-	-	-	-	-	-	-	9706	-	1,5	-	14559		-14559	-
Πάρκο	-	-	-	-	-	-	-	9706	-	5,5	-	53383		-53383	-
2. Εκπαιδευτήρια															
Νηπιαγωγείο	1	560	2515	δημόσιος	δημόσιο	καλή	ναι	194	7	25	1358	4850	-798	-2335	0,08
Δημοτικό	2	2964	6907	δημόσιος	δημόσιο	καλή	ναι	971	5	9	4855	8739	-1891	-1832	0,14
Γυμνάσιο	-	-	-	-	-	-	-	485	5	10	2425	4850	-2425	-4850	-
Λύκειο	-	-	-	-	-	-	-	388	5	9	1940	3492	-1940	-3492	-
3. Κτίρια Υγείας - πρόνοιας															
Παιδικός ή Βρεφικός σταθμός	1	460	3021	δημόσιος	δημόσιο	καλή	ναι	388	5	20	1940	7760	-1480	-4739	0,13
4. Παιδική Χαρά	-	-	-	-	-	-	-	1164	-	0,5	-	582	-	-582	-
5. Ναός	1	995	4088	δημόσιος	δημόσιο	καλή	ναι	7561*	1,51	-	11417	-	-10422		7,60

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

* Ο Ναός είναι ορθόδοξος και λόγω τούτου αφορά μόνο τους Ορθόδοξους Χριστιανούς της περιοχής και όχι το σύνολο των κατοίκων. Γιαντό και χρησιμοποιείται σαν προγραμματικό μέγεθος πληθυσμού το σύνολο των Χριστιανών μόνο

4.5. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ - ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

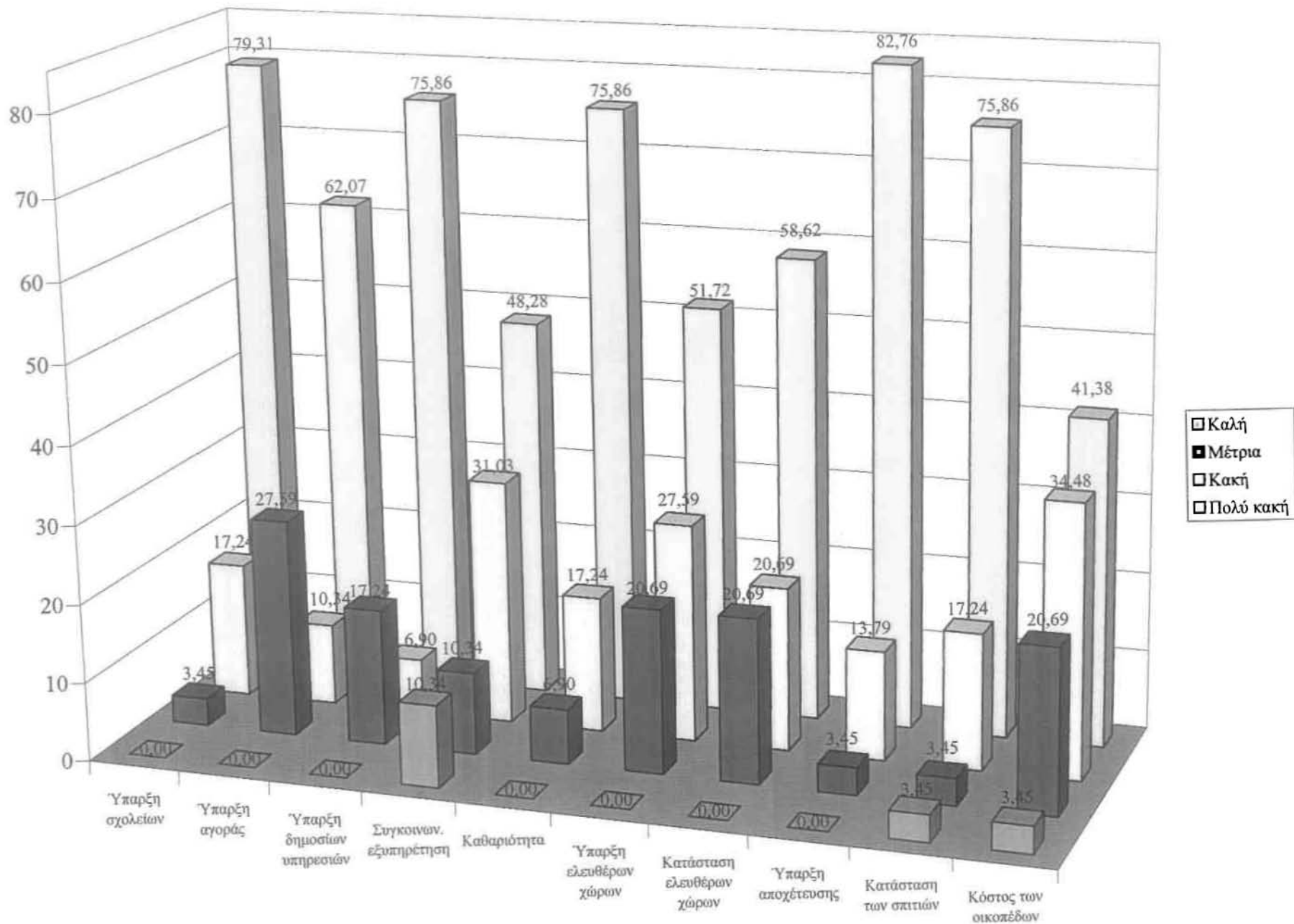
4.5.1. Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ

Η προηγηθείσα εκτενής παρουσίαση και ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης της περιοχής μελέτης θα ήταν ελλιπής αν δεν κατέληγε στο στάδιο της διάγνωσης και της εξαγωγής συμπερασμάτων. Στόχος αυτής της ενότητας αποτελεί ο εντοπισμός των πολεοδομικών και κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων και δυσλειτουργιών, καθώς και η επισήμανση και ερμηνεία των αιτιών τους όπου αυτό είναι δυνατόν, ώστε οι προτάσεις παρέμβασης που θα προκύψουν να είναι καίριες, ουσιαστικές και αποτελεσματικές. Πριν όμως καταγραφούν τα συμπεράσματα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις που εκφράστηκαν από τους Μουσουλμάνους Ρομ για το επίπεδο εξυπηρέτησης και τα προβλήματα που παρουσιάζει η περιοχή μελέτης.

Παρατηρώντας τα παρακάτω διαγράμματα 22 και 23, φαίνεται η σαφής απογοήτευση που εξέφρασαν οι Μουσουλμάνοι Ρομ για την συνολικό χαρακτήρα της περιοχής μελέτης. Σε όλες τις ερωτήσεις αναφορικά με την κατάσταση των υποδομών, τις εξυπηρετήσεις και την ύπαρξη ελεύθερων χώρων οι απαντήσεις τους είναι ανησυχητικά αρνητικές. Στις απόψεις που καταγράφηκαν δεν διαφαίνεται ούτε μια μικρή έστω ικανοποίηση για την ποιότητα ζωής που παρέχει η περιοχή. Η μόνη θετική αφορά μόνο την συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση που και σε αυτή την περίπτωση είναι μόνο την τάξης του 10.34%.

Διάγραμμα 23: Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ για την κατάσταση της περιοχής μελέτης

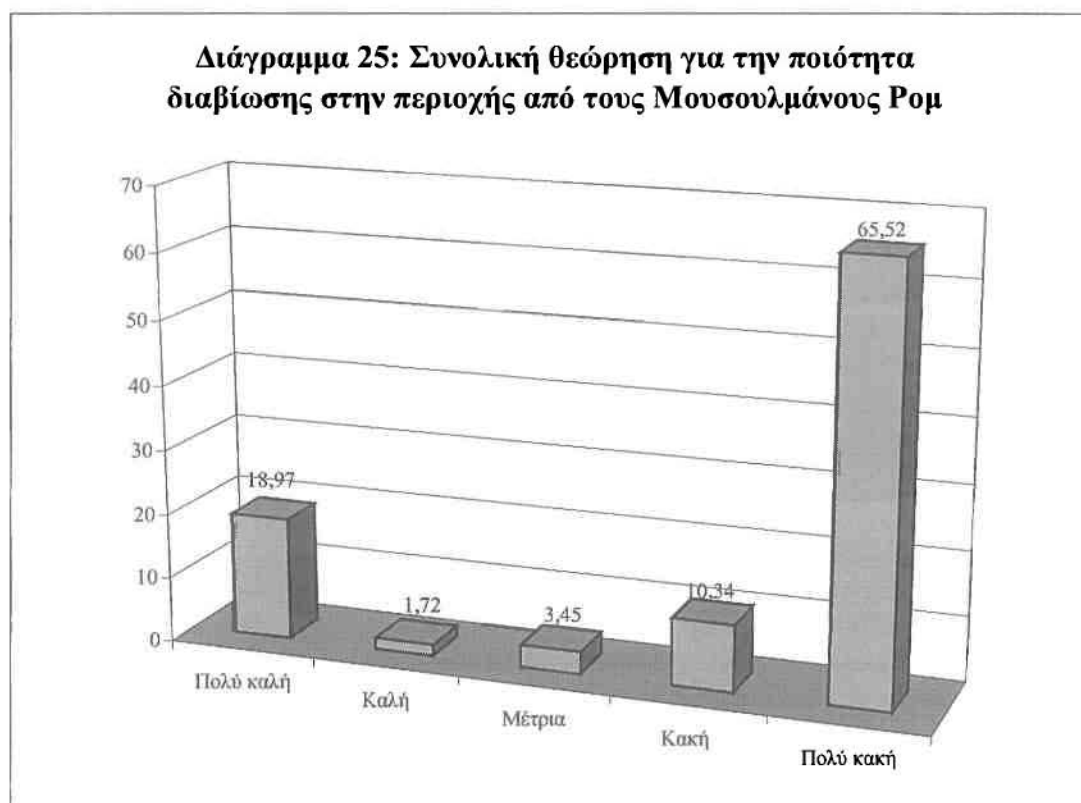
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το παρακάτω διάγραμμα 17⁵⁹ που περιγράφει τις απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ σχετικά με τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή μελέτης. Φαίνεται λοιπόν ότι το σημαντικότερο πρόβλημα που καταγράφηκε αφορά την κατάσταση των δρόμων με ποσοστό 38.98% ενώ σαν δεύτερο στη σειρά καταγράφηκε η κατάσταση των δρόμων με ποσοστό της τάξης του 32.20%. Και τα δύο αυτά προβλήματα εντάσσονται στις τεχνικές υποδομές της περιοχής μελέτης και μέσα από τα μεγάλα ποσοστά που συγκέντρωσαν, δηλώνει έμπρακτα η δυσαρέσκεια των Μουσουλμάνων Ρομ για την σημερινή κατάσταση των υποδομών αυτών.

Στη συνέχεια καταγράφηκε η κακή κατάσταση των σπιτιών, η έλλειψη φωτισμού και η έλλειψη παιδικής χαράς με ποσοστό της τάξης του 6.78%, ενώ ακολουθούν η έλλειψη ελεύθερων χώρων και η καθαριότητα με ποσοστό 3.39%. Τέλος καταγράφηκε η έλλειψη σχολείων με ποσοστό της τάξης του 1.69%. Τα προβλήματα αυτά δημιουργούν μια αρνητική θεώρηση για την προσφερόμενη ποιότητα της περιοχής μελέτης και δεν αφήνουν περιθώρια θετικών κρίσεων για το επίπεδο εξυπηρέτησης της, από το σύνολο των Μουσουλμάνων Ρομ. Η κατάσταση αυτή φαίνεται επίσης και στις απαντήσεις που περιγράφονται στο παρακάτω διάγραμμα 25 όπου ζητήθηκε η συνολική τους κρίση για την διαβίωση στην εν λόγω περιοχή.

⁵⁹ Πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη ερώτηση ήταν «ανοιχτή», που σημαίνει ότι δεν υπήρχε κάποιο δείγμα προεπιλεγμένων πιθανών απαντήσεων. Γι αυτό και έχει βαρύνουσα σημασία μιας και οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι ανεπηρέαστες από κάποια συγκεκριμένη φόρμα.

Παρατηρείται λοιπόν μια αρνητική ως πολύ αρνητική κρίση για το συνολικό επίπεδο εξυπηρέτησης και ποιότητας ζωής για την περιοχή μελέτης που αγγίζει το 75.86% τη στιγμή που μόνο ένα 20.69% παρουσιάζεται να είναι ευχαριστημένο.

Παρακάτω καταγράφεται την συνολική διάγνωση της περιοχής μελέτης που προέκυψε από την ανάλυση των χαρακτηριστικών και των προβλημάτων της.

4.5.2. Διάγνωση της περιοχής μελέτης

Α) Γενικά

Όπως έχει αναφερθεί στην παραπάνω ανάλυση, η περιοχή μελέτης αποτελεί ένα μέρος της ενότητας Άβαντος, που είναι η μια από τις τρεις πολεοδομικές ενότητες που ορίζει το Γ.Π.Σ. της πόλης της Αλεξανδρούπολης. Βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του πολεοδομικού ιστού και η ιδιαιτερότητα της οφείλεται στο γεγονός ότι κατοικείται από δυο διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, τους Μουσουλμάνους Ρομ με ποσοστό 21.59% και το υπόλοιπο σύνολο με ποσοστό 78.41%.

Κάνοντας μια γενική προσέγγιση της περιοχής παρατηρείται ότι έχει παρουσιάσει μια έντονη οικιστική εξέλιξη κυρίως την τελευταία δεκαετία ακολουθώντας την σημαντική ανάπτυξη της υπόλοιπης πόλης. Εν τούτοις δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως κορεσμένη⁶⁰ μιας και ακόμη (ειδικά στο βόρειο τμήμα της) έχει μεγάλες

⁶⁰ Ο συνολικός βαθμός κορεσμού που υπολογίστηκε είναι της τάξης του 53.88% ενώ η μέση πυκνότητα είναι 254.73 άτομα/Ha

αδόμητες εκτάσεις οι οποίες παρουσιάζουν τελευταία έντονη οικοδομική δραστηριότητα με κύριο σκοπό να καλύψουν ανάγκες κατοικίας. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι η χωρική της ανάπτυξη εμποδίζεται μιας και περικλείεται από τεχνητά και φυσικά όρια (σιδηροδρομική γραμμή, ρέμα κ.λπ.).

Περιβαλλοντικά, δεν υπάρχουν σοβαρά προβλήματα ρύπανσης ή μόλυνσης στην περιοχή, ούτε έντονες και συνεχείς αλλοιώσεις στο φυσικό τοπίο. Τα προβλήματα που εντοπίζονται αφορούν κυρίως κάποια συγκεκριμένα σημεία και όχι γενικά το σύνολο της. Η μόνη εξαίρεση σε αυτήν την διαπίστωση αποτελεί η παντελής έλλειψη ελεύθερων χώρων σε όλη την έκταση της. Η ανάλυση των προγραμματικών μεγεθών έδειξε ένα έλλειμμα κοινόχρηστων χώρων πάνω από 50.000 τ.μ. Η κατάσταση αυτή προέκυψε αρχικά από την μη πρόβλεψη της πολεοδομικής μελέτης της περιοχής για επαρκείς κοινόχρηστους χώρους αλλά και από την μη αξιοποίηση των ελάχιστων προβλεπόμενων αυτών χώρων, είτε λόγω κακής χωροθέτησης τους, είτε μη διαμόρφωσης και ανάπλασης τους. Η διαπίστωση αυτή είναι πολύ σημαντική μιας και αρχικά δηλώνει την ανάγκη για περιβαλλοντική αναβάθμιση και εξυγίανση των προβληματικών σημείων της περιοχής και επίσης δηλώνει την ανάγκη για επαναχαρακτηρισμό της περιοχής, προκειμένου να ανεβρεθούν οι απαραίτητοι ελεύθεροι χώροι.

Η κύρια και επικρατούσα χρήση γης είναι η κατοικία η οποία εκτατικά καταλαμβάνει πάνω από το 60% της περιοχής μελέτης, πράγμα σε μεγάλο βαθμό αναμενόμενο λόγω του χαρακτήρα της, που όπως έχει αναφερθεί χαρακτηρίζεται από τον περιαστικό της χαρακτήρα αλλά και από τις κατευθύνσεις της πολεοδομικής μελέτης της περιοχής που είναι σε ισχύ. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει μια τάση συγκέντρωσης κεντρικών λειτουργιών κατά μήκος της οδού Άβαντος. Συγκρούσεις ή ασυμβατότητες χρήσεων γης έχουν παρατηρηθεί σε δύο σημεία (Ο.Τ. 335 και 460Α) και κυρίως στις κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ.

Η κανονιστικοί όροι δόμησης όπως τους ορίζει το πολεοδομικό σχέδιο χωρίζουν την περιοχή σε τρεις τομείς με διαφορετικούς όρους κυρίως όσον αφορά τον συντελεστή δόμησης. Εξαίρεση αποτελούν οι ειδικοί όροι που ισχύουν στα Ο.Τ. που βρίσκονται κατά μήκος της οδού Ανδρονίκου. Παρατηρείται λοιπόν ότι οι όροι αυτοί μπορούν να χαρακτηριστούν ως τυπικοί και σε μεγάλο βαθμό λογικοί για τέτοιου είδους περιοχές και χωρίς κάποια ιδιαίτερα στοιχεία που να τους διαφοροποιούν από την υπόλοιπη πόλη. Θα πρέπει να επισημανθεί όμως, η λογική μείωση του συντελεστή δόμησης που γίνεται από τις νότιες προς τις βόρειες και λιγότερο κορεσμένες ενότητες (βλέπε χάρτη Α-16 και πίνακα 14).

Η ανάλυση του κτιριακού πλούτου βοήθησε να εξαχθούν πολύ σημαντικά συμπεράσματα για την κτιριακή κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή μελέτης. Αρχικά παρατηρήθηκε το πολύ ανησυχητικό φαινόμενο όπου το 38.92% των κτιρίων που καταγράφηκαν ήταν πρόχειρες κατασκευές. Η πραγματικότητα αυτή δεν δίνει παραπέρα προϋποθέσεις για ένα κτιριακό δυναμικό αξιώσεων στην περιοχή μελέτης. Έτσι, και η ανάλυση της ποιότητας κατασκευής τους έδωσε απογοητευτικά αποτελέσματα. Παρατηρήθηκε όμως από την εκτατική έκφραση της κατάστασης αυτής ότι οι πρόχειρες κατασκευές ανήκουν στους Μουσουλμάνους Ρομ και συγκεντρώνονται στις χωρικές τους ενότητες. Επίσης, η κατάσταση αυτή είναι πιο έντονη στο νότιο τμήμα της περιοχής γιατί εκεί συγκεντρώνονται τα κτίρια με την παλαιότερη περίοδο κατασκευής, που επηρεάζει καταλυτικά την ποιότητα

τους. Όσον αφορά τώρα τα ύψη των κτιρίων παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι διώροφα και τριώροφα με εξαίρεση αυτά των Μουσουλμάνων Ρομ που είναι στην πλειοψηφία τους μονώροφα. Πρέπει να καταγραφεί όμως μια ανησυχητική τάση που φάνηκε και αφορά τις νέες κατασκευές οι οποίες λόγω του ότι είναι πολυώροφες (παρατηρήθηκαν και ύψη πάνω από 5 ορόφους), με το μέγεθος τους αλλοιώνουν την πολεοδομική ταυτότητα της περιοχής με τα χαμηλά κυρίως σπίτια.

Η κατάσταση που καταγράφηκε τόσο στις τεχνικές όσο και στις κοινωνικές υποδομές είναι ιδιαίτερα ανησυχητική. Αρχικά, το οδικό δίκτυο παρουσιάζει έντονα προβλήματα που πηγάζουν κυρίως από το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του είναι ακόμη αδιάνοικτο αλλά και από την έλλειψη ολοκληρωμένων κυκλοφοριακών ρυθμίσεων. Οι βασικοί οδικοί άξονες της περιοχής είναι η οδός Άβαντος (αρτηρία) και η οδός Ανδρονίκου (συλλεκτήρια). Η πρώτη παρουσιάζει προβλήματα που είναι συγκοινωνιακά (μεγάλοι φόρτοι, μικρή διατομή, ατυχήματα) αλλά και περιβαλλοντικά (έντονη ηχορύπανση) ενώ η δεύτερη είναι αδιάνοικτη σε ένα μέρος της με αποτέλεσμα να μην παρουσιάζει τους φόρτους που θα έπρεπε τόσο λόγω του χαρακτήρα της όσο και της θέσης και της σύνδεσης που προσφέρει με την υπόλοιπη πόλη. Πρέπει να καταγραφεί ότι η οδός Άβαντος λειτουργεί σαν ραχοκοκαλιά της περιοχής μελέτης αλλά και επίσης έχει ένα πολύ σημαντικό ρόλο και για την υπόλοιπη πόλη. Ακόμη την κατάσταση αυτή επιτείνει η έλλειψη οργανωμένων περιοχών στάθμευσης (γκαραζ) αλλά και η έλλειψη κάποιου μέσου μαζικής μεταφοράς (αστικό λεωφορείο κ.λπ.). Τέλος βασικό στοιχείο του οδικού δικτύου της περιοχής είναι ότι επικοινωνεί με την υπόλοιπη πόλη μόνο με τρεις εισόδους (λόγω της σιδηροδρομικής γραμμής) εκ των οποίων η μια είναι αφύλακτη.

Τα βασικά προβλήματα που καταγράφηκαν αναφορικά με τα τεχνικά δίκτυα αφορούν κυρίως αυτά της αποχέτευσης όμβριων και ακάθαρτων υδάτων. Παρατηρείται λοιπόν μια παντελής έλλειψη των δικτύων αυτών στην περιοχή πάνω από την οδό Ανδρονίκου με έντονες περιβαλλοντικές συνέπειες. Για την υπόλοιπη περιοχή που εξυπηρετείται πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν έχουν σύνδεση με τα δίκτυα αυτά οι κατοικίες των Μουσουλμάνων Ρομ λόγω, όπως έχει αναφερθεί, προβλημάτων νομιμότητας των οικοπέδων και των κατασκευών τους.

Η διαπίστωση που μπορεί να γίνει για τον κοινωνικό εξοπλισμό της περιοχής είναι ότι υπάρχει ένα γενικό έλλειμμα τόσο στις επιφάνειες των κτιρίων όσο και στην οικοπεδική επιφάνεια που χρησιμοποιείται για κοινωνικές εξυπηρετήσεις. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι υπάρχουν κάποιες ιδιαίτερα μεγάλες εκτάσεις, που εφάπτονται με την περιοχή μελέτης, που προορίζονται για τέτοιες χρήσεις και μπορούν να καλύψουν κάποιες από τις ανάγκες της.

Παρατηρείται λοιπόν από την παραπάνω ανάλυση και διάγνωση ότι η περιοχή μελέτης παρουσιάζει έντονα προβλήματα τα οποία εμφανίζονται, διαφοροποιούνται και αυξομειώνουν την ένταση εκδήλωσης τους, από μέρος σε μέρος της. Λόγω αυτής της κατάστασης κρίθηκε σκόπιμο για την καλύτερη διάγνωση της περιοχής να γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης της (κοινωνικοοικονομικά και πολεοδομικά) όχι ολικά αλλά τοπικά διαχωρίζοντας την σε ενότητες (ζώνες) με τα ίδια χαρακτηριστικά και τα ίδια προβλήματα.

B) Κοινωνικοοικονομική διάγνωση

Υπάρχει λοιπόν μια κοινωνική διαφοροποίηση που έχει οδηγήσει όλα τα προηγούμενα χρόνια και σε μια διαχειριστική αντιμετώπιση των δυο αυτών κοινοτήτων. Έτσι το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση είναι ότι ενώ η υπόλοιπη περιοχή ακολουθεί σε γενικές γραμμές τα χαρακτηριστικά και την εξέλιξη της υπόλοιπης πόλης, στις περιοχές κατοικίας της κοινότητας των Μουσουλμάνων Ρομ υπάρχει μια συνεχή προσπάθεια να εμποδιστεί ακόμη και να αποτραπεί η ανάπτυξη τους. Η πρακτική αυτή έχει προκαλέσει ένα κοινωνικό και χωροταξικό διαχωρισμό των δύο αυτών κοινωνικών ομάδων με σημαντικές συνέπειες τόσο στην κοινωνική συνοχή της περιοχής όσο και στο δομημένο περιβάλλον της. Η περιοχή μελέτης έχει δυο πρόσωπα, το ένα που είναι ίδιο με αυτό της υπόλοιπης πόλης όπου κατοικούν μη Μουσουλμάνοι Ρομ και το άλλο το οποίο είναι καθολικά αποκλεισμένο (ghetto) και κατοικούν Μουσουλμάνοι Ρομ.

Οι κοινωνικές προεκτάσεις και συνέπειες που έχει αυτή η κατάσταση είναι κυρίως η καχυποψία, η εσωστρέφεια, η αμφισβήτηση αλλά κυρίως τα φαινόμενα επιθετικής συμπεριφοράς που έχουν παρατηρηθεί. Επίσης, ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο είναι η απόκρυψη της πραγματικής τους ταυτότητας που δεν οφείλεται όμως στο φαινόμενο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας⁶¹ αλλά όπως έχουμε αναλύσει σε μια πολιτική εκμετάλλευσης της πολιτισμικής και θρησκευτικής τους κυρίως ετερότητας για την εξυπηρέτηση συμφερόντων κάποιων μη ελληνικών εθνικών κέντρων.

Οι κυριότερες κοινωνικές διαφορές των δύο αυτών κοινοτήτων αφορούν κυρίως το θρήσκευμα, την μητρική γλώσσα αλλά και την δημογραφική και ηλικιακή τους διαστρωμάτωση. Ακόμη, διαφοροποίηση υπάρχει και στο επίπεδο εκπαίδευσης τους.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί αρχικά την αύξηση του πληθυσμού των Μουσουλμάνων Ρομ με μεγαλύτερο ρυθμό από ότι των μη Μουσουλμάνων Ρομ⁶² που οφείλεται στην μεγαλύτερη γεννητικότητα που παρουσιάζουν αλλά και στην διαφορά των μελών των νοικοκυριών τους, που για τους Μουσουλμάνους Ρομ είναι της τάξης των 5.22 ατόμων ανά νοικοκυριό ενώ του υπολοίπου πληθυσμού της τάξης των 3.2 ατόμων ανά νοικοκυριό. Αυτές οι διαφορές αποτυπώνονται στην πυραμίδα των ηλικιών (βλέπε διάγραμμα 1) όπου αυτή των Μουσουλμάνων Ρομ είναι σχετικά τριγωνική, με τις μικρές ηλικίες να καταλαμβάνουν μεγαλύτερο ποσοστό από τις υπόλοιπες, πράγμα που σημαίνει ότι είναι ένας κατά βάση νεανικός πληθυσμός, σε αντίθεση με την αποτύπωση του υπολοίπου πληθυσμού που παρουσιάζει ένα πληθυσμό αρκετά ώριμο.

Επίσης, πρέπει να καταγραφεί η διαφορά στην οικονομική κατάσταση των δυο κοινοτήτων που οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ ασκούν μόνο «χαμηλά» επαγγέλματα (βλ. διάγραμμα 12) που σε μεγάλο βαθμό είναι και μη μόνιμα (βλ. διάγραμμα 14) αλλά και στην έντονη ανεργία που αντιμετωπίζουν. Επιπρόσθετά, διαπιστώθηκε ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ είναι στην πλειονότητα τους

⁶¹ Βλέπε Α μέρος στο κεφάλαιο του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομ

⁶² Με μετριοπαθείς εκτιμήσεις η μέση ετήσια διαφορά στην αύξηση του πληθυσμού των δυο κοινοτήτων είναι 0.3% (1.2% για τον πληθυσμό των μη Μουσουλμάνων Ρομ έναντι του 1.5% για τον πληθυσμό των Μουσουλμάνων Ρομ)

μόνιμα εγκατεστημένοι και μη μετακινούμενοι μιας και η άσκηση του παραδοσιακού τους επαγγέλματος του πλανόδιου εμπόρου εμφάνισε χαμηλά ποσοστά εξάσκησης στην περιοχή.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις μας οδηγούν σε έναν βασικό διαχωρισμό της περιοχής μελέτης σε δυο χωρικές ενότητες (ζώνες) με κοινά κοινωνικά χαρακτηριστικά, οι οποίες είναι:

- Ζώνη Α. Περιλαμβάνει τις περιοχές κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ
- Ζώνη Β. Περιλαμβάνει την υπόλοιπη περιοχή

Γ) Πολεοδομική διάγνωση

Η πολεοδομική διάγνωση της περιοχής δεν μπορεί παρά να γίνει βάση της παραπάνω γενικής διάκρισης (ζωνοποίησης) σε δυο τομείς. Αναλύοντας αρχικά την ζώνη Α (περιοχές κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ) μπορεί να ειπωθεί ότι αντιμετωπίζει πολλά και σημαντικά προβλήματα σε όλα τα κτιριακά, πολεοδομικά και περιβαλλοντικά της χαρακτηριστικά.

Αρχικά όσον αφορά τις χρήσεις γης, παρατηρείται ότι υπάρχει μια ασυμβατότητα αναφορικά με τις θεσμοθετημένες και πραγματοποιούμενες. Και αυτό γιατί τα Ο.Τ. 511 και 451 είναι χαρακτηρισμένα ως χώροι φοιτητικών κατοικιών, το Ο.Τ. 460B ως χώρος πρασίνου, ενώ οι πραγματοποιούμενες χρήσεις αφορούν κατοικία και κυρίως αμιγή. Οι σκοπιμότητες και οι αιτίες αυτής της κατάστασης έχουν σχολιαστεί εκτενώς παραπάνω (βλέπε προγραμματικό πλαίσιο) αλλά σε αυτό το σημείο ενδιαφέρει η διαπίστωση ότι η κατάσταση αυτή έχει εντείνει τα προβλήματα παρά τα έχει αμβλύνει.

Αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό των κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ είναι το γεγονός ότι όλα τα κτίρια στις χωρικές ενότητες της ζώνης Α είναι μονώροφα και ελάχιστα διώροφα πράγμα που δηλώνει την σαφή τους άποψη για μη πολυώροφα κτίρια. Ακόμη το μεγαλύτερο ποσοστό των κτιρίων αυτών παρουσιάζουν κατάσταση κατασκευής από κακή ως πολύ κακή μιας και τις περισσότερες φορές είναι πρόχειρες κατασκευές.⁶³ Μόνο ένα 3.45% (διάγραμμα 10) δήλωσε ότι είναι ευχαριστημένο με τις συνθήκες στέγασης του. Την κατάσταση αυτή επιτείνει ο οικιακός εξοπλισμός και οι ανέσεις που προσφέρουν τα σπίτια αυτά που είναι τις περισσότερες φορές υποτυπώδεις αλλά και η ελλιπής χωρητικότητα⁶⁴ τους που δημιουργεί απαράδεκτες συνθήκες ζωής.

Η ίδια κατάσταση επικρατεί και στις τεχνικές υποδομές από τις οποίες εξυπηρετείται η ζώνη αυτή. Τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης αν και για την περιοχές που

⁶³ Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι Μουσουλμάνοι Ρομ δεν το θεωρούν ως το σημαντικότερο πρόβλημα της κατοικίας τους (βλέπε διάγραμμα 11). Αυτή η διαπίστωση της έρευνας είναι πολύ πιθανόν να είναι εσφαλμένη λόγω του ότι στις απόψεις τους οι Μουσουλμάνοι Ρομ δεν το κατέγραψαν σαν ένα σημαντικότερα προβλήματα γιατί θεωρούν ότι είναι δυνατότερο να ευοδώσουν οι πιέσεις τους για την βελτίωση άλλων χαρακτηριστικών του δομημένου περιβάλλοντος τους όπως οι τεχνικές υποδομές κ.λπ. παρά η κτιριακή κατάσταση των κατοικιών τους.

⁶⁴ Υπολογίστηκε ότι ο διαθέσιμος χώρος ανά άτομο είναι κάτω από 13 τ.μ., τιμή η οποία είναι η μισή από το ανεκτό όριο των 25 τ.μ. ανά άτομο

βρίσκονται κάτω από την οδό Ανδρονίκου υφίστανται, εν τούτοις λόγω, κάποιων νομικών προβλημάτων κυριότητας και νομιμότητας των ιδιοκτησιών και των κατοικιών των Μουσουλμάνων Ρομ, δεν συνδέονται και δεν εξυπηρετούνται από αυτά με αποτέλεσμα να προκαλούνται έντονα προβλήματα καθαριότητας και περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Ο τρόπος και η κατάσταση κατασκευής του κτιριακού δυναμικού της εν λόγω περιοχής σε συνδυασμό με την γενική κατάσταση των υποδομών και των εξυπηρετήσεων της, δεν αφήνει περαιτέρω δυνατότητες για επαρκείς και «ανθρώπινες» συνθήκες στέγασης των Μουσουλμάνων Ρομ που διαμένουν σε τέτοιου είδους σπίτια, που πολύ εύκολα μπορούν να χαρακτηριστούν ως παραπήγματα ή παράγκες και χρησιμοποιούν ανύπαρκτες υποδομές. Καταλήγουμε λοιπόν στην διάγνωση ότι στην ζώνη Α υπάρχει ένας πολύ φτωχός κτιριακός πλούτος που χρήζει άμεσης και ολικής επέμβασης για την επίλυση αυτού του τόσο σημαντικού προβλήματος.

Προχωρώντας της ανάλυση στην ζώνη Β παρατηρείται ότι αυτή παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά σε από περιοχή σε περιοχή της πράγμα που οδηγεί στον περαιτέρω διαχωρισμό της σε υποζώνες. Μπορεί λοιπόν, βάση αυτής της λογικής να οριστούν οχτώ υποζώνες που θα καλύπτουν το σύνολο της Β ζώνης. Αυτές είναι:

- *Ζώνη B1 (συγκοινωνιακής εξυγίανσης).* Χωροθετείται κατά μήκος της οδού Άβαντος από την νότια είσοδο της περιοχής μελέτης ως την βόρεια έξοδο της. Η εν λόγω οδός, όπως έχει αναφερθεί, είναι πολύ σημαντική τόσο για την πόλη (αποτελεί μια κύρια αρτηρία της) όσο και για την περιοχή μελέτης (αποτελεί την ραχοκοκαλιά της). Η σημερινή της κατάσταση όμως παρουσιάζει πολλά και σημαντικά προβλήματα με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ανταποκριθεί στον ρόλο της. Τα προβλήματα αυτά είναι κυρίως συγκοινωνιακά και κυκλοφοριακά, όπως οι μεγάλοι φόρτοι κυκλοφορίας (βλέπε πίνακες 26 και 27) που παρουσιάζει βαρέων οχημάτων λόγω του ότι αποτελεί την κύρια οδό για την βιοτεχνική και βιομηχανική περιοχή της πόλης, τα μη επαρκή γεωμετρικά χαρακτηριστικά της που αυξομειώνονται κατά μήκος της δημιουργώντας επιπλέον προβλήματα, η προβληματική κατάσταση στάθμευσης και στις δύο πλευρές της (ακόμη και βαρέων οχημάτων) κ.λπ. Επίσης, έχει ένα υψηλό δείκτη τροχαίων ατυχημάτων (30 ατυχήματα με υλικές ζημιές και 5 με ανθρώπινα θύματα εκ των οποίων 2 παρασύρσεις πεζών). Λόγο αυτών των διαπιστώσεων χαρακτηρίζεται ως επικίνδυνη με σημαντική συσσώρευση ατυχημάτων και ιδιαίτερα το σημείο που διασταυρώνεται της με την οδό Τραϊανουπόλεως. Τέλος παρουσιάζει μια έντονη ηχορύπανση σε επίπεδα ανώτερα από τα ανεκτά όρια και με τιμές μεταξύ 75-77 dB. Προκύπτει λοιπόν από τα παραπάνω, η ανάγκη για μια ξεχωριστή επέμβαση και ειδικά μέτρα επίλυσης των προβλημάτων της εν λόγω οδού.
- *Ζώνη B2 (περιβαλλοντικών προβλημάτων).* Περιλαμβάνει τις περιοχές με έντονη οπτική και περιβαλλοντική υποβάθμιση του τοπίου τους. Έτσι ο χώρος του Ο.Τ. 460Α (χαρακτηρισμένος ως χώρος πρασίνου) είναι μη οργανωμένος και ιδιαίτερα υποβαθμισμένος μιας και χρησιμοποιείται για την ρίψη χωμάτων και μπαζών. Επιπλέον έντονη υποβάθμιση του τοπίου αυτή τη φορά προκαλεί η ύπαρξη της γεωργικής αποθήκης που βρίσκεται στην διασταύρωση της οδού

Ρόδου με την οδό Άβαντος. Ο μεγάλος όγκος και η μορφολογία της δεν ταιριάζουν και διαταράζουν την ομοιομορφία του γύρω αστικού περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι περιοχές κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής αντιμετωπίζουν και αυτές με τη σειρά τους προβλήματα υποβάθμισης του τοπίου τους.

- *Ζώνη B3 (ρυμοτομικών προβλημάτων).* Περιλαμβάνει τις περιοχές με προβλήματα στον πολεοδομικό ιστό τους. Αυτές βρίσκονται στην περιοχή κάτω της οδού Ανδρονίκου που περιβάλλει τα Ο.Τ. 340, 495, 495Α, 497, 497Α και 498.
- *Ζώνη B4 (προβλημάτων ρυμοτομίας και τεχνικών υποδομών).* Περιλαμβάνει τις περιοχές με προβλήματα στον πολεοδομικό ιστό τους οι οποίες όμως στερούνται και τα δίκτυα όμβριων και ακάθαρτων υδάτων. Αυτές βρίσκονται στην περιοχή πάνω από την οδό Ανδρονίκου που περιβάλλει τα Ο.Τ. 502, 502Α, 509, 509Α, 510, 510Α, 510Β, 514 και 514Α.
- *Ζώνη B5 (έλλειψης τεχνικών υποδομών).* Περιλαμβάνει τις περιοχές που στερούντες τα δίκτυα όμβριων και ακάθαρτων υδάτων. Βρίσκονται σε όλη την έκταση πάνω από την οδό Ανδρονίκου (χωρίς τις ενότητες που περιλαμβάνονται στις ζώνες Α, Β2 και Β32).
- *Ζώνη B6 (συγκέντρωσης κεντρικών λειτουργιών).* Περιλαμβάνει τις περιοχές που παρατηρείται μια συγκέντρωση των κεντρικών εξυπηρετήσεων της πόλης. Αφορά τα τμήματα των Ο.Τ., που όπως προαναφέραμε, που έχουν πρόσωπο στην οδό Άβαντος και δημιουργούν ένα πυρήνα μεταξύ των Ο.Τ. 342, 343, 344, 349, 349Α, 350, 350Α και 351.
- *Ζώνη B7 (κοινά πολεοδομικά χαρακτηριστικά).* Περιλαμβάνει τις περιοχές που παρουσιάζουν ομοιότητες στην δόμηση, στην κατάσταση του κτιριακού αποθέματος τους, στις πυκνότητες και στα ποσοστά κορεσμού τους. Σε αυτήν εντάσσονται δύο περιοχές, η πρώτη (B7α) που αποτελείται από το τμήμα της περιοχής κάτω από την οδό Ανδρονίκου που δεν εμπεριέχεται στις προηγούμενες ζώνες και η δεύτερη (B7β) που είναι το τμήμα της νέας επέκτασης.

Στον παρακάτω χάρτη Α-29 παρουσιάζεται η διάγνωση της περιοχής μελέτης βάση των παραπάνω ζωνών.

**ΜΕΡΟΣ Γ
ΠΡΟΤΑΣΗ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο
ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ –
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

... “κι ήρθανε κι οι καλαθοπλέχτες,
να κι οι αλογοπραγματευτάδες
πεταλωτήδες, ξυλοκόποι, γύφτοι
ξωμάχοι και σκαγτιάδες, γύφτοι
άνεργοι και δουλευταράδες” ...

Κ. Παλαμάς
“Ο δωδεκάλογος του Γύφτου”

5.1. ΓΕΝΙΚΑ

Όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την ανάλυση, τα συμπεράσματα και οι αξιολογήσεις που έχουν εξαχθεί από αυτά χρησιμοποιούνται, όπως είναι λογικό, ως εισροές για το τελικό στάδιο της παρούσας μελέτης, που δεν είναι άλλο παρά η ανάπτυξη προτάσεων πολεοδομικού σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης της περιοχής μελέτης. Οι προτάσεις αυτές αναπτύσσονται με σκοπό την αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν εντοπιστεί στην υπό μελέτη περιοχή στα πλαίσια της αιεφορίας και της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Επίσης, βασική επιδίωξη των προτάσεων είναι να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον όπου θα επιτρέπεται η αρμονική συνύπαρξη των δυο κοινωνικών ομάδων που διαμένουν στην περιοχή, με ταυτόχρονο σεβασμό των ιδιαίτερων συνηθειών της καθεμιάς.¹ Κατά την αναζήτηση των κατάλληλων λύσεων στα παραπάνω προβλήματα, λαμβάνονται πάντα υπόψη και εξετάζονται οι δυνατότητες εφαρμογής τους, το κόστος των προτεινόμενων έργων και μέτρων ή δράσεων παράλληλα με τη κοινωνική αποδοχή, την εφικτότητα, το αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο καθώς και βάση των αναμενόμενων ωφελειών και επιπτώσεων τους.

Ο χαρακτήρας της περιοχής μελέτης, ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολλαπλών ιδιαιτεροτήτων και προβλημάτων, όπως αναπτύχθηκε εκτενώς στα δυο προηγούμενα μέρη της μελέτης, σε συνδυασμό με τα έντονα και σημαντικά προβλήματα που διαγνώστηκαν, οδηγούν στην διατύπωση μιας μεθοδολογίας ανάπτυξης της πρότασης που τη χωρίζει σε τέσσερα στάδια προσέγγισης όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα 26. Το βασικό στοιχείο της μεθοδολογίας αυτής είναι ότι προσεγγίζει την περιοχή μελέτης αρχικά σε γενικό και συνολικό επίπεδο, προσπαθώντας έτσι να δώσει λύσεις σε θέματα που άπτονται, επηρεάζουν και επιδρούν στο σύνολο της και στη συνέχεια την προσεγγίζει ειδικά και τοπικά βάσει του χωρικού διαχωρισμού που έχει πραγματοποιηθεί (σε ζώνες κοινών χαρακτηριστικών και προβλημάτων) με στόχο να δώσει λύσεις στα διαγνωσμένα τοπικά πολεοδομικά προβλήματα της.

Έτσι, το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει την συγκέντρωση των στοιχείων και απόψεων που προέκυψαν αρχικά από την ανάλυση και διάγνωση της περιοχής που προηγήθηκε, τις απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ όπως διατυπώθηκαν μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε αλλά και από τα εξωτερικά στοιχεία που προέκυψαν είτε από την έρευνα βιβλιογραφίας, την μελέτη άλλων αναλόγων περιπτώσεων, τις απόψεις των υπολοίπων κατοίκων, του Δήμου κ.λπ. Όλες λοιπόν αυτές οι εισροές στοιχείων αποτελούν την θεωρητική βάση και την επιστημονική τεκμηρίωση των υπολοίπων σταδίων που ακολουθούν.

Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει την γενική προσέγγιση της περιοχής μελέτης. Οι προτάσεις σε αυτό το σημείο χωρίζονται σε πέντε κατηγορίες οι οποίες είναι:

---

¹ Η συγκεκριμένη αρχή αποτέλεσε επίσης και τη βάση μιας πρότασης παρέμβασης που διατυπώθηκε για τα Άνω Λιόσια της Αθήνας η οποία εκπονήθηκε από ομάδα φοιτητών στο τμήμα Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ και η οποία βραβεύτηκε (Α βραβείο) στον διαγωνισμό που οργάνωσε η «Διεθνής ένωση για την κατοικία, την πολεοδομία και την χωροταξία».

- Η οργάνωση των χρήσεων γης στο χώρο
- Το ρυμοτομικό σχέδιο και τα χαρακτηριστικά της δόμησης
- Το κυκλοφορικό – μεταφορές
- Τα δίκτυα υποδομής
- Το περιβάλλον

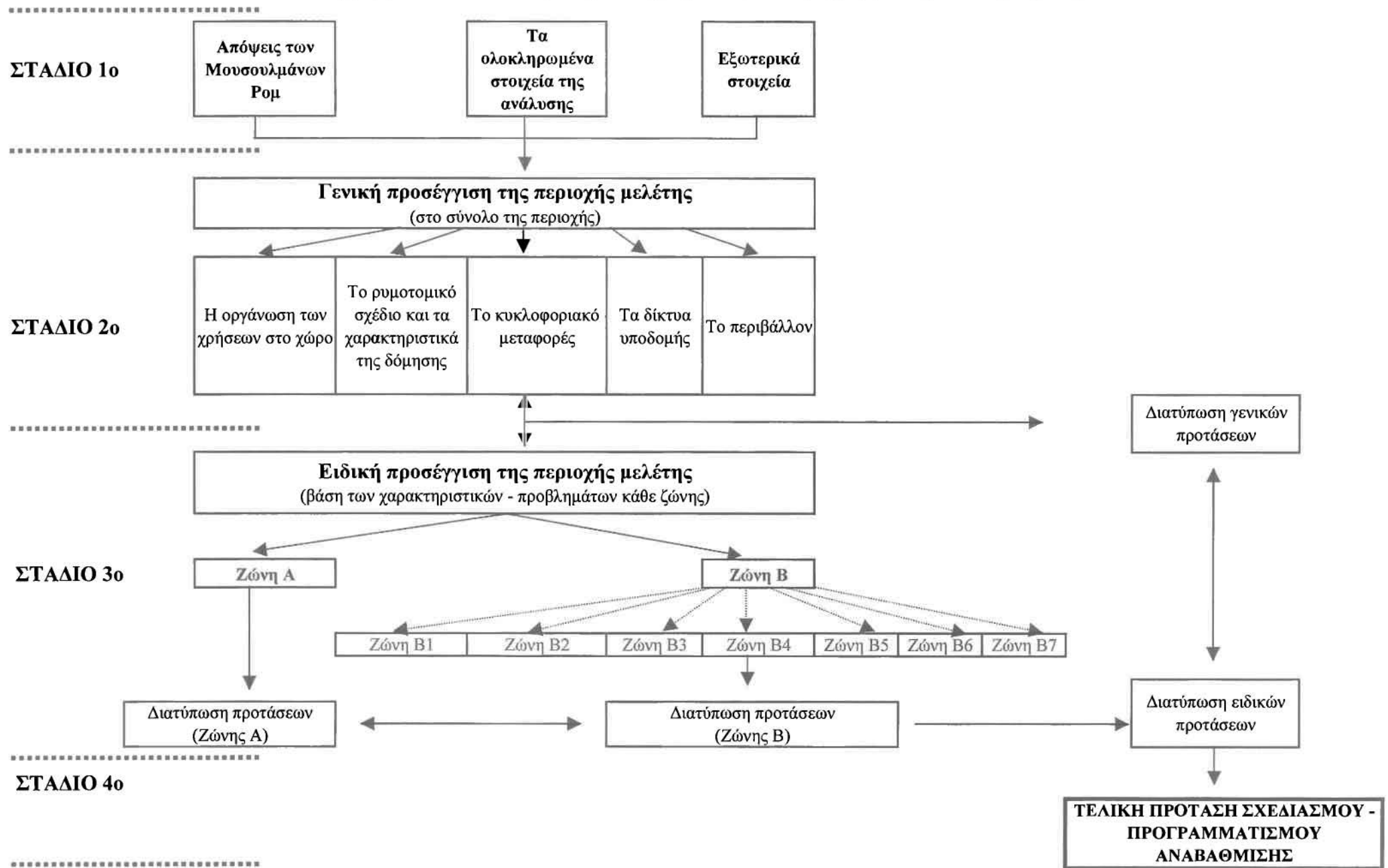
Σε κάθε κατηγορία τίθενται επιμέρους στόχοι οι οποίοι είναι ενταγμένοι στην γενικότερη επιδίωξη της κατηγορίας την οποία και εξειδικεύουν. Από την προσέγγιση αυτή διατυπώνονται σε πρώτη φάση οι γενικές προτάσεις σχεδιασμού και προγραμματισμού αναβάθμισης του συνόλου της περιοχής μελέτης.

Το αμέσως επόμενο στάδιο 3 κάνει μια ειδική, αυτή την φορά, προσέγγιση βάση του διαχωρισμού που έχει πραγματοποιηθεί στην περιοχή σε ζώνες κοινών χαρακτηριστικών και προβλημάτων. Έτσι προτείνονται λύσεις για τα τοπικά προβλήματα που έχουν διαγνωστεί, στο πλαίσιο των γενικών όμως παρεμβάσεων που έχουν προκύψει στο παραπάνω στάδιο. Επίσης, οι προτάσεις διατυπώνονται ξεχωριστά για τις δυο κύριες ζώνες, την Α και την Β γιατί όπως θα αναλυθεί παρακάτω ακολουθούνται διαφορετικές προσεγγίσεις σε κάθε περίπτωση.

Το στάδιο 4 περιλαμβάνει την τελική πρόταση σχεδιασμού προγραμματισμού αναβάθμισης όπως αυτή προέκυψε από την παραπάνω διαδικασία. Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά οι διαδοχικές προσεγγίσεις της περιοχής μελέτης και οι προτάσεις που διατυπώνονται για την αναβάθμιση της περιοχής μελέτης.

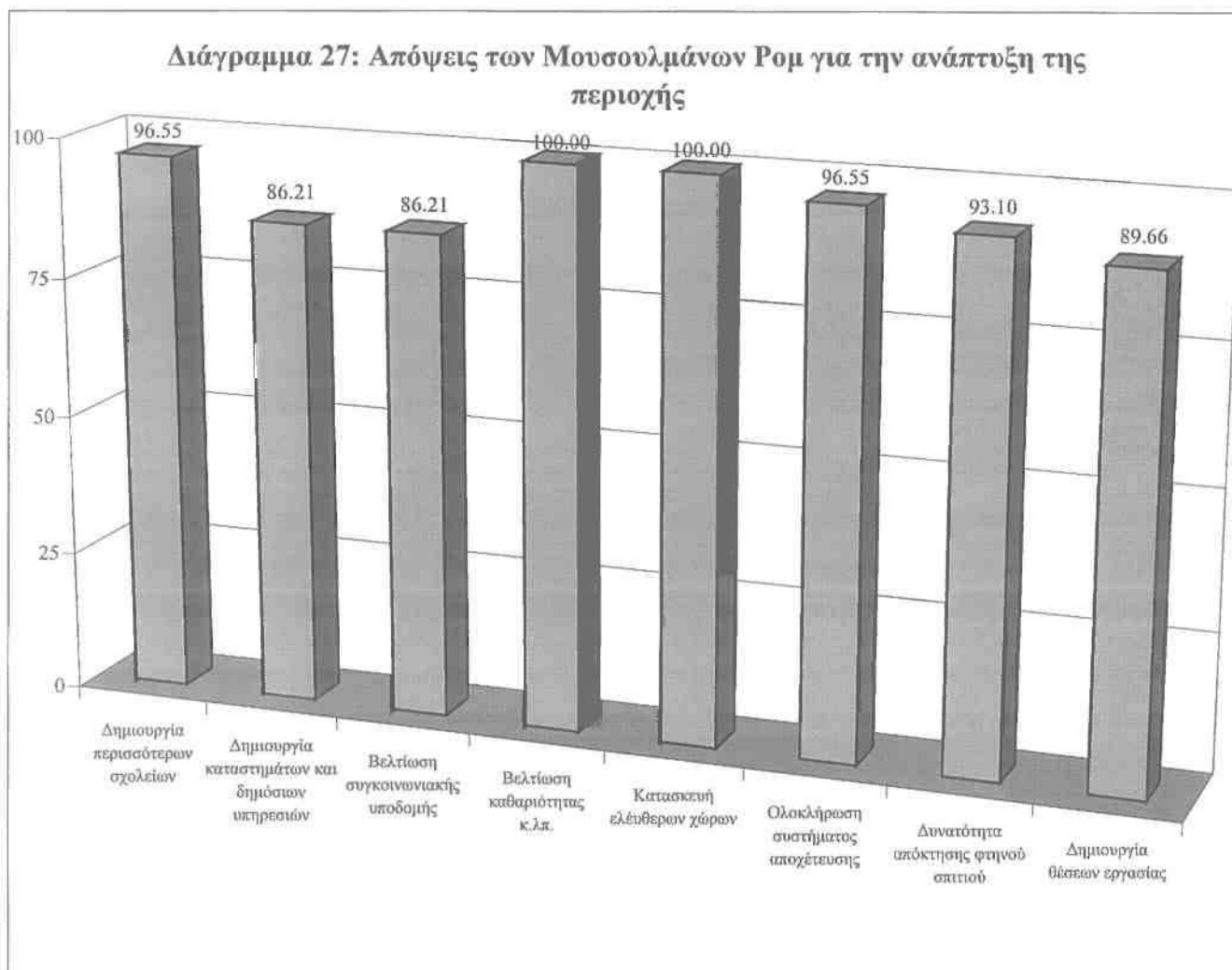
Διάγραμμα 26: Μεθοδολογία πρότασης σχεδιασμού - προγραμματισμού αναβάθμισης

5.2. ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

5.2.1. Απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ

Πριν την αναλυτική παρουσίαση των προτάσεων της περιοχής μελέτης έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η παρουσίαση των απόψεων των Μουσουλμάνων Ρομ σχετικά με τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν για την αναβάθμιση της. Από το παρακάτω διάγραμμα 27 φαίνεται έμπρακτα η άποψη που εξέφρασε το σύνολο των ερωτηθέντων για άμεση και συνολική δράση για την αντιμετώπιση των έντονων προβλημάτων που διαγνώστηκαν.

Ακόμη, παρατηρείται ότι απόλυτα ποσοστά (100%) συγκέντρωσαν τόσο η ανάγκη βελτίωσης της καθαριότητας όσο και η ανάγκη κατασκευής ελεύθερων χώρων, πράγμα που υποδηλώνει ότι θεωρούνται τα μεγαλύτερα προβλήματα και ακολουθεί η ολοκλήρωση του συστήματος αποχέτευσης και η δημιουργία περισσότερων σχολείων με ποσοστό 96.55%. Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η δυνατότητα απόκτησης φτηνού σπιτιού με ποσοστό 93.10%, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με ποσοστό 89.66% ενώ τέλος η δημιουργία καταστημάτων και η βελτίωση της συγκοινωνιακής υποδομής με 86.21% κλείνουν τις απαντήσεις των

Μουσουλμάνων Ρομ αναφορικά με τις δράσεις που πρέπει να υπάρξουν για να αναβαθμιστεί η περιοχή μελέτης.

Οι απόψεις αυτές, με τον τρόπο και την σημαντικότητα που εκφράστηκαν είναι σε απόλυτη συμφωνία με τα αποτελέσματα της ανάλυσης και στη συνέχεια της διάγνωσης της περιοχής (βλ. Κεφ. 4^ο). Δηλώνουν και εκφράζουν και αυτές με τη σειρά τους την σπουδαιότητα των προβλημάτων, τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα και δραστικά.

5.2.2. Απόψεις των υπολοίπων κατοίκων²

Στο ίδιο μήκος κύματος με τις απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ κινήθηκαν και οι υπόλοιποι κάτοικοι της περιοχής μελέτης. Όλοι συμφώνησαν στην ανάγκη για ένα ολοκληρωμένο και συνολικό σχέδιο και πρόγραμμα αναβάθμισης στο σύνολο της περιοχής. Οι βασικοί άξονες της παρέμβασης, σύμφωνα με τις απόψεις τους, θα πρέπει να εστιαστούν κυρίως στην βελτίωση των τεχνικών υποδομών, στην ανάπλαση των υπάρχοντων ελεύθερων χώρων αλλά και η εξεύρεση νέων όπως επίσης και στην λύση, με κάποιο τρόπο των γενικών προβλημάτων των Μουσουλμάνων Ρομ που διαμένουν στην περιοχή.

Αναφορικά με το τελευταίο ζήτημα, εκφράστηκαν διάφορες απόψεις και προτάσεις παρέμβασης, κάποιες από αυτές ακραίες, αλλά κατά βάση μπορούν να χαρακτηριστούν γενικά ως μετριοπαθείς. Η πιο ακραία γνώμη που εκφράστηκε είναι η βίαιη απομάκρυνση των Μουσουλμάνων Ρομ από την περιοχή. Η άποψη των κατοίκων αυτών είναι ότι η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα αποτελεί σε μεγάλο βαθμό κίνδυνο για την υπόλοιπη κοινωνία και κάποιοι από αυτούς δεν δίστασαν να τους αποκαλέσουν ως μιάσματα ή κοινωνικά κατώτερους και πληγή για την περιοχή. Η άποψη αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως ρατσιστική και ξενοφοβική, μιας και σαν βασική επιδίωξη της έχει την κοινωνική και πολιτισμική κυριαρχία της περιοχής από μια μόνο κοινωνική ομάδα, μέσα από την βίαιη καταπάτηση των δικαιωμάτων οτιδήποτε κριθεί ως «ξένο» ή μη σύμφωνο με τις επιταγές, τις θέσεις, τις απόψεις και την κοσμοθεωρία της συγκεκριμένης «άρχουσας» ή περιρρέουσας κοινωνίας από μια κοινωνική ή πολιτισμική ή εθνική κ.λπ. μειονοτική έκφραση που στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι οι Μουσουλμάνοι Ρομ.

Το παρήγορο της υπόθεσης όμως αυτής είναι ότι η προαναφερθείσα γνώμη αποτελεί την συντριπτική μειοψηφία αυτών που καταγράφηκαν και απλά κατατίθεται ως μια μη γενική ή αποδεκτή άποψη για την περιοχή, η οποία όμως πρέπει σε κάποιο βαθμό να αξιολογηθεί. Και αυτό όχι για τις θέσεις που εκφράζει, αλλά κυρίως για την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με την μέχρι τώρα πορεία και την πολιτική που ακολουθήθηκε τόσο από το Ελληνικό κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση της πόλης όσο και από τις πρακτικές των ίδιων των Μουσουλμάνων Ρομ που οδήγησαν σε αυτήν την νοσηρή κατάσταση.³

² Οι απόψεις που θα παρατεθούν παρακάτω βασίστηκαν στην προσωπική επαφή με τους κατοίκους της περιοχής μελέτης αλλά και από τις διερευνητικές συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στις διάφορες υπηρεσίες και κυρίως στην διεύθυνση πολεοδομίας του Δήμου Αλεξανδρούπολης.

³ Εκτενή αναφορά για τις μορφές, τις συνέπειες και τις επιπτώσεις αυτών των πολιτικών έγινε στο Α μέρος της παρούσας μελέτης και ειδικά στο κεφ. 2

5.3. ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

5.3.1. Προτάσεις οργάνωσης των χρήσεων γης στο χώρο

Βασική επιδίωξη της κατηγορίας παρέμβασης αυτής είναι η ρύθμιση των χρήσεων γης και των τυχόν δυσλειτουργιών που παρουσιάζουν καθώς επίσης και η συμπλήρωση των ελλείψεων τους σε υποδομή και εξοπλισμό. Οι επιμέρους στόχοι είναι οι εξής:

- *Στόχος 1.* Η χωροθέτηση κοινωνικού εξοπλισμού, η λειτουργική ρύθμιση των χρήσεων γης και η αντιμετώπιση των γενικών προβλημάτων συγκρούσεων – ασυμβατότητας που διαγνώστηκαν
- *Στόχος 2.* Η αξιοποίηση των υπαρχόντων ελεύθερων χώρων αλλά και η συμπλήρωσή τους με τους απαιτούμενους χώρους

Α) Η ρύθμιση των χρήσεων γης

Από την ανάλυση της κοινωνικής υποδομής (βλ. πίνακα 24 ανάλυσης) προέκυψε ένα πολύ μεγάλο έλλειμμα σε κοινωνικό εξοπλισμό, με αποτέλεσμα η περιοχή να παρουσιάζει χαμηλό βαθμό εξυπηρέτησης. Ως προς τα εκπαιδευτήρια διαγνώστηκε ένα έλλειμμα για τα νηπιαγωγεία 798 τ.μ., για τα δημοτικά 1891 τ.μ. ενώ για γυμνάσιο και λύκειο ένα έλλειμμα της τάξης των 2425 τ.μ. και 1940 τ.μ. αντίστοιχα. Επίσης, διαγνώστηκε για κτίρια υγείας – πρόνοιας έλλειμμα 1480 τ.μ.

Αναφορικά με τα γυμνάσια και τα λύκεια πρέπει να ειπωθεί ότι το ΓΠΣ ορίζει τους απαιτούμενους χώρους με μια λογική συγκέντρωσης τους σε συγκεκριμένα σημεία (πόλους) του ιστού της πόλης. Γι αυτό και δεν κρίνεται σκόπιμο να εξευρεθούν χώροι για αυτές τις χρήσεις στην περιοχή μελέτης μιας και οι ανάγκες τις καλύπτονται υπερτοπικά από τον υπάρχοντα προγραμματισμό του εν λόγω σχεδίου.

Για τα νηπιαγωγεία, τα σχολεία και τους παιδικούς ή βρεφικούς σταθμούς το συνολικό έλλειμμα ανέρχεται σε 4169 τ.μ. Οι συγκεκριμένες αυτές χρήσεις προτείνεται να χωροθετηθούν στον χαρακτηρισμένο χώρο για κοινωνικές λειτουργίες και εξυπηρετήσεις που εφάπτεται ανατολικά με την περιοχή μελέτης στην οδό Δερκών⁴. Χωροταξικά ο χώρος αυτός κρίνεται κατάλληλος μιας και η θέση του και σε προέκταση η απόσταση του από τα ακραία σημεία της περιοχής μελέτης κυμαίνονται σε ανεκτά επίπεδα με αποτέλεσμα να είναι άμεσα και εύκολα προσβάσιμος.

Επίσης, λόγω του γεγονότος ότι μεγάλη μερίδα των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής πηγαίνουν σε μειονοτικό σχολείο, το οποίο βρίσκεται σε χώρο εκτός της περιοχής μελέτης και σε μεγάλη απόσταση από αυτήν, κρίνεται λοιπόν σκόπιμη η μεταφορά του στο χώρο κοινωνικών λειτουργιών ώστε να είναι καλύτερα προσβάσιμος από τα παιδιά των Μουσουλμάνων Ρομ που έχουν επιλέξει αυτό το σχολείο.

⁴ Η συνολική επιφάνεια του χώρου αυτού είναι 42676 τ.μ.

Πιο αναλυτικά προτείνεται στο χώρο κοινωνικών λειτουργιών:

- η δημιουργία ενός νηπιαγωγείου 798 τ.μ. με οικοπεδική επιφάνεια 2850 τ.μ.
- η δημιουργία ενός δημοτικού σχολείου 1891 τ.μ. με οικοπεδική επιφάνεια 3404 τ.μ.
- η δημιουργία ενός Παιδικού ή βρεφικού σταθμού 1480 τ.μ. με οικοπεδική επιφάνεια 5920 τ.μ.
- η μεταφορά του μειονοτικού σχολείου

Η περάτωση των παραπάνω κοινωφελών εγκαταστάσεων σε συνδυασμό με τους είδη υπάρχοντες θα αυξήσουν τον βαθμό εξυπηρέτησης της περιοχής μελέτης ώστε να προσφέρει τις κατάλληλες λειτουργίες.

Αναφορικά τώρα με την λειτουργική ρύθμιση των χρήσεων γης, όπως έχει προαναφερθεί, δεν έχουν διαγνωστεί συγκρούσεις και οχλήσεις παρά μόνο κάποιες ασυμβατότητες ως προς τις θεσμοθετημένες και τις πραγματοποιούμενες. Παρακάτω αναλύεται το σχέδιο που προτάσσεται για την οργάνωση των χρήσεων γης.

Αρχικά, η περιοχή που είναι χαρακτηρισμένη ως πολεοδομικό κέντρο (ΟΤ 344, 349, 349Α, 350, 350Α, 351, 342, 343), προτείνεται να παραμείνει στο ισχύον νομικό πλαίσιο και παράλληλα να επεκταθεί περιλαμβάνοντας και τα ΟΤ 341, 352, 493 και 494. Η επέκταση αυτή δικαιολογείται από την διάγνωση που έχει γίνει (βλ χάρτη Α-28 ανάλυσης) και δείχνει μια τάση συγκέντρωσης κεντρικών λειτουργιών στα παραπάνω ΟΤ.

Επίσης, προτείνεται στις περιοχές κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ,⁵ ο αποχαρακτηρισμός της χρήσης φοιτητικών κατοικιών⁶ όπου υφίσταται και η δημιουργία ζώνης κοινωνικής κατοικίας (ΖΚΚ) η οποία θα περιλαμβάνει τα ΟΤ 335, 336, 345, 346, 348, 357 και 347 στο νότιο τμήμα, τα ΟΤ 510, 511, 510Α και 511Β στο κεντρικό τμήμα και τέλος τα ΟΤ 460Β 451, 686, 687, 688, 689 στο βόρειο τμήμα της περιοχής. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται τρεις χωρικές ενότητες (γειτονιές) που στο επόμενο στάδιο της μελέτης θα αποτελέσουν τμήματα ιδιαίτερης πρότασης για σχεδιασμό και οργάνωση με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες στέγασης των Μουσουλμάνων Ρομ.⁷

Όσον αφορά την ρύθμιση των υπολοίπων χρήσεων γης, προτείνεται να διατηρηθούν όπως έχουν οριστεί από το πολεοδομικό σχέδιο της περιοχής, με την διαφοροποίηση ότι τα ΟΤ 343Α και 490Α όπως και όλο το βόρειο τμήμα να επαναχαρακτηριστούν ως γενική κατοικία και όχι αμιγής όπως ορίζει το ισχύον σχέδιο.

Β) Η ρύθμιση των κοινόχρηστων χώρων

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που διαγνώστηκαν για το σύνολο της περιοχής είναι η παντελής έλλειψη κοινόχρηστων χώρων σε όλη την έκταση της

⁵ Πέρα από τις περιοχές αυτές συμπεριλαμβάνονται στο βόρειο τμήμα και τέσσερα αδόμητα ΟΤ

⁶ Ο χαρακτηρισμός αυτός έγινε για πρώτη φορά (βλ. Κεφ 4^ο παρ. 4.3) στο ΓΠΣ της πόλης το 1987.

⁷ Η προβληματική, η ανάλυση και ο τρόπος επιλογής αυτών των περιοχών περιγράφεται αναλυτικά στο επόμενο στάδιο και ειδικότερα στις προτάσεις της ζώνης Α.

αλλά και η μη αξιοποίηση των ελάχιστων προβλεπόμενων. Η σημερινή κατάσταση της, όπου όλες σχεδόν οι εκτάσεις τις είναι οικοδομημένες δημιουργεί έντονα προβλήματα στην ανεύρεση χώρων που θα χαρακτηριστούν ως κοινόχρηστοι χωρίς να θιγούν ή να κατεδαφιστούν ορισμένα κτίρια. Αυτό το αποτέλεσμα είναι απόρροια της έλλειψης σχεδιασμού και της μη πρόβλεψης της πολεοδομικής μελέτης της περιοχής που είναι σε ισχύ για κοινόχρηστους χώρους.

Βάση λοιπόν αυτής της κατάστασης προτείνεται ο χαρακτηρισμός ως κοινόχρηστοι χώροι των ΟΤ 460Α (είναι ήδη χαρακτηρισμένος), 498, 514, 514Α όπως επίσης και το ελεύθερο τμήμα του ΟΤ 508Α. Η συνολική έκταση των νέων χώρων είναι 20420 τ.μ. και στο σύνολο τους είναι 37070 τ.μ. Τα ΟΤ 498, 514 και 514Α είναι σε κάποιο βαθμό δομημένα αλλά όπως έχει αναλυθεί το κτιριακό τους δυναμικό είναι πολύ φτωχό (αποτελούνται κυρίως από παραπήγματα) γι αυτό και προτείνεται η κατεδάφιση τους και η απαλλοτρίωση των εδαφών τους αν είναι ιδιωτικά.

Επίσης, στους παραπάνω χώρους θα προστεθούν και κάποιοι άλλοι που θα προκύψουν από ορισμένες άλλες ενέργειες όπως καταργήσεις δρόμων, επιπλέον κατεδαφίσεις πολύ κακού κτιριακού δυναμικού (τμήματα των ΟΤ 350, 350Α και 338). Επίσης, προτείνεται ο αποχαρακτηρισμός του ΟΤ 460Β από κοινόχρηστος χώρος και ο επαναχαρακτηρισμός του ως κοινωφελής χώρος.⁸

Αυτές οι παρεμβάσεις αν και δεν μπορούν να δημιουργήσουν μια λειτουργική μορφή και σύνδεση των ελευθέρων χώρων στην περιοχή, εν τούτοις θα αποτελέσουν κάποιους πυρήνες πρασίνου και διακοπής της συνεχής δόμησης σε όλη την έκταση της περιοχής.

5.3.2. Προτάσεις οργάνωσης του ρυμοτομικού σχεδίου και των χαρακτηριστικών της δόμησης

Βασική επιδίωξη της κατηγορίας παρέμβασης αυτής είναι η γενική ρύθμιση του ρυμοτομικού σχεδίου και των τυχόν δυσλειτουργιών που παρουσιάζει καθώς επίσης και η ρύθμιση των όρων δόμησης. Οι επιμέρους στόχοι είναι οι εξής:

- *Στόχος 1.* Η αντιμετώπιση των προβλημάτων του ρυμοτομικού σχεδίου και η επανασχεδίαση και οργάνωση του
- *Στόχος 2.* Η ρύθμιση και η αναδιατύπωση των κανονιστικών όρων δόμησης

Α) Η οργάνωση του ρυμοτομικού σχεδίου

Όπως έχει διαγνωστεί το ρυμοτομικό σχέδιο της περιοχής σε αρκετά σημεία του παρουσιάζει έντονα προβλήματα (βλ. Κεφ 4^ο παρ. 4.4.12). Για την βελτίωση αυτή της κατάστασης προτείνονται μια σειρά από παρεμβάσεις οι οποίες είναι:

- Η διάνοιξη της οδού Ανδρονίκου μεταξύ της οδού Ρόδου και Σάλη μέχρι τα 18 μέτρα. Αυτή η ρύθμιση κρίθηκε σκόπιμη για να μπορέσει η οδός αυτή να

⁸ Ο χώρος αυτός θα χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια για την ολοκληρωμένη λύση που θα δοθεί για την κατοικία των Μουσουλμάνων Ρομ

αποκτήσει τα κατάλληλα γεωμετρικά χαρακτηριστικά ώστε να ανταποκριθεί στον συλλεκτήριο ρόλο της.

- Η ενοποίηση των ΟΤ 514 και 514Α με την κατάργηση του δρόμου που βρίσκεται μεταξύ τους και την δημιουργία ενιαίου κοινόχρηστου χώρου.
- Η κατάργηση του δρόμου μεταξύ των ΟΤ 350 και 350Α και την ενοποίηση του κοινόχρηστου χώρου που θα προκύψει από την κατεδάφιση των παραπηγμάτων.
- Η κατάργηση του δρόμου της οδού Άρδα μεταξύ της οδού Καλύμνου και Δωδεκανήσου αλλά και της οδού Κότυος μεταξύ της οδού Τούτζα και Λεωφόρος Κωνσταντινουπόλεως με σκοπό την ενοποίηση των χωρικών ενοτήτων κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ.
- Η κατάργηση της εξόδου της οδού Ρόδου προς την Άβαντος (το συγκεκριμένο σημείο είναι αδιάνοικτο).
- Η αλλαγή της ρυμοτομικής γραμμής στο βόρειο τμήμα του ΟΤ 508Α και η δημιουργία επιπλέον κοινόχρηστου χώρου 550 τ.μ με την ταυτόχρονη απαλλοτρίωση αυτού του τμήματος.
- Η ενοποίηση των ΟΤ 510, 510Α, 511 και 511Β και την δημιουργία μιας ενιαίας χωρικής ενότητας κατοικίας Μουσουλμάνων Ρομ
- Η κατάργηση της οδού Αριστοφάνη και τμήματος της οδού Ηρακλειτών για την δημιουργία ενιαίας χωρικής ενότητας κατοικίας Μουσουλμάνων Ρομ.

Β) Η ρύθμιση των κανονιστικών όρων δόμησης

Όπως αναφέρθηκε οι κανονιστικοί όροι δόμησης χωρίζουν την περιοχή σε τρεις τομείς, τον Κ, τον Λ και τον Δ. Το σημαντικότερο πρόβλημα που διαγνώστηκε στις ρυθμίσεις αυτές αφορά κυρίως το μέγιστο ύψος των κτιρίων (παρατηρήθηκε το φαινόμενο τα νεότευκτα κτίρια να έχουν ύψη και πάνω από πέντε ορόφους αλλοιώνοντας έτσι τα χαρακτηριστικά χαμηλής δόμησης της περιοχής) όπως επίσης και κάποια μικρότερα όπως μεγάλες καλύψεις κλπ. Βάση αυτής της διάγνωσης προτείνεται:

- Η ρύθμιση του ανώτατου ύψους κτηρίου στα 10 μέτρα και για τους τρεις τομείς δόμησης με στόχο την διατήρηση της χαμηλής δόμησης της περιοχής.
- Η μείωση του Σ.Δ. του τομέα Δ από 1.20 σε 1.00 με στόχο να αποτραπούν φαινόμενα υψηλών πυκνοτήτων.
- Η μείωση της κάλυψης στον τομέα Κ από 70% σε 50% ώστε να δοθεί ένας πιο περιστατικός χαρακτήρας στην περιοχή πάνω από την οδό Ανδρονίκου. Αυτή η μείωση ακόμη βοηθάει στην καλύτερη ενοποίηση του τομέα Κ με τον δίπλα τομέα Λ που έχει μέγιστη κάλυψη 40%.

5.3.3. Προτάσεις οργάνωσης του κυκλοφοριακού και των μεταφορών

Όπως αναλύθηκε εκτενώς, το οδικό δίκτυο της περιοχής παρουσιάζει έντονα προβλήματα τόσο σχεδιασμού και έλλειψης ολοκληρωμένων κυκλοφοριακών ρυθμίσεων όσο και τεχνικής κατάστασης (μεγάλο μέρος του είναι αδιάνοικτο ή αδιαμόρφωτο). Έτσι, βασική επιδίωξη της κατηγορίας παρέμβασης αυτής είναι η γενική κυκλοφοριακή ρύθμιση και των τυχόν δυσλειτουργιών που παρουσιάζει

καθώς επίσης και η συγκοινωνιακή σύνδεση της περιοχής με την υπόλοιπη πόλη. Οι επιμέρους στόχοι είναι οι εξής:

- *Στόχος 1.* Η απαλλαγή από τη διαμπερή κυκλοφορία και η καλύτερη σύνδεση της με την υπόλοιπη πόλη.
- *Στόχος 2.* Η βελτίωση της κυκλοφορίας οχημάτων και των πεζών με γνώμονα την ασφάλη και απρόσκοπτη μετακίνησή τους.

A) Συγκοινωνιακή εξυγίανση

Το βασικότερο χαρακτηριστικό της δομής του κυκλοφοριακού δικτύου της περιοχής μελέτης είναι η αποκοπή του από την υπόλοιπη πόλη λόγω της διέλευσης της σιδηροδρομικής γραμμής. Η θέση της αυτή δεν δημιουργεί μόνο πρόβλημα στην περιοχή αλλά και στην ευρύτερη πόλη και λόγω τούτου η πρόταση του ΓΠΣ είναι η αλλαγή της χάραξης της ώστε να βγει έξω από τον αστικό ιστό. Η θέση αυτή θεωρείται πολύ σωστή μιας και θα λύσει αρκετά κυκλοφοριακά προβλήματα της περιοχής γι αυτό και γίνεται δεκτή. Τα πλεονεκτήματα της μπορούν να συνοψιστούν αρχικά στην βελτίωση της σύνδεσης με την υπόλοιπη πόλη μιας και θα πάψει να επικοινωνεί μόνο από τρία συγκεκριμένα σημεία αλλά και στην περιβαλλοντική αναβάθμιση που θα υπάρξει κατά μήκος της σημερινής της διέλευσης. Επίσης, ο χώρος που θα ελευθερωθεί κατά μήκος της Λεωφόρου Κωνσταντινουπόλεως και στην προέκτασή της πάνω από το ΟΤ 460Α θα δώσει την δυνατότητα δημιουργία μιας αρτηρίας διαμπερούς κυκλοφορίας, που θα ενώνει τον κεντρικό δρόμο της πόλης (Λεωφόρος Δημοκρατίας) με την βόρεια προέκτασή της οδού Άβαντος, παρακάμπτοντας έτσι την περιοχή μελέτης.

Βάση της παραπάνω ρύθμισης δίνεται η δυνατότητα να προσεγγιστούν τα προβλήματα διαμπερούς κυκλοφορίας και μεγάλων φόρτων που διαγνώστηκαν στην οδό Άβαντος, υπό άλλο πρίσμα. Έτσι λοιπόν για την εν λόγω οδό που αποτελεί και την ραχοκοκαλιά της περιοχής μελέτης προτείνεται η υποβάθμιση του ρόλου της από πρωτεύουσα αρτηρία σε δευτερεύουσα με ταυτόχρονη απαγόρευση διέλευσης των βαρέων οχημάτων.⁹ Αυτή η ρύθμιση πέρα από τα κυκλοφοριακά προβλήματα που θα λύσει θα μειώσει τόσο την επικινδυνότητα της όσο και την αυξημένη ηχορύπανση που έχει καταγραφεί κατά μήκος της.

Αναφορικά με τη δεύτερη σε σημαντικότητα οδό Ανδρονίκου, προτείνεται όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διαπλάτυνση τμήματος της μέχρι τα 18 μέτρα παράλληλα με την ολοκλήρωση της διάνοιξής της. Αυτή η ρύθμιση θα βοηθήσει στην βελτίωση των χαρακτηριστικών της οδού ώστε να αντεπεξέλθει στο συλλεκτήριο ρόλο της. Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι τόσο η οδός Άβαντος όσο και η οδός Ανδρονίκου διατηρούν την κίνηση και προς τις δύο κατευθύνσεις.

---

⁹ Η διέλευση τους θα γίνεται πλέον περιφερειακά της περιοχής στην νέα αρτηρία της Λεωφόρου Κωνσταντινουπόλεως

B) Βελτίωση της κυκλοφορίας

Η διάγνωση της κυκλοφορίας των υπολοίπων δρόμων της περιοχής, κατέγραψε μια δυσκολία στην κίνηση των οχημάτων λόγω της διπλής κατεύθυνσης τους που επιδεινώνεται τόσο από τα ελλιπή γεωμετρικά χαρακτηριστικά τους (τις περισσότερες φορές οι δρόμοι έχουν διατομή γύρω στα οχτώ με δέκα μέτρα) όσο και από την παρόδια στάθμευση η οποία είναι πολύ έντονη. Για την αντιμετώπιση λοιπόν αυτών των προβλημάτων προτείνεται η μονοδρόμηση όλων των τοπικών δρόμων της περιοχής. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η οδός Χρήστου Γιαννούτσου που διατηρεί την διπλή κατεύθυνση της.

Η διάγνωση στην περιοχή μεγάλου αριθμού τροχαίων ατυχημάτων (βλ κεφ 4^ο παρ. 4.4.12), σε συνδυασμό με την ανάγκη σύνδεσης μεταξύ τους τόσο των κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων όσο και των γειτονιών των Μουσουλμάνων Ρομ¹⁰ οδήγησε στην πρόταση ενός δικτύου πεζοδρόμων. Το δίκτυο λοιπόν των πεζοδρόμων είναι το εξής:

- Η οδός Σόλωνος. Εξυπηρετεί την επικοινωνία μεταξύ των δύο γειτονιών κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ
- Το τμήμα της οδού Παπαδιαμάντη μεταξύ της γειτονιάς των Μουσουλμάνων Ρομ ως το τέρμα της στην οδό Ρόδου. Εξυπηρετεί την σύνδεση της εν λόγω γειτονιάς με το κοινόχρηστο χώρο.
- Η οδός Βάρναλη και Ελ. Παλλίου. Εξυπηρετεί την ενοποίηση της γειτονιάς των Μουσουλμάνων Ρομ με τους δίπλα κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους.
- Η οδός Κρώμνης. Εξυπηρετεί την διαμπερή και απρόσκοπτη κίνηση των πεζών από τον κύριο χώρο κοινωφελών εγκαταστάσεων στο κύριο κοινόχρηστο χώρο.
- Η οδός Κότυος. Εξυπηρετεί τόσο την επικοινωνία μεταξύ των γειτονιών κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ όσο και με τον κύριο κοινόχρηστο χώρο.

Επιπρόσθετα, προτείνεται η μετατροπή της οδού Ρόδου σε ήπιας κυκλοφορίας. Ο σκοπός αυτής της παρέμβασης είναι αρχικά να εξυπηρετήσει την ανάγκη διόδου των οχημάτων προς τα ΟΤ που βρίσκονται σε επαφή με την εν λόγω οδό αλλά και να αποτρέψει την παραπέρα είσοδο οχημάτων στον κοινόχρηστο χώρο δημιουργώντας έτσι ένα περιβάλλον απομονωμένο από την αστική κίνηση τροχοφόρων.

Ακόμη, το παραπάνω δίκτυο πεζοδρόμων ακολουθεί μια σταυροειδής λογική με δυο βασικούς άξονες, ένα βορρά – νότου και ένα ανατολής δύσης. Η λογική αυτή είναι συναφής με την αξονική επίσης ανάπτυξη του ρυμοτομικού σχεδίου της περιοχής που ορίζεται από την οδό Άβαντος και την οδό Ανδρονίκου. Αναλυτικά το δίκτυο των δρόμων όπως αυτό προτείνεται φαίνεται στον χάρτη Π-1.

Τέλος, η θέση της περιοχής μελέτης σε σχέση με την υπόλοιπη πόλη και ειδικότερα με το κέντρο της δημιουργεί την ανάγκη για την διατύπωση πρότασης δημιουργίας γραμμής μαζικής μεταφοράς (αστικής). Η πόλη αυτή τη στιγμή έχει μια γραμμή αστικής συγκοινωνίας που εξυπηρετεί τις δυτικές περιοχές του κέντρου της πόλης. Η άποψη του μελετητή είναι ότι αυτή η γραμμή μπορεί, με μια αλλαγή στην πορεία της, να καλύψει τις ανάγκες για σύνδεση με το κέντρο της πόλης και της περιοχής μελέτης. Ειδικότερα λοιπόν, προτείνεται μια πορεία η οποία ξεκινά από την νότια

¹⁰ Η σκοπιμότητα αυτή αναλύεται εκτενώς παρακάτω

είσοδο της οδού Άβαντος, η διάσχιση όλης της οδού με τρεις στάσεις, η είσοδος της στην νέα αρτηρία και η πορεία της προς την υπόλοιπη πόλη. Πρέπει να σημειωθεί ακόμη ότι οι γραμμές αστικής συγκοινωνίας που εξυπηρετούν τους οικισμούς Άβαντα και Αισύμη προτείνεται να αλλάξουν την πορεία τους ώστε να μην διέρχονται από το εσωτερικό της περιοχής αλλά από την νέα αρτηρία.

Η παρέμβαση αυτή έχει ιδιαίτερη κοινωνική σημασία για την περιοχή και κυρίως για την ομάδα των Μουσουλμάνων Ρομ, οι οποίοι (βλ κεφ 4^ο παρ. 4.4.3) λόγω της χαμηλής οικονομικής τους θέσης και επάρκειας, στερούνται πολλές φορές την δυνατότητα για ιδιωτικά μέσα μεταφοράς και είναι πιο εξαρτημένοι από τις δημόσιες συγκοινωνίες για τις μετακινήσεις τους. Έτσι λοιπόν, η πληρέστερη συγκοινωνιακή σύνδεση της περιοχής θα μειώσει την απομόνωση των κατοίκων αυτών και θα τους δώσει την δυνατότητα για καλύτερη πρόσβαση, τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στους χώρους πολιτιστικής παραγωγής της πόλης. Αναλυτικά οι διαδρομές φαίνονται στον χάρτη Π-1.

5.3.4. Πρόταση για τα δίκτυα υποδομής

Βασική επιδίωξη της κατηγορίας παρέμβασης αυτής είναι η γενική αντιμετώπιση των προβλημάτων επάρκειας και σωστής διάταξης των τεχνικών δικτύων.

Όπως προέκυψε από την διάγνωση (βλ. Κεφ 4^ο παρ. 4.4.12) τα προβλήματα που εμφανίζονται αφορούν κυρίως τα δίκτυα όμβριων και ακαθάρτων στο σύνολο της περιοχής πάνω από την οδό Ανδρονίκου. Και αυτό γιατί υπάρχει μια παντελής έλλειψη των δικτύων αυτών. Προτείνεται λοιπόν η άμεση και γρήγορη έναρξη των εργασιών επέκτασης τους ώστε να καλύψουν το σύνολο του βόρειου τμήματος, με την ταυτόχρονη σύνδεση τους με τον κεντρικό αγωγό της πόλης που οδηγεί στο βιολογικό καθαρισμό.

Επίσης, λόγω του γεγονότος ότι τα δίκτυα που εξυπηρετούν το νότιο τμήμα της περιοχής έχουν δημιουργηθεί πριν πολύ μικρό χρονικό διάστημα, βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση και δεν κρίνεται σκόπιμο να προταθούν κάποιες εργασίες συντήρησης ή αντικατάσταση των αγωγών τους πέρα από τις συνηθισμένες, από την υπηρεσία Ύδρευσης – Αποχέτευσης της πόλης.

5.3.5. Πρόταση για το περιβάλλον

Βασική επιδίωξη της κατηγορίας παρέμβασης αυτής είναι η γενική αντιμετώπιση των προβλημάτων του περιβάλλοντος και των πηγών υποβάθμισης του φυσικού τοπίου.

Όπως διαγνώστηκε, η περιοχή μελέτης δεν παρουσιάζει έντονα προβλήματα υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος πέρα από αυτά που συναντώνται σε μια αστική περιοχή. Έτσι λοιπόν οι κυριότεροι παράγοντες υποβάθμισης που καταγράφηκαν είναι:

- η δεδομένη έλλειψη κοινόχρηστων χώρων αλλά και η κατάσταση των
υπαρχόντων

- η ηχορύπανση κατά μήκος της οδού Άβαντος
- η έλλειψη βασικών τεχνικών υποδομών
- το κακό κτιριακό απόθεμα
- η διέλευση της σιδηροδρομικής γραμμής και οι αδιάνοικτοι ή αδιαμόρφωτοι δρόμοι.

Όλα αυτά τα προβλήματα όμως, ήδη αντιμετωπίζονται από τις παρεμβάσεις που προηγήθηκαν. Αυτή η κατάληξη είναι πολύ λογική μιας ο όλος προτασόμενος σχεδιασμός – προγραμματισμός βασίζεται στην αειφόρο ανάπτυξη, δηλαδή στην παροχή ενός ποιοτικού και βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος.

Η μόνη υποβάθμιση του τοπίου διαγνώστηκε στην γεωργικής αποθήκη που βρίσκεται στο τέρμα της οδού Άβαντος (βλ. φωτογραφία 1). Ο μεγάλος όγκος και η μορφολογία της διαταράζουν την ομοιομορφία του γύρω αστικού περιβάλλοντος. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος προτείνεται η ανάπλαση της με σκοπό την καλύτερη υπαγωγή της στα αρχιτεκτονικά στοιχεία των γύρω κτισμάτων με παράλληλη αλλαγή της χρήσης της.¹¹

Επίσης, στην επίτευξη της βασικής επιδίωξης της περιοχής μελέτης που δεν είναι άλλη από την βιώσιμη ανάπτυξη της μπορούν να εφαρμοστούν οι αρχές και οι διατάξεις της Local Agenda.¹² Για να γίνει αυτό όμως θα πρέπει να προωθηθεί και να στηριχθεί το συγκεκριμένο πρόγραμμα κεντρικά από τα αρμόδια υπουργεία (Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ κ.λπ) αλλά κυρίως από τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης (Α και Β βαθμός) οι οποίοι είναι και αυτοί εξίσου υπεύθυνη για την υλοποίηση του.¹³

---

¹¹ Η αλλαγή αυτή προτάσσεται αρχικά από το γεγονός ότι είναι σχετικά οχλούσα (σκόνη κ.λπ.) αλλά κυρίως για να χρησιμοποιηθεί ο χώρος που ελευθερώνεται, όπως θα αναλυθεί εκτενώς παρακάτω, για την κοινωνική υποστήριξη των Μουσουλμάνων Ρομ

¹² Οι αρχές της Local Agenda διακηρύχθηκαν για πρώτη φορά στην παγκόσμια συνδιάσκεψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που έγινε στο Ρίο τον Ιούνιο του 1992 οπου και εισήχθηκε για πρώτη φορά στην αναπτυξιακή διαδικασία η έννοια της βιωσιμότητας και της αειφορείας. Για περισσότερα βλ. Μπεριάτος Η. (1999). *Χωροταξία II*. Σημειώσεις μαθήματος Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος

¹³ Η local Agenda δεν απαιτεί, αρχικά τουλάχιστον, πιστώσεις αλλά μια οργανωτική προσπάθεια συνεχή και συνεπή για την διεξαγωγή ενός νηφάλιου διαλόγου και τη σύναψη εταιρικών σχέσεων για τα ζητήματα και προβλήματα της περιοχής.

N

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οικοδομική γραμμή
- Ρυμοτομική γραμμή
- Περιοχή εκτός μελέτης
- Κύρια αρτηρία
- Δευτερεύουσα αρτηρία
- Συλλεκτήρια οδός
- Αστική γραμμή
- Πορεία συλλεκτήριων
- Πορεία αρτηριών
- Χώρος υπαίθριας αγοράς
- Δρόμος ήπιας κυκλοφορίας
- Πεζόδρομος
- Διάνοξη οδού
- Κοινόχρηστος χώρος
- Πολεοδομικό κέντρο
- Γενική κατοικία
- Κοινοφελείς λειτουργίες
- Εργαστήριο επαγγελματικής κατάρτισης Μουσουλμάνων Ρομ (πρώην γεωργ. αποθήκη)
- Ζώνη κοινωνικής κατοικίας
- Χώρος στάθμευσης
- Στασεις αστικής γραμμής

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡ/ΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Μελέτη: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

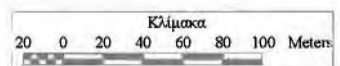
Περιοχή: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΒΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ Ν. ΕΒΡΟΥ

Θέμα Σχεδίου: ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

Αριθμός Σχεδίου

Β' ΦΑΣΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Π - 1

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέποντες: ΔΕΦΩΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Μελετητής: ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΒΟΛΟΣ Σεπτέμβριος 2000

Παραγωγή χαρτών: Εργαστήριο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού

5.4. ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

5.4.1. Ζώνη Α

Α) Γενικά

Η ζώνη Α, περιλαμβάνει όλες τις περιοχές κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ και αναπτύσσεται εκτατικά σε τρεις χωρικές ενότητες (γειτονίες). Η διάγνωση της κατέληξε στο συμπέρασμα ότι χρήζει άμεσης και ολικής παρέμβασης. Η κατάσταση αυτή όπως αναλύθηκε εκτενώς στο Β μέρος της παρούσας μελέτης (βλ. Κεφ 4^ο παρ. 4.3), προκλήθηκε κυρίως από την πολιτική αποκλεισμού της ομάδας αυτής από την Δημοτική Αρχή της πόλης¹⁴, η οποία ακολουθούσε μια γενικότερη τακτική που εφαρμοζόταν στις περιοχές των Ρομ σε όλη την Ελληνική επικράτεια.

Έτσι λοιπόν μετά από την πολεοδομική μελέτη την περίοδο του 1983-86 όπου για πρώτη φορά διαφαίνεται σε επίσημο σχέδιο η πρόθεση για περιθωριοποίηση τους και την πάροδο μιας δεκαπενταετίας δράσεων που σαν σκοπό είχαν τον ολικό αποκλεισμό τους, στη νέα τροποποίηση του ΓΠΣ της πόλης για πρώτη φορά φαίνεται η πρόθεση να δοθεί μια λύση στο πρόβλημα. Στη βάση λοιπόν αυτής της διαφαινόμενης αλλαγής στάσης για τα προβλήματα των Μουσουλμάνων Ρομ θα γίνει μια προσπάθεια να δομηθεί ένα σχέδιο πρότασης για την αντιμετώπιση των άμεσων προβλημάτων, οικιστικών και κοινωνικών που ταλανίζουν την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, στις περιοχές κατοικίας τους στην ορισμένη Ζώνη Α.

Πριν όμως περιγραφεί αναλυτικά το σχέδιο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να διατυπωθούν κάποιες βασικές διαπιστώσεις που προέκυψαν από το πρώτο και δεύτερο τμήμα της παρούσας μελέτης οι οποίες θα αποτελέσουν το θεωρητικό υπόβαθρο της παρέμβασης. Έτσι καταγράφηκε ότι:

- Οι Μουσουλμάνοι Ρομ είναι μια κλειστή ομάδα στο βαθμό που επιθυμούν να διατηρούν την πολιτισμική τους συνοχή και κοινωνική ετερότητα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποτελούν κίνδυνο για το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Τουναντίον επιζητούν την αποδοχή, την ομαλή συμβίωση και την κοινωνική συμμετοχή και ένταξη.
- Οι Μουσουλμάνοι Ρομ δεν είναι φύση παράνομοι αλλά οι συνθήκες του ολικού κοινωνικού αποκλεισμού τους δημιούργησε προϋποθέσεις παραβατικής συμπεριφοράς, ως μέσο άμυνας και επιβίωσης. Επιθυμούν την νομιμότητα αρκεί να τους δοθεί η ευκαιρία.
- Οι Μουσουλμάνοι Ρομ δεν επιλέγουν να ζουν στην εξαθλίωση, αλλά υποχρεώνονται από την απόλυτη απομόνωση και φτώχεια. Επιθυμούν την πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά και δικαιώματα, στην εκπαίδευση, στην εργασία, στην κοινωνική πολιτική, στην συμμετοχή στα κοινά κ.λπ.

¹⁴ Η πολιτική αυτή, στο παρελθόν, επιδοκιμάστηκε από την μεγαλύτερη μερίδα των κατοίκων της πόλης, πράγμα το οποίο φαίνεται από το γεγονός ότι δεν υπήρξαν σε καμία περίπτωση διαμαρτυρίες ή τουλάχιστον κάποιες φωνές που θα εξέφραζαν μια διαφορετική πολιτική και ένα εναλλακτικό τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής, με γνώμονα τον σεβασμό στα δικαιώματά τους (που απορρέουν από το γεγονός ότι είναι Έλληνες πολίτες) και την δίκαιη και ίση μεταχείρισή τους.

- Οι Μουσουλμάνοι Ρομ δεν είναι επαίτες και υποκριτές. Επιθυμούν και δικαιούνται την κοινωνική και δημόσια βοήθεια για να ξεπεράσουν τις επιπτώσεις του χρόνιου καθολικού κοινωνικού αποκλεισμού τους, αλλά παράλληλα είναι έτοιμοι να συνεισφέρουν και να συμβάλλουν και οι ίδιοι για την εξασφάλιση της δικής τους ευημερίας και αξιοπρέπειας.

Επίσης, οι βασικές παράμετροι και τα βασικά κοινωνικά αγαθά που στερούνται οι Μουσουλμάνοι Ρομ ώστε να θεωρούνται κοινωνικά αποκλεισμένοι μπορούν να συνοψιστούν σε τέσσερις διαστάσεις (άξονες) οι οποίοι είναι:

- Η εγκατάσταση – διαμονή – κατοικία
- Υγεία – κοινωνική πρόνοια
- Εκπαίδευση
- Απασχόληση

Εκείνο όμως που είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί είναι ότι οι τέσσερις αυτές διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού δεν μπορούν να ξετάζονται χωριστά και απομονωμένα, αλλά αποτελούν ένα ενιαίο σύστημα αλληλοτροφοδοτούμενου αποκλεισμού.

Μέσα στα πλαίσια αυτών των διαπιστώσεων και μέσα από τις διεργασίες αμοιβαίας προσέγγισης και κατανόησης η επιλογή της ανάπτυξης ενός μοντέλου επίλυσης των προβλημάτων των Μουσουλμάνων Ρομ πρέπει να είναι μια συνειδητή επιλογή όλων των συμμετεχόντων τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Αυτή η κατάσταση της συνεκτικής πολιτικής φαίνεται σήμερα να είναι στην πιο ώριμη φάση της και να συγκεντρώνει τις καλύτερες προϋποθέσεις μιας και:

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια έχει εντάξει ως οργανικό στοιχείο της πολιτικής της την ανάπτυξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων για τις μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες συμπεριλαμβάνει και ως ομάδα - στόχο και τους Ρομ.
- Η Ελληνική πολιτεία έχει ενστερνιστεί τις επιλογές αυτές με επίσημο και ρητό τρόπο, μέσα από τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει (αναφέρθηκαν στο Α μέρος).
- Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει επίσης αναλάβει πρωτοβουλίες με την δημιουργία του διαδημοτικού Δικτύου Ρομ.
- Η κοινότητα των Ρομ, δραστηριοποιείται και συγκροτείται, μέσα από την δημιουργία συλλόγων, αναλαμβάνοντας δράσεις και προτείνοντας λύσεις.
- Η επιστημονική κοινότητα πληθαίνει τις προσεγγίσεις και εξειδικεύει ενέργειες για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την αντιμετώπιση των χωρικών και οικιστικών προβλημάτων των Ρομ.
- Η κοινωνία, μέσα από πρωτοβουλίες πολιτών και μη κυβερνητικές οργανώσεις, ευαισθητοποιείται στη μάχη κατά των κοινωνικών ανισοτήτων και του ρατσισμού.

Η αναγνώριση των παραπάνω διαπιστώσεων οδηγεί στην διατύπωση ενός μοντέλου κοινωνικού σχεδιασμού με βασική αρχή την ολιστική θεώρηση και διεπιστημονική προσέγγιση (τεχνικοοικονομική και κοινωνική) των τεσσάρων παραπάνω διαστάσεων του κοινωνικού αποκλεισμού των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής μελέτης. Προτείνεται λοιπόν η ανάπτυξη ενός ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ

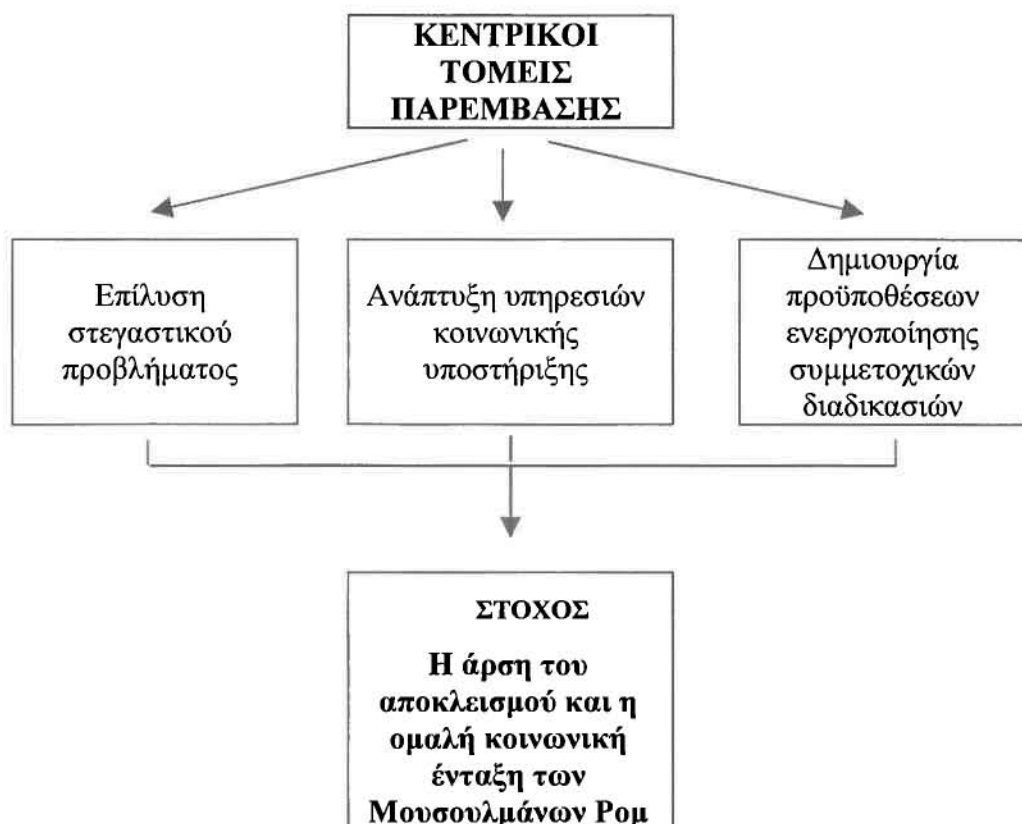

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ¹⁵ (ΜΟΔ) της εγκατάστασης των Μουσουλμάνων Ρομ στις τρεις γειτονιές κατοικίας τους.

Β) Διατύπωση του Μοντέλου Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Το ΜΟΔ αντιμετωπίζει την εγκατάσταση την στέγη, την κατοικία, το περιβάλλον και την κοινωνική ένταξη των Μουσουλμάνων Ρομ ως διαφορετικές όψεις του ίδιου ζητήματος. Αυτή η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του προβλήματος βασίζεται, τόσο στην διεπιστημονική προσέγγιση του ζητήματος της οικιστικής αποκατάστασης τους, όσο και στη συμμετοχή των ιδίων μελών της κοινότητας στην διαμόρφωση των τελικών λύσεων καθώς και στην ενεργοποίηση φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης που έχουν και την κύρια ευθύνη για την βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων.

Διάγραμμα 28
Μοντέλο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Το παραπάνω διάγραμμα 28 παρουσιάζει τους κεντρικούς τομείς παρέμβασης του ΜΟΔ για την ολική αντιμετώπιση των προβλημάτων των Μουσουλμάνων Ρομ. Αναλυτικότερα στοχεύει στην εξυγίανση των περιοχών εγκατάστασης τους και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Ο χαρακτήρας της παρέμβασης είναι

¹⁵ Το ΜΟΔ προτάθηκε για πρώτη φορά στο σχέδιο εγκατάστασης των τσιγγάνων στην πιλοτική εφαρμογή στο δήμο Μενεμένης της Θεσσαλονίκης από την Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης Μενεμένης – Γραφείο LIFE. Στις βασικές αρχές και τα συμπεράσματα του θα στηριχτεί η παρούσα πρόταση αυτής της μελέτης.

συμμετοχικός μιας και η συνεισφορά των κατοίκων στην διαδικασία σχεδιασμού και στην κατασκευή της κατοικίας τους, θεωρείται βασική προϋπόθεση για να δημιουργηθεί ένα αίσθημα ευθύνης της διαχείρισης του χώρου τους από τους ίδιους και να μπορέσει να διατηρηθεί εκείνο το μέρος από την ταυτότητα τους που το θεωρούν αναπόσπαστο του τρόπου ζωής τους. Λόγο τούτου η προτεινόμενη μορφή του χώρου και της κατοικίας τους είναι σε συμφωνία με την πολιτισμική τους ταυτότητα και τον τρόπο που χρησιμοποιούν και αντιλαμβάνονται το χώρο και το περιβάλλον ζωής τους.

Στους παραπάνω λοιπόν τρεις τομείς παρέμβασης συγκεντρώνεται η πρόταση σχεδιασμού και προγραμματισμού αναβάθμισης της ζώνης Α της περιοχής μελέτης. Παρακάτω αναλύεται ο κάθε άξονας παρέμβασης ξεχωριστά.

Γ) Πρόταση για την επίλυση του στεγαστικού προβλήματος των Μουσουλμάνων Ρομ

Για την καλύτερη τεκμηρίωση και εφικτότητα της πρότασης κρίνεται σκόπιμο να διατυπωθεί στη θεωρητική βάση άλλων εμπειριστατωμένων προσεγγίσεων που έχουν προταθεί για την επίλυση των στεγαστικών προβλημάτων των Ρομ. Μια τέτοια προσέγγιση, είναι η μελέτης της ΔΕΠΟΣ¹⁶ όπου και γίνεται μια προσπάθεια κατάταξης των διαφόρων τύπων διαμονής των Ρομ σε κατηγορίες. Ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασης, το είδος και τη μορφή του καταλύματος διακρίνονται σε αμιγείς μόνιμους καταυλισμούς, σε μικτούς μόνιμους καταυλισμούς, γειτονιές και σε εποχιακούς ή μετακινούμενους.¹⁷ Επίσης, η μελέτη θέτει ορισμένα κριτήρια χωροθέτησης και κατασκευής των οικισμών των Ρομ τα οποία είναι τα εξής:

- τη γεινίαση με τον αστικό ιστό
- την καταλληλότητα των οικοπέδων από άποψη γεωμορφολογίας και ταυτόχρονα την δυνατότητα να αναπτυχθεί χαμηλή δόμηση με ικανό ελεύθερο κοινόχρηστο χώρο και χαμηλό κόστος γης
- Τη δημιουργία μικρού ή μεσαίου μεγέθους οικισμών 20 με 40 οικογενειών
- Προτείνονται μονάδες κατοικίας μονώροφες, επιφάνειας 80 τ.μ. και με συμβατική κατασκευή όπου θα χρησιμοποιηθεί προσωπική εργασία των Ρομ
- Προτείνεται τα μεγέθη των οικοπέδων να είναι 225 τ.μ. με διαστάσεις 9Χ25 και ως αντιστοιχία επιφάνειας και κατοικίας προτείνεται να είναι 2.5 κατοικίες/στρέμμα
- Συνολικά το τελικό κόστος ανά κατοικία δεν πρέπει να ξεπερνά τα 11 με 12 εκατομμύρια

Βάση λοιπόν των παραπάνω χαρακτηριστικών, προτείνεται για την ζώνη Α η δημιουργία τριών οικιστικών ενοτήτων (γειτονιών) οργανωμένης δόμησης στα όρια των ΖΚΚ που έχουν οριστεί στο προηγούμενο τμήμα της μελέτης, για την επίλυση

¹⁶ Για περισσότερα βλ. Εμμανουήλ – Στρουσοπούλου, 1999. Μελέτη σχεδίου προγράμματος για την αντιμετώπιση των άμεσων οικιστικών προγραμμάτων Ελλήνων τσιγγάνων, ΔΕΠΟΣ ΑΕ, τμήμα ερευνών.

¹⁷ Οι μόνιμοι καταυλισμοί αποτελούνται άλλοτε μόνο από πρόχειρα καταλύματα και θεωρούνται αμιγείς και άλλοτε συνυπάρχουν σπίτια και καταλύματα και αποτελούν τους μικτούς καταυλισμούς. Οι περιπτώσεις αστικών οικισμών που κατοικούνται στο μέγιστο ποσοστό από Ρομ θεωρούνται γειτονιές και συγκροτούνται μόνο από σπίτια. Τέλος οι περιπτώσεις μετακινούμενων καταυλισμών συγκροτούνται μόνο από καταλύματα που μετακινούνται.

του στεγαστικού προβλήματος των Μουσουλμάνων Ρομ. Πιο αναλυτικά προτείνεται:

- Η δημιουργία στις τρεις χωρικές ενότητες συνολικής έκτασης 112.894 τ.μ. οικιστικών μονάδων που θα καλύψουν τις ανάγκες στέγασης 270 οικογενειών Μουσουλμάνων Ρομ (υπολογίστηκε βάση της παραδοχής 2.5 οικογένειες ανά 1000 τ.μ.). Έτσι στην νότια γειτονιά θα χωροθετηθούν 113 οικογένειες, στην κεντρική 50 οικογένειες και στην βόρεια 117 οικογένειες.
- Οι κατοικίες θα είναι μονώροφες, συμβατικής κατασκευής και τυποποιημένες σε βασικούς τύπους με διαφορετικά εμβαδά ώστε να καλύψουν τις διαφορές στα μέλη κάθε οικογένειας αλλά και για να μετριαστεί το κόστος κατασκευής τους.¹⁸
- Κάθε γειτονιά θα έχει ένα κεντρικό κοινόχρηστο χώρο που θα καταλαμβάνει το 25% της έκτασης της.¹⁹
- Η αρχιτεκτονική των κατοικιών θα προσεγγίζει τις υφιστάμενες συνήθειες και τον τρόπο ζωής των Μουσουλμάνων Ρομ αλλά παράλληλα θα είναι προσαρμοσμένη στα χαρακτηριστικά του γύρω περιβάλλοντος.

Η όλη αυτή παρέμβαση θα λύσει τα στεγαστικά προβλήματα του συνόλου των Μουσουλμάνων Ρομ που διαμένουν σήμερα σε παραπήγματα τόσο μέσα στις χωρικές ενότητες όσο και στα ΟΤ 350, 350Α, 514 και 514Α. Και αυτό γιατί η πρόταση καλύπτει το 80% του συνόλου των Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής μελέτης, που όπως έχει όμως προκύψει από την ανάλυση, είναι και το κομμάτι του πληθυσμού που ζει σε άθλιες συνθήκες στέγασης.²⁰

Δ) Πρόταση για την κοινωνική υποστήριξη των Μουσουλμάνων Ρομ

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, η ιδιομορφία του κοινωνικού αποκλεισμού των Μουσουλμάνων Ρομ απαιτεί την ύπαρξη μονάδων κοινωνικής παρέμβασης σε τοπικό επίπεδο. Στη βάση λοιπόν αυτής της λογικής προτείνεται:

- Η δημιουργία ενός *Συμβουλευτικού Κέντρου Υποστήριξης* των Μουσουλμάνων Ρομ.
- Η δημιουργία ενός *Πολιτιστικού Κέντρου* ιστορίας και ανάδειξης της κληρονομιάς των Ρομ.
- Η δημιουργία ενός *Εργαστηρίου Επαγγελματικής Κατάρτισης* των Μουσουλμάνων Ρομ
- Η δημιουργία ενός *Υπαίθριου Χώρου Αγοράς* (παζάρι).

Η σύσταση του Συμβουλευτικού Κέντρου Υποστήριξης θα βοηθήσει στην κοινωνική βοήθεια και ένταξη των Μουσουλμάνων Ρομ. Ο ρόλος του θα είναι κυρίως πληροφοριακός και συμβουλευτικός. Η χωροθέτηση του προτείνεται στο ΟΤ 460Β που βρίσκεται απέναντι από την βόρεια γειτονιά των Μουσουλμάνων Ρομ και εφάπτεται με την γεωργική αποθήκη (έχει ήδη προταθεί η αλλαγή χρήσης της) και τον κύριο κοινόχρηστο χώρο. Η σημασία αυτού του κέντρου είναι πολύ σημαντική

¹⁸ Μέσα από την δημιουργία οικονομικών κλίμακας

¹⁹ Οι κοινόχρηστοι χώροι είναι πολύ σημαντικοί για τους Μουσουλμάνους Ρομ γι αυτό και πρέπει κάθε χωρική ενότητα να περιλαμβάνει τουλάχιστον έναν.

²⁰ Ένα 20% έχει δηλώσει ότι είναι μέτρια ως πολύ ικανοποιημένο από τις συνθήκες στέγασης του.

μιας και θα πολλαπλασιάσει την δυναμική της κοινωνικής υποστήριξης αυτής της ευαίσθητης κοινωνικής ομάδας.

Παράλληλα με την δημιουργία του Συμβουλευτικού κέντρου και στον ίδιο χώρο προτείνεται η δημιουργία ενός πολιτιστικού κέντρου. Στο κέντρο αυτό θα μπορούν οι Μουσουλμάνοι Ρομ να παράγουν αλλά και να εκθέτουν την ιστορία και την πολιτισμική τους ετερότητα. Η αναγκαιότητα της δημιουργίας των δύο παραπάνω κέντρων πηγάζει από την καταγραφή (βλ. κεφ 4^ο παρ. 4.4.2.) των έντονων κοινωνικών προβλημάτων αλλά και των σχέσεων των Μουσουλμάνων Ρομ με το υπόλοιπο σύνολο, τα οποία έχουν επιδράσεις στην συνοχή της περιοχής. Και αυτό γιατί, η ρυτά καταγεγραμμένη πρακτική των Μουσουλμάνων Ρομ να αποκρύπτουν την πολιτιστική τους ταυτότητα (βλ. διάγραμμα 3) δημιουργεί ζητήματα καλής πίστης μεταξύ των δύο κοινοτήτων με αποτέλεσμα σε καμία περίπτωση να μην μπορεί να δομηθεί και να υλοποιηθεί μια ολοκληρωμένη πρόταση αναβάθμισης για την περιοχή κάτω από ένα πνεύμα καχυποψίας και έλλειψης εμπιστοσύνης.

Ειδικά για το πολιτιστικό κέντρο η σκοπιμότητα που θα εξυπηρετήσει θα αφορά αρχικά την επαφή των ίδιων των Μουσουλμάνων Ρομ με την ιστορία και την πολιτιστική τους ταυτότητα την οποία και θα αναπαράγουν και επίσης θα δοθεί η δυνατότητα στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο να πλησιάσει και να κατανοήσει την ιστορική κληρονομιά των Ρομ. Με αυτό τον τρόπο και οι Μουσουλμάνοι Ρομ θα πάνε να αποκρύπτουν²¹ την καταγωγή τους αλλά και το υπόλοιπο σύνολο θα γνωρίσει την πορεία ενός λαού του οποίου η ιστορική μνήμη, η κοινωνική διαστρωμάτωση, η οργάνωση και η πρακτική είναι παγκόσμια ιδιαίτερη και ξεχωριστή.²² Επίσης, για την δημιουργία αυτού του κέντρου μπορεί να αντληθεί βοήθεια ή και ακόμη στοιχεία, εκθέματα κ.λπ. από το Μουσείο της ιστορίας των Ρομ που βρίσκεται στην πόλη της Κομοτηνής.

Ακόμη, προτείνεται η δημιουργία του Εργαστηρίου Επαγγελματικής Κατάρτισης των Μουσουλμάνων Ρομ. Η λειτουργία του εργαστηρίου αυτού μπορεί να γίνει σε συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ. και θα αφορά κυρίως τεχνικά και τεχνολογικά επαγγέλματα αλλά και παραδοσιακά επαγγέλματα των Μουσουλμάνων Ρομ όπως καλαθοπλεκτική κ.λπ. Με αυτόν τον τρόπο θα δοθεί μια βοήθεια στο πρόβλημα της εποχιακής ή και χρόνιας ανεργίας που αντιμετωπίζει το μεγαλύτερο μέρος των Μουσουλμάνων Ρομ (βλ. διαγράμματα 14, 15 και 16). Η χωροθέτηση του προτείνεται στον (πρώην) χώρο της γεωργικής αποθήκης. Το βιομηχανικό κτίριο αυτό με την κατάλληλη ανάπλαση και αναμόρφωση μπορεί να καλύψει τις κτιριακές ανάγκες του εργαστηρίου αυτού τόσο σε εργαστηριακούς όσο και σε διοικητικούς χώρους.

Τέλος, στα πλαίσια της κοινωνικής υποστήριξης των Μουσουλμάνων Ρομ (δεύτερος άξονας) προτείνεται η δημιουργία ενός υπαίθριου χώρου αγοράς κατά μήκος του πεζοδρομημένου τμήματος της οδού Ρόδου. Η σκοπιμότητα αυτού του μέτρου έγκειται στο γεγονός ότι ένα από τα παραδοσιακά επαγγέλματα γενικά των Ρομ είναι το εμπόριο (γυρολογικό κυρίως) και με τον τρόπο αυτό θα τους δοθεί η δυνατότητα

²¹ Είτε λόγο σκοπιμοτήτων που ήδη έχουν αναφερθεί, είτε λόγο της αυτοαποκαλούμενης προφητείας (βλ. κεφ. 2^ο παρ. 2.2.2.).

²² Για περισσότερα βλέπε στο Α μέρος της μελέτης και ειδικά στο κεφ 1^ο

(μια ή δυο φορές την εβδομάδα) να εκθέτουν και να εμπορεύονται τα προϊόντα τους σε έναν οργανωμένο χώρο.

Ε) Πρόταση για την ενεργοποίηση των συμμετογικών διαδικασιών των Μουσουλμάνων Ρομ

Οποιαδήποτε πολιτική κοινωνικής ένταξης των Μουσουλμάνων Ρομ, δεν μπορεί να σχεδιάζεται και να υλοποιείται χωρίς την συμμετοχή και την σύμφωνη γνώμη τους σε όλα τα στάδια της πολιτικής αυτής. Γι αυτό λοιπόν η ενεργοποίηση των συμμετογικών διαδικασιών αποτελεί τον πιο ουσιαστικό και θεμελιώδη άξονα για την επίτευξη των στόχων του Μοντέλου Ολοκληρωμένης Διαχείρισης.

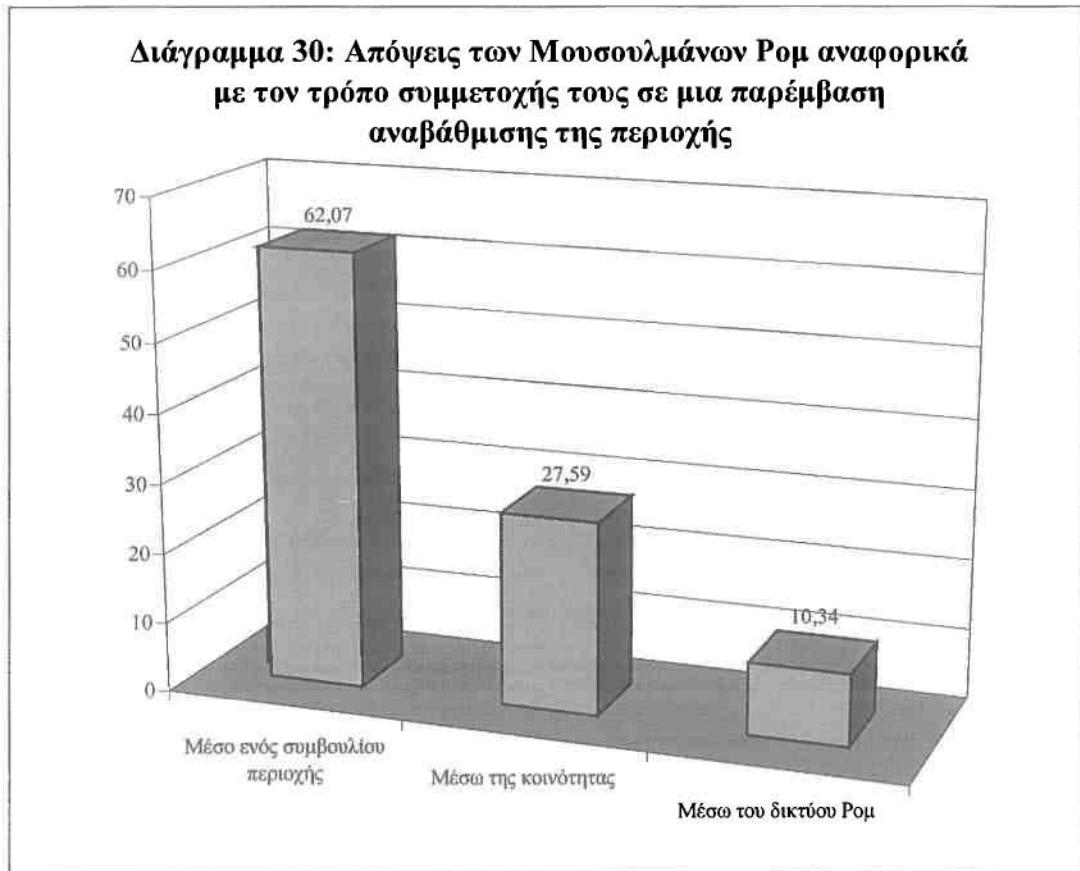
Έτσι βασική αρχική επιδίωξη της παρέμβασης αυτής πρέπει να είναι η προσέγγιση της κοινότητας των Μουσουλμάνων Ρομ με αρχικό σκοπό το κτίσιμο εμπιστοσύνης το οποίο αποτελεί βασική αρχή για την συνέχεια της όλης διαδικασίας. Για να επιτευχθεί όμως η συνεργασία πρέπει να ξεπεραστούν κάποια προβλήματα καχυποψίας και ακραίων συμπεριφορών που έχουν περιγραφεί στο Β μέρος της παρούσας μελέτης τόσο από την κοινότητα των Μουσουλμάνων Ρομ όσο και από την δημοτική αρχή της πόλης που θα αναλάβει και τον κύριο ρόλο υλοποίησης του σχεδίου αυτού.

Η προσπάθεια καταγραφής της πρόθεσης συνεργασίας, έδειξε ότι η απόλυτη πλειοψηφία των Μουσουλμάνων Ρομ που ερωτήθηκαν (100%) απάντησαν ότι θα συμμετείχαν ενεργά σε μια προσπάθεια αναβάθμισης της περιοχής. Η διαπίστωση αυτή είναι πολύ σημαντική μιας και δείχνει καταρχήν την επιθυμία να συμβάλουν και να συμμετέχουν στις ενέργειες που τους αφορούν άμεσα αλλά και ότι κατανοούν την ανάγκη για συνεργασία και βελτίωση των σχέσεων των δυο κοινοτήτων.

Επίσης, έγινε προσπάθεια να καταγραφούν οι απόψεις τους αναφορικά με τον τρόπο που θεωρούν ότι πρέπει να συμμετέχουν στην παρέμβαση της περιοχής. Όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα 30 το 62.07% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι πρέπει να γίνει μέσω ενός συμβουλίου περιοχής, ακολουθεί η άποψη ότι θα είναι καλύτερη η αντιπροσώπευση τους μέσω της κοινότητας τους ενώ οι υπόλοιποι (10.34%) θεωρούν το δίκτυο Ρομ ως την αρμόζουσα λύση.

Η άποψη του μελετητή σχετικά με την μορφή που πρέπει να έχει η εκπροσώπηση των Μουσουλμάνων Ρομ στην διαδικασία παρέμβασης στην περιοχή (ΜΟΔ) είναι σε συμφωνία με το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, γι αυτό και προτείνεται η σύσταση ενός συμβουλίου περιοχής.²³ Το συμβούλιο αυτό πρέπει να έχει αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα, γι αυτό και θα οριστεί με δημοκρατικές διαδικασίες από το σύνολο των δικαιούχων²⁴ Μουσουλμάνων Ρομ της περιοχής μελέτης. Ο αριθμός των μελών του πρέπει να είναι σχετικά περιορισμένος (π.χ. πενταμελής) ώστε να υπάρχει η δυνατότητα σωστής και εποικοδομητικής ενημέρωσης και συνεργασία με τους φορείς υλοποίησης, όπως επίσης θα πρέπει να είναι σε πολύ στενή συνεργασία τόσο με το δίκτυο Ρομ όσο και με τους Τσιγγάνικους συλλόγους ώστε να αξιοποιηθεί η γνώση και η εμπειρία που έχει προκύψει από άλλα ανάλογα σχέδια.

²³ Η υπόλοιπες δυο λύσεις δεν απορρίπτονται αλλά θεωρούνται λιγότερο αντιπροσωπευτικές από την προκρίθεισα, μιας και συγκεντρώνουν την μικρότερη προτίμηση

²⁴ Με τον όρο δικαιούχοι εννοούνται οι Μουσουλμάνοι Ρομ που θα μετέχουν στο πρόγραμμα και όχι το σύνολο τους.

Επίσης, για την καλύτερη συνεργασία των δύο μερών (Μουσουλμάνοι Ρομ και φορέας υλοποίησης) προτείνεται η μορφή της συμμετοχής να γίνει στα πλαίσια που ορίζει ο συνηγορικός σχεδιασμός.²⁵ Η σκοπιμότητα αυτής της επιλογής έγκειται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα θα μπορέσει να ενημερωθεί και να κατανοήσει καλύτερα την μορφή, την πρακτική και το τελικό αποτέλεσμα της παρέμβασης μέσω κάποιου ειδικού τεχνοκράτη (πολεοδόμου), και επίσης θα καταφέρει να εκφραστεί και να συμμετέχει ισότιμα στα διάφορα στάδια και στις διαδικασίες υλοποίησης της. Ακόμη, η μορφή αυτής της συμμετοχής θα βοηθήσει και στην βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης μιας και θα δώσει την δυνατότητα στους Μουσουλμάνους Ρομ να χρησιμοποιήσουν την γνώση ενός ειδικού επιστήμονα για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους.

Στ) Φορέας υλοποίησης του έργου

Η υλοποίηση του παραπάνω ΜΟΔ δεν μπορεί να είναι εφικτή αν δεν υπάρξει ένα οργανωτικό σχήμα το οποίο να κατέχει την εμπειρία, την τεχνογνωσία αλλά και την δομή για ένα τέτοιο σχέδιο διαχείρισης όπως επίσης, και μια σαφή γνώση των ιδιαιτεροτήτων της συγκεκριμένης περιοχής μελέτης. Λόγο των παραπάνω λοιπόν, κρίνεται επιβεβλημένη η συμμετοχή του Δήμου Αλεξανδρούπολης στο φορέα υλοποίησης σε συνδυασμό όμως με έναν κεντρικότερο φορέα όπως η ΔΕΠΟΣ ή ο ΟΕΚ.

Η σκοπιμότητα επιλογής στο φορέα του Δήμου Αλεξανδρούπολης έγκειται στο γεγονός ότι η συνολική πολιτική για την κοινωνική ένταξη των Ρομ επιλύεται τοπικά, στη βάση κάθε φορά τοπικών ιδιομορφιών και συνθηκών και η συγκεκριμένη αρχή γνωρίζει καλύτερα από οποιοδήποτε τις ιδιομορφίες της περιοχής μελέτης. Χρειάζεται όμως να ενταχθεί σε μια διαδικασία δικτύωσης (δίκτυο Ρομ)²⁶, ενημέρωσης και συλλογής πληροφοριών τόσο σε εθνική όσο και σε Ευρωπαϊκή βάση.²⁷

Στην παραπάνω προσπάθεια απόκτησης της απαιτούμενης εμπειρίας και τεχνογνωσίας της δημοτικής αρχής της πόλης, μπορεί να συμβάλει η π.χ. ΔΕΠΟΣ. Και αυτό γιατί η συγκεκριμένη επιχείρηση με το ειδικό επιστημονικό προσωπικό (πολεοδόμους, κοινωνικούς σχεδιαστές) που διαθέτει αλλά και με την μεγάλη της εμπειρία της σε παρόμοια προγράμματα,²⁸ μπορεί να αποτελέσει το επιστημονικό σύμβουλο του δήμου της πόλης που θα έχει και την κύρια ευθύνη υλοποίησης του σχεδίου (ΜΟΔ).

²⁵ Συναντάται στην ξένη βιβλιογραφία με τον όρο «advocacy planning». Βασίστηκε στις θεωρίες των νέο-πλουραλιστών ότι η κοινωνία συντίθεται από κοινωνικές ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα οι οποίες λειτουργούν σε ένα περιβάλλον άνισου ανταγωνισμού και προτάθηκε την δεκαετία του '60 με στόχο να ενισχυθούν κάποιες αδύναμες κοινωνικές ομάδες να εκφράσουν τα συμφέροντα τους κατά την διαδικασία λήψης αποφάσεων χωρικών θεμάτων. Για περισσότερα βλ. Davidoff P. (1965). *Advocacy and pluralism in planning*.

²⁶ Για περισσότερα βλ. Α μέρος κεφ. 3^ο παρ. 3.3.3.

²⁷ Παρόμοιες ενέργειες, προγράμματα και σχέδια για την κοινωνική υποστήριξη των Ρομ, τόσο Ευρωπαϊκά όσο και κυβερνητικά και τοπικά παρουσιάζονται στο Α μέρος κεφ. 3^ο

²⁸ Η σημαντικότερη ερευνητική εργασία που αναλύει τις συνθήκες και τα προβλήματα στέγασης των Ρομ πανελλαδικά είναι της ΔΕΠΟΣ. Για περισσότερα Βλ. Εμμανουήλ – Στρουσοπούλου (1999). Μελέτη σχεδίου προγράμματος για την αντιμετώπιση των άμεσων οικιστικών προγραμμάτων Ελλήνων τσιγγάνων, ΔΕΠΟΣ ΑΕ, τμήμα ερευνών.

Ζ) Κόστος - Χρηματοδότηση του έργου

Η αξιολόγηση του κόστους κατασκευής του συνολικού έργου στην φάση αυτή της ανάλυσης είναι πολύ δύσκολο να υπολογιστεί με ακρίβεια. Μπορεί όμως να γίνει ένας γενικός προϋπολογισμός τόσο του κόστους κατασκευής του στεγαστικού συγκροτήματος όσο και το κόστος των αποζημιώσεων. Ο παρακάτω πίνακας 25 δείχνει την εκτίμηση του συνολικού κόστους κατασκευής του τεχνικού έργου των 270 κατοικιών.

Πίνακας 25: Εκτίμηση Κόστος κατασκευής του συνολικού έργου

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΚΟΣΤΟΣ (δρχ)	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Κατασκευή οικιστικού συγκροτήματος 270 κατοικιών	2.700.000.000	10 εκατομμύρια δρχ κατά μέσο όρο για κάθε κατοικία
Εξυγίανση των οικοπέδων	113.000.000	1 εκατομμύριο /στρέμμα (περιλαμβάνει το κόστος για την εξυγίανση και διαμόρφωση των οικοπέδων όπως κατεδαφίσεις κ.λπ.)
Ανάπλαση γεωργικής αποθήκης	100.000.000	Αρχιτεκτονικές και κτιριακές παρεμβάσεις
Κατασκευή του συμβουλευτικού κέντρου κοινωνικής υποστήριξης – Πολιτιστικού κέντρου	240.000.000	2.000 τ.μ. κτιριακές εγκαταστάσεις
Απαλλοτριώσεις	220.000.000	10.000 δρχ /τμ
Σύνολο	3.153.000.000	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Από τον παραπάνω πίνακα εξάγεται το συμπέρασμα ότι το τελικό κόστος κατασκευής ανά κατοικία είναι 11.680.000 δρχ. Το νούμερο αυτό είναι απόλυτα αποδεκτό και είναι σε απόλυτη συμφωνία με την ανάλογη πρόταση της ΔΕΠΟΣ για το κόστος κατασκευής κάθε κατοικίας Ρομ.²⁹ Στους παραπάνω υπολογισμούς δεν προστέθηκε το κόστος κατασκευής των τεχνικών δικτύων γιατί αυτά είναι κοινά με της υπόλοιπης περιοχής μελέτης και άρα δεν αποτελούν επιπλέον τμήμα του προγράμματος κατασκευής του οικισμού.

Η υλοποίηση του παραπάνω σχεδίου θα είναι ανέφικτη αν δεν βρεθούν οι φορείς και οι πόροι χρηματοδότησης. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πολύπλευρη φύση του προβλήματος της κοινωνικής κατοικίας των Μουσουλμάνων Ρομ οδήγησε στον σχεδιασμό ενός έργου με πολλαπλούς στόχους. Οι επιμέρους διαστάσεις του έργου αυτού μπορούν να στοχεύσουν και σε διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης του. Έτσι βάση αυτής της λογικής μπορούν να διεκδικηθούν χρηματοδοτήσεις από φορείς όπως:

- Από προγράμματα της Ε.Ε.
- Από το Επιχειρησιακό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα της ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
- Από συνχρηματοδοτούμενα προγράμματα των αρμόδιων υπουργείων

²⁹ Η συγκεκριμένη μελέτη προτείνει το κόστος κατασκευής ανά κατοικία να κυμαίνεται μεταξύ 11 και 12 εκατομμυρίων δρχ. Για περισσότερα Βλ. Εμμανουήλ – Στρουσοπούλου (1999). Μελέτη σχεδίου προγράμματος για την αντιμετώπιση των άμεσων οικιστικών προγραμμάτων Ελλήνων τσιγγάνων, ΔΕΠΟΣ ΑΕ, τμήμα ερευνών.

5.4.2. Ζώνη Β

Στο τμήμα αυτό της περιοχής μελέτης πέρα από τις γενικές προτάσεις που διατυπώθηκαν και δίνουν λύσεις στα διαγνωσμένα προβλήματα της συνολικά, γίνεται σε δεύτερο επίπεδο μια πιο ειδική προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι εκκρεμείς ακόμη δυσλειτουργίες τοπικά. Έτσι λοιπόν προτείνονται οι παρακάτω περιοχές ολοκληρωμένης παρέμβασης οι οποίες είναι:

- Η υποζώνη Β1 (η οδός Άβαντος). Η ολοκληρωμένη παρέμβαση στην οδό αυτή αποσκοπεί, ύστερα από την ολική αλλαγή της μορφής της που προηγήθηκε, στην περιβαλλοντική της αναβάθμιση μέσα από την επανασχεδίαση των διατομών του δρόμου, των πεζοδρομίων αλλά κυρίως από την δενδροφύτευση της σε όλο το μήκος της.
- Η υποζώνη Β2 (το ΟΤ 460Α). Η παρέμβαση στην διαμήκη λωρίδα αυτή αποσκοπεί στην αναβάθμιση του τοπίου και του περιβάλλοντος με την δημιουργία ενός οργανωμένου χώρου πρασίνου (πάρκο) με παιδική χαρά και με αθλητικές εγκαταστάσεις (ήδη υπάρχουν ορισμένες). Με αυτό τον τρόπο ο χώρος αυτός θα αποτελέσει τον κύριο πνεύμονα πρασίνου της περιοχής μελέτης. Επίσης στο χώρο αυτό προβλέπεται και η δημιουργία ενός πάρκινγκ κάτω από τους χώρους κοινωνικής υποστήριξης των Μουσουλμάνων Ρομ για να καλύψει τις ανάγκες τους σε θέσεις στάθμευσης.
- Οι νεοχαρακτηρισμένοι κοινόχρηστοι χώροι (ΟΤ 350, 350Α 338, 514, 514Α και 498). Η παρέμβαση στα τμήματα αυτά αποσκοπεί στην αναβάθμιση του τοπίου και του περιβάλλοντος με την δημιουργία οργανωμένων χώρων πρασίνου.

Με τις παραπάνω λοιπόν προτεινόμενες δράσεις ολοκληρώνεται η συνολική προσέγγιση της περιοχής μελέτης. Παρακάτω συνοψίζονται τα μέτρα και οι προτάσεις σχεδιασμού – προγραμματισμού αναβάθμισης της.

Πίνακας 26:
Συνολική παρουσίαση των προτεινόμενων μέτρων

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΜΕΤΡΑ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
Η οργάνωση των χρήσεων γης στο χώρο		
<p align="center">Η ρύθμιση των χρήσεων γης</p>	<p>1. Η χωροθέτηση κοινωνικού εξοπλισμού, η λειτουργική ρύθμιση των χρήσεων γης και η αντιμετώπιση των γενικών προβλημάτων συγκρούσεων – ασυμβατότητας</p>	<p>α) η δημιουργία ενός νηπιαγωγείου 798 τ.μ. με οικοπεδική επιφάνεια 2850 τ.μ. β) η δημιουργία ενός δημοτικού σχολείου 1891 τ.μ. με οικοπεδική επιφάνεια 3404 τ.μ. γ) η δημιουργία ενός Παιδικού ή βρεφικού σταθμού 1480 τ.μ. με οικοπεδική επιφάνεια 5920 τ.μ. δ) η μεταφορά του μειονοτικού σχολείου ε) η δημιουργία ζώνης κοινωνικής κατοικίας (ΖΚΚ) η οποία θα περιλαμβάνει τα ΟΤ 335, 336, 345, 346, 348, 357 και 347 στο νότιο τμήμα, τα ΟΤ 510, 511, 510Α και 511Β στο κεντρικό τμήμα και τέλος τα ΟΤ 460Β 451, 686, 687, 688, 689 στο βόρειο τμήμα της περιοχής στ) ο χαρακτηρισμός ως γενική κατοικία των ΟΤ 343Α και 490Α ζ) ο αποχαρακτηρισμός του ΟΤ 460Β από κοινόχρηστος χώρος και ο επαναχαρακτηρισμός του ως κοινωφελής χώρος η) η κατεδάφιση των ερειπίων στα ΟΤ 350, 350Α και 338 και η δημιουργία κοινόχρηστων χώρων θ) η αλλαγή της χρήσης της γεωργικής αποθήκης</p>
	<p>2. Η αξιοποίηση των υπαρχόντων ελεύθερων χώρων αλλά και η συμπλήρωση τους με τους απαιτούμενους χώρους</p>	<p>α) ο χαρακτηρισμός ως κοινόχρηστος χώρος των ΟΤ 517, 498, 514, 514Α όπως επίσης και το ελεύθερο τμήμα του ΟΤ 508Α</p>
Το ρυμοτομικό σχέδιο και τα χαρακτηριστικά της δόμησης		
<p>Η γενική ρύθμιση του ρυμοτομικού σχεδίου και των δυσλειτουργιών που παρουσιάζει καθώς επίσης και η ρύθμιση των όρων δόμησης</p>	<p>1. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων του ρυμοτομικού σχεδίου και η επανασχεδίαση και οργάνωση του</p>	<p>α) Η διάνοιξη της οδού Ανδρονίκου μεταξύ της οδού Ρόδου και Σάλη μέχρι τα 18 μέτρα β) Η ενοποίηση των ΟΤ 514 και 514Α με την κατάργηση του δρόμου γ) Η κατάργηση του δρόμου μεταξύ των ΟΤ 350 και 350Α δ) Η κατάργηση του δρόμου της οδού Άρδα μεταξύ της οδού Καλύμνου και Δωδεκανήσου αλλά και της οδού Κότυος μεταξύ της οδού Τούτζα και Λεωφόρος Κωνσταντινουπόλεως ε) Η κατάργηση της εξόδου της οδού Ρόδου προς την Άβαντος στ) Η αλλαγή της ρυμοτομικής γραμμής στο βόρειο τμήμα του ΟΤ 508Α και η δημιουργία επιπλέον κοινόχρηστου χώρου 550 τ.μ ζ) Η ενοποίηση των ΟΤ 510, 510Α, 511 και 511Β με την κατάργηση των μεταξύ τους οδών η) Η κατάργηση της οδού Αριστοφάνη και τμήματος της οδού Ηρακλειτών</p>
	<p>2. Η ρύθμιση των όρων δόμησης</p>	<p>α) Η ρύθμιση του ανώτατου ύψους κτηρίου στα 10 μέτρα και για τους τρεις τομείς δόμησης β) Η μείωση του Σ.Δ. του τομέα Δ από 1.20 σε 1.00 γ) Η μείωση της κάλυψης στον τομέα Κ από 70% σε 50%</p>

(Συνέχεια πίνακα 26)

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΜΕΤΡΑ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
Το κυκλοφορικό – μεταφορές		
Η γενική κυκλοφοριακή ρύθμιση καθώς επίσης και η συγκοινωνιακή σύνδεση της περιοχής με την υπόλοιπη πόλη	1) Η απαλλαγή από την διαμπερή κυκλοφορία και η καλύτερη σύνδεση της με την υπόλοιπη πόλη	α) Η αλλαγή της χάραξης της σιδηροδρομικής γραμμής εκτός αστικού ιστού β) Δημιουργία αρτηρίας διαμπερούς κυκλοφορίας κατά μήκος της οδού Λεοφόρος Κωνσταντινουπόλεως γ) Η υποβάθμιση του ρόλου της οδού Άβαντος από πρωτεύουσα αρτηρία σε δευτερεύουσα με ταυτόχρονη απαγόρευση διέλευσης των βαρέων οχημάτων
	2) Η βελτίωση της κυκλοφορίας οχημάτων και των πεζών με γνώμονα την ασφαλή και απρόσκοπτη μετακίνησή τους.	α) Η μονοδρόμηση όλων των τοπικών δρόμων της περιοχής. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η οδός Χρήστου Γιαννούτσου που διατηρεί την διπλή κατεύθυνση της β) Η πεζοδρόμηση των οδών Σόλωνος, Βάρναλη, Ελ. Παλλίου, Κρώμνης, Κόττος και τμήμα της οδού Παπαδιαμάντη γ) Η μετατροπή της οδού Ρόδου σε ήπιας κυκλοφορίας δ) Η δημιουργία γραμμής μαζικής μεταφοράς (αστικής)
Τα δίκτυα υποδομής		
Η αντιμετώπιση των προβλημάτων επάρκειας των τεχνικών δικτύων	1) Η κάλυψη και η εξυπηρέτηση του συνόλου της περιοχής	α) Η έναρξη των εργασιών επέκτασης των δικτύων αποχέτευσης ομβρίων και ακαθάρτων ώστε να καλύψουν το σύνολο του βόρειου τμήματος
Το περιβάλλον		
Η αντιμετώπιση των προβλημάτων του περιβάλλοντος και της υποβάθμισης του τοπίου	1) Η δημιουργία ενός ποιοτικού και βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος	α) Η ανάπλαση της γεωγικής αποθήκης
Η Ζώνη Α (ειδικές προτάσεις)		
Η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού των Μουσουλμάνων Ρομ και η κοινωνική ένταξή τους	1) Επίλυση στεγαστικού προβλήματος	α) Η δημιουργία στις τρεις χωρικές ενότητες (ΖΚΚ) συνολικής έκτασης 112.894 τ.μ. οικιστικών μονάδων που θα καλύψουν τις ανάγκες στέγασης 270 οικογενειών Μουσουλμάνων Ρομ
	2) Η κοινωνική υποστήριξη	α) Η δημιουργία ενός Συμβουλευτικού Κέντρου Υποστήριξης
		β) Η δημιουργία ενός Πολιτιστικού Κέντρου ιστορίας και ανάδειξης της κληρονομιάς των Ρομ
		γ) Η δημιουργία ενός Εργαστηρίου Επαγγελματικής Κατάρτισης (στο χώρο της γεωργικής αποθήκης)
3) Η ενεργοποίηση των συμμετοχικών διαδικασιών	δ) Η δημιουργία ενός Υπαίθριου Χώρου Αγοράς (παζάρι)	
	α) Η σύσταση συμβουλίου περιοχής	

(Συνέχεια πίνακα 26)

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΜΕΤΡΑ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
Η Ζώνη Β (ειδικές προτάσεις)		
Ολοκληρωμένες προτάσεις παρέμβασης	1) Η αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος	α) Η υποζώνη Β1 (η οδός Αβαντος) β) Η υποζώνη Β2 (το ΟΤ 460Α) γ) Οι νεοχαρακτηρισμένοι κοινόχρηστοι χώροι (ΟΤ 350, 350Α 338, 514, 514Α, 498 και 517)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Angus Fraser** (1998). *Οι Τσιγγάνοι*. Αθήνα, Οδυσσεάς
- **Greed C.** Επ. (1999). *Social town planning*. London, Routledge
- **Davidoff P.** (1965). *Advocacy and pluralism in planning*.
- **Αντωνόπουλος Χ** (2000). *Μέτρα πολιτικής και απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίλυση του οικιστικού και στεγαστικού προβλήματος των νοικοκυριών τσιγγάνων*. Εισήγηση στο συνέδριο του δικτύου Ρομ, Θεσσαλονίκη
- **Αραβαντινός Α.** (1997). *Πολεοδομικός σχεδιασμός*. Αθήνα, Συμμετρία
- **Βασιλειάδου Μ.** (1997). *Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα: Μύθος και πραγματικότητα*. 2^ο συνέδριο κοινωνικών λειτουργών Ελλάδας – Κύπρου. Πληθυσμιακές ομάδες σε κρίση. Αθήνα
- **Βρυχέα Α.** (1993). *Συμμετοχικός Σχεδιασμός*. Αθήνα
- **Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης** (1994) *Μελέτη «Για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων των Τσιγγάνων»*. Αθήνα
- **Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης** (1996). *Οι Τσιγγάνοι στην Ελλάδα: Ιστορία – Πολιτισμός*. Αθήνα
- **Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης** (1996). *Χαρτογράφηση του τρόπου εγκατάστασης των Τσιγγάνων*. Αθήνα, Διεύθυνση προγραμμάτων – τμήμα προγραμμάτων
- **Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός Ν. 1577/85**
- **Γετίμης Π., Καυκάλας Γ., Μαραβέγιας Ν.** (1994), *Αστική και περιφερειακή ανάπτυξη*. Αθήνα, Θεμέλιο
- **Γεωργίου Γ., Τερζοπούλου Μ.** (1996). *Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα*. Αθήνα, ΓΓΛΕ
- **Γκοτοβός Α.** (1996). *Ρατσισμός – κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής*. Αθήνα
- **Γραβρηλίδης Π.** (1996). *Για την ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης στην προοπτική της ήπιας κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων πολιτών*. Πανελλήνιο διαδημοτικό δίκτυο ΡΟΜ
- **Δ.Ε.Π.Ο.Σ. ΑΕ** (1998). *Μελέτη σχεδίου προγράμματος για την αντιμετώπιση των άμεσων οικιστικών προβλημάτων των Ελλήνων τσιγγάνων*. Αθήνα
- **Δέφνερ Α.** (1999). *Πολεοδομία 5: Στρατηγικές αστικής ανάπτυξης*. Σημειώσεις μαθήματος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης (κείμενο ΕΕ). Βόλος
- **Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης Μενεμένης – Γραφείο Life** (1999). *Λειτουργική μελέτη και σύνταξη ολοκληρωμένου σχεδίου οργάνωσης της προσωρινής εγκατάστασης των αστέγων σκηνιτών Τσιγγάνων του Δήμου Μενεμένης και διατύπωση μοντέλου ολοκληρωμένης διαχείρισης*. Θεσσαλονίκη
- **Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης Μενεμένης** (1997). *Βιοκλιματική κατοικία για άστεγους τσιγγάνους*. Θεσσαλονίκη
- **Ε.Κ.Κ.Ε.** (1996). *Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*. Έκθεση για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Αθήνα
- **Ε.Μ.Π.** (1997). *Φοιτητική εργασία με θέμα: Βελτίωση της ταυτότητας ενός χωριού, μιας πόλης ή μιας αστικής περιοχής*. Τα Άνω Λιόσια Αττικής. Αθήνα
- **Ζεγκίνης Ε.** (1994) *Οι Μουσουλμάνοι Αθίγγανοι της Θράκης*. Θεσσαλονίκη
- **Ζεγκίνης Ε.** (1998). *Ο Μπεκτασισμός στη Δυτική Θράκη*. Θεσσαλονίκη

- **Θελερίτη Μ.** (1998). *Εισήγηση με θέμα: «Οι δράσεις του προγράμματος Integra στο Νομό Κορινθίας»*. Κόρινθος
- **Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα** (1998). *Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός*. 6^ο Επιστημονικό συνέδριο, Αθήνα
- **Καλαμαράς Δ. – Ξυδιανός Χ.** (1995). *Ολοκληρωμένη παρέμβαση στην περιοχή Αλιβερίου Ν. Ιωνίας, Νομού Μαγνησίας*. Διπλωματική εργασία ΤΜΧΠΑ, Βόλος
- **Κανακίδου Ε.** (1997). *Η εκπαίδευση στη Μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης*. Αθήνα, Ελληνικά γράμματα
- **Καραθανάση Ε.** (1988). *Χωροταξική μελέτη και μελέτη διαμόρφωσης Habitat Τσιγγάνων*. Δήμος Θήβας
- **Καραθανάση Ε.** (1996). *Το κατοικείν των τσιγγάνων στην Ελλάδα – Η περίπτωση της Θήβας*. Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, ΕΜΠ (τομέας Πολεοδομίας)
- **Καραθανάση Ε.** (1997). *Η διαμονή των τσιγγάνων στην περιοχή των Άνω Λιοσίων (σύνοψη των διαπιστώσεων)*. ΕΜΠ Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Αθήνα
- **Κατσάρα Α.** (1999). *Προσεγγίζοντας την διαφορετικότητα – οικισμός Τσιγγάνων στους Σοφάδες Καρδίτσας*. Διπλωματική εργασία, τμήμα Αρχιτεκτόνων, Θεσσαλονίκη
- **ΚΕΚΜΟΚΟΠ** (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η Ελληνική εμπειρία*. Αθήνα, Gutenberg
- **Κοτζαμάνης Β.** (1998). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Σημειώσεις μαθήματος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- **Κουτσόπουλος Κ** (1990). *Γεωγραφία: Μεθοδολογία και μέθοδοι ανάλυσης του χώρου*. Αθήνα
- **Λαλένης Κ., Κωνσταντινίδης Κ.** (2000). *Κυκλοφοριακή μελέτη Αλεξανδρούπολης (α φάση)*. Αλεξανδρούπολη
- **Λυδάκη Α** (1997). *Μπαλαμέ και Ρομα: Οι τσιγγάνοι των Άνω Λιοσίων*. Αθήνα, Καστανιώτη
- **Μαλούτας Θ** (1994). *Ποσοτικές μέθοδοι γεωγραφικής ανάλυσης*. Σημειώσεις μαθήματος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- **Μαλούτας Θ.** (1996). *Κοινωνικός διαχωρισμός και οικογενειακές σχέσεις στις ελληνικές πόλεις*. ΕΚΚΕ, Αθήνα, Παν. Θεσσαλίας, Βόλος
- **Μπεριάτος Η., Οικονόμου Δ., Πυργιώτης Γ.** (1994). *Τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος «Κωδικοποίηση και μηχανισμοί ελέγχου των χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο. Συγκριτική διερεύνηση της εμπειρίας άλλων χωρών. Πρόταση για την Ελλάδα»*. ΥΠΕΧΩΔΕ
- **Νόμος 1337/1983**. *Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις*
- **Νόμος 2508/1997**. *Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις*
- **Ντούσας, Δ.** (1997). *Ρομ και φυλετικές διακρίσεις στην ιστορία, την κοινωνία, την κουλτούρα, την εκπαίδευση και τα ανθρώπινα δικαιώματα*. Gutenberg, Αθήνα
- **Παλακίδου και συνεργάτες.** (1987). *Μελέτη Γ.Π.Σ. Αλεξανδρούπολης*. Αλεξανδρούπολη
- **Παλακίδου και συνεργάτες.** (1997). *Μελέτη τροποποίησης Γ.Π.Σ. Αλεξανδρούπολης (α και γ φάση)*. Αλεξανδρούπολη
- **Παναγιωτίδης, Ν.** (1995). *Μουσουλμανική μειονότητα και εθνική συνείδηση*. Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Έβρου, Αλεξανδρούπολη

- **Οικονόμου Δ., Πετράκος Γ.** επ. (1999). *Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας – Gutenberg, Βόλος
- **Παππάς Β.** (1997). *Εισαγωγή στα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών*. Σημειώσεις μαθήματος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- **Παυλή, Μ. - Σιδέρη, Α.** (1990). *Οι Τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας*. Αθήνα
- **Πολίτου Ε.** (2000). *Εισήγηση με θέμα «Το κατοικείν των εξοστρακισμένων: Από την προκατάλυψη στην ιδεολογία»*. Θεσσαλονίκη
- **Ρεΐζης και συνεργάτες** (1986). *Πολεοδομική μελέτη Αλεξανδρούπολης*. Ε.Π.Α
- **Σαπουνάκης Α.** (29-30/4/1993). *Εισήγηση στο Συνέδριο «στεγαστική πολιτική για λιγότερο ευνοημένες ομάδες»*. Πέραμα, Αθήνα
- **Συνέδριο ΟΕΚ** (1998). *Η κοινωνική κατοικία στην Ελλάδα*. Αθήνα
- **Συνέδριο Δικτύου Ρομ** (1997). *Πρακτικά 4^{ου} συνεδρίου*. Αγρίνιο
- **Συνέδριο Δικτύου Ρομ** (2000). *Το κατοικείν των Τσιγγάνων στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα: προτάσεις – παράμετροι – προοπτικές*. Θεσσαλονίκη
- **Σωμαράς Χ.** (1998). *Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομ: Οι αιτίες, οι διαστάσεις και οι επιπτώσεις του φαινομένου*. Διπλωματική εργασία ΤΜΧΠΑ, Βόλος
- **ΤΕΕ** (1996). *Εμπορικό τρίγωνο κέντρου Αθήνας: Πολεοδομική έρευνα και προγραμματισμός αναβάθμισης*. Ερευνητικό πρόγραμμα ΕΜΠ, τομέας πολεοδομίας – χωροταξίας, Αθήνα
- **ΥΠΕΡΓ, ΥΠΥΓΠΡΚΑ, ΥΠΕΧΩΔΕ** (1996). *Πλαίσιο εθνικής πολιτικής και μέτρα για τους Έλληνες Τσιγγάνους*. Αθήνα
- **ΥΧΟΠ** (1983). *Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο: προδιαγραφές*. Αθήνα
- **ΦΕΚ Αρ. 243/1983**. «Υγειονομική διάταξη για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανόδιων νομάδων»
- **ΦΕΚ Αρ. 50 Δ/26-01-88**
- **ΦΕΚ Αρ. 674 Δ/30-10-1989**
- **Χατσαόγλου Β.** (1994). *Μελέτη εναλλακτικών στρατηγικών επίλυσης των οικιστικών προβλημάτων της τσιγγάνικης κοινότητας Σοφάδων*. ΑΝ.ΚΑ Α.Ε

Άρθρα από εφημερίδες – περιοδικά – internet

- **57^η Σύνοδος ΟΗΕ**. Φυλετικές διακρίσεις και βία σε βάρος των Ρομά στην Ελλάδα. ΟΗΕ
- **Αυγή 15/01/2000**. Τρία κλειδιά για την ενσωμάτωση των τσιγγάνων στην Ελλάδα (Πάγκαλος Θ.)
- **Αυγή 24/12/1999**. Έφυγαν οι άνθρωποι έμειναν τα ποντίκια. (Παπανικολάου Λ.)
- **Αυγή 29/01/2000**. Οι δρόμοι των Τσιγγάνων. (Σωτήρχου Ι.)
- **Αυγή 5/02/2000**. Ας μιλήσουμε για ..... γύφτους. (Γουσέτη Δ.)
- **Αυγή 7/04/2000**. Ο καιρός των Τσιγγάνων. (Δαμανάκη Μ.)
- **Ελευθεροτυπία 1/02/2000**. Το Βιετναμ των Τσιγγάνων. (Σωτήρχου Ι.)
- **Ελευθεροτυπία 22/01/2000**. Τσιγγάνοι Ζεφυρίου. (Δάμα Γ.)
- **Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι**. Ελληνική ομάδα για τα δικαιώματα των μειονοτήτων (23/07/2000). *Η μεταπολίτευση στα 26*.

Πάνω από 100.000 Ρομά την «απολαμβάνουν» σε τρισάθλιους καταυλισμούς, ως μόνιμα θύματα θεσμοθετημένου ρατσισμού που χαίρει ατιμωρησίας

- **Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι. Ελληνική ομάδα για τα δικαιώματα των μειονοτήτων** (27/06/2000). Δεύτερη έκθεση της Ευρωπαϊκής επιτροπής κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας για την Ελλάδα.
- **Καθημερινή 8/1/1995. Ταξιδεύοντας με τους τσιγγάνους**
- **Ύπατος αρμοστής του ΟΑΣΕ για τις εθνικές μειονότητες. Έκθεση για την κατάσταση των Ρομά και Σίντι στην περιοχή του ΟΑΣΕ. ΟΑΣΕ**

ΛΟΙΠΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (εκτός κειμένου)

- **Kenrick D.** (1997). *Οι Τσιγγάνοι. Από τις Ινδίες στη Μεσόγειο.* Καστανιώτης, Αθήνα
- **Le Monde Diplomatique** (1995). «*Η μάστιγα του κοινωνικού αποκλεισμού*». (Αφιέρωμα)
- **Ανδρεάδης Κ.** (1956). *Η μουσουλμανική μειονότητα της Δ. Θράκης.* Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη
- **Βακαλιός Α.** (1997). *Το πρόβλημα της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη Δυτική Θράκη.* Gutenberg, Αθήνα
- **Βασιλειάδου Μ. - Παυλή-Κορρέ Μ.** (1996). *Η εκπαίδευση των τσιγγάνων στην Ελλάδα.* Γ.Γ. Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα
- **Βασιλειάδου Μ.** (1994). *Έρευνα ανίχνευσης αναγκών και προβλημάτων των Τσιγγάνων της Δυτικής Αττικής.* Αθήνα
- **Βασιλειάδου Μ.** (1994). *Πρόγραμμα Τσιγγάνων. Σύντομο ιστορικό.* Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα
- **Γονατάς Ν. – Κυδωνιάτης Π.** (1985). *Η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης: Μέσα από τα άρθρα του τοπικού τύπου.* Κομοτηνή
- **Γουδέλης Σ.** (1991). *Σχέσεις Χριστιανών και Μουσουλμάνων στην Ελληνική Θράκη.* Κομοτηνή
- **Δεληγιάννης Β.** (1944-45). «*Οι γύφτοι της Θράκης*». Αρχείο θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού, τόμος II
- **Διβάνη Α.** (1995). *Μειονοτικά προβλήματα.* Νεφέλη, Αθήνα
- **Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας** (υπό έκδοση). *Πολυπολιτισμική Κοινωνία.* Πρακτικά εκπαιδευτικής Δημερίδας, Αθήνα.
- **ΕΚΚΕ** (1996). *Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα.* Έκθεση για το ευρωπαϊκό κοινωνικό ταμείο, Τόμοι Α' και Β'. Αθήνα
- **Ελευθεροτυπία** (26/04/1994). *Τσιγγάνοι ποίοι είναι και από πού μας ήρθαν.* (Εξαρχος Γ.)
- **Ελευθεροτυπία** (27/04/1994). *Ο μύθος των γύφτων.* (Εξαρχος Γ.)
- **Ελευθεροτυπία** (29/04/1994). *Οι μετακινήσεις των τσιγγάνων.* (Εξαρχος Γ.)
- **Ελευθεροτυπία** (4/12/97). *Εμείς οι Έλληνες τσιγγάνοι*
- **Ελευθεροτυπία** (4/12/97). *Ρομ η μεγαλύτερη μειονότητα της Ευρώπης*
- **Έξαρχος Γ.** (1996). *Αυτοί είναι οι τσιγγάνοι.* Γαβριηλίδης, Αθήνα
- **Εξουσία** (20/3/98). *Ψίθυροι εκσυγχρονισμού για την ζωή των τσιγγάνων*
- **Ιορδάνογλου Α.** (1989). *Ο τύπος της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης από τη συνθήκη της Αωζάνης ως σήμερα.* Ανάτυπο, Ι.Μ.Χ.Α.
- **Ιωαννίδου Α.** (1990). *Οι Ρομ (Τσιγγάνοι) του Δενδροποτάμου.* Θεσσαλονίκη

- **Καβουνίδου Τ.** (1994). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, Ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής*. Συλλογικός Τόμος ΕΚΚΕ
- **Κανακίδου Ε. - Παπαγιάννη Β.** (1997). *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- **Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης** (1997). *Μορφές κοινωνικού αποκλεισμού και μηχανισμοί παραγωγής του*. Ιδεοκίνηση, Αθήνα
- **Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής** (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία*. Gutenberg, Αθήνα
- **Κογκίδου Δ. - Τρέσσου-Μυλωνά Ε. - Τσιάκαλος Γ.** (1994). *Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ως μέσο τοπικής ανάπτυξης*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη
- **Κόμης Κ.** (1998). *Τσιγγάνοι. Ιστορία, δημογραφία, πολιτισμός*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- **Κομνηνός Ν.** (1986β). *Θεωρία της αστικότητας II: Αστικός προγραμματισμός και κοινωνική ρύθμιση*. Αθήνα, Σύγχρονα θέματα
- **Κοντάς Ν., Κυδωνιάτης Π.** (1985). *Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης*, Κομοτηνή
- **Κοπά Μ.** (1997). *Οι μειονότητες στα μετακομμουνιστικά Βαλκάνια - Πολίτες του κέντρου και μειονοτικές απαιτήσεις*. Νέα Σύνορα, Αθήνα
- **Νικολαΐδου Σ.** (1993). *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*. Αθήνα, Παπαζήσης
- **Περράκης Σ.** (1993). *Τα δικαιώματα των λαών και των μειονοτήτων*. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή
- **Πολύζος Ι. - Βλαστός Θ. - Καραθανάση Ε. - Τερζοπούλου Μ. - Τούντα** (1995). *Το φαινόμενο της περιθωριοποίησης των τσιγγάνων στον αστικό χώρο*. ΕΜΠ Τμήμα Αρχιτεκτονικής, Ερευνητικό πρόγραμμα
- **Σιναπίδης Β.** (1955). «Προσφορά στην έρευνα για τη φυλετική προέλευση των Κατσιβέλων Διδυμοτείχου Θράκης». Αρχείο θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού, Αθήνα
- **Σολέ Μπ.** (1995). *Η τσιγγάνικη φλογέρα*. Καστανιώτης, Αθήνα
- **Σουδέλης Σ.** (1991). *Σχέσεις Χριστιανών και Μουσουλμάνων στην Ελληνική Θράκη*. Κομοτηνή
- **Σπυρόπουλος Γ.** (1997). *Ζητήματα προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων*. τόμ. Α, Β, ΕΚΕΜ, Αθήνα
- **Σύγχρονα Θέματα** (1997). «Εμείς και οι άλλοι. Η διαχείριση της εθνοπολιτισμικής διαφορετικότητας». (Αφιέρωμα), Πλέγμα
- **Σολταρίδης Σ.** (1990). *Η Δ. Θράκη και μουσουλμάνοι. Τι ακριβώς συμβαίνει*. Νέα Σύνορα, Αθήνα
- **Σωτηρίου Σ.** (1991). *Μειονότητες και αλυτρωτισμός*. Ελληνική Ευρωεκδοτική, Αθήνα

**ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ**

Φωτογραφία 10: Αδιάνοικτος δρόμος

Φωτογραφία 11: Αθλητικές εγκαταστάσεις (στο ΟΤ 460Α)

Φωτογραφία 12: Οικοδομική δραστηριότητα (στο Βόρειο τμήμα)

Φωτογραφία 13: Περιοχή πολεοδόμησης

Φωτογραφία 14: Κατάσταση της περιοχής πρασίνου (ΟΤ 460Α)

Φωτογραφία 15: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ

Φωτογραφία 16: Κατοικίες Μουσουλμάνων Ρομ

Φωτογραφία 17: Άποψη της οδού Άβαντος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α) ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ – ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Συνήθως, στον πολεοδομικό σχεδιασμό οι κατηγορίες χρήσεων γης που χρησιμοποιούνται είναι αυτές των ειδικών χρήσεων γης που προβλέπονται από το Π.Δ. της 23.6/6.03.1987 (ΦΕΚ 166 Δ'). Στην συγκεκριμένη περίπτωση όμως, χρησιμοποιήθηκε ένα διαφορετικό σύστημα κωδικοποίησης των χρήσεων γης, που παρουσιάζεται παρακάτω, καθώς θεωρείται ιδιαίτερα λειτουργικό και με ικανοποιητικό επίπεδο ανάλυσης. Η κωδικοποίηση αυτή δεν είναι θεσμοθετημένη, αλλά αποτελεί την τελική πρόταση ερευνητικού προγράμματος με στόχο τη διαμόρφωση ενός συστήματος ταξινόμησης. [Μπεριάτος Η., Οικονόμου Δ., Πυργιώτης Γ., (1994)].

Βάση λοιπόν αυτής της κωδικοποίησης διενεργήθηκαν καταγραφές στο σύνολο της περιοχής μελέτης και δημιουργήθηκε ένα μητρώο του συνόλου των κτιρίων που περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται στο παρακάτω ενδεικτικό φύλλο μητρώου. Στη συνέχεια τα δεδομένα οργανώθηκαν σε μια βάση δεδομένων (απόσπασμα της φαίνεται παρακάτω) με την βοήθεια του προγράμματος EXCEL 2000. (τα δεδομένα είναι κωδικοποιημένα και ποσοτικοποιημένα για την καλύτερη επεξεργασία τους πχ. Xrisi 1 = 5 αντιστοιχεί σε χρήση κατοικίας)

№	Area ID	ΟΤ	Ο.Τ. ID	building ID	orofoi	ypsos	peri. Katask.	morfol Kt	γλικα kat.	ποιότητα kat	xrisi1	xrisi2	xrisi3	xrisi4	xrisi5	xrisiN
1	1	357	357	1	3	3	4	6	1	2	5					
2	1	357	357	2	3	3	4	6	1	2	5	2	2			
3	1	357	357	3	2	2	4	6	1	2	3	5				
4	1	357	357	4	2	2	4	6	1	2	5	5				
5	1	357	357	5	3	3	4	5	1	1	5	5	5			
6	1	357	357	6	1	1	1	6	3	5	5					
7	1	357	357	7	1	1	1	6	3	5	5					

(*συνολικά αριθμεί 1471 εγγραφές)

Παράλληλα με τις καταγραφές δημιουργήθηκε ένα ψηφιακό υπόβαθρο της περιοχής μελέτης που περιλαμβάνει τα ΟΤ και τα κτίρια μέσα σε αυτά. Η ψηφιοποίηση βασίστηκε στα υπόβαθρα του εγκεκριμένου πολεοδομικού σχεδίου της περιοχής και έγινε με την βοήθεια των προγραμμάτων ARC INFO 2.0, ARC VIEW 3.1 και AutoCAD 2000. Στη συνέχεια ενώθηκαν οι παραπάνω βάσεις (γραφική και δεδομένων) και δημιουργήθηκε ένα γεωγραφικό σύστημα πληροφορίας (Land Information System) που περιλαμβάνει το σύνολο των καταγραφών και των χαρακτηριστικών της δόμησης της περιοχής μελέτης. Από την διαδικασία αυτή εξήχθηκε το σύνολο των χαρτών που υποστηρίζουν την παρούσα μελέτη.

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα δείγμα των μητρώων που χρησιμοποιήθηκαν για τις καταγραφές.

Α/Α Μητρώου _____

Ημερ. Συμπλήρωσης ___/___/2000

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ*

(*τα παρακάτω στοιχεία αναφέρονται ανά κτίριο ή γήπεδο μέσα στο Ο.Τ.)

Περιοχή Ο.Τ. Αριθ. κτιρίου
Κωδ. _____/_____/_____

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ

1.1. Αριθμός Ορόφων

1.1.1. Μονώροφο _____

1.1.4. Τετραώροφο _____

1.1.2. Διώροφο _____

1.1.5. Πενταώροφο _____

1.1.3. Τριώροφο _____

1.1.6. Πάνω από 5 ορόφους _____

1.2. Μέγιστο Ύψος (εκτίμηση σε μ.)

1.2.1. Μέχρι 4 μέτρα _____

1.2.4. Από 10μ. έως 13 μ. _____

1.2.2. Από 4μ. ως 7μ. _____

1.2.5. Πάνω από 13 μέτρα _____

1.2.3. Από 7μ. ως 10μ. _____

1.3. Περίοδος Κατασκευής

1.3.1 Πριν το 1950 _____

1.3.4. Από 1981 μέχρι 1990 _____

1.3.2. Από 1951 μέχρι 1970 _____

1.3.5. Από 1991 μέχρι 1995 _____

1.3.3. Από 1971 μέχρι 1980 _____

1.3.6. Από 1996 και μετά _____

1.4. Μορφολογία Κτίσματος

1.4.1. Νεοκλασικό _____

1.4.5. Ενδιαφέρον _____

1.4.2. Μοντέρνο _____

1.4.6. Αδιάφορο _____

1.4.3. Μεταμοντέρνο _____

1.5. Υλικά Κατασκευής

1.5.1. Κτίριο από μπετον _____

1.5.3. Τρώγλη, Παράγκα κ.λπ _____

1.5.2. Κτίριο από άλλα υλικά _____

Κατηγοριοποίηση χρήσεων γης και κτισμάτων

<p>01- Κενά κτίρια 02- Υπό κατασκευή κτίρια 03- Πιλοτή 04- Ερείπια 05- Κατοικία 06- Ξενώνες μικρού δυναμικού 07- Ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές εγκαταστ. 08- Camping 09- Καζίνα 10- Κέντρα διασκέδασης – αναψυχής 11- Διοίκηση 12- Γραφεία, Τράπεζες, ασφάλειες κ.λπ 13- Εμπορικά καταστήματα 14- Εστιατόρια 15- Πολιτιστικά κτίρια (Μουσεία – Βιβλιοθήκες) 16- Αναψυκτήρια 17- Θρησκευτικοί χώροι 18- Κτίρια Εκπαίδευσης 19- Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας 20- Κτίρια περίθαλψης 21- Χώροι συνάθροισης κοινού (Θέατρα, κινηματ.)</p>	<p>22- Βιομηχανίες και βιοτεχνίες της ομάδας Β και ΑΙΙ 23- Βιομηχανίες και βιοτεχνίες της ομάδας ΑΙ 24 Βιομηχανίες και βιοτεχνίες της ομάδας ΑΙΙ 25- Κτίρια – γήπεδα αποθήκευσης 26- Κτίρια – γήπεδα στάθμευσης 27- Πρατήρια βενζίνης, υγραερίου 28- Εγκαταστάσεις χονδρικού εμπορίου 29- Γεωργία (καλλιέργειες) 30- Εγκαταστάσεις γεωργικών εκμεταλλεύσεων 31- Δάσος (εξωαστικό πράσινο βάση του Δ. Νόμου) 32- Δασοπονία 33- Εγκαταστάσεις εμπορικών εκθέσεων 34- Αθλητικές εγκαταστάσεις 35- Ελεύθεροι κοινόχρηστοι χώροι (πλατείες, δρόμοι) 36- Οργανωμένο πράσινο (άλση, πάρκα κ.λπ) 37- Εγκαταστάσεις Μέσων Μαζικής μεταφοράς 38- Άλλες ειδικές χρήσεις (στρατιωτικές κ.λπ.) 39- Μεγάλες εγκαταστάσεις τεχνικής υποδομής 40- Ορυχεία – Λατομεία 41- Μεταλλεία 42- Νεκροταφεία 43- Εγκαταστάσεις ιχθυοκαλλιεργειών</p>
--	--

B) ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Η έρευνα πεδίου πραγματοποιήθηκε με απλή τυχαία δειγματοληψία σε 29 νοικοκυριά Μουσουλμάνων Ρομ κατά την περίοδο 15/04/2000 ως 30/04/2000. Περιελάμβανε ένα ερωτηματολόγιο 25 ερωτήσεων το οποίο δομήθηκε βάση των απαιτήσεων και των προδιαγραφών που ορίζουν ανάλογες έρευνες με ερωτηματολόγια. Ο βασικός σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να εξαχθούν οι απόψεις των Μουσουλμάνων Ρομ αναφορικά με τις συνθήκες του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος τους όπως επίσης και να γίνει μια αρχική εκτίμηση των απόψεων τους αρχικά με το τι πιστεύουν οι ίδιοι ότι πρέπει να γίνει για να αναβαθμιστεί η περιοχή μελέτης αλλά κυρίως για να εκμαιευτούν οι προθέσεις τους για μια τυχόν συμμετοχή τους σε ένα σχέδιο αναβάθμισης της περιοχής μελέτης συνολικά αλλά και ειδικά να αντιμετωπιστούν τα έντονα προβλήματα της στέγασής τους.

Η αρχιτεκτονική του ερωτηματολογίου αποτελείται κυρίως από κλειστές διαβαθμισμένες ερωτήσεις (προεπιλεγμένες απαντήσεις), χωρισμένες σε θεματικές ενότητες απαντήσεων ξεκινώντας από γενικά κοινωνικά και οικογενειακά στοιχεία και εστιάζοντας στην συνέχεια σε πολεοδομικά ζητήματα.

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα δείγμα του ερωτηματολογίου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧ/ΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡ/ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΒΑΝΤΟΣ ΤΟΥ Δ. ΑΛΕΞ/ΠΟΛΙ

Ερ. 1: ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΗΛΙΚΙΑ ΣΑΣ; _____

Ερ. 2: ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΤΕ;

- 2.1. Στην περιοχή Αλεξ/πόλης _____
- 2.2. Σε άλλο μέρος του Νομού Έβρου _____
- 2.3. Σε άλλη περιοχή της Θράκης _____
- 2.4. Σε άλλη περιοχή της Ελλάδας, δηλαδή: _____
- 2.5. Στο εξωτερικό, δηλαδή: _____

Ερ. 3: ΠΟΣΑ ΜΕΛΗ ΕΧΕΙ ΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΣΑΣ; (μαζί με τον ερωτώμενο)

3.1. Με ηλικία κάτω από 5 ετών	
3.2. Με ηλικία 5 έως 12 ετών	
3.3. Με ηλικία 12 έως 18 ετών	
3.4. Με ηλικία 18 έως 65 ετών	
3.5. Με ηλικία πάνω από 65 ετών	

Σύνολο

Ερ. 4: ΤΙ ΕΙΣΤΕ;

- 4.1. Ρομ/Ρομα _____
- 4.2. Μπαλαμός/Ρακλός _____
- 4.3. Άλλο, δηλαδή: _____
- 4.4. ΔΞ/ΔΑ _____

Ερ. 5: ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΣΑΣ;

- 5.1. Χριστιανός _____
- 5.2. Μουσουλμάνος _____
- 5.3. Άλλο, δηλαδή: _____
- 5.4. ΔΞ/ΔΑ _____

Ερ. 6: ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΗΤΡΙΚΗ ΣΑΣ ΓΛΩΣΣΑ;

- 6.1. Ρομάνι _____
- 6.2. Ελληνική _____
- 6.3. Τούρκικη _____
- 6.4. Άλλο, δηλαδή: _____
- 6.5. ΔΞ/ΔΑ _____

Ερ. 7: ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΑΣ;

- 7.1. Δεν πήγα σχολείο _____
- 7.2. Μερικές τάξεις του δημοτικού _____
- 7.3. Τελείωσα το δημοτικό _____
- 7.4. Μερικές τάξεις της μέσης εκπαίδευσης _____
- 7.5. Απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης _____
- 7.6. Πτυχίο ανώτερης εκπαίδευσης _____
- 7.7. Πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης _____

Ερ. 8: ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΑΣ; _____

Ερ. 9: ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΘΕΣΗ ΣΑΣ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ;

- 8.1. Μισθωτός _____
- 8.2. Αυτοαπασχολούμενος _____
- 8.3. Εργοδότης _____
- 8.4. Άλλο, δηλαδή; _____

Ερ. 10: ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΣΑΣ;

- 10.1. Μόνιμο _____
- 10.2. Εποχιακό _____
- 10.3. Ευκαιριακό _____

Ερ. 11: ΠΟΤΕ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΑΤΕ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ;

- 11.1. Γεννήθηκα εδώ _____
- 11.2. Εγκαταστάθηκα το έτος: _____

Ερ. 12: ΠΟΣΟΥΣ ΜΗΝΕΣ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΕ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΕΣΤΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ;

_____

Ερ. 13: ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΚΑΤΟΙΚΕΙΤΕ ΕΙΝΑΙ:

- 13.1. Ιδιόκτητο από κάποιο μέλος του νοικοκυριού _____
- 13.2. Ενοικιασμένο _____
- 13.3. Δεν είναι ιδιόκτητο ούτε πληρώνεται ενοίκιο _____
- 13.4. Άλλο _____

Ερ. 14: ΑΝ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΟ

- 14.1. Θα εξακολουθήσει η σημερινή κατάσταση _____
- 14.2. Υπάρχει στην περιοχή ιδιόκτητο οικόπεδο όπου θα κτιστεί σπίτι _____
- 14.3. Υπάρχει πρόθεση να αγοραστεί σπίτι στην περιοχή _____
- 14.4. Υπάρχει πρόθεση να αγοραστεί σπίτι σε άλλη περιοχή _____
- 14.5. Θα αγοραστεί οικόπεδο για μελλοντικό κτίσιμο σπιτιού _____
- 14.6. Μάλλον θα φύγω από την περιοχή _____

Ερ. 15: ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΠΟΥ ΟΙ ΤΙΜΕΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ;

..... Χιλ. Δραχμές για οικόπεδο των ..... Τετραγ. Μέτρων

Ερ. 16: ΔΙΑΘΕΤΕΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΑΣ

16.1. Ηλεκτρικό ρεύμα _____	☐
16.2. Τρεχούμενο νερό _____	☐
16.3.1. Αποχέτευση (σύνδεση με υπόνομο) _____	☐
16.3.2. Βόθρο _____	☐
16.4.1. Θέρμανση (κεντρική) _____	☐
16.4.2. Σόμπα ή σώματα _____	☐
16.4.3. Άλλου είδους θέρμανση, δηλαδή: _____	☐
16.5. Τουαλέτα (WC) μέσα στο σπίτι _____	☐
16.6. Τηλεόραση _____	☐
16.7. Τηλέφωνο _____	☐

Ερ. 17: ΠΟΣΟ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΕΙΣΤΕ ΜΕ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΣΑΣ;

17.1. Πάρα πολύ _____	☐
17.2. Αρκετά _____	☐
17.3. Λίγο _____	☐
17.4. Καθόλου _____	☐

Ερ. 18: ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΑΣ;

Ερ. 19: ΠΩΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΑΣ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟΨΕΩΝ;

	Πολύ Καλή	Καλή	Μέτρια	Κακή	Πολύ Κακή
19.1. Ύπαρξη σχολείων _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.2. Ύπαρξη αγοράς (καταστημάτων) _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.3. Ύπαρξη δημοσίων Υπηρεσιών _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.4. Συγκοινωνιακή εξημερέτηση _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.5. Καθαριότητα _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.6. Ύπαρξη ελεύθερων χώρων _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.7. Κατάσταση των ελεύθερων χώρων _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.8. Ύπαρξη αποχέτευσης _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.9. Κατάσταση των σπιτιών _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.10. Κόστος των οικοπέδων _____	☐	☐	☐	☐	☐
19.11. Ύπαρξη κάποιων άλλων προβλημάτων, δηλαδή: _____					

Ερ. 20: ΣΕ ΠΟΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΗΓΕΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ; (δυνατότητα πολλαπλής επιλογή)

	Πουθενά	Στην περιοχή	Στην Αλεξ/πολη	Υπ. Νομού	Άλλοι
20.1. Καθημερινά ψώνια (τρόφιμα κ.λπ)	☐	☐	☐	☐	☐
20.2. Λοιπά ψώνια	☐	☐	☐	☐	☐
20.3. Δημοτικό σχολείο	☐	☐	☐	☐	☐
20.4. Γυμνάσιο/Λύκειο	☐	☐	☐	☐	☐
20.5. Διασκέδαση	☐	☐	☐	☐	☐

Ερ. 21: ΠΟΙΑ ΝΟΜΙΖΕΤΑΙ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ;

Ερ. 22: ΤΙ ΝΟΜΙΖΕΤΑΙ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΕΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ;

- 22.1. Να υπάρξουν περισσότερα σχολεία _____
- 22.2. Να γίνουν καταστήματα και δημ. Υπηρεσίες _____
- 22.3. Να βελτιωθεί η συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση _____
- 22.4. Να υπάρξει καθαριότητα, να βελτιωθεί η συλλογή των σκουπιδιών κ.λπ. _____
- 22.5. Να κατασκευαστούν ελεύθεροι χώροι, δρόμοι, πλατείες κ.λπ. _____
- 22.6. Να ολοκληρωθεί το σύστημα αποχέτευσης _____
- 22.7. Να υπάρξει η δυνατότητα απόκτησης φτηνού σπιτιού _____
- 22.8. Να δημιουργηθούν θέσεις απασχόλησης στην περιοχή _____
- 22.9. Άλλο, δηλαδή: _____
-
-
-

Ερ. 23: ΠΩΣ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΑΤΕ ΤΗΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΖΕΙΤΕ;

- 23.1. Πολύ Καλή _____
- 23.2. Καλή _____
- 23.3. Μέτρια _____
- 23.4. Κακή _____
- 23.5. Πολύ Κακή _____

Ερ. 24: ΘΑ ΣΗΜΕΤΗΧΑΤΕ ΕΝΕΡΓΑ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ;

- 24.1. Σύγουρα Ναι _____
- 24.2. Μάλλον Ναι _____
- 24.3. Μάλλον Όχι _____

24.4. Σύγουρα Όχι _____

24.5. ΔΞ/ΔΑ _____

Ερ. 25: ΑΝ ΝΑΙ, ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΑΙ ΟΤΙ ΘΑ ΗΤΑΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΣΗΜΕΤΕΧΕΤΑΙ;

25.1. Μέσω ενός συμβουλίου περιοχής/ γειτονιάς _____

25.2. Μέσω της κοινότητας σας _____

25.3. Μέσω του διαδημοτικού δικτύου DROM _____

25.4. Άλλο, δηλαδή: _____

25.5. ΔΞ/ΔΑ _____

Γ) CLUSTER ANALYSIS

Η ταξινομική ανάλυση (cluster) αναφέρεται σε μια εκτεταμένη σειρά αλγορίθμων με τους οποίους ομαδοποιούνται οι γραμμές (περιπτώσεις) ή σε στήλες (μεταβλητές) ενός πίνακα δεδομένων. Περικλείει μεγάλο αριθμό διαφορετικών τεχνικών (αλγορίθμων) που στοχεύουν στη δημιουργία όσο το δυνατόν πιο ομοιογενών ομάδων, δηλαδή ομάδων οι οποίες να παρουσιάζουν τη μικρότερη δυνατή διακύμανση στο εσωτερικό τους και τη μεγαλύτερη δυνατή μεταξύ τους.

Η τεχνική (αλγόριθμος) που χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη είναι η K-means, η οποία ταξινομεί περιπτώσεις. Η διαδικασία αυτή προσπαθεί να αναγνωρίσει σχετικά ομοιογενείς ομάδες με βάση επιλεγμένα χαρακτηριστικά, χρησιμοποιώντας έναν αλγόριθμο που μπορεί να χειριστεί μεγάλους αριθμούς περιπτώσεων. Αρχίζει χρησιμοποιώντας τις τιμές των πρώτων K περιπτώσεων του αρχείου δεδομένων ως προσωρινές εκτιμήσεις των μέσων των K ομάδων, όπου K είναι ο αριθμός των ομάδων που προσδιορίστηκαν από το χρήστη. Τα αρχικά κέντρα των ομάδων σχηματίζονται κατανέμοντας κάθε περίπτωση με τη σειρά στην ομάδα με το πλησιέστερο κέντρο βάρους. Στη συνέχεια ακολουθείται μια επαναληπτική διαδικασία για να βρεθούν τα τελικά κέντρα βάρους των ομάδων μετά από συνεχείς αλλαγές των κέντρων.

Η σκοπιμότητα της επιλογής του συγκεκριμένου αλγορίθμου οφείλεται τόσο στην απλότητα της εφαρμογής του όσο και στην δυνατότητα που παρέχει για δομική διαφορετικών περιπτώσεων και διαδοχικής αλλαγής των ομάδων. Έτσι η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε σε τρεις περιπτώσεις:

- α) στην ηλικία κατασκευής των κτιρίων,
- β) στην κατάσταση κατασκευής των κτιρίων και
- γ) στον αριθμό ορόφων των κτιρίων.

Παρακάτω φαίνονται τα αποτελέσματα της, τα οποία εξήχθηκαν με την βοήθεια του στατιστικού προγράμματος SPSS.

Quick Cluster

Initial Cluster Centers

	Cluster			
	1	2	3	4
OROFOI_1	,00	9,38	100,00	,00
OROFOI_2	,00	6,25	,00	100,00
OROFOI_3	,00	84,38	,00	,00
OROFOI_4	,00	,00	,00	,00
OROFOI_5	,00	,00	,00	,00
OROFOI_V	,00	,00	,00	,00

Iteration History^a

Iteration	Change in Cluster Centers			
	1	2	3	4
1	40,382	33,480	29,945	36,621
2	2,176	1,555	,000	,000
3	,000	,000	,000	,000

a. Convergence achieved due to no or small distance change. The maximum distance by which any center has changed is ,000. The current iteration is 3. The minimum distance between initial centers is 85,129.

Cluster Membership

Case Number	OT	Cluster	Distance
1	331	2	31,109
2	332	3	21,436
3	333	3	7,876
4	334	2	15,453
5	335	3	28,162
6	336	3	21,281
7	337	2	26,047
8	338	1	31,328
9	339	2	29,229
10	340	3	27,130
11	341	4	26,669
12	342	4	22,040
13	343	2	28,186
14	344	2	5,126
15	345	3	17,366
16	346	3	10,638
17	347	3	22,875
18	348	3	14,652
19	349	2	19,317
20	350	3	31,509
21	351	1	17,233
22	352	4	18,906
23	353	4	6,274
24	354	4	35,720
25	355	2	17,900
26	356	1	22,776
27	357	3	19,016
28	358	1	28,138

Cluster Membership

Case Number	OT	Cluster	Distance
29	377	2	31,437
30	451	3	29,945
31	492	1	37,760
32	493	2	18,202
33	494	1	26,087
34	495	4	9,351
35	497	4	12,758
36	498	3	6,701
37	502	3	11,176
38	503	2	19,539
39	504	2	36,814
40	505	3	14,830
41	506	2	29,713
42	507	3	16,826
43	508	1	18,049
44	509	1	32,634
45	510	3	5,135
46	511	3	29,945
47	512	2	24,894
48	513	2	26,015
49	514	3	12,295
50	515	4	36,621
51	516	2	46,182
52	517	2	27,805
53	1337	1	32,763
54	1338	4	19,906
55	1342	1	30,669
56	1343	1	31,558
57	1349	2	27,663
58	1350	3	31,498
59	1356	2	34,366
60	1460	4	17,518
61	1490	4	26,757
62	1495	1	38,530
63	1497	4	22,040
64	1501	2	26,544
65	1502	4	32,929
66	1505	1	30,348
67	1508	4	18,298
68	1510	4	32,929
69	1514	3	29,945
70	2460	3	14,214
71	2490	4	25,506
72	2501	2	22,014
73	686	1	40,244
74	687	1	40,244
75	688	1	40,244
76	689	1	40,244

Final Cluster Centers

	Cluster			
	1	2	3	4
OROFI_1	19,05	18,90	75,94	15,43
OROFI_2	32,30	20,67	17,23	69,58
OROFI_3	12,02	54,96	3,90	13,20
OROFI_4	5,36	3,67	2,25	,00
OROFI_5	6,14	1,80	,68	1,79
OROFI_V	1,60	,00	,00	,00

Distances between Final Cluster Centers

Cluster	1	2	3	4
1		44,757	59,758	38,137
2	44,757		76,649	64,509
3	59,758	76,649		80,583
4	38,137	64,509	80,583	

ANOVA

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
OROFI_1	17584,602	3	255,513	72	68,821	,000
OROFI_2	10021,688	3	222,054	72	45,132	,000
OROFI_3	10982,481	3	144,999	72	75,742	,000
OROFI_4	86,314	3	55,238	72	1,563	,206
OROFI_5	105,381	3	45,477	72	2,317	,083
OROFI_V	11,320	3	9,721	72	1,164	,329

The F tests should be used only for descriptive purposes because the clusters have been chosen to maximize the differences among cases in different clusters. The observed significance levels are not corrected for this and thus cannot be interpreted as tests of the hypothesis that the cluster means are equal.

Number of Cases in each Cluster

Cluster	1	17,000
	2	21,000
	3	22,000
	4	16,000
Valid		76,000
Missing		,000

Initial Cluster Centers

	Cluster					
	1	2	3	4	5	6
POIOT1	100,00	,00	,00	,00	,00	,00
POIOT2	,00	,00	50,00	,00	,00	100,00
POIOT3	,00	100,00	12,50	,00	,00	,00
POIOT45	,00	,00	37,50	,00	100,00	,00

Iteration History^a

Iteration	Change in Cluster Centers					
	1	2	3	4	5	6
1	28,326	36,637	29,601	15,132	15,179	10,797
2	,000	7,486	3,642	6,115	5,746	4,859
3	,000	1,738	2,588	9,222	,000	4,516
4	,000	,000	3,058	,000	,000	6,389
5	,000	,000	,000	,000	,000	,000

a. Convergence achieved due to no or small distance change. The maximum distance by which any center has changed is ,000. The current iteration is 5. The minimum distance between initial centers is 63,738.

Cluster Membership

Case Number	O.T.	Cluster	Distance
1	ot331	2	14,628
2	ot332	2	18,999
3	ot333	3	24,258
4	ot334	5	29,125
5	ot335	5	20,892
6	ot336	5	11,269
7	ot337	6	23,083
8	ot338	3	32,185
9	ot339	5	25,766
10	ot340	2	20,859
11	ot341	3	24,299
12	ot342	3	19,292
13	ot343	2	27,074
14	ot344	3	11,988
15	ot345	5	5,791
16	ot346	5	10,583
17	ot347	5	2,472
18	ot348	5	15,524
19	ot349	3	18,897
20	ot350	5	18,554
21	ot351	2	13,091
22	ot352	2	12,789
23	ot353	6	19,387
24	ot354	1	20,784
25	ot355	3	7,656
26	ot356	3	23,399
27	ot357	5	9,473
28	ot358	3	13,380

Cluster Membership

Case Number	O.T.	Cluster	Distance
29	ot377	6	25,217
30	ot451	5	20,892
31	ot492	3	28,074
32	ot493	3	29,618
33	ot494	3	11,333
34	ot495	6	26,519
35	ot497	3	25,368
36	ot498	5	22,074
37	ot502	2	22,700
38	ot503	3	23,276
39	ot504	3	22,968
40	ot505	5	10,436
41	ot506	6	25,217
42	ot507	2	22,859
43	ot508	2	12,639
44	ot509	5	29,650
45	ot510	5	10,951
46	ot511	5	20,892
47	ot512	6	26,426
48	ot513	3	30,388
49	ot514	5	13,024
50	ot515	6	25,217
51	ot516	1	28,326
52	ot517	4	,000
53	ot337A	5	23,988
54	ot338A	6	25,217
55	ot342A	6	11,479
56	ot343A	3	34,603
57	ot349A	3	35,396
58	ot350A	5	15,773
59	ot356A	3	21,063
60	ot460A	3	16,311
61	ot490A	2	35,495
62	ot495A	2	10,995
63	ot497A	3	38,047
64	ot501A	3	13,384
65	ot502A	2	29,377
66	ot505A	1	15,714
67	ot508A	2	44,427
68	ot510A	5	28,318
69	ot514A	5	20,892
70	ot460B	5	20,892
71	ot490B	6	25,402
72	ot501B	3	19,720
73	ot686	4	,000
74	ot687	4	,000
75	ot688	4	,000
76	ot689	4	,000

Final Cluster Centers

	Cluster					
	1	2	3	4	5	6
POIOT1	77,78	3,55	13,48	,00	1,93	2,81
POIOT2	16,67	16,58	26,48	,00	8,23	78,71
POIOT3	5,56	62,70	32,81	,00	7,44	7,86
POIOT45	,00	17,17	27,23	,00	82,40	10,62

Distances between Final Cluster Centers

Cluster	1	2	3	4	5	6
1		95,235	75,601	79,739	112,331	97,917
2	95,235		34,510	67,182	85,916	83,127
3	75,601	34,510		51,970	64,452	61,155
4	79,739	67,182	51,970		83,169	79,858
5	112,331	85,916	64,452	83,169		100,600
6	97,917	83,127	61,155	79,858	100,600	

ANOVA

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
POIOT1	3383,876	5	78,856	70	42,912	,000
POIOT2	7858,699	5	162,117	70	48,476	,000
POIOT3	6758,589	5	114,668	70	58,941	,000
POIOT45	14108,800	5	160,399	70	87,960	,000

The F tests should be used only for descriptive purposes because the clusters have been chosen to maximize the differences among cases in different clusters. The observed significance levels are not corrected for this and thus cannot be interpreted as tests of the hypothesis that the cluster means are equal.

Number of Cases in each Cluster

Cluster	1	3,000
	2	13,000
	3	23,000
	4	5,000
	5	22,000
	6	10,000
Valid		76,000
Missing		,000

Quick Cluster

Initial Cluster Centers

	Cluster				
	1	2	3	4	5
ILIKIA_1	,00	,00	,00	,00	100,00
ILIKIA2	,00	,00	100,00	,00	,00
ILIKIA_3	,00	,00	,00	,00	,00
ILIKIA_4	100,00	,00	,00	,00	,00
ILIKIA_5	,00	,00	,00	,00	,00
ILIKIA_6	,00	100,00	,00	,00	,00

Iteration History^a

Iteration	Change in Cluster Centers				
	1	2	3	4	5
1	15,712	,000	30,388	39,196	24,608
2	,000	,000	,909	,921	,000
3	,000	,000	,912	,860	,000
4	,000	,000	,000	,000	,000

a. Convergence achieved due to no or small distance change. The maximum distance by which any center has changed is ,000. The current iteration is 4. The minimum distance between initial centers is 100,000.

Cluster Membership

Case Number	OT	Cluster	Distance
1	331	3	21,390
2	332	3	10,311
3	333	3	17,644
4	334	5	29,919
5	335	5	24,608
6	336	5	18,528
7	337	4	30,512
8	338	3	39,155
9	339	5	19,967
10	340	3	39,960
11	341	4	26,674
12	342	3	21,466
13	343	3	13,485
14	344	4	29,970
15	345	5	5,044
16	346	5	15,136
17	347	3	13,612
18	348	3	16,564
19	349	4	32,774
20	350	5	17,509
21	351	4	29,194
22	352	4	16,446
23	353	4	39,984
24	354	4	49,621
25	355	4	34,045
26	356	3	29,841
27	357	3	14,051

Cluster Membership

Case Number	OT	Cluster	Distance
28	358	3	18,768
29	377	1	31,424
30	451	3	28,758
31	492	4	24,079
32	493	4	30,563
33	494	4	23,097
34	495	4	23,251
35	497	3	8,852
36	498	3	22,208
37	502	3	19,781
38	503	4	21,579
39	504	4	26,798
40	505	3	10,906
41	506	1	15,712
42	507	3	28,758
43	508	4	23,248
44	509	3	12,002
45	510	3	18,340
46	511	3	28,758
47	512	4	40,202
48	513	4	21,910
49	514	3	22,226
50	515	1	15,712
51	516	2	,000
52	517	4	40,041
53	1337	3	22,401
54	1338	4	37,643
55	1342	4	40,252
56	1343	4	24,363
57	1349	4	42,396
58	1350	5	16,981
59	1356	4	34,796
60	1460	3	30,747
61	1490	4	24,658
62	1495	3	39,689
63	1497	4	38,918
64	1501	3	30,396
65	1502	3	33,842
66	1505	4	50,035
67	1508	3	19,311
68	1510	3	33,842
69	1514	3	28,758
70	2460	3	28,758
71	2490	3	19,143
72	2501	4	29,541
73	689	4	40,041
74	686	4	40,041
75	687	4	40,041
76	688	4	40,041

Final Cluster Centers

	Cluster				
	1	2	3	4	5
ILIKIA_1	,00	,00	6,20	4,48	78,32
ILIKIA2	,00	,00	74,64	24,15	8,70
ILIKIA_3	11,11	,00	10,67	25,39	5,73
ILIKIA_4	88,89	,00	5,11	15,40	4,47
ILIKIA_5	,00	,00	1,95	9,24	2,68
ILIKIA 6	,00	100,00	1,43	5,71	,11

Distances between Final Cluster Centers

Cluster	1	2	3	4	5
1		134,257	112,410	79,538	115,645
2	134,257		124,376	102,282	127,466
3	112,410	124,376		54,282	97,864
4	79,538	102,282	54,282		79,195
5	115,645	127,466	97,864	79,195	

ANOVA

	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
ILIKIA_1	9652,002	4	104,982	71	91,940	,000
ILIKIA2	15050,144	4	253,340	71	59,407	,000
ILIKIA_3	1224,893	4	239,510	71	5,114	,001
ILIKIA_4	5049,095	4	125,659	71	40,181	,000
ILIKIA_5	254,274	4	102,626	71	2,478	,052
ILIKIA 6	2420,202	4	30,341	71	79,767	,000

The F tests should be used only for descriptive purposes because the clusters have been chosen to maximize the differences among cases in different clusters. The observed significance levels are not corrected for this and thus cannot be interpreted as tests of the hypothesis that the cluster means are equal.

Number of Cases in each Cluster

Cluster	1	3,000
	2	1,000
	3	32,000
	4	32,000
	5	8,000
Valid		76,000
Missing		,000